

P51085

...иже въ прѣдѣхъ великоулави псебъ мнѣ...
...бѣ бжеи гнѣ влшисон семн дже аннпоновн оупердн сын хрисов
...гво вми итго пбѣдоу тврдн пвгвогъ...
...пдогъ бѣ риторъ и ндѣе...
...тѣсь юдо нрѣю нбвнмрессн ирѣ его ннн нрѣа ннрѣе
...е нбѣдѣ ввѣсн днѣ: Светѣ фупд ргони чнѣ фупд вво
...но добрнчѣ фупд ргони нбѣдѣ пѣтрн фупд ргони
...нрѣа ннрѣе ннрѣе ннрѣе ннрѣе ннрѣе
...бурѣ в спдгдѣ итпоксбстѣнн сто нсдѣ нрѣа ннрѣе
...нрѣа ннрѣе ннрѣе ннрѣе ннрѣе ннрѣе

REVISTA ARHIVELOR

octombrie • noiembrie • decembrie 4/1981

CUPRINS

DOCUMENTELE ZILELOR NOASTRE LUCRARILE CELUI DE-AL XVI-LEA CON- GRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A ȘTIINȚEI

Cuvântarea tovarăsei academiciene doctor inginer Elena Ceaulescu	419
Mesaajul participanților la cel de-al XVI-lea Congres Internațional de istorie a științei	422
A. C. HALICHIAS — Contribuția Arhivelor Statului din R. S. România la desfășurarea lucrărilor Congresului	424
*** — Ședința tematică „Surse primare pentru istoria științei și tehnologiei” (Rapoarte și intervenții)	427

STUDII ȘI COMUNICĂRI

I. GAL — Dimitre Onciul — director general al Arhivelor Statului	464
--	-----

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

P. MIHAILESCU, V. NICULA — Documentele create în industria metalurgică. Modul de organizare și valoarea lor	475
---	-----

LEGISLAȚIE

N. DRĂGHICI — Activitatea de standardizare în Arhive	478
--	-----

TEMEIURI PENTRU O ISTORIE MULTI- MILENARĂ

ACHIZIȚII NOI

*** — Îmbogățirea fondului documentar la D.G.A.S., F.A.S. Covasna și F.A.S. Harghita	481
--	-----

DOCUMENTE

A. ANDONE — N. Krețulescu. Însemnări privind revoluția de la 1848	486
---	-----

ȘTIINȚE AUXILIARE

O. GUȚU — Metode de reconstituire a documentelor medievale parțial distruse	491
---	-----

CRONICA

EL. GHEORGHE — Lucrări premiate de Academia R. S. România	495
EL. GHEORGHE — Măriuri ale trecutului. Album de documente	497
M. PIRVULESCU — Din activitatea Centrului de perfecționare a pregătirii cadrelor din sistemul Arhivelor Statului	499
*** — Cursul de paleografie slavo-română	501
C. LUNGU — Desfășurarea sesiunilor de învățământ profesional în anul 1981	503

INSTRUMENTE DE LUCRU

M. RETEGAN, D. PREDĂ — Lista atașajilor militari români (1877—1914)	505
A. C. HALICHIAS — Lista documentelor publicate în vol. XLIII	513
*** — Nomenclatoare — Indicatoare ale documentelor create în unitățile agricole	523

CONSILIUL DE CONDUCERE

Vasile Arimia, Dan Berindei, Ioana Burlacu, Nicolae Chipurici, Constantin Condrea, Costin Elena Gheorghe, Mihail Guboglu, Feneșan, Ionel Gal — președinte, Ștefan Hurmuzache, Petru Ignat, Dumitru Ivănescu, Corneliu Lungu, Alexandru Matei, Nicolae Mocioiu, Mircea Mușat, Emilia Poștăriță, Ioan Pușcaș, Mihail Rachieru, Ioan Ranca, Traian Rus, Maria Soveja, Mioara Tudorică

COLEGIU DE REDACȚIE

Vasile Arimia, Ioana Burlacu, Constantin Condrea, Costin Feneșan, Elena Gheorghe, Ștefan Hurmuzache — președinte, Corneliu Lungu, Mihail Rachieru, Mioara Tudorică

Redactor șef :
Ștefan HURMUZACHE
Redactor principal :
Elena GHEORGHE
Secretar de redacție :
Ana-Cristina HALICHIAS

Coperta I — Monograma, șnurul și pecetea atârnată (reconstituire manuală) ale documentului emis la 20 septembrie 1459 de Vlad Țepeș (vezi art. O. Guțu).

Coperta IV — Facsimilul manual executat după documentul original emis la 20 septembrie 1459 de Vlad Țepeș (vezi art. O. Guțu).

P-1065

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Revista Arhivelor

Anul LVIII
Vol. XLIII

BUCUREȘTI 1981

Nr. 4

APELUL PENTRU DEZARMARE ȘI PACE al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România

Biroul Executiv al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, întrunit în ședință lărgită la București, în ziua de 30 octombrie 1981, și-a însușit în unanimitate aprecierile și considerentele expuse de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la situația internațională actuală, la căile de depășire a problemelor cu privire la desfășurarea unei vaste acțiuni politice de masă în țara noastră, menite să permită manifestarea puternică a voinței de pace a poporului român, a hotărârii întregii națiuni socialiste de a acționa neabătut împotriva intensificării cursei înarmării, pentru dezarmare generală, și în primul rînd dezarmare nucleară, pentru securitate, colaborare și pace în întreaga lume.

Consiliul Național al F.D.U.S. dă o înaltă apreciere inițiativei tovarășului Nicolae Ceaușescu, pătrunse de un spirit de înaltă grijă și răspundere pentru viața și liniștea popoarelor, pentru destinele civilizației umane, pentru făurirea unei lumi a prieteniei și colaborării pașnice între toate națiunile. Considerăm că această nouă și importantă inițiativă este de natură să mobilizeze și mai mult forțele poporului român în îndeplinirea politicii principiale constructive, promovate pe arena mondială de România socialistă, de președintele țării, să sporească contribuția poporului nostru la marea luptă a forțelor înaintate, progresiste, a maselor largi populare de pretutindeni, hotărîte să-și apere liniștea, munca pașnică, viața, libertatea și independența.

România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un binemeritat prestigiu pe arena mondială, pentru consecvența și hotărîrea cu care militează în scopul lichidării factorilor de încordare, tensiune și conflict din viața internațională, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de azi în concordanță cu interesele și năzuințele vitale ale popoarelor. Un profund ecou și o deplină aprobare au găsit în rîndul opiniei publice internaționale nenumăratele propuneri și inițiative concrete ale țării noastre, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, în direcția opririi cursei înarmărilor, a trecerii la măsuri practice de reducere a [cheltuielilor, efectivelor militare și armamentelor, de apărare a libertății și independenței popoarelor, grav amenințate de actualul curs al vieții mondiale. Adoptarea unor asemenea măsuri, promovarea acestei politici constituie astăzi singura alternativă la un război nimicitor, reprezintă condiția primordială a instaurării unui climat de înțelegere, securitate, colaborare și pace.

Pornind de la aceste considerente, Frontul Democrației și Unității Socialiste cheamă toate organizațiile sale componente, oamenii muncii din întreaga țară — muncitori, țărani, intelectuali, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, pe toți cetățenii fără deosebire de naționalitate — să-și spună cuvîntul în cadrul unor largi manifestări publice, să organizeze adunări populare, demonstrații, marșuri ale păcii și alte acțiuni de masă, cerînd să se întreprindă și să se intensifice acțiunile tuturor statelor și popoarelor pentru împiedicarea amplificării cursei înarmărilor și sporirii arsenalului militar, pentru măsuri concrete în domeniul dezarmării și, în primul rînd, al dezarmării nucleare, pentru eliberarea omenirii de coșmarul unui nou război. Aceasta exprimă importanța deosebită pe care partidul și statul nostru o acordă rolului poporului nostru — constructor eroic al socialismului, care-și făurește în mod conștient propria istorie, un viitor deîmn și fericit — în elaborarea și promovarea întregii politici interne și externe a țării, în conducerea tuturor domeniilor vieții sociale, a întregii societăți.

Poporul român este conștient că îndeplinirea mărețelor sale aspirații de zidire a celei mai drepte și umane orînduirii — comunismul, ca și realizarea năzuințelor tuturor popoarelor

spre bunăstare și progres sînt condiționate în mod vital de înlăturarea pericolului războiului, de instaurarea unei păci trainice pe planeta noastră. Cauza păcii și colaborării face parte inseparabilă din concepția de viață a poporului nostru, a societății socialiste pe care o edificăm, se identifică cu idealurile nobile ale socialismului și comunismului.

Poporul român este conștient că în uriașele eforturi pe care le depun astăzi forțele înaintate ale omenirii pentru dezarmare, pace și destindere un rol esențial trebuie să-l aibă țările socialiste care, prin însăși natura orînduirii lor, prin ideile care le călăuzesc, sînt în mod organic interesate în lichidarea oricăror acte de agresiune internațională, a oricăror pericole de război, în apărarea independenței și libertății tuturor popoarelor, a dreptului lor sacru de a-și făuri viitorul în liniște și pace, așa cum și-l doresc. Țărilor socialiste, forțelor sociale înaintate de pretutindeni le revine îndatorirea de a-și uni eforturile într-un singur șuvoi pentru a bara calea războiului, pentru a salvarda pacea.

Frontul Democrației și Unității Socialiste din România apreciază în mod deosebit și privește cu profundă simpatie marile mișcări de masă care au loc în țările Europei occidentale, consacrate opririi amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe continentul nostru, împiedicării producerii bombeii cu neutroni, împotriva planurilor și a intențiilor de escaladare a politicii de înarmări. Poporul român își unește glasul cu masele populare din aceste țări, cu toate națiunile în nobila luptă pentru pace, care oglindește rolul sporit pe care îl joacă astăzi popoarele în determinarea cursului evoluției istorice. Ne afirmăm solidaritatea deplină cu celelalte națiuni în eforturile pentru înlăturarea primejdiilor care amenință viața și munca lor pașnică, însuși viitorul lor, spunînd — pînă nu 'ste prea tirziu — un NU hotărît războiului !

Considerăm că forțele iubitoare de pace de pretutindeni, popoarele trebuie să se manifeste cu cea mai mare energie pentru a determina guvernele, parlamentele, conducerile statelor să abordeze o politică nouă, constructivă, pătrunsă de o răspundere maximă pentru soarta și viitorul popoarelor, a păcii mondiale.

Adresăm tuturor organizațiilor de masă și obștești, maselor populare din toate țările Europei, ale Americii, de pe toate celelalte continente apelul de a acționa în cea mai strînsă unitate pentru trecerea la înlăturarea obiectivelor stringente ale securității, destinderii și colaborării internaționale.

Să acționăm pentru instaurarea unui climat în care toate popoarele să se poată dezvolta liber și suveran, la adăpost de orice amestec sau agresiune din afară !

În interesul păcii și liniștii pe planeta noastră, să ne ridicăm cu toată energia împotriva politicii de continuare a înarmărilor !

Pornind de la situația deosebit de gravă creată în Europa, ca urmare a acumulării în această parte a lumii a unui uriaș arsenal de arme de distrugere în masă — să cerem cu toată energia oprirea amplasării și desfășurării pe continent a rachetelor nucleare, cu rază medie de acțiune și trecerea neîntîrziată la tratative concrete în acest scop !

Să spunem un NU hotărît bombeii cu neutroni ! Să ne ridicăm cu fermitate pentru scoaterea în afara legii a tuturor armelor de distrugere în masă !

Să acționăm hotărît, împreună cu toate popoarele, cu toate conștiințele lucide de pe continent, pentru a evita ca Europa să fie nimicită în cadrul unei conflagrații nucleare !

Să ne pronunțăm cu toată energia pentru ca actuala reuniune de la Madrid să stabilească convocarea unei conferințe consacrate întăririi încrederii și dezarmării în Europa !

Să acționăm ferm pentru un echilibru militar care să nu pună în pericol securitatea și pacea nici unei țări și care să fie realizat nu pe seama sporirii înarmărilor, ci prin diminuarea și reducerea lor treptată !

Să impunem să se treacă cu toată hotărîrea la înghețarea cheltuielilor militare la nivelul anului 1981 și la reducerea treptată, în următorii ani, a bugetelor militare cu cel puțin 10 la sută pînă în 1985.

Să impunem încetarea oricăror demonstrații de forță, a manevrelor militare la granițele altor state, a manevrelor de mare anvergură, a oricăror acțiuni ce pot genera tensiune și neîncredere între state !

Să cerem în modul cel mai ferm ca minunatele cuceriri ale geniului uman, ale științei și tehnicii moderne să fie puse exclusiv în slujba păcii și progresului — și nu a distrugerii și a războiului !

Să conlucrăm strâns pentru a determina pe promotorii înarmărilor să renunțe la pozițiile lor periculoase, să pună capăt cu desăvârșire politicii de înarmări, folosirii forței și amenințării cu forța, astfel ca toate problemele litigioase să fie soluționate numai și numai prin tratative, pe cale pașnică !

Să facem totul pentru ca imensele bugete militare, fondurile cheltuite pentru înarmare să fie folosite pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economică și socială ale fiecărei țări, pentru sprijinirea popoarelor din țările subdezvoltate în eforturile lor de progres, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune ! Să facem ca politica de dezarmare să contribuie la lichidarea decalajelor dintre state, la instaurarea noii ordini economice — condiție esențială a păcii și progresului, a stabilității politice și economice mondiale !

Să acționăm ca Organizația Națiunilor Unite, celelalte organizații și organisme internaționale să joace un rol mult mai activ în unirea și participarea tuturor națiunilor la eforturile pentru pace, pentru dezarmare și colaborare între popoare !

Viața, întreaga desfășurare a evenimentelor internaționale demonstrează necesitatea creșterii rolului popoarelor în soluționarea tuturor problemelor care privesc pacea și progresul umanității, a întăririi solidarității și conlucrării în afirmarea politicii de destindere, de pace și independență națională. Să ne unim deci forțele, să conlucrăm în modul cel mai activ pentru a pune stavilă politicii de încordare și război, pentru afirmarea politicii de destindere și înțelegere, de pace și colaborare internațională.

Frontul Democrației și Unității Socialiste, în numele întregului popor român, adresează tuturor organizațiilor democratice, opiniei publice, popoarelor din toate țările, chemarea de a întreprinde noi și tot mai puternice acțiuni consacrate cauzei păcii și dezarmării.

Să asigurăm înfăptuirea dreptului fundamental al tuturor popoarelor la viață, pace și libertate, printr-o largă mișcare unită a tuturor forțelor iubitoare de pace, să împiedicăm izbucnirea unui nou război, să instaurăm liniștea și securitatea pe planeta noastră !

Frontul Democrației și Unității Socialiste își exprimă convingerea că toate organizațiile componente, toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, vor acționa cu hotărâre, desfășurând largi acțiuni de masă, pentru a face puternic auzit în lume glasul de pace și colaborare al României Socialiste, voința de neclintit a întregului nostru popor de a-și aduce întreaga contribuție la înfăptuirea idealurilor și aspirațiilor supreme ale omenirii, de a trăi în colaborare și înțelegere, într-o lume a păcii și progresului !

MULT IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU

Noi, lucrătorii Direcției generale a Arhivelor Statului, ca păstrători ai tezaurului istoric al țării, ce atestă fără putință de tăgadă permanenta și nestrămutata dorință de pace a neamului, susținem cu fermitate Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, document care, prin clarviziunea specifică geniului acestui popor, se constituie ca un vibrant semnal de alarmă chemind toate forțele sociale să militeze pentru înlăptuirea imediată a dezideratelor majore ale lumii contemporane.

Acest apel, pătruns de cele mai puternice sentimente umaniste ce evidențiază pericolul grav al războiului nemicitor, a găsit un răsunset adinc în inimile și conștiința noastră ce se ridică ca un puternic ecou al voinței națiunii socialiste de a salva civilizația creată, prin eforturi milenare, de înaintași.

Mindri de faptul că România socialistă se înscrie, prin politica înțeleaptă promovată de Partidul Comunist Român, în primele linii ale luptei pentru progres, ne exprimăm speranța că în confruntarea tot mai puternică dintre bine și rău va triumfa rațiunea, iar pacea lumii — dreptul cel mai sacru al omenirii — va fi salvată și întronată pentru totdeauna pe planeta noastră.

Pacea trebuie să triumfe. Știm cu toții că triumful păcii este triumful vieții — ce își cere firescul drept de a exista — pacea înseamnă libertate și drepturi, calea spre bunăstare și civilizație, de menținerea ei depinzând soarta omenirii de astăzi și a generațiilor viitoare.

Puternic ancorat în realitățile epocii pe care o străbatem, conștienți de pericolul pe care îl prezintă cursa înarmărilor, noi arhiviștii, alături de întregul popor român, ne exprimăm adevărată deplină față de noua dumneavoastră inițiativă de pace, mult stimată tovarășe Nicolae Ceaușescu, al cărui nume devenit simbol se contopește cu aspirația fierbinte de progres, a umanității probind vocația de pace a neamului. Ne angajăm, totodată, să milităm consecvent, cu eforturi sporite, pentru transpunerea în viață a nobilelor idei cuprinse în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, pentru a deveni un factor viu și dirz în lupta pentru apărarea idealurilor de pace, de colaborare, de întărire a încrederii între națiuni.

Mai mult ca oricând vom da glas mesajului vibrant pe care mărturiile trecutului îl transmit tuturor generațiilor astfel încât frământata istorie a patriei să devină o pildă vie pentru făuritorii societății socialiste; mai mult ca oricând vom desprinde din uriașa comoară de experiență, acumulată de-a lungul secolelor în arhive, învățăminte și concluzii, căci relevind lecțiile trecutului, factorii care au favorizat progresul și civilizația ca și cauzele care au dus în perioade de regres la războaie și suferințe, vom putea contribui mai mult la mobilizarea conștiințelor pentru a spune un NU hotărât războiului, pentru a apăra cele mai fundamentale drepturi ale națiunilor — dreptul la viață, la pace și existență liberă și independentă.

**DIRECTORUL GENERAL
AL ARHIVELOR STATULUI**

GAL IONEL

**SECRETARUL BIROULUI
ORGANIZAȚIEI DE BAZĂ**

BURLACU IOANA

LUCRĂRILE CELUI DE-AL XVI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A ȘTIINȚEI

CUVÎNTAREA
TOVARĂȘEI ACADEMICIAN DOCTOR INGINER
ELENA CEAUȘESCU

Doamnelor și domnilor,

Stimați tovarăși,

Îmi este deosebit de plăcut ca, la deschiderea celui de-al XVI-lea Congres Internațional de Istorie a Științei, să vă adresez dumneavoastră, participanților la această importantă reuniune internațională, din partea președintelui Republicii Socialiste România, a Consiliului de Stat și a guvernului român, un salut călduros și cele mai bune urări. (*Aplauze puternice*).

Bucureștiul — capitala patriei noastre — găzduiește cu plăcere această importantă manifestare științifică, ce reunește reputați oameni de știință și cercetători de pe toate continentele și care își propune să dezbată și să aducă noi contribuții la aprofundarea cunoașterii în domeniul istoriei științelor, să sublinieze rolul și contribuția gândirii științifice în dezvoltarea civilizației umane de-a lungul mileniilor și, totodată, să desprindă învățăminte și concluzii cu privire la marile sarcini și răspunderi ce revin științei și tehnicii în zilele noastre, în asigurarea progresului și bunăstării popoarelor. Prin problematica pe care o abordează — ce cuprinde, practic, toate domeniile științelor tehnice și umaniste — Congresul este menit să se înscrie ca un eveniment de seamă în viața științifică mondială și, în același timp, ca o contribuție pozitivă la întărirea conlucrării între oamenii de știință, la mai buna cunoaștere și apropiere dintre popoare, la cauza înțelegerii și păcii în lume. (*Aplauze*).

România, consacrandu-și plenar forțele și energiile creatoare făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, acordă științei o importanță de prim ordin, prețuiește în mod deosebit aportul oamenilor de știință la dezvoltarea generală a țării, la întărirea independenței și suveranității sale naționale. Dealtfel, întreaga istorie de peste două milenii a poporului nostru, lupta sa de secole pentru apărarea ființei naționale, pentru libertate și progres ilustrează cu putere rolul de seamă pe care știința și cultura, slujitorii săi l-au avut în dezvoltarea societății românești. În toate momentele hotărâtoare ale afirmării noastre pe planul istoriei — în lupta pentru formarea și dezvoltarea conștiinței naționale, pentru unirea principatelor românești, cucerirea independenței și făurirea statului național unitar, pentru înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională — oamenii de știință s-au aflat alături de popor, au acționat ca patrioți înflăcărați, consacrandu-și întreaga activitate cauzei nobile a progresului și înfloririi țării. Ei au adus și își aduc o contribuție de seamă la dezvoltarea gândirii științifice și tehnice românești și, totodată, la îmbogățirea tezaurului științei universale. Este cunoscut aportul original al oamenilor de știință români în domeniul aviației, al motoarelor cu reacție, al matematicii, 419

chimiei, medicinei, precum și în diferite alte discipline ale științelor tehnice și umaniste.

În spiritul acestor bogate tradiții științifice — pe care le dezvoltăm continuu, în condițiile noi de astăzi — România situează ferm la baza întregii opere de construcție a noii orinduirii sociale cele mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii, asigurând toate condițiile pentru dezvoltarea puternică a cercetării științifice, a învățămîntului și culturii — ca factori esențiali ai accelerării progresului economic și social al patriei, ai ridicării nivelului general de bunăstare și civilizație al poporului. Promovăm, în același timp, o largă cooperare științifică și tehnică cu numeroase țări ale lumii.

Considerăm că dezvoltarea colaborării și conlucrării între oamenii de știință și cultură din toate țările, schimbul larg de experiență și de valori științifice pe plan internațional constituie, în zilele noastre, o condiție fundamentală a progresului tuturor popoarelor. Astăzi, cînd asistăm la o puternică revoluție în știință și tehnică, cînd geniul uman pătrunde tot mai adînc în tainele materiei — știința nu mai cunoaște granițe, a devenit un bun comun al întregii umanități. Civilizația modernă nu mai poate evolua decît prin aportul tuturor națiunilor la sporirea patrimoniului de valori al lumii. Istoria științei demonstrează că fiecare popor — fie el mare sau mic — poate aduce o contribuție de seamă la dezvoltarea științei, la sporirea tezaurului universal de creație științifică și tehnică, de care trebuie să beneficieze larg toate națiunile. După cum se cunoaște, omenirea contemporană este confruntată cu probleme deosebit de complexe — cum sînt cele ale energiei, ale materiilor prime, alimentației, apei, sănătății, mediului înconjurător — de care depînd progresul și dezvoltarea viitoare a întregii umanități. Toate aceste probleme pot și trebuie să fie soluționate cu forțele unite ale popoarelor, cu aportul nemijlocit al științei și tehnologiei moderne, printr-o largă și susținută colaborare și conlucrare între oamenii de știință.

Nu trebuie să uităm însă nici o clipă că, în zilele noastre, multe din cuceririle științei sînt folosite pentru înarmări. Uriașe fonduri materiale și forțe de cercetare științifică și tehnică sînt îndreptate spre fabricarea și perfecționarea mijloacelor de nimicire în masă — a rachetelor nucleare, a bombei cu neutroni, a armelor bacteriologice și a altor asemenea arme — a căror folosire, într-un război mondial, ar echivala practic cu distrugerea civilizației făurite de popoare timp de milenii. Oamenii de știință, care cunosc și înțeleg cel mai bine uriașul pericol pe care-l prezintă aceste arme, trebuie să se ridice în modul cel mai hotărît împotriva politicii de înarmări.

Conștienți de marile răspunderi ce le revin, ei trebuie să spună un NU hotărît rachetelor nucleare, noilor bombe cu neutroni, să militeze ferm pentru ca rezultatele muncii lor să fie puse exclusiv în slujba vieții, a progresului și bunăstării popoarelor! Pe deasupra oricăror deosebiri de convingeri politice, filozofice, religioase, oamenii de știință au înalta îndatorire de a acționa uniți, împreună cu popoarele țărilor lor, cu forțele înaintate de pretutindeni pentru a se pune capăt înarmărilor, pentru făurirea unei lumi fără arme și fără războaie! (*Vii aplauze*).

România, oamenii săi de știință, întregul popor român se pronunță în modul cel mai hotărît pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru trecerea — pînă nu e prea tîrziu — la măsuri concrete de dezarmare și, în primul rînd, de dezarmare nucleară, pentru apărarea celui mai fundamental drept al omului, al popoarelor — dreptul la viață, la pace, la existență liberă și independentă!

Constituie, de asemenea, o gravă anomalie faptul că astăzi, în epoca celor mai mari descoperiri științifice și tehnice, există încă regiuni întinse ale lumii în care oamenii sînt lipsiți de binefacerile civilizației moderne, că circa două treimi din populația planetei se află în stare de subdezvoltare. O serie de descoperiri științifice și tehnice, care ar putea ajuta aceste popoare să-și pună mai larg în valoare resursele naționale, să lichideze mai rapid înapoierea economică și socială, au încă o arie foarte restrînsă de răspîndire, fac obiectul unei politici de monopol. Este de înțeles că trebuie să se pună capăt cu hotărîre acestei stări de lucruri profund dăunătoare progresului și civilizației! Promovarea scopurilor umaniste ale științei impune lichidarea oricăror discriminări, îngrădiri și restricții în circulația valorilor științifice și tehnice!

În acest scop, trebuie să se facă totul pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale care să înlesnească accesul liber al tuturor națiunilor și, în primul rînd, al celor mai slab dezvoltate la roadele revoluției tehnico-științifice contemporane. Este o înaltă îndatorire a oamenilor de știință de a milita în modul cel mai ferm pentru ca de minunatele succese ale științei și tehnicii să beneficieze larg toate popoarele, să servească nemijlocit cauza păcii și bunăstării tuturor națiunilor. (*Aplauze*).

În spiritul întregii politici de pace și colaborare a țării noastre, doresc să exprim, cu acest prilej, dorința și hotărîrea oamenilor de știință, a cercetătorilor din România de a participa în modul cel mai activ la colaborarea internațională, la schimbul mondial de valori, cooperînd tot mai strîns cu oamenii de știință din celelalte țări în toate marile probleme de care depinde mersul înainte al omenirii pe calea progresului și civilizației. (*Aplauze*).

Nutresc convingerea că toți participanții la Congres, conștienți de rolul și răspunderile deosebite ce revin științei în epoca noastră, vor face totul pentru ca reuniunea ce își deschide astăzi lucrările să ducă la dezvoltarea și mai puternică a colaborării dintre oamenii de știință, la întărirea conlucrării lor pentru afirmarea misiunii nobile a științei de a fi purtătoare a binelui și progresului, a libertății, independenței și păcii popoarelor.

Urez succes deplin lucrărilor Congresului! (*Aplauze puternice, prelungite*).

MESAJUL PARTICIPANȚILOR LA CEL DE-AL XVI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A ȘTIINȚEI

Noi, participanții la cel de-al XVI-lea Congres Internațional de Istorie a Științei, găzduit de capitala Republicii Socialiste România, București, animați de idealurile nobile ale umanității, de aspirațiile de progres și prosperitate ale popoarelor, de înaltele răspunderi profesionale, morale și sociale ce revin astăzi tuturor cercetătorilor și creatorilor de valori, ne exprimăm convingerea că oamenii de știință și cultură de pretutindeni își pot aduce o contribuție activă și permanentă la întărirea păcii, înțelegerii, încrederii reciproce și cooperării între națiuni, la asigurarea liniștii pe planeta noastră.

Trăim zile în care omenirea este confruntată cu probleme de o deosebită gravitate, când se înregistrează o incredibilă accelerare a cursei înarmărilor, se perfecționează o forță de distrugere fără egal în istorie, iar arsenalul nuclear cunoaște o amplificare înspăimântătoare, punând sub semnul întrebării însăși existența civilizației noastre, zestrea născută prin strădania genului creator al popoarelor.

Iată de ce, noi, oamenii de știință, indiferent de concepțiile ideologice, politice sau de altă natură ce ne călăuzesc, adresăm o vibrantă chemare slujitorilor științei și culturii, oamenilor politici, guvernelor, parlamentelor, popoarelor de a face totul pentru salvagardarea păcii, bunul cel mai de preț al omenirii, pentru asigurarea dreptului fundamental al omului și al omenirii întregi — dreptul la viață. Astăzi, mai actual ca oricând răsună apelul lui B. Russell și A. Einstein care spuneau: „În fața noastră stă calea progresului continuu, fericirii, cunoașterii și înțelepciunii. Vom alege în locul acestora moartea numai pentru că nu putem uita divergențele noastre? Ne adresăm ca oameni oamenilor: amintiți-vă că aparțineți speciei umane și uitați toate celelalte. Dacă veți putea să faceți aceasta, în fața dumneavoastră se va deschide un nou rai: dacă nu veți face aceasta în fața dumneavoastră stă pericolul pieirii totale”.

Sintem profund îngrijorați de multele și complicatele probleme cu care se confruntă astăzi omenirea, de efectele crizei economice, energetice și de materii prime, de cerințele privind alimentația, sănătatea, utilizarea apei, apărarea mediului înconjurător, de flagrantele decalaje existente în lumea de azi, de starea de subdezvoltare economică și socială în care se află regiuni întinse ale planetei. Ne revine misiunea de înaltă răspundere de a face din știință, tehnică și cultură un factor hotărâtor pentru soluționarea lor, pentru eliminarea inechităților, decalajelor și subdezvoltării. Să considerăm o nobilă îndatorire morală a fiecăruia dintre noi de a acționa ca marile realizări ale cuprinzătoarei revoluții tehnico-științifice contemporane, ale artei și culturii să slujească numai și numai omului, năzuințelor sale legitime de libertate, prosperitate și progres!

Relevăm cu satisfacție că una dintre trăsăturile cele mai semnificative ale epocii noastre o constituie înaltul avânt al cercetării științifice, al cunoașterii umane. Animați de convingerea fermă că realizările științei,

tehnicii și culturii prezintă un caracter internațional și trebuie să slujească emancipării tuturor popoarelor lumii, chemăm oamenii de știință și cultură să acționeze cu energie și tenacitate pentru valorificarea, spre binele și în folosul omului, a tuturor cuceririlor geniului uman, pentru ca știința și tehnica, valorile culturale să devină bunuri ale întregii comunități mondiale !

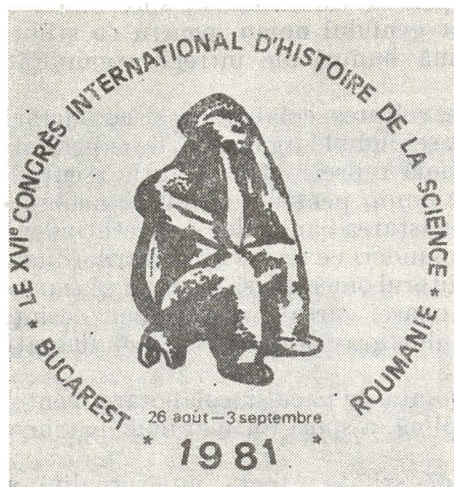
Ne exprimăm convingerea că dezvoltarea colaborării și conlucrării între oamenii de știință de pretutindeni, schimbul larg de idei, de experiență și valori științifice în viața internațională reprezintă o condiție esențială pentru sporirea avuției tuturor țărilor lumii, pentru continua ameliorare a existenței umane și sociale, pentru bunăstarea oamenilor de pretutindeni.

Cu conștiința clară a înaltelor răspunderi ce ne revin, a marilor îndatoriri ce le avem față de prezentul și viitorul omenirii, să ne unim glasurile, cerind încetarea neîntârziată a dezastruoasei curse a înarmărilor, cerință imperioasă pentru înlăturarea pericolului grav al unei noi conflagrații mondiale !

Să ne facem limpede cunoscută voința de pace și colaborare, pentru a putea crea, în liniște și securitate deplină, a spori tot mai mult patrimoniul de valori al lumii !

Avem convingerea că oamenii de știință, toată intelectualitatea omenirii vor activa fără ostenire pentru ca toate popoarele lumii să se bucure de minunatele rezultate ale științei și tehnologiei, ale progresului economic și cultural, pentru ca toate națiunile să se dezvolte libere și independente, să poată privi și să pășească cu încredere și demnitate spre viitor !

București, 3 septembrie 1981

CONTRIBUȚIA ARHIVELOR STATULUI DIN R. S. ROMÂNIA LA DESFĂȘURAREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

ANA-CRISTINA HALICHIAȘ

Creșterea prestigiului României socialiste în lumea contemporană, aprecierea de care se bucură politica de pace și colaborare a partidului și statului nostru, recunoașterea pe plan internațional a contribuției științei românești la progresul umanității și la schimbul mondial de valori au făcut ca în ultimii ani Bucureștii să devină capitala a numeroase reuniuni internaționale de primă mărime.

După numai un an de la desfășurarea lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, țara noastră a găzduit, între 26 august — 3 septembrie, cel de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, forum științific de mare amploare și cu profunde implicații social-politice, având înaltul patronaj al tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, prim vice-prim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie.

Congresul a fost apreciat drept evenimentul științific de primă importanță al acestui an alit prin amploarea participării — 1 200 de participanți din peste 50 de țări ale lumii — cit mai ales prin valoarea deosebită a comunicărilor și dezbaterilor pe care le-a prilejuit.

Generoasa temă a acestui prestigios dialog încărcat de profunde sensuri umaniste — „știință și tehnologie, umanism și progres” — a adus în discuție cele mai variate aspecte ale istoriei științelor și marile cuceriri ale acestora și a invitat la o meditație responsabilă asupra extinderii colaborării între oamenii de știință de pretutindeni, împotriva folosirii științei ca mijloc de distrugere a civilizației.

Comunicările susținute de participanții români au oglindit înaltul nivel atins de cercetarea științifică din țara noastră, subliniind contribuția pe care o are creația tehnică originală la dezvoltarea întregii activități.

Potrivit practicii instituite la reuniunile anterioare, lucrările Congresului s-au desfășurat în plen și în cadrul a patru mari secțiuni: secții științifice; simpozioane; ședințe tematice; comemorări.

La solicitarea Comitetului român de organizare a Congresului, Direcția generală a Arhivelor Statului a preluat organizarea ședinței tematice C. 6: „Surse primare pentru istoria științei și tehnologiei. Tipologia surselor manuscrise”. Lucrările s-au desfășurat în localul Muzeului Arhivelor, în zilele de 1—2 septembrie.

În cadrul acestei secții au fost prezentate rapoarte ale unor renumiți specialiști (Guy Beaujouan, René Taton, Pavel Czartoryski, Frank Greenaway, Valentin Boss, Nathan Rein-gold, Ionel Gal) urmate de intervenții și discuții.

424 Considerată a fi una dintre cele mai interesante ședințe prin tematica propusă și comunică-rile susținute, această secție a reunit un mare număr de congresiști din delegațiile a numeroase

țări (Anglia, Belgia, Brazilia, Bulgaria, Canada, Franța, Iugoslavia, Olanda, Polonia, R.D.G., R.F.G., Spania, S.U.A., U.R.S.S.) care au luat parte activă la discuții.

Rapoartele și intervențiile prezentate au scos în evidență ultimele rezultate ale unor cercetări în diferite domenii ale științelor, au supus atenției participanților noi tipuri de surse documentare precum și direcțiile ce se impun a fi urmate în viitoarele investigații științifice. În cursul discuțiilor a fost subliniată importanța deosebită pe care o au documentele de arhivă pentru înțelegerea evoluției gândirii și cunoștințelor umane, pentru progresul științei și civilizației. Punerea în circuitul științific a tuturor surselor primare, rod al unei intense activități de depistare, inventariere și publicare a izvoarelor documentare, va avea o pondere importantă în soluționarea unor probleme de strictă actualitate. În discuțiile purtate s-a propus ca țara noastră să realizeze, pe plan național, o ediție de documente care să reflecte evoluția științei și tehnicii românești de-a lungul timpului. De asemenea, s-a arătat că prezența specialiștilor români la editarea unor lucrări științifice ce se elaborează pe plan mondial, ca de exemplu Catalogul manuscriselor vechi, este salutară.

În acest context, participanții la lucrările secției au avut prilejul de a cunoaște și aprecia valoarea deosebită a tezaurului documentar conservat în depozitele Arhivelor Statului, ale muzeelor și bibliotecilor din România.

Raportul și intervențiile reprezentanților țării noastre au prezentat diferite tipuri de surse primare pentru istoria științei și tehnicii în general cit și pentru diferitele domenii ale acestora (transporturi, economie, medicină, mecanică, arheologie, lingvistică etc.).

La rindul lor, specialiștii străini au împărtășit rezultatele ultimelor cercetări întreprinse de ei legate de varietatea surselor pentru istoria științei, momentele importante din evoluția științei în țara lor, metodologia publicării unor izvoare, rolul manuscriselor în opera de editare a unor lucrări etc.

În cadrul lucrărilor a fost prezentat filmul documentar realizat de Direcția generală a Arhivelor Statului, în versiune engleză, cu privire la realizările obținute de Arhivele române în activitatea de conservare a documentelor, film ce a fost urmărit de participanți cu un viu interes.

La încheierea lucrărilor, Marie Thérèse D'Alverny, președinta biroului ședinței, și-a exprimat satisfacția pentru seriozitatea și înaltul nivel științific al comunicărilor prezentate, apreciind totodată buna organizare a reuniunii asigurată de Direcția generală a Arhivelor Statului precum și tradiționala ospitalitate românească.

Concluziile rostite au evidențiat importanța pe care au avut-o lucrările secției pentru extinderea colaborării între specialiștii din diferite țări, pentru intensificarea circuitului mondial de idei, pentru mai buna cunoaștere a culturii și civilizației românești, pentru creșterea prestigiului acestora în întreaga lume.

În cadrul manifestărilor prilejuite de cel de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, Direcția generală a Arhivelor Statului a organizat la Muzeul Arhivelor expoziția „Știința și tehnica din România în documentele epocii” al cărei vernisaj a avut loc în ziua de 28 august.

Exponatele — documente, schițe, fotografii — ilustrează geniul creator al poporului român, oferă imaginea a ceea ce spiritul său inventiv și dornic de cunoaștere a produs de-a lungul veacurilor în domeniul științelor și al tehnicii, contribuția sa la progresul civilizației umane.

Pornind de la remarcabilele realizări ale strămoșilor noștri daci în domeniul mineritului, construcțiilor și medicinei farmaceutice, expoziția oferă date despre apariția și evoluția meșteșugurilor, a manufacturilor și a industriei românești, înființarea primelor așezăminte culturale și sanitare, câteva din lucrările reprezentative pentru cultura și știința românească.

Mărturiile privind secolele XIV—XVI atestă existența unor activități meșteșugărești (morărit, extracția de petrol), tehnica pirotehnică și a balisticii (racheta cu trei trepte a lui Conrad Haas), preocupările pentru înființarea unor așezăminte sanitare (bolnițe), evoluția dreptului românesc (prima carte de drept imprimată în 1539 la Brașov și aparținând lui I. Honterus).

Secolele XVII—XVIII le aparțin câteva hărți ale teritoriului carpato-dunăreano-pontic, edițiile germană și engleză ale operei lui Dimitrie Cantemir, manuscrisele unor tratate de mineralogie, științe naturale, științe auxiliare ale medicinei, chimie, documente atestând

preocupările susținute pentru înființarea de școli și așezăminte sanitare, organizarea circulației fluviale.

Exponatele privind secolele XIX—XX ilustrează cuceririle gândirii românești în cele mai variate domenii ale științei și tehnicii.

Expoziția a suscitat interesul vizitatorilor români și străini care au solicitat informații suplimentare asupra pieselor expuse.

La despărțire, mai mulți invitați străini și-au exprimat dorința de a-și consemna impresiile în Cartea de onoare a Muzeului Arhivelor. Vă prezentăm în continuare câteva dintre ele:

Marie Thérèse D'Alverny (paleograf, conservator onorific la Secția de manuscrise a Bibliotecii Naționale, director onorific de studii la Centrul național de cercetare științifică — C.N.R.S. — Paris): „Este o mare bucurie pentru mine că am putut vedea un Muzeu al Arhivelor atât de bine prezentat într-un cadru încă medieval. Apreciez în cel mai înalt grad entuziasmul și pasiunea pentru cercetare a colegilor români. Mulțumesc pentru primirea atât de amicală și pentru buna organizare a acestei reuniuni care a îngăduit tuturor să vadă cit de importante sînt sursele primare pentru istoria științelor”.

René Taton (membru în Biroul Uniunii Internaționale de Istorie și Filozofie a Științei): „Mă alătur cu totul mărturiei domnișoarei D'Alverny și mă consider foarte onorat că am putut participa la această reuniune remarcabil organizată care va duce la o mai bună colaborare între toți cei care se interesează de acest aspect esențial al istoriei științei”.

André Allard (agregat în învățămîntul superior, șef de lucrări la Universitatea din Louvain — Belgia): „Nu pot decît să subliniez, ca desigur toți cei care au participat în aceste două zile la reuniune, cit de mult am apreciat calitatea organizării și delicatețea primirii la Muzeul Arhivelor”.

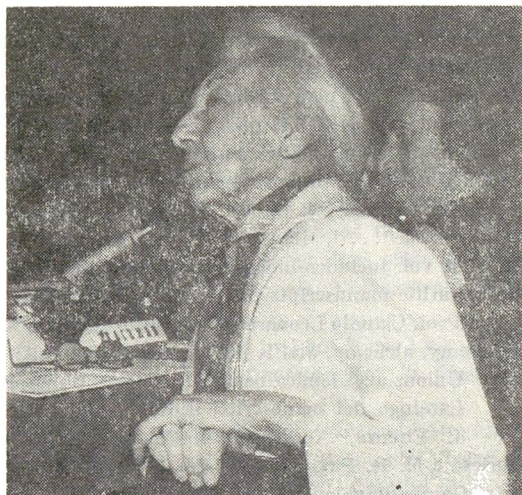
Suzanne Delorme (secretară a Comitetului francez de istorie a filozofiei și a științelor): „Interesantele comunicări ținute la Muzeul Arhivelor într-un cadru splendid, în mijlocul unei expoziții remarcabil prezentate, și mai ales primirea călduroasă făcută atât de directorul general al Arhivelor Statului cit și de arhiviștii români vor rămîne pentru mine una din cele mai frumoase amintiri de la cel de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei”.

Frank Greenaway (directorul Muzeului științelor din Londra): „A fost o mare plăcere pentru mine participarea la un Congres atât de stimulatoriu organizat într-o țară atât de ospitalieră”

Prof. Namčilo Savic (Belgrad): „Congresul ne-a oferit șansa de a audia o mare varietate de materiale care ne-au introdus în intimitatea unor domenii restrinse de cercetare și a unor puncte de vedere inedite. Aceasta este o mare contribuție pentru istoria științei”.

ȘEDINȚA TEMATICĂ „SURSE PENTRU ISTORIA ȘTIINȚEI ȘI TEHNOLOGIEI. TIPOLOGIA SURSELOR MANUSCRISE” (Raporte și intervenții)

INSTRUMENTS DE TRAVAIL
TOOLS FOR SCHOLARS
MARIE THÉRÈSE D'ALVERNY (Franța)

A very useful survey was published recently; the author is willing to keep it up to date and insert corrections and additions: S. A. Jayawardene (Science Museum Library, London): „Western scientific manuscripts before 1600. A checklist of published catalogues” — *Annals of science* 35 (1978), 143—171.

Aristoteles latinus — Aristotle commentaries.

Ch. H. Lohr (Raimundus Lullus Institut, Freiburg Br.) who published in *Traditio*, vol. 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30 (1967—1974) a Repertorium of authors with lists of manuscripts: „Medieval Latin Aristotle Commentaries” has undertaken to describe in a similar way „Renaissance Latin Aristotle Commentaries”, published first in *Studies in Renaissance* 21 (1974), then in *Renaissance Quarterly* 28, 30, 31, 32 (1975—1979).

Ch. H. Lohr published moreover the description of Aristotelian manuscripts preserved in Sevilla, Bibl. Colombina „Aristotelica Hispalensia”, in *Theologie und Philosophie* 50 (1975), 547—564; in England (excepting London, Oxford, Cambridge): „Aristotelica Britannica”, in *Theologie und Philosophie* 53 (1978), 79—101.

A systematic survey of the manuscripts containing Commentaries on Aristotle has been planned by the „Société internationale pour l'étude de la philosophie médiévale”, first by Prof. J. Legowicz (Warszawa); Prof. G. Verbeke (Leuven) is actually the general sponsor of the project; several volumes are published. There are some variants in the redaction according to the different countries.

Repertorium commentariorum Medii Aevi in Aristotelem latinorum quae in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur composuerunt M. Markowski, S. Wlodek; Warszawa, Polska Akademia Nauk, 1974.

Repertorium commentationum M. A. in Aristotelem latinorum quae in Bibliotheca olim Universitatis Pragensis nunc Statni Knihovra CSR vocata asservantur ... composuit G. B. Korolec, *ibid.*, 1977.

These volumes include „Index initiorum”, index operum, index nominum, index codicum; the second offers moreover „Index magistrorum Pragensium”, with biographical data and references.

Repertorium commentariorum M. A. in Aristotelem latinorum quae in Bibliothecis Belgicis asservantur composuit A. Pattin; Leuven, De Wulf-Mansion Centre, 1978 (with indices).

Repertorium commentariorum M. A. in Aristotelem latinorum quae in Bibliothecis publicis Neerlandicis asservantur composuerunt L. M. de Rijk, Olga Weijers. Amsterdam, 1981. (Koninkl. Nederl. Akad. von Wetenschappen).

A Repertorium of the Paris manuscripts has been prepared and will be published jointly by: Polska Akademia Nauk and Institut de Recherche et d'Histoire des Textes CNRS Paris; Repertorium commentariorum M. A. in Aristotelem latinorum quae in Bibliothecis Parisiensibus asservantur composuit V. Senko.

Ch. H. Lohr plans to edit a Repertorium commentariorum M. A. in Aristotelem latinorum necnon saec. XVI—XVII quae in Bibliothecis Gallicis asservantur.

St. Zamponi „Commenti ad Aristotele nella Biblioteca Forteguerriana di Pistoia”. Commentaria M. A. in Aristotelem latina Italica. Firenze, 1977 (Accademia Toscana La Colombaria. Atti e Memorie vol. 42 (n.s. 29). „Commenti ad Aristotele nell'Archivio Capitolare di Pistoia. Commentaria ...”, ibid. 1978. (Accademia ... La Colombaria. Atti ... vol. 43 (ns. 29). The first vol. includes indices; both have plates. A collection of Catalogues of philosophical and scientific manuscripts preserved in Italian libraries has been inaugurated under the direction of Prof. Claudio Leonardi (Firenze). It includes Aristotelian commentaries, texts of medicine, astronomy, alchemy, and is not limited to the M.A.

Unione accademica nazionale. Corpus philosophorum M. A. Subsidia I, II, III.

Catalogo dei manoscritti filosofici nelle biblioteche italiane.

I. Firenze, Accademia la Colombaria (L. Pinelli) — Pisa, Seminario S. Caterina (L. Sturlese e M. R. Pagnoni Sturlese) — Poppi, Bibl. Comunale (T. De Robertis) — Rimini, Bibl. civica Gambalunghiana (D. Frioli) — Trieste, Bibl. civica „Attilio Hortis” (L. Staraz); Firenze, 1, 1980.

II. Busto Arsizio, Bibl. Capitolare (P. Rossi) — Firenze, Bibl. Medicea Laurenziana, Fondo S. Marco (L. Pinelli). — Parma, Bibl. Palatina, Fondo Palatino (P. Rossi). — Savignano sul Rubicone, Rubiconia Accad. dei Filopatrini (D. Frioli). — Volterra, Bibl. Comun. Guarnacci (G. Pomaro), 1981.

III. (in print). Todi (M. Menesto). — Pisa, Bibl. Universitaria (...R. Pagnoni Sturlese)— Firenze, Bibl. naz. Conventi soppressi. Santa Maria Novella (G. Pomaro)— Sansepolcro (P. Lucentini) — Pistoia, Bibl. Fabroniana (St. Zamponi).

The Catalogue edited by A. Björnbo „Die mathematischen S. Marco Handschriften in Florenz” (Bibl. naz.) has been republished with auditions and corrections: Nuova edizione a cura di G. C. Garfagnini, Pisa, Domus Galilaeana, 1976.

L. Robles. „Aristoteles latinus. Repertorio de manuscritos españoles” in *Actas del 5º Congreso internacional de Filosofía medieval* (1972, issued 1979) vol. I, p. 333—360 (Bibliotecas de Barcelona, Leon, Madrid, Tortosa, Valencia, Vich).

Ch. B. Schmitt (Warburg Institute, London) has two supplements in the making for *Aristoteles latinus*: 1º A systematic survey of the Renaissance translations of Aristotle with descriptions of manuscripts to be edited in the *Catalogus translationum et commentariorum* (ed. F. E. Cranz, P. O. Kristeller). 2º A Repertorium of spurious Latin works attributed to Aristotle during the M. A. in manuscripts and printed editions. This survey will include the astrological, alchemical, magical works, with all the relevant information (titles, incipits, explicits, manuscripts, editions) but will not consider the spuria covered in the *Aristoteles latinus*.

It would be a welcome addition to the *spuria* if the Warburg Institute, where a symposium on the *Secretum Secretorum* took place in May 1980 would consider a revision of the list of Latin manuscripts edited in 1970 by P. Wurms (Hamburg) with additions.

Other special catalogues of manuscripts and instruments

A catalogue sponsored by our colleague P. Czartoryski concerns scientific instruments: G. Rosinska Instrumenty astronomiczne na Uniwersytecie Krakowski u. V. wieku, 1974.

G. Rosinska Repertoire des écrits scientifiques et Tables astronomiques, Cracovia, cf. 428 P. Czartoryski.

For Italy we noted in the 1976 Report the catalogues published by our colleague Maria Luisa Righini Bonelli, Direttrice del Istituto e Museo di Storia della Scienza di Firenze. She sponsored a very important Catalogue of mathematical manuscripts and early printed books:

Warren van Egmond, „Practical mathematics in the Italian Renaissance. A Catalog of Italian Abacus manuscripts and printed books to 1600". (Firenze, 1981) Monografia N. 4. Supplemento agli Annali dell'Istituto e Museo di Storia della Scienza, Anno 1980, fasc. 1 (with index of authors and incipits; chronological list; index of locations, index of owners).

Our colleague L. Belloni, Direttore dell'Istituto di Storia della Medicina, Milano, has a particular interest for the collection of manuscripts, notes and rare books of Albrecht von Haller, actually at the Biblioteca Braidense, Milano. At the request of B. Cohen, president of our commission, the IUHS gave a grant for the publication of a catalogue: L. Pecorella Vergnano, Il Fondo Halleriano della Biblioteca nazionale Braidense di Milano. Vicende storiche e catalogo dei manoscritti. Milano. 1965. More recently a catalogue of an exhibition of this collection was published, including manuscripts and rare books of medicine: L. Belloni, L. Pecorella Vergnano, M. L. Turchetti, Grossi, Biblioteca *Non tota perit*. Libri e manoscritti di Haller 1777–1977, nel II° centenario della morte di Albrecht von Haller, L. Belloni described the contents of Haller's library, in great part preserved in Milan-some manuscripts being since 1929, in Bern, Burgerbibliothek: „Haller und seine Bibliothek" in *Forschungsberichte. Nachrichten aus der Universität Göttingen*. Sonderdruck aus der *Georgia Augusta* Nr. 29, 1978.

Other catalogues reported by our colleague; several sponsored by him: Maria Luisa Grossi Turchetti, „La dotazione libraria di un collegio univesitario del Quattrocento" in *Physis* 22 (1980), 463–475.

Felice Milani, „Inventario del carteggio e dei manoscritti di Giovanni Alessandro Brambilla conservati nell'Archivio Storico Civico di Pavia" in *Giovanni Alessandro Brambilla nella cultura medica del Settecento Europeo* (Fonti e Studi per la storia dell'Università di Pavia, 1) Milano, 1980, 57–80.

Cesare Repossi e Elisa Grignani, „Catalogo dei libri donati da Giovanni Alessandro Brambilla all'Ospedale San Matteo di Pavia, ora alla Biblioteca Civica „Bonetta" in *Giovanni Alessandro Brambilla... ibid.* 103–325.

Paola Manzini, Catalogo dei manoscritti di Lazzaro Spallanzani, Reggio Emilia, 1981.

Peter K. Knoefel, Felice Fontana 1730–1805. An annotated bibliography. Studi su Felice Fontana, 1. Trento, 1980.

Giuliana Saporì, Il fondo di medicina antica della biblioteca ginecologica Emilio.

We add two catalogues published in Italy; one concerning Byzantine medicine: S. M. Formentin, I. Codici greci di medicina nelle Tre Venezie (with *addenda et corrigenda* of H. Diels, *Handschriften der antiken Aertze*). Università di Padova. Studi byzantini e neogreci 10, 1978.

The other the University of Padua:

B. Marx „Handschriften Paduaner Universitätsdozenten und Studenten aus S. Bartolomeo di Vicenza" in *Quaderni per la storia dell'Università di Padova* (dir. P. Sambin) 9–10 (1976–77).

Among the most important libraries of scientific manuscripts was the collection of Baldassare Boncompagni, Roma. A catalogue was published in 1862: E. Narducci, Catalogo di manoscritti ora posseduti da D. Baldassare Boncompagni. A second edition included an increased number of volumes, published in 1892. The collection was sold in 1898; there was a catalogue established for the sale. The collection is actually scattered among several libraries and among private owners. Prof. M. Folkerts (Munich) and F. Fossier, conservateur de la Bibliothèque Thiers, Paris, undertook recently to locate the Boncompagni manuscripts. The members of our commission are earnestly required to indicate the manuscripts of Boncompagni provenance that they happen to remark. The recent catalogue of W. van Egmond notes 29 Boncompagni manuscripts, plus nine manuscripts described by Narducci, actual location unknown. The Cornell University Library, Ithaca, acquired a part of the Boncompagni Archives; from a communication of the Librarian, an inventory is in the making.

Hippocrates latinus

Our correspondent P. Kibre initiated in *Traditio* 31 (1975) a Repertorium of hippocratic writings in the Latin M. A. with descriptions of manuscripts. In Part VI, *Traditio* 36 (1980) are

described tracts ascribed to Hippocrates; among them, the „Oath” and the „Law”. The end of this part is in press.

P. Kibre will write the survey of *Hippocrates latinus* in the *Catalogus translationum et commentariorum*.

Galenus latinus

Our colleague R. Durling (Univ. of Kiel) is in charge of the survey of Galen's and pseudo-Galen's translations in the *Catalogus translationum et commentariorum*. A new survey of Galen manuscripts in Latin supplementing Diels, *Handschriften der antiker Aertze*, is in press *Traditio* 37 (1981).

Alkindius latinus

Ch. S. F. Burnett (Warburg Institute) undertakes a survey, with description of manuscripts of the texts ascribed to al-kindī in the Medieval Latin tradition.

Avicenna latinus

M. T. d'Alverny prepares Part XII. of the catalogue of manuscripts containing Latin translations of K. al-Shifā'. A study of the commentaries on Avicenna's Canon of medicine is undertaken separately by D. Jacquart (Paris, CNRS), XIII—XV-th c. and N. Siraisi (Hunter Coll. New York), XVI—XVII-th.c.

Inventaire des manuscrits médicaux de la Bibliothèque nationale

A card-index was executed by J. Payen (Conservatoire des Arts et métiers, Paris) et M. McVaugh (Univ. of North Carolina). It is being revised by D. Jacquart for publication.

Our colleague W. Ryan (Warburg Institute) continues his survey of scientific Slavonic manuscripts.

Our colleague N. R. Ker (emer. Fellow Magdalen Coll. Oxford) published in 1977 vol. 2 of „Medieval manuscripts in British Libraries” — Abbotsford-Keele. It contains a fair number of manuscripts relevant for history of science, especially at the Royal Observatory, Crawford Collection, Edinburgh (astronomy and astrology); Glasgow Univ. Ferguson Coll. (alchemy); Gloucester Cathedral (medicine). The direction of the Royal Observatory kindly sent us a recent inventory: Supplement to the Catalogue of the Crawford Library of the Royal Observatory, Edinburgh (1977). It includes manuscripts (Medieval, Renaissance and modern) and printed books. A special section presents a list of tracts on comets.

N. R. Ker's vol. III = Lampeter—Oxford is going to press. Some scientific manuscripts will appear; among them an interesting copy of the work of a XIVth c. surgeon, John Arderne (Newcastle Univ. Libr.); an unknown cosmological work *De situ universorum* written by an English Franciscan in the mid XIVth c. (Manchester, Chetham Libr.); medical manuscripts in Pembroke Coll. Oxford.

A Catalogue of Latin and European vernacular manuscripts preserved at the Academy of sciences, Leningrad, was published in 1978 by Dr. Ludmila Kiseleva. It contains the description of several scientific manuscripts: medicine, astronomy, alchemy. Ms. Q. 242 was in the Boncompagni collection.

Prof. Menso Folkerts (Institut für Geschichte der Naturwissenschaften, Univ. München) presented at the XVth Congress of history of science a plan for a Catalogue of manuscripts of mathematics in Latin and vernacular up to the XVIth cent. From his most recent communication the catalogue is in progress. For Italian vernacular texts of arithmetic and algebra, the publication of W. van Egmond, noted above, fulfils an important part of the program. M. Folkerts was allowed to examine the material left by A. A. Björnbo in Copenhagen; this scholar who died prematurely studied and described a great number of scientific manuscripts and could edit only a small part of his work. M. Folkerts wrote recently a note on Björnbo: Der Nachlass Axel Anton Björnbo in *Historia mathematica* 5 (1978). He has in press two instances of the catalogue: Mittelalterliche mathematische Handschriften in westlichen Sprachen in der Berliner Staatsbibliothek. Mittelalterliche mathematische Handschriften in westlichen Sprachen in der Herzog Augustbibl. Wolfenbüttel.

430 A project for a cumulative description of several groups of manuscripts containing scientific texts was initiated by Mrs. Nan. L. Hahn (University of Nebraska at Omaha) and

Wesley M. Stevens (University of Winnipeg); they are collaborating to classify and store of magnetic tape the files left by the late Prof. Francis S. Benjamin of Emory Univ. in Atlanta. They have offers of contributions from Centers or professors who have in store descriptions of Medieval scientific manuscripts.

The Center has an agreement with the Center for Copernician studies, Warszawa, for cooperation and sharing information.

Medieval and Renaissance libraries

Some collections of books are partly subsisting.

The library of Richard de Fournival studied by our late colleague Alexander Birkenmajer who identified a part of the subsisting manuscripts (see *Etudes d'histoire des sciences, Studia Copernicana* 1, 1970) is now investigated by Richard Rouse (UCLA) who plans a new edition of Fournival's *Biblionomia*, with identification of more manuscripts.

The library of a learned XVth c. physician is partly preserved in the Biblioteca Malatestiana in Cesena: G. Baader, Die Bibliothek des Giovanni Marco da Rimini. Eine Quelle zur medizinischen Bildung im Humanismus in *Studia codicologica* TU124, Berlin, 1977 (a study and description of the subsisting medical manuscripts).

Our colleague P. Czartoryski investigated recently the remains of Copernicus' collection: The Library of Copernicus in *Science and history. Studies in honor of Edward Rosen*. (Studia Copernicana XVI, 1978). A careful and accurate study of books that belonged to Copernicus, preserved in the Varmian Chapter at Frombork and happen to be actually in Uppsala, Univ. Library, some of them annotated by him. P. C. discards a part of the collection that was wrongly ascribed to this illustrious ownership.

Oriental manuscripts

Prof. Fuat Sezgin (univ. Frankfurt) listed extensively the manuscripts of scientific works actually known in his *Geschichte des arabischen Schrifttums* (vol. 3—7). Prof. A. Y al-Hassan informed us that a catalogue of the collection of Arabic scientific manuscripts owned by the Institute for the History of Arabic science, Aleppo, would be published soon. A list of the microfilms acquired by the Institute will be circulated. Among the publications of the Institute: Salman Kataye, *Manuscripts médicaux et pharmaceutiques dans les Bibliothèques publiques d'Alep*. 1976 (in Arabic).

Prof. David King (New York Univ.) who was Fellow, American Univ. in Cairo 1972—1979, produced a Catalogue of the Scientific Manuscripts in the Egyptian National Library, published in Cairo, 1981. It includes a handlist of over 2000 manuscripts, extracts arranged chronologically, and indexes (in arabic). The publication of a volume of photographic plates with extracts from Medieval scientific manuscripts is considered.

A Survey of the scientific manuscripts in the Egyptian National Library (in English) arranged chronologically according to author will be published by the American research Center in Egypt (Udenna press).

Prof. A. Rahman, Director of the Center for the study of science and technology (CSIR) New Delhi, informed us that a book of source material on Medieval science and technology has been compiled in this Institute, with a bibliography of about 10000 mss. in Sanskrit, Arabic and Persian.

S. K. Hamarneh, Arabic medico-pharmaceutical manuscripts in the National Library of Medicine, Bethesda, 1978, *Journal for the history of arabic science* II.

XVII—XIX s. Correspondance et papiers de savants

XVII—XIX cent. Correspondence. Diaries. Documents

Correspondance du P. Marin Mersenne, publication continuée par Armand Beaulieu. Le t. XIV (1646) publié en 1980: t. XV (1647) sous presse.

Galileo and ses disciples. Paolo Galluzzi, qui a collaboré à l'édition du premier volume de la correspondance des disciples de Galilée (1975) continue ses recherches dans la Collezione Galileana de la Bibl. naz. de Florence, en particulier dans la correspondance et les „Diari” inédits des membres de l'Accademia del Cimento.

Publication de textes en préparation

C. Maccagni (Pisa, Domus Galileana) prépare l'édition de la correspondance de Henry Savile et de Giovanni Vincenzo Pinelli (fonds de l'Ambrosiana).

R. A. Bernabco, V. Cingoli (Univ. Bologna) Edd. Autobiografia di Marcello Malpighi in prepar.

W. E. Middleton, Some unpublished correspondence of Lorenzo Magalotti in 1667 and 1668 in *Studi Secenteschi* 159 (1980).

Newton. Correspondence cf. A. R. Hall.

The papers of Francis Glisson are deposited in the British Library. A publication is sponsored by the Wellcome Institute for the history of medicine. A Catalogue, by Jeffry Boss is in progress. D. G. Bates (Hist. of medicine, McGill Univ. Montreal) and Ph. Teitgen. Ed. *Medical Notebooks of John Locke*, in progress.

D. G. Bates (Hist. of medicine, McGill Univ. Montreal) and Ph. Teitgen. Ed. *Medical Notebooks of John Locke*, in progress.

Ramazzini, Complément d'édition de la correspondance préparé par P. Di Pietro (Modena).

Bernouilli. Un nouveau comité d'édition (Dir. A. Speiser, Louvain) a été constitué à Bâle après le décès de Fleckenstein pour l'édition des correspondances des Bernouilli. Un volume comprenant la correspondance Varignon-Jean I. Bernouilli est en préparation (P. Costabel).

L. Euler. Opera omnia Series IV A. *Commercium epistolicum*. Le vol. I, Inventaire et catalogue publié en 1975. Le vol. 5, Correspondance Euler-Clairaut — d'Alembert-Lagrange (A. Youskevitch, R. Taton) paru en 1980. Vol. 6 Correspondance Euler-Maupertuis-Frederic II (P. Costabel, Winter) sous presse.

Théophile de Bordeu, médecin de Montpellier. Correspondance éditée à Montpellier par Marthe Fletcher. N. Labbé, A. de Laforcade, 4 volumes publiés 1977—1978.

La correspondance de Ruggero Giuseppe Boscovich, jésuite de Raguse, dont le „Carteggio” est déposé à l'Observatoire de la Brera, Milano doit être publiée par l'Accademia Toscana La Colombaria, Florence. Le premier volume: Correspondance de Boscovich avec Giovanni Stefano Conti a été préparé par Gino Arrighi.

Felice Fontana. Carteggio con Leopoldo Marc'Antonio Caldani, ed. Renato. G. Mazzolini e Giuseppe Ongaro. Trento, 1980. *Epistolario di Felice Fontana* 1. Suite en préparation.

(Journal de voyage de l'abbé Nollet). Ed. préparée par Roger Hahn et J. L. Heilbron (Berkeley); *Travels and diaries of abbé Nollet*. G. Turner (Oxford) Ed. *Notes of the Coffee house philosophical Society*. Ph. Cash (Emmanuel Coll. Boston) Ed. *John Jeffries inoculation records* (1776—1777) in progress.

D'Alembert. Un Comité (R. Taton, J. Dieudonné, P. Costabel) a été formé à Paris pour préparer une publication des Œuvres complètes, prévue pour 1983.

Laplace. Roger Hahn, *Calendar of the correspondence of Pierre Simon Laplace*. Berkeley Papers in History of science, vol. 8, 1981. Lavoisier. Correspondance, cf. Henry Guerlac.

Benjamin Franklin, Correspondance and papers. Ed. in progress. Yale Univ. (Mrs. Claudia Lopez).

Un Comité national a été constitué à Paris pour le second centenaire de la naissance de Laennec. M. D. Grmek et deux collaborateurs doivent diriger la publication des manuscrits scientifiques. Les papiers de Laennec sont conservés au Musée Laennec de Nantes à la Faculté de médecine de Paris, à l'Académie de médecine, au Collège de France pour 1822—1826.

Lettres inédites de Joseph Fourier (1808—1816) face aux objections contre sa théorie de la chaleur, ed. par John Herivel et P. Costabel. Paris, Ed. B. h. Comité des Travaux historiques, 1980.

L. Belloni, l'Epistolario di Albert Koelliker a Camillo Golgi al Museo per la Storia della Università di Pavia in *Memorie dell'Istituto Lombardo. Classe di Scienze matematiche e naturali* 26 (1975). Memoria 4. Luigi Belloni. Franz Boll, scopritore della porpora retinica. Sue lettere a Emil Du Bois-Reymond, Camillo Golgi e Ernst Haeckel in *Memorie dell'Istituto Lombardo. Classe di scienze matematiche...* 27 (1980) Memoria 6.

Luigi Belloni, I Carteggi di S. di Renzi e di Ch. V. Daremberg con F. Puccinotti (per la storiografia della Scuola medica Salernitana) in *Memorie dell'Istituto Lombardo. Classe di scienze matematiche...* 26 (1976) Memoria 7.

M. M. Torchia (Kensington, MD) *Orthodox physicians and health reform in America: John Bell's Journal of health 1829—1833*, in progress

The Letters of Georges Cuvier. A summary calendar of Ms. and printed materials, ed. D. Outram (British Society for the History of science), 1980.

Alexander de Humboldt. Correspondence, ed. prepared by Kurt R. Biermann (Berlin).

Joseph Henry papers (Smithsonian Institution Washington DC) A Scientist in American life. Essays and lectures of Joseph Henry, ed. A. P. Molella, Nathan Reingold, 1981.

The papers of Joseph Henry, ed. Nathan Reingold. Three vols. edited, vol. 4 in press, others in preparation.

Darwin papers and correspondence. From the report of the Yearbook 1979 (issued 1980) of the American Philosophical Society the edition of the Collected Letters of Charles Darwin is in progress. The first publication in view is a Calendar of all the known correspondence.

A volume including the letters of 1845 is in progress (edd. David Kohn.—Harvard, Frederick Burkhardt—Bennington, Vermont, William Montgomery—Philadelphia).

Sandra Herbert (Univ. Maryland). Ed. Darwin's Notebooks, in progress.

Richard Darwin Keynes (Univ. Cambridge) Ed. The Beagle record. The Library of the American Philosophical Society has a Darwin collection of manuscripts, correspondence and books, initiated in 1951.

Martinus von Marum. Correspondence. Ed. R. J. Forbes (Haarlem).

M. M. Sokal (Worcester Polytechnic Institute, Worcester MA). Ed. James McKern Cattell, Journals and letters from Germany and England 1880—1888 (medicine).

XIX—XX. c.

Charles S. Peirce. Ed. Complete works prepared by Kenneth L. Ketner.

Gottlob Frege. Ed. Complete works prepared by Gottfried Gabriel. Hendrik Lorenz. Plan for editing his correspondence announced by Amsterdam Society of History of science.

Thomas A. Edison. Papers collected at Rutgers Univ. N. J. (L. S. Reich). A publication is under way.

Robert Millikan papers. Ed. prepared by Judith Goodstein (Pasadena, Cal.). Pierre Duhem. Scientific papers recently acquired for the Archives de l'Académie des sciences de Paris.

Niels Bohr. A first volume of the Opera omnia was published in 1972 by our late colleague, L. Rosenfeld, the director of the Niels Bohr Institute in Copenhagen. Vol. 2 is still in progress, vol. 3 was published; others are in progress.

Wolfgang Pauli, Scientific correspondence with Bohr, Einstein, Heisenberg. Ed. I., 1 (1919—1929) published 1980.

Einstein papers. The Einstein Archives are preserved at the Institute for advanced study, Princeton. A microfilm record of the manuscripts, correspondence and other papers is deposited in the Princeton Univ. Library. A card-index of the scientific papers and correspondence is in progress. Explanatory notes by H. Dukas (Einstein's secretary) accompany a number of the manuscript documents.

J. Robert Oppenheimer. Papers deposited at the Library of Congress. Manuscripts division. A register has been established. The papers include correspondence with the leaders of theoretical physics.

Archives and Documentation for the history of modern and contemporary science.

A symposium: Problems of source materials in the History of science took place during the XVth Congress at Edinburgh. Several aspects were considered: investigation of Archives and making of inventories of the relevant material; collecting contemporary documents of scientists; collecting information and microfilms on a determined topic, with the aim of producing surveys, and data-banks.

Academic Institutions and Libraries are repositories of archival scientific material either of individual scientists or of scientific Societies, and try to make this material available for research.

American Philosophical Society. Records kept since 1769. Very important collections of manuscripts, documents and correspondence, steadily increasing. A Guide to the Archives and manuscript collections of the Am. Phil. Soc. compiled by W. J. Bell, M. D. Smith was published in 1966. The accessions are described in the Yearbook of the Society.

Library of Congress. Manuscripts division. Collections of documents concerning scientists and scientific institutions. Finding aids for larger collections. Accessions described in the Reports of the Manuscripts division, Quarterly Journal of the Library of Congress.

Smithsonian Institution. A valuable survey and description of the Archival of the Smiths. Inst. and of collections of papers and correspondence of scientists (XIX—XX c.) recently produced by the Archivist. R. H. Lytle: *Guide to the Smithsonian Archives*, 1978.

— A survey with a wider scope is prepared by Uta Merzbach (Smithsonian Inst.): *Guide to Archival sources for the history of mathematics*.

Berkeley. *The Bancroft Library* has collections of contemporary scientific papers, and an active collecting policy for the history of American science, including too oral history programs, particularly for physics and engineering in the Western States (Robin Rider).

Berkeley, Office for History of science and technology. Inventory of sources for history of twentieth c. physics, based on an extensive inquiry of collections of manuscripts and correspondence, near completion (L. Heilbron, B. R. Wheaton Index in book-form; inventory on microfiche; use of a computer to arrange the data).

Center for the History of Physics. American Institute of Physics, New York (Dir. Spencer Weart). Repository of manuscript documents and microfilms with directory files. (The Center prepares a Survey of sources for the History of Astrophysics).

Survey of sources for the History of Biochemistry and Molecular Biology sponsored by the American Philosophical Society and the American Academy of Arts and sciences has a computerized data bank with an archival section. The publication of a reference work is announced: *Archival sources for the history of Biochemistry and Molecular Biology* (T. Edsall—Harvard; David Bearman).

Humanities Research Center. Univ. of Texas, Austin, is collecting material in the history of American mathematics, being the repository of the archives of the Mathematical Association of America and produces finding aids for the collections (Dir. A. Lewis) *Organization of the Archives of the American Society of Tropical Medicine and Hygiene*, survey in progress by Linda H. Brink (Harvard).

Oxford. Contemporary scientific Archives Center. This is a Center of documentation of scientific collections deposited in several libraries of the United Kingdom (Dir. M. M. Cowan).

L'APPROCHE TYPOLOGIQUE DES SOURCES SCIENTIFIQUES MIEVIALES

GUY BEAUJOUAN (Franța)

Les réflexions ici présentées partent de l'expérience tentée, à Louvain, avec la „Typologie des sources du moyen âge occidental” (dir. L. Genicot). Sont déjà publiés: „Les textes alchimiques” par R. Halleux (1979) et „Les sources astronomiques” par E. Poull (1981). D'autres fascicules concernant l'histoire des sciences sont en préparation („Herbiers, bestiaires et lapidaires” par R. Halleux et C. Opsomer; „Astrologie” par Ch. Burnett; „Sophismata” par J. Pinborg avec la collaboration de J. Murdoch).

434 Cette entreprise incite à s'interroger sur le profit qu'il y a „à bien établir la nature propre de chaque genre de source et à arrêter les règles spéciales de critique valables pour chacun”.

A cette approche typologique est liée la question suivante: quelles évolutions et tendances nouvelles peut-on actuellement constater dans la manière dont les historiens de la science médiévale exploitent leurs sources de base?

Sur un plan assez général, tout d'abord, il semble y avoir progrès du fait de relations plus étroites entre latinistes, arabisants et hébraïsants. Les historiens des sciences sont désormais plus sensibles aux conditionnements idéologiques de ceux qui ont pu lire, avant eux, les mêmes textes.

Il faudrait prêter plus d'attention à la manière dont ont été traités les textes médiévaux édités aux XVe, XVIe et XVIIe siècles (ex. Tables Alfonsines, textes alchimiques etc.). Une autre question importante est celle de l'illustration des manuscrits scientifiques et techniques (Y a-t-il mutation à la charnière des XIVe et XVe siècles?). Dans un ordre d'idées assez voisin, doit être louée l'actuelle tendance à beaucoup plus étroitement lier l'étude des instruments à celle des textes les concernant. Pour quelque période que ce soit, il ne faut jamais négliger les problèmes pédagogiques propres à l'enseignement des savoirs scientifiques.

Beaucoup reste encore à faire pour mieux apprécier les rapports entre théorie et pratique au moyen âge. Particulièrement délicate reste, notamment pour les recettes, la distinction entre littérature savante et tradition populaire. Exemple apparaît, à cet égard, l'entreprise lancée à Liège sous le nom de THEOREMA (Thesaurus de recettes médicales anciennes sur ordinateur).

Chacun sait ce que peut apporter l'informatique au classement des variantes et à l'indexation des textes, donc à l'étude des langages spécialisés. Insistons ici sur ce qui concerne plus particulièrement la science médiévale: recomputation de tables astronomiques et calculs d'éphémérides des positions des planètes selon telle ou telle table; traitement des recettes (voir ci-dessus); étude d'un groupe socio-culturel dans des limites données (ex. le tout récent ouvrage de D. Jacquart sur le milieu médical en France du XIIe au XVe siècle). Il y a, dans ces cas, pour ainsi dire, création de sources sérielles confidentielles dont le statut apparaît intermédiaire entre les „sources primaires” et la bibliographie traditionnelle.

Par ce rapport, nous voudrions susciter ici une discussion d'où pourrait se dégager une sorte de bilan des efforts faits par les historiens de la science médiévale pour affiner et éventuellement renouveler leurs méthodes de travail. Et même si les médiévistes ont des contraintes érudites qui leur sont propres, cet examen de conscience peut aussi concerner, dans une certaine mesure, les historiens s'intéressant à la science de périodes plus récentes.

ISAAC NEWTON AND AN ANGLO-RUSSIAN MS OF 1698 ON PLANETARY MOTION

VALENTIN BOSS (Canada)

In my study of Newton's influence in Russia (*Newton and Russia. The Early Influence, 1697-1796*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1972) it was shown that the first

edition of the *Principia* was probably known to Jacob Daniel Bruce, who came to England with Peter the Great on the Tsar's Great Embassy in 1698. There he may have met Newton, his interest in Newtonian science being reflected in the remarkable collection of books Bruce acquired which included virtually all of the Englishman's scientific writings, as well as the major commentaries. After a period of study in London with John Colson, Bruce returned to Russia where he played an important role in the Petrine Enlightenment by popularising heliocentrism, and (through his translation of the *Kosmotheoros* by Christian Huygens) making Newton's theory of universal gravitation known to Russian readers for the first time.

This translation, however, was only published in 1717. In the absence of any earlier scientific work by Bruce, scholars have been unable to chart the course of this pioneering astronomer's conversion to Newtonianism. My recent discovery of an English manuscript by Bruce now confirms some of the conjectures advanced in my book. The manuscript, entitled *Theory of the Planets Motion*, is dated 1698. The correspondence of John Flamsteed with Newton that year shows that Bruce was privy to the controversy between the two over Newton's theory.

There may be a link between this and Bruce's manuscript which demonstrates through the problems it deals with that he was able to apply the inverse square law to planetary motion several decades before his compatriots could follow his example. In the Russian context Bruce's *Theory of the Planets Motion* thus becomes the earliest tract on Newtonian attraction of which there is any record.

LA FONCTION DES MANUSCRITS DANS LA PRÉPARATION DE L'ÉDITION DES ŒUVRES COMPÈTES DE NICOLAS COPERNIC

PAVEL CZARTORYSKI (Pologne)

On peut distinguer la fonction du manuscrit dans les recherches et les travaux d'édition concernant Copernic:

A. Le fac-simile de l'autographe de Copernic pour le *De revolutionibus* et des autres écrits de l'auteur.

a. Importance pour la recherche: la publication du fac-simile du manuscrit autographe et celle qui est envisagée pour les textes des autres écrits donne aux chercheurs la possibilité d'étudier directement les textes. Ceci a été démontré dans le cas des traductions en français et en anglais.

b. Rôle didactique: le fac-simile rend accessible la facture d'un manuscrit scientifique.

c. Importance pour les études sur l'écriture de Copernic: grâce au fac-simile il est possible d'identifier la main de Copernic.

B. Grâce à cette étude de l'écriture de Copernic il est possible de faire une „induction complète” de tout le matériel attribué à Copernic; de le trier, de distinguer les cas positifs,

les cas négatifs, les cas douteux; il convient de considérer prudemment ces derniers. Importance des résultats pour l'historien.

C. Importance de l'étude directe des sources manuscrites, bien qu'elles aient été déjà éditées, en considérant:

a. Les textes autographes. b. les copies datant de l'époque; exemples et expériences réunies au cours de la préparation du vol. III des *Opera omnia*, concernant entre autres la structure codicologique du manuscrit, les filigranes, les affiliations des divers manuscrits du même texte; les textes qui accompagnent dans les manuscrits les petits traités astronomiques et les traités monétaires de Copernic.

Conclusion a. Le degré de certitude lié aux méthodes d'analyse des manuscrits.

b. L'étude des manuscrits permet de corriger des erreurs dans le domaine de l'histoire des idées.

THE ANTIQUITIES OF SCIENCE AND TECHNOLOGY THE NEED FOR A GENERAL GUIDE TO STUDY

FRANK GREENAWAY (Anglio)

The growth of the study of the history of science and technology in the past two generations is clearly indicated by the size of the congress in which we are now taking part. University departments of the history of science, technology or medicine have increased in number, and so have the learned societies, periodicals and text-books. There are also many aids to study, the oldest and most distinguished being that originated by George Sarton, now superseded in many ways but still providing an inspiration. There is, however, one conspicuous gap to which I wish to draw attention in the hope that some scholar or group of scholars may be prompted to undertake to fill it. This need is for a text book on the *physical* evidence of the history of science and technology, its nature and its study. The works of guidance which exert most influence on the student are devoted mainly to telling him about the original documents bequeathed to us by discoverers, to the long line of printed treatises and periodicals, to methods of locating and identifying them, to the methods of examination and analysis to which to subject them, and to their care and preservation for future generations. Yet it has become clear during recent years that the corresponding location, identification, preservation and study of the physical remains surviving from two or three millennia of science and its influence, or of technology and its benefits, throw a great deal of light, often a different light, on our overall study of human endeavour. It therefore seems to me that there is a need for a work which would describe comprehensively the material objects which are studied by some historians of science and can and should be studied by many more.

Such a survey would not only deal with the scientific apparatus, works of engineering and technical products of the past, but would also deal with archaeological remains, monuments and works of art, fine and decorative, which can be called as witness of progress and decline, enlightenment and doubt, wealth and need. The book, as I envisage it, would discuss the way the historian of science can identify his own antiquities, accumulate and protect them, but,

most importantly, study them with the aim of extending his power of re-creating the past, of putting himself at the same laboratory bench as Lavoisier or Butlerow, the same workshop as James Watt or Marconi, stand on the same scaffolds as the builders of the monuments of Abu Sempel or the Kremlin.

There does already exist a museum profession, and much of this evidence has been accumulated in these institutions, but the profession lacks integration with the academic professionals in our university departments devoted to teaching and research. The work I have in mind would promote that integration.

Let me describe a possible plan, in brief summaries of chapters.

Chapter 1. *The Material Evidence of the History of Science*

Science as a history of ideas and of deeds — the extent and nature and limitations of the written records of science — the study of the physical evidence of the past developments of science and technology, taking each object as either;

(a) A material product of a technique;

(b) Tool or a machine or other means of control;

(c) A record of some idea or technique;

(d) Exemplifying or illustrating some social, philosophical or religious outlook relevant to scientific thought or technical progress.

Chapter 2. *Archaeological objects*

The prehistory of science — evidence of the technical conditions of prehistoric life — tools and other artefacts — ideas of life and of the world — cave paintings as a special case.

Archaeological evidence for development of later techniques — pottery — metallurgy — agriculture — transport — from antiquity to the Middle Ages.

Chapter 3. *Works of Art*

Works of art as physical objects — pigments and supports — paintings, stained glass, sculpture.

Works of art as reporting — image of contemporary life presented from antiquity onwards — dating scientific and technical innovations through paintings — art and the physical representation of nature.

Chapter 4. *Monuments*

Surviving monuments the only records of some engineering techniques, pyramids and obelisks — Roman remains — mediaeval churches — castles and domestic architecture — union of science and architecture from Wren onwards.

Chapter 5. *Engineering Works*

Aspects of civil engineering not dealt with in Chapter 4 — mechanical engineering — surviving mills and mines — the ship as a machine — the archaeology of the industrial revolution — power-driven machinery.

Chapter 6. *Scientific instruments and apparatus*

Origins of scientific apparatus — special apparatus for special studies — the commercial instrument maker.

Chapter 7. *Physical apparatus*

Optical — microscopes and telescopes — famous examples — surveying apparatus — electrical apparatus — metrology and calculating devices.

Chapter 8. *Chemical and Biological*

From mediaeval alembics to modern glass apparatus — the visual interpretation of scientific ideas — early atomic and crystal models.

A final chapter would identify many of the world's existing collections in, for example, the Science Museum in London, the Smithsonian Institution in Washington, the scientific instruments in the Hermitage in Leningrad; as well as smaller but elegant collections in Oxford, Leyden or Florence. It would refer to the technological collections in Tokyo, Prague or Ottawa, and to the industrial, marine, aeronautical, architectural equipment collected, or crying out

for preservation in many places. It would not attempt to impart the museological techniques of preservation or display, but would concentrate on study and interpretation, so that these three dimensional documents of endeavour would take their rightful place in the estimation of the scholar alongside the written word.

It is possible that such an ambitious book could be written in a reasonable time by a team of scholars, co-operating under the sponsorship of the International Union of the History and Philosophy of Science.

My proposal does not specifically include the physical evidence of the history of medicine, although the need is as great here as in the physical and applied sciences. My inclination would be to treat this as a separate project, although mentioning medical material in the first treatise where it occurred naturally.

I offer this proposal to my colleagues with the conviction of a life time of experience in a field which offers great intellectual satisfaction.

DIE ARCHIVE WISSENSCHAFTLICHER INSTITUTIONEN UND DIE MÖGLICHKEIT IHRER WIRKSAMKEIT FÜR DIE WISSENSCHAFTSGESCHICHTLICHE FORSCHUNG

CHRISTA KIRSTEN (R. D. Germană)

Die kooperative Zusammenarbeit von Geschichtsforschung und Archiven hat eine jahrhundertalte Tradition. Die wissenschaftsgeschichtliche Forschung, als ein relativ junger Zweig der Historik, ist zu dieser Kooperation noch nicht in dem gleichen erforderlichen Masse vorgestoßen.

Weder die grossen Staatsarchive noch die Archive wissenschaftlicher Institutionen sind bisher unter den Gesichtspunkten der wissenschaftsgeschichtlichen Forschung umfassend ausgewertet worden. Einerseits liegen die Ursachen bei den Archivaren, die die Archivbestände bisher vor allem unter den Gesichtspunkten der traditionellen bürgerlichen Geschichtswissenschaft aufzubereiten gewohnt waren. (Unter „traditioneller Geschichtsforschung“ wollen wir in diesem Zusammenhang die politische und Verfassungsgeschichte, Rechtsgeschichte und Kirchengeschichte, bestenfalls noch die Wirtschaftsgeschichte verstanden wissen!). Fragestellungen der Wissenschaftsgeschichte sind dabei jedoch bislang kaum berücksichtigt worden! Andererseits ist eine Ursache in der fachspezifischen Ausbildung und Ausrichtung der Wissenschaftshistoriker zu sehen. In der Mehrzahl der Fälle ist der Wissenschaftshistoriker vom Fach der Physiker, Mathematiker, Biologe, Mediziner oder anderes. Man wird daher nicht erwarten können, dass er mit den Funktionsprinzipien der Archive, mit ihrer Gebundenheit an bestimmte Entstehungszusammenhänge der Dokumente, ebenso vertraut ist wie der Historiker. Es ist auch zu berücksichtigen, dass sich Wissenschaftsarchive, d. h. Archive wissenschaftlicher Institutionen, erst verhältnismässig spät, erst seit dem 2. Weltkrieg, zu eigenständiger Existenz entwickelt haben.

Die alten europäischen Universitäten und Akademien besitzen zwar alle bedeutende Archivbestände. Sie sind so alt wie die Einrichtungen selbst. Zu den ältesten Akademiearchiven

gehören das Archiv der sowjetischen Akademie der Wissenschaften und das Archiv der Akademie der Wissenschaften der DDR; beide stammen aus dem Anfang des 18. Jahrhunderts. Die Akademien der westlichen Welt verharren in den Traditionen der Akademien vom Typ der „Gelehrten-gesellschaft“, ihre Archivbestände sind oftmals an die Bibliotheken abgegeben worden. Die Akademien der sozialistischen Länder haben neue Wege beschritten und sind zu Forschungsakademien mit einer Vielzahl von Forschungsinstituten ausgebaut worden. Ihre Archive sind selbst zu zentralen wissenschaftlichen Einrichtungen ihrer Akademien geworden. Sie bewahren ebenso die Traditionen der Gelehrten-gesellschaft in ihren Magazinen, wie sie das Schriftgut der modernen Forschungsinstitute in sich aufnehmen und der wissenschaftsgeschichtlichen Forschung zugänglich machen.

Die Leistungen, die die Akademicarchive für die wissenschaftsgeschichtliche Forschung erbringen können, liegen in der Aufbereitung des spezifischen Quellenmaterials. Dies geschieht in erster Linie durch die Erarbeitung von Bestandsübersichten und Spezialinventaren, durch thematische Übersichten, Regestenwerke, Quellenpublikationen und Quelleneditionen.

Den Quelleneditionen – als einem Hilfsmittel für die wissenschaftsgeschichtliche Forschung – messen wir besondere Bedeutung bei.

Als Materialsammlungen sind sie der Rohstoff, aus dem der Wissenschaftshistoriker das erstrebte Forschungsergebnis herauskristallisieren kann.

Quelleneditionen, die von Archivaren erarbeitet werden, gehen prinzipiell von den Beständen des jeweiligen Archivs als dem gegebenen Arbeitsobjekt aus. Dabei stehen die quellenkritische Aufbereitung von Dokumentenkomplexen zu einem gegebenen Thema oder die Aufbereitung eines bestimmten geschlossenen Archivbestandes im Vordergrund. Dies schließt ein, dass die Vollständigkeit der Ermittlung aller zu einem Thema an einem bestimmten Lagerungsort befindlichen Dokumente gewährleistet wird. Angesichts der verworrenen Standortverhältnisse von Archivgut nach dem 2. Weltkrieg – das gilt insbesondere für das Archivgut zur Wissenschaftsgeschichte – ist die Vollständigkeit der Ermittlung von Dokumenten zu einem bestimmten Thema mit einiger Sicherheit doch nur noch zu gewährleisten in Bezogenheit und in Begrenzung auf den Lagerungsort. Es liegt auf der Hand, dass die Ermittlung solcher Dokumente durch den Archivar effektiver ist, als wenn Fachwissenschaftler die Archive über den offiziellen Auskunftssapparat benutzen. Die Archivare eines jeden Archivs besitzen auf Grund der täglichen Arbeit mit den Dokumenten eine so intensive Bestandskenntnis, die weit über das Mass dessen hinausgeht, was normalerweise in den Auskunftssapparat eines Archivs eingespeichert werden kann, durch den der Benutzer seine Informationen bezieht. Die Verbindung bzw. Konfrontation der im Archivgut gespeicherten Informationen mit denen aus anderen Bereichen der Wissenschaft führt zur Verdichtung des Informationsgefüges und löst neue, tiefere Erkenntnisse über die in der Wissenschaftsgeschichte ablaufenden Prozesse aus. Die Rückkehr zu den Quellen ist es, die der Wissenschaftsgeschichte den Weg von der Spekulation darüber, wie sich ein Erkenntnisprozess vollzogen haben könnte, zum objektiven Beweis, wie er sich wirklich vollzogen hat, zeigt.

Die Aufbereitung der Dokumente in Form von Editionen gehört ohnehin zu den wissenschaftlichen Aufgaben der Archivare. Die Editionstätigkeit stellt gleichsam den Kulminationspunkt am anderen Ende einer Kette archivarischer Tätigkeiten dar, von dem aus der Umschlag in eine neue Qualität erfolgt.

Der als Historiker ausgebildete Archivar ist durch die im Ausbildungsgang eingeschlossenen Spezialfächer der historischen Hilfswissenschaften wie Urkunden- und Aktenlehre, Paläographie, Chronologie, Metrologie, Behördengeschichte und vor allem auch Editionstheorie, -technik und -methodik besonders für die Aufgaben der Quellenpublikation geschult. Das sind Spezialkenntnisse, die dem Historiker, noch mehr dem Wissenschaftshistoriker oder gar dem Forscher aus anderen Disziplinen nicht unbedingt in dem erforderlichen Masse zur Verfügung stehen.

Der Archivar als Kooperationspartner bietet dem Fachwissenschaftler für die wissenschaftsgeschichtliche Forschung mit dem für das bestimmte Thema zusammengetragenen und editorisch aufbereiteten Dokumentationsgut Grundlagenmaterial, das ihm die aufwendigen Archivreisen und das Quellenstudium vor Ort einspart. Andererseits erwartet der Archivar vom Wissen-

schaftshistoriker besondere Hilfe bei der Erkennung ideengeschichtlicher Zusammenhänge und bei der Bewertung der Dokumente.

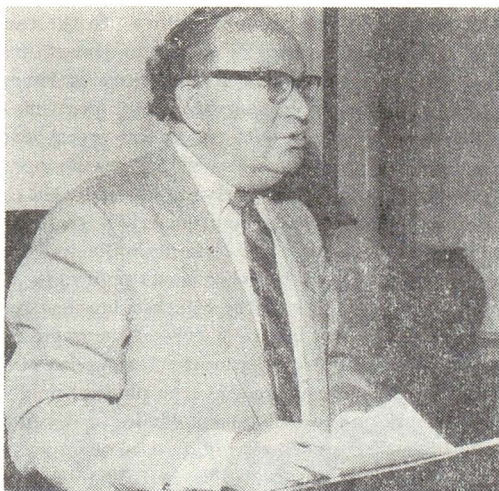
Bisher sind die Vorteile, die in einem solchen Kooperationsverband liegen, noch zu wenig gesehen und genutzt worden. Ein gutes Beispiel dafür sind die in den letzten Jahren vom Archiv der Akademie der Wissenschaften der DDR vorgelegten Dokumentenpublikationen zur Physikgeschichte.

Sie sind sämtlich auf dem Wege interdisziplinärer Zusammenarbeit entstanden. Die zweibändige Einstein-Dokumentation „Einstein in Berlin 1913–1933“, die zum 100. Geburtstag von Albert Einstein 1979 erschien, wurde in vielen Rezensionen als ein beachtenswertes Modell bezeichnet. Hierbei führte ein Physiker die wissenschaftliche Oberaufsicht. Eine Gruppe von Archivaren aus mehreren Archiven der DDR ermittelte die einschlägigen Dokumente und gewährleistete die vollständige Ausschöpfung der in Frage kommenden Archivbestände. Die auf diese Weise geschaffene Quellenbasis wurde als Spezialinventar in Regestenform herausgegeben. Die qualitativ wichtigsten Dokumente wurden in vollem Umfange ediert. Diese Kombination: Edition ausgewählter Dokumente einschliesslich einer fachwissenschaftlichen Darlegung zum Thema plus Spezialinventar *aller* vorhandenen Dokumente erscheint als Methode der Materialsammlung und somit als Grundlage für die wissenschaftsgeschichtliche Forschung rationell und effektiv. Durch die Zusammenarbeit mehrerer Archive mit den Fachvertretern der Physik konnte das Werk in kürzester Zeit realisiert werden.

Die Vorteile einer solchen Kooperation von Wissenschaftshistorikern und Archivaren gilt es, für die weitere Arbeit auf dem Gebiete der Wissenschaftsgeschichte sinnvoll einzusetzen.

DEVELOPING SCIENCE IN THE UNITED STATES : INSIGHTS FROM THE PAPERS OF JOSEPH HENRY ON THE RECEPTION OF DARWIN

NATHAN REINGODL (S.U.A.)

Documentary publications require the amassing of large bodies of unpublished sources from diverse institutions in many countries. For *The Papers of Joseph Henry* this amounts at present to approximately 55 000 documents from 274 sources in 19 countries. Such accumulations facilitate investigations on important, surprising topics. As an example, this paper considers the reaction of a physical scientist to *The Origin of Species*.

When *The Origin of Species* was published, Joseph Henry (1797–1878), the Secretary of the Smithsonian Institution, was of an older generation raised in the certainties of the natural theology and the argument from design. Neither an agnostic nor atheist, Henry was a Presbyterian, devout enough to have served earlier as a trustee of the Princeton Theological Seminary. Nevertheless, he had little difficulty in accepting Darwin's work. Influencing his choice was Henry's administrative experience, and Henry also used his position to advance the new ideas. Even more important in his decision for Darwin was Henry's scientific world view. But Henry's support did not come without personal anguish.

In 1874 Timothy Otis Howe, a Republican Senator from Wisconsin wrote to a niece:

„I wish you had been in my room yesterday. Professor Henry of the Smithsonian called on me on business. But he stayed to talk. He is old, is very learned and a devout Presbyterian. But he is a little tainted with Darwinianism. It scares him. He means to be loyal to his faith but he can't forswear his allegiance to scientific truth. He accidentally fell on that topic. It would have amused you to listen to him. He did not want to frighten me — and so while unfolding to me how Science demonstrates the Darwinian Theories, he kept remonstrating against Darwinianism. I said nothing but listened inquisitively — and he went on for a long time. When he finally concluded — „but as for going the length that Darwin does and tracing the origin of our race to the ape, that is going too far. „Yes, said I, but which would you rather believe Professor! that an angel had developed into such a man as you are or that an ape had degenerated into such a man as I am?” His face blazed with decision as he answered quickly: „Oh! I had rather come from the ape than the angel!” Then he went on talk more resolutely and remonstrate that Science must not be denounced as hostile to theology because the former made discoveries unknown to the latter. Yes, I echoed, faith is only the evidence of things *not* seen — it can't disprove what is seen. „That's well said” he responded, and he walked out of the room repeating to himself „That is well said”¹.

Before and after the encounter with Howe, Joseph Henry had clearly indicated his position. In 1865 he sent a copy of *The Origin of Species* to Congressman Thaddeus Stevens observing: „[it is] destined to have a great influence on the study of the animal and vegetable production of the earth as well as on the tendency of the human family so far as its numbers are influenced by external nature”². When a clergyman in 1876 called Darwinism an absurdity, Henry rebuked him as doing injury „to the cause of truth and the interest of christianity”³.

Henry first heard of the young Darwin from Henslow, Darwin's teacher at Cambridge⁴. Although the surviving correspondence of Henry and Asa Gray is not helpful on the point, the two must have conversed about Darwin's work in the 1850's. Around the time of the publication of *The Origin*, the letters reveal discussions of Malthus, with Henry declaring his sympathy with Malthus and with Darwin's use of Malthus'views⁵. In reacting to Darwin in this respect Henry was clearly influenced by the earlier discussion in the United States on whether mankind had a single or multiple origin. Louis Agassiz took the latter view. Religiously orthodox scientists like Henry were certainly influenced in their opposition to Agassiz by their beliefs and some by the implications for social policy. In addition to these considerations, Henry pointed to contrary evidence in the Smithsonian Institution's collection of wolves' skulls and what he considered the unscientific nature of the opposing arguments. For those reasons, Henry in 1856 induced an author to revise favorable references to Agassiz's views in a Smithsonian publication⁶. In an analogous manner after the publication of *The Origin*, Joseph Henry in 1868 cited E.O. Cope's work on the skeletons of whales (many in the Smithsonian) as disclosing large numbers of differing species and throwing light on the question of evolution. As a Trustee of Princeton University, he tried unsuccessfully in 1873 to convince its president, James McCosh, to hire Cope without restricting Cope's expressions of support for evolution: „The antagonism between men of science and those of theology on this question gives me much disquietude”⁷.

Henry's position was not simply that of a proper scientist growing away from the earlier conventions of natural theology. Nor was he merely concerned with assuring a fair hearing to a fellow scientist in face of theological pressures, as in the case of much of the British reaction to „the Scientists' Declaration”, 1864—65⁸. While those considerations were present, Henry was

¹ Timothy Otis Howe to Grace T. Howe, January 3, 1874, T. O. Howe Mss., State Historical Society of Wisconsin.

² Henry to Stevens, December 13, 1865, Stevens Collection, Library of Congress.

³ Henry to A. Gray, November 6, 1876, Gray Papers, Gray Herbarium, Harvard University.

⁴ Henslow gave Henry a copy, in the Henry Library, of the first Darwin publication in 1835 of letters written from the *Beagle*.

⁵ Henry to Gray, October 22, 1856 and January 1, 1860, Gray Papers.

⁶ Henry to S. F. Haven, April 3, 1856. Haven Papers, American Antiquarian Society.

⁷ Joseph Henry, Desk Diary, June 6, 1868, Henry Papers, Smithsonian Archives. Henry to McCosh, March 12, 1873. Private letterpress copies, Henry Papers, Smithsonian Archives.

⁸ W. H. Brock and R. M. MacLeod, „The Scientists Declaration...” *British Journal for the History of Science*, IX (1976) 39—66.

also strongly motivated by strongly held beliefs about scientific method and content. Not all physical scientists reacted like Henry. In the United States, the mathematician Benjamin Peirce followed Agassiz into opposition based on an idealistic philosophic stance. Sir John Herschel, a strong influence on Joseph Henry, appended a note to his *Physical Geography* (1861) in January 1861 repudiating Darwin because of the large role of chance in natural selection⁹. Herschel favored a catastrophist series of separate creations guided by „intelligent direction”. As late as 1873, Maxwell wrote: „No theory of evolution can be formed to account for this similarity of molecules, for evolution necessarily implies continuous change, and the molecule is incapable of growth, or decay, of generation or destruction”¹⁰.

Earlier, in his presidential address to the American Association for the Advancement of Science (1850), Henry gave the subject matter of science as change¹¹. But it was change in accordance with law, consonant with Herschel’s position. Even when arguing with clergymen towards the end of life, Henry invoked the concept of a higher law. But during the period of the debates precipitated by Darwin, Henry’s position had developed further. In his private note-book in 1862 he quoted Bacon that „Final causes in science, are like vestal virgins, very precious but very sterile” and went on to note the limitations on man’s actions even with the aid of the „logic of highest mathematics . . . All is in constant state of change. Now the important deduction which we can draw from this is that creation is, as it were, still going on: that in no instance is there a perfect adaptation of all parts to each other . . .”. While Henry’s prior training made recourse to teleology or higher law attractive, the logic of his mature position coupled with a commitment to advancing research allowed him to view natural selection as being good science and as presenting the best possibility for advancing the sciences of life.

SUR LA PUBLICATION DE LA CORRESPONDANCE DE LEONHARD EULER (1707–1783)

RENÉ TATON (Franța)

En 1907, la Société helvétique des Sciences naturelles décida d’entreprendre la réédition de l’ensemble des œuvres de l’illustre savant bâlois Leonhard Euler (1707–1783) qui, après avoir passé ses premières années dans sa ville natale, travailla à Saint-Petersbourg (1727–1741), puis à Berlin (1741–1766), puis à Saint-Petersbourg (1766–1783). Par l’ampleur et l’importance de son œuvre en mathématiques pures et appliquées, en mécanique, en astronomie et en physique mathématique, Euler est sans conteste l’auteur le plus fécond et le plus marquant du XVIIIe siècle dans le vaste domaine des sciences exactes. Ses mémoires et ses ouvrages sont en effet fondamentaux dans toutes les branches de ces sciences; rédigés de façon claire et élégante, expliqués en détail, illustrés de nombreux exemples, ils sont restés très longtemps classi-

⁹ p. 12.

¹⁰ Lewis Campbell and William Garnett, *The Life of James Clerk Maxwell*, New York, 1969, p. 359.

¹¹ A. P. Molella, et. al., eds., *A Scientist in American Life . . .* Washington, 1960, 46–48.

ques et ont joué un rôle déterminant dans la formation de la plupart des savants de la fin du XVIIIe siècle et du début du XIXe. Cependant, certains de ces textes n'étant pas réédités étaient devenus d'accès difficile et se trouvaient de ce fait de moins en moins consultés. Aussi, l'initiative prise par la Société helvétique des sciences naturelles d'en donner une édition moderne était-elle pleinement justifiée.

Un inventaire préliminaire de l'ensemble de cette œuvre, dispersée en différents ouvrages et en de nombreuses revues ou collections académiques, a été publié par G. Eneström, dans un remarquable catalogue, *Verzeichnis des Schriften Leonhard Eulers* (Leipzig, 1910–1913, 388 p.), qui signale 866 publications rédigées par Euler lui-même et 31 autres inspirées par lui-même, mais publiées sous le nom de son fils Johann Albrecht.

L'existence de cet inventaire a facilité la publication des quelques 70 volumes in-4° des *Opera omnia* d'Euler, c'est-à-dire la réédition dans leur langue originale, en général le français ou le latin, de l'ensemble des œuvres que ce savant avait destinées à l'impression. Ces volumes, réunissant des œuvres de nature analogue, sont classés d'après leur sujet et répartis en trois grandes séries : I. *Opera mathematica*; II. *Opera mechanica et astronomica*; III. *Opera physica, miscellanea*. L'édition en chacun d'eux a été confiée à un ou plusieurs rédacteurs, spécialistes du domaine concerné, chargés d'établir le texte des documents reproduits, d'y adjoindre une annotation très légère, limitée aux références et aux corrections d'erreurs (tous les calculs étant vérifiés pour cette réimpression) et une introduction d'ordre historique et scientifique, remplaçant les publications rééditées dans l'ensemble de l'œuvre d'Euler et dans l'histoire du domaine de la science en question. Près d'une quarantaine de spécialistes des différentes branches des mathématiques, de la mécanique, de l'astronomie, de la physique et de la philosophie naturelle ont ainsi participé ou participent encore à cette œuvre d'édition d'une ampleur assez exceptionnelle dans le domaine scientifique. Les deux premiers volumes furent publiés dès 1911 et l'ensemble de ce travail est actuellement très avancé. La série I est complète depuis 1956; 29 vol. répartis en 30 parties; pour la série II, sur les 31 volumes en 32 parties prévus, 5 restent à publier. Enfin, sur les 12 volumes de la série III, seul un est encore à éditer. Ainsi, sur l'ambitieux ensemble de 72 volumes (en 74 parties) prévu, 6 demeurent en préparation.

Le programme initial envisageait l'édition des manuscrits et de la correspondance d'Euler sous forme de 3 volumes de la série III. Constatant que cette prévision était beaucoup trop modeste, il fut décidé en 1967 de compléter les séries en cours de publication, par une série IV (*Series Quarta*), subdivisée en une sous-série A: *Commercium Epistolicum*, prévue en 7 volumes et une sous-série B: *Manuscripta*, prévue en 4 à 6 volumes. La préparation de la sous-série IV A a été entreprise avec la participation d'historiens des sciences soviétiques, suisses et français. Son premier volume, paru en 1975, rédigé en langue allemande, comporte la description bibliographique et le résumé de quelque 2820 lettres écrites par Euler ou adressées à lui. Les volumes 2 et 3 réuniront la correspondance d'Euler avec 5 membres de la famille Bernoulli (Jean I, Jean II, Daniel, Nicolas I et Jean III): le 4, la réédition de la correspondance avec Goldbach (déjà publiée en 1965); le 5, paru en 1980, la correspondance avec Clairaut, d'Alembert et Lagrange; le 6, sous presse, la correspondance avec Maupertuis et Frédéric II; le 7, la correspondance avec divers savants tels que Cramer, Delisle, Lambert, Mayer, Stirling, etc. Cet ensemble devra d'ailleurs être complété par les 3 volumes de la série *Die Berliner und Petersburger Akademie des Wissenschaften in Briefwechsel Leonhard Eulers*, publiés à Berlin en 1959, 1964, et 1976.

Le volume IV A 1 a été préparé par A. P. Juškevič et V. I. Smirnov de Moscou et W. Habicht de Bâle, assistés par J. J. Burckhardt, J. O. Fleckenstein et A. T. Grigorian¹. Après une note des présidents de l'Académie des Sciences de l'U.R.S.S. et de la Société helvétique des sciences naturelles, consacrant la collaboration de ces deux organismes dans cette entreprise, une introduction des éditeurs précise les circonstances de leur travail, ainsi que la structure du volume concerné. Celui-ci se divise en deux grandes parties: I. *Beschreibungen und Zusammenfassungen der Briefe*; II. *Verzeichnisse*. Le corps principal de la première partie est constitué par une description bibliographique suivie d'un résumé des 2829 lettres écrites par Euler ou adressées à lui, répertoriées par les éditeurs. Les lettres y sont classées par ordre alphabétique

¹ Leonhard EULER, *Opera Omnia*, series Quarta IV A, *Commercium Epistolicum*, vol. I — *Beschreibung, Zusammenfassungen der Briefe und Verzeichnisse*, herausgegeben, von A. P. JUŠKEVIČ, V. I. SMIRNOV, W. HABICHT, Basel, Birkhäuser Verlag, 1975, 20 × 27,5 cm, XVIII—666, p. 1, pl.

d'auteurs (ou de destinataires) et, pour chaque personnage concerné, chronologiquement, ce qui permet d'introduire une numérotation continue qui servira de référence lors des travaux ultérieurs. La première partie de chaque notice comprend le numéro de la lettre étudiée, son auteur et son destinataire, la date de la lettre, le lieu où elle a été écrite; la description des divers manuscrits connus (originaux, copies ou minutes), et, éventuellement, les références des éditions et traductions antérieures. Les résumés donnent une idée du contenu des lettres et mentionnent les principaux personnages cités et, par un jeu de références chiffrées, les publications mentionnées. Cette partie principale de l'inventaire est suivie de suppléments (p. 468—502) signalant un certain nombre de pièces retrouvées au cours de la publication.

La seconde partie réunit une série de tableaux et d'index permettant d'exploiter la masse énorme de renseignements contenus dans la première partie:

1. Index des 287 correspondants connus d'Euler avec les numéros de leurs lettres, le nombre de lettres qu'ils ont écrites et le nombre de lettres qu'Euler leur a adressées;

2. Index chronologique de toutes les lettres mentionnées avec leurs dates, les noms de leurs auteurs ou destinataires et leurs numéros;

3. Liste des publications d'Euler citées dans les résumés (signalées par leur numéro dans l'inventaire d'Eneström), avec les numéros des lettres correspondantes;

4. Table permettant de trouver, d'après son numéro, le volume des *Opera omnia* où une publication quelconque d'Euler se trouve rééditée;

5. Liste des publications d'autres auteurs, mentionnées dans les résumés, classées numériquement par ordre alphabétique d'auteurs (avec description bibliographique de chacune d'elles et numéros des lettres où elles sont citées);

6. Index des personnages cités (nom, prénoms, dates de naissance et de décès, fonctions principales, affiliation éventuelle aux Académies de Berlin, Pétersbourg, Londres et Paris), avec les numéros des lettres correspondantes;

7. Tableau des abréviations utilisées.

A lui seul, cet inventaire permet d'avoir une idée d'ensemble de l'importance, de la richesse et de l'intérêt de la correspondance du grand savant bâlois. Il permet déjà de trouver des informations inédites sur la vie scientifique européenne de 1726 à 1783—et tout spécialement sur la période 1730—1774 correspondant à la masse principale de la correspondance retrouvée et de connaître la localisation exacte des lettres elles-mêmes, afin de pouvoir éventuellement consulter celles-ci.

Un second volume de cette sous-série a été publié en 1980. Il s'agit du volume IV A 5, préparé par A. P. Juškevič (Moscou) et R. Taton (Paris) avec l'assistance et Ch. Blanc, A. T. Grigorian, W. Habicht et G. Picolet; rédigé en français, il réunit toute la correspondance connue échangée entre Euler et trois grands mathématiciens français de son époque, Alexis-Claude Clairaut (1713—1765), Jean d'Alembert (1717—1783) et Joseph-Louis Lagrange (1736—1813)². La correspondance avec Clairaut (61 lettres dont 54 jusqu'alors inédites, 12 pièces complémentaires) comporte essentiellement des échanges d'idées sur des problèmes de calcul intégral et de mécanique céleste. La controverse sur les logarithmes des nombres négatifs puis la question des conditions initiales dans l'étude du mouvement des cercles vibrants et les premiers essais de démonstration du théorème fondamental de l'algèbre sont les principaux sujets évoqués dans la correspondance avec d'Alembert (40 lettres dont 32 publiées pour la première fois, un mémoire inédit et 5 pièces complémentaires). Enfin la correspondance avec Lagrange se concentre à ses débuts sur les méthodes et les applications du calcul des variations pour s'intéresser ensuite de plus en plus à la théorie des nombres (37 lettres dont 4 inédites, 2 pièces complémentaires).

Le volume comporte après une courte préface, une introduction de 63 pages donnant une caractérisation assez rapide des correspondances publiées et des problèmes évoqués, puis l'édition des trois correspondances et une série d'annexes documentaires. Les lettres sont reproduites intégralement, sans changer en principe ni l'orthographe ni les notations des auteurs; cependant quelques fautes évidentes, bien signalées, ont été corrigées et quelques aménagements de détail,

² Leonhard EULER, *Opera Omnia*, series Quarta IV A, *Commercium Epistolicum*, vol. 5. — *Correspondance de Leonhard Euler avec A.C. Clairaut, J. d'Alembert et J. L. Lagrange*, publiée par A. P. JUŠKEVIČ et R. TATON, *Ibid.*, 1980, 20 x 27,5 cm, VIII—611, p. 7, pl.

également signalés, ont été introduits pour faciliter la lisibilité des textes édités aux lecteurs actuels. Les figures reproduisent celles des lettres originales. La plupart des pièces sont en français; celles qui sont en latin sont données à la fois dans leur texte original et en traduction française. Chaque lettre est accompagnée de notes précises concernant les questions évoquées et les personnages mentionnés, ainsi que d'explications complémentaires éclairant certains passages ou signalant leur intérêt historique. Toutes les références utiles y sont données sous forme abrégée. La première note de chaque lettre, non numérotée, donne toutes les précisions bibliographiques utiles concernant le document reproduit. Les annexes comportent des index des publications et des manuscrits d'Euler mentionnés, un tableau de correspondance de ses écrits dans les *Opera omnia*, des index des publications et des manuscrits d'autres auteurs, des noms de personnes mentionnées, des abréviations utilisées et, enfin, une série de suppléments et corrections au volume IV A I.

Un troisième volume de cette sous-série, le volume 6, est actuellement en cours d'impression. Il réunit la correspondance d'Euler avec Maupertuis et Frédéric II et ses éditeurs sont P. Costabel (Paris) et A. T. Grigorian (Moscou), avec l'assistance de A. P. Juškevič et E. Winter. Les autres volumes de la sous-série sont en cours de préparation, ainsi que le premier volume de la sous-série IV B, qui rassemblera les textes inédits d'Euler sur la théorie des nombres.

L'importance de la correspondance déjà éditée est telle que l'on peut affirmer que toute recherche sur l'histoire des sciences exactes pendant la période moyenne du XVIIIe siècle doit tenir le plus large compte de cette énorme masse documentaire, restée jusque là en majeure partie inédite. Ainsi l'édition de cette 4e série des *Opera omnia* de Leonhard Euler apparaît-elle comme une entreprise exemplaire qui doit être mise à l'actif de la Société helvétique des sciences naturelles, de l'Académie des Sciences de l'U.R.S.S. et des éditeurs des différents volumes.

PRIMARY SOURCES FOR THE HISTORY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY IN 19-TH CENTURY INDIA

DEEPAK KUMAR (India)

Sources provide the very basis for the reconstruction of past. The question of spotting and locating primary sources poses a very ticklish problem. This is exactly what I propose to examine in the light of my own experiences in handling numerous archival materials which when assorted together may well give a glimpse of what scientific and technological changes India underwent during one of its most formative periods in history, i. e. 19th Century.

I shall first take up what precisely constitute primary sources. Only first hand informations emanating from the direct experiences of the contemporaries should be taken as primary evidences. All the rest are secondary. This limitation may sound a little arbitrary, but it is I think necessary and may be safe, if a near accurate picture of specialised matters involving scientific and technological change is to be drawn.

Archival documents are authentic but not necessarily primary. Reports can be authentic statements but it is essentially an amalgamation of both primary and secondary evidences, while authoritative decisions on such reports are certainly primary. I shall try illustrate it with the help of examples culled from numerous old files of the Government of India's departments like Home, Revenue and Agriculture, Finance and Commerce, and Industry etc.

The next important question to be discussed will be the importance and reliability of many tracts, pamphlets and journals written during the period by various official, semi-official and private individuals and organisations.

The Asiatic Societies of Bengal and Bombay, the Medical and Physical Societies of Calcutta and Bombay, and totally indigenous institutions like the Bangiya Sahit a Parishad and Indian Association for cultivation of science have yielded to me valuable informations in this regard.

The proposed paper will also shed some light on the technique of discerning what is primary and what is not from the mass of contemporary materials and might well and in bring

ging into light certain unexplored records of history and help a better understanding of History of Science in the Indian sub-continent.

PRIMARY SOURCES FOR HISTORY OF SCIENCE

IONEL GAL (România)

Utilization of the human huge experience stored in the course of time and the complex turning into account of science progress have depended and depend, to a great extent, on the documentary sources knowledge that illustrate the history of this social field particularly important for the progress of mankind.

Prior to pass to the analysis of the problems imposed by the subject, we would like to define the notion of *primary sources* as the manner of approaching the subject depended on its contents and understanding.

Corroborating the data pointed out by the International Committee on Diplomatics¹ with the results of archival theorizations we notice that the notion of primary sources includes all categories of sources that contain historical data and information and are preserved on the friable supports obtained by the help of graphic arts, photographics, tape, motion picture and sound recordings or by other means. The notion of primary sources implies both the idea of genuineness, authenticity and of value and even of primordality.

Although the most of historical sources recorded on friable supports belong to the Middle Ages and the modern and contemporary periods, some sources of this kind, valuable for science and technique history belong to antiquity. Among these, the governing acts proceeded from the Asian dynasties could be mentioned. Some primary sources going back to that period of time were preserved in late copies which despite that they are not genuine are particularly important for the beginning of science development. For studying the Egiptian medicine there were found scrolls of papyrus originated from the Upper Egypt (the most important of them being those of Ebers, Kuhum, Berlin and the Smith papyrus). Among the remarkable primary sources it could be mentioned too, that of the Greek physician Dioscorides of Anazarba in the contents of which some Dacian glosses were found.

In the Middle Ages the sources illustrating the history of science are in the first place the chancellery acts (of sovereigns, princes, high officials). In some chancellery acts there are mentioned eclipses and earthquakes that could help the studies in the field of astronomy and cosmos, since being chronologically linked they have afforded some conclusions concerning nature, periodicity, causes and effects of such phenomena or achievements as for instance dams and canals that imply technical solutions which point out the utilization of some new methods or trade denomination that denote the profound study of social division of labour as a result of science and technique development.

Among the records proceeded from private chancelleries the correspondence of various individuals could be mentioned. Sometimes, in the letters there is found some information with a scientific character such as: endeavours for introducing new methods, remarks on some natural phenomena, reports relating to the prevention of some diseases, some mathematical calculations as regards buildings, a. s. o.

Manuscripts are also particularly important owing to the variety and complexity of the information conveyed.

Among the holdings of the Archives in various countries there is a great number of manuscripts. Thus, it is significant the fact that in the holdings of the National Library in Paris there are about 30000 Oriental manuscripts among which above 8000 are written in Chinese,

¹ This organ that is developing its activity close to the International Committee on Historical Sciences, is now concerned with the compilation of the International Dictionary on Diplomatics. Despite the utilization of this dictionary principles, the notion of primary sources in this paper was presented on a larger scale not only from a juridical point of view but also by assimilation with the notion of document in an archival meaning.

Tibetan and Khotan and most of them are proceeded from a period prior to the 11th century. About 100000 Western manuscripts are added to them. The manuscripts related to alchemy buildings, architectural monuments, astronomy, medicine, pharmacology, physics as well as to the creation, working and improvement of some kinds of equipment, a. s. o., are particularly interesting for the science and technique history.

In the modern and contemporary epoch the primary sources relating to the history of science and technique are diversifying as a result of the economic life development and amplification of institutional system in every country and region.

Many important information concerning science and technique are found in the archival fonds of political-administrative agencies which, by their offices or specialized divisions (public works, architecture, a. s. o.), took possession of some records relating to science and technique such as: memoirs, reports, statements, technical estimates, plans, surveys, a. s. o. These records could contain some interesting data on science and technique development and could help to a better understanding of some directions of technical development and to a knowledge of reasons that caused the rejection of some projects directed to improvement of some activities based on scientific and technical discoveries.

Among the categories of records created by the administrative agencies there are to be mentioned the circular letters by which the authorities were informed about some inventions in various fields of activity, as a matter of course, for stimulating their putting into practice, as well as some instructions diffused to the subordinate organs by the help of which indications were given as regards prevention of some diseases and accidents and control of calamities, a. s. o.

Owing to the necessity of answering the economic requirements, enterprises appeared in various countries which created archives including a lot of documents that reflected the science and technique development.

For instance, in the archives of the mining enterprises interesting data relating to mineral deposits, composition of some ores, rough calculus on ores quantity, localization of abandoned galleries or of those hardly to be reached because of some difficulties, as well as some information about experiments concerning utilization of some substances, improvement of working systems in ore deposits, a. s. o., could be found.

Step by step, more and more specialized enterprises, for a certain economic field and institutions destined to undertake theoretical researches were set up and all these structures caused, in their turn, the apparition of some categories of documentary fonds and collections the contents of which showing the stages of science and technique level.

These archival fonds concentrate the records created by ministries, departments, divisions, agencies, science academies, engineers associations, higher education institutes in the fields of physics, chemistry, mathematics, medicine, a. s. o.

It could be pointed out the fact that the most valuable technical documentation is created in the research and designing institutes, particularly in those specialized on various kinds of activities in the field of energetics, railways, nuclear power, telecommunication and mining. As usual, primary sources preserved in the archives of these institutions include an entire complex of records: general, descriptive, justificative and on special subject memoirs; general and partial estimates; pre-measurements; analyzes of prices; technical-economic calculations; utilization and exploitation instructions; technical drawings; descriptions or technological plans; diagrams, a. s. o.

Certainly, a lot of important primary sources are found in some private archives.

In the archives of science societies among which some were set up in the feudal period, interesting documentary sources for the subject we are dealing with are found. Among these, there could be mentioned: status, memoranda, surveys of their members, correspondence with scholars in various countries invited to the international congresses and meetings, programmes of such meetings, questionnaires and answers to them that recorded descriptions of some methods, systems proposed for rising of productivity of some machines and equipments. The answers to questionnaires of the international organisms give a complex image of science and technique level on a world scale at a given moment.

Primary sources relating to the development of science and technique written on various kinds of supports: papyrus, parchment, paper, textile supports, tracing paper, photographic copies, microfilms, imply also some particular problems as regards their preservation, inventORIZATION and utilization.

As regards *preservation* of these sources, the Archives in various countries took but insufficiently steps to provide best conditions for facilitating the preservation of different kinds of records written on special supports.

Steps were taken for restoring and reconditioning the letters and manuscripts damaged owing to the vicissitudes of times, the more so as in the covers of some volumes there were discovered pages from some unknown valuable works.

In the public institutions best conditions were created in order to protect different kinds of records from the damages caused by the chemical, physical and biological agents. On the whole, the steps taken envisaged the records with a particular preservation shape such as: scrolls, maps, drawings, plans (the last ones written on fragile tracing paper in warm conditions), being necessary therefore to provide appropriate equipments and protection materials as well as special rooms for their reading.

In the present conditions of an unprecedented researches development as a result of both technical-scientific revolution and richness of information it is necessary to take some steps in order to provide for the days to come a best preservation of the primary sources concerning these fields of activity. The first step has to deal with the taking over, preservation, inventORIZATION and utilization of the new categories of documents and of the new kinds of supports appeared as a result of automation and use of computers in the economic and social activity. This step deserves to be pointed out as the magnetic tapes and discs, punched cards and printers are based on more sensible materials than traditional supports and have a limited life because their recording could be influenced by some other factors such as the electric and magnetic fields.

The primary sources in order to be utilized in best conditions have to be appropriately classified and inventorized.

The inventories of fonds and collections are in fact the most common form of evidence. The main categories of publications aiming at the information of the public on the primary sources contents and nature, are the archival inventories, guides, indexes, text editions and catalogues, the last of them being more detailed and provided with scientific apparatus which helps to the retrieval of all necessary information. From the answers to some questionnaires of International Council on Archives and from the debates in the international meetings it could be seen that the inventORIZATION pace of these categories of sources was a slow one so that sometimes a long period of time elapsed from their entry in the public repositories till the end of the inventORIZATION. As well, the system of registering the documentary sources, we are referring to, cannot always put into evidence the existing connexion among the component parts of records with various preserving forms (files, detail sketches, general plans) which were registered in different inventories. It is necessary, as well, to correlate the information on sources since owing to the vicissitudes of times past some fonds and collections are nowadays spread in public repositories from different places and even countries. For a rapid retrieval of all information included in the primary sources relating to science history there is necessary to utilize automation. As well, card indexes could be set up by the help of which information would be classified according to subject, alphabet and chronology in order to make easier the retrieval for information concerning a given subject.

For drawing the necessary conclusions as regards the complex *utilization* of primary sources it must have in view its directions. Taking into account that these sources help to the reconstitution of science and technique history, a deep study of them affords the enlargement of knowledge as regards the progress stages in the part and makes easier the close connection of data for a better understanding of some evolutions in this field. It is speaking about the sources describing experiments, remarks, proposals of tests in the field of some combination of substances, technological processes of equipment alternations that were singular and were not carried out owing to the technical difficulties or to the material expenses. By introducing such information in the scientific circuit the science could possibly develop in some directions unima-

ginated yet, that could make easier the efforts of the scientific research and would be able to give answers to some questions. This documentary information could be also utilized for helping the practical economic activities which have in their turn, a strong influence upon science and technique development. The Archives in various countries by informing the institutions and agencies on such records contributed to the shortening of research and created conditions to avoid some useless stages in experiments or unjustified repetitions of the work process. There are lots of cases when on basis of such sources the geological prospectings were improved. As well, buildings sketches and plans were utilized for restauration and reconstitution of some destroyed buildings. The notes on mining maps concerning some abandoned galleries served to take steps in order to prevent accidents or to reopen some mines in connection with which a great quantity of ores was mentioned.

As it was pointed out above some manuscripts, relating to science and technique are spread in various places and countries it would be particularly useful an *International Catalogue of the Manuscripts concerning History of Science and Technique up to the 16th century* to be compiled.

There is no doubt that the carrying out of the above mentioned objectives requires both a long time efforts and a broad international co-operation. But we are convinced that their putting into practice, beside the impulse given to the scientific research, would also permit to point out that the achievements in the field of science and technique were due to the contribution of all mankind.

MANQUE DE DOCUMENTATION A L'EXAMINATION DE L'HISTOIRE CONTEMPORAINE

MILAN VANKU (Iugoslavia)

Nous avons l'intention à cette occasion de nous arrêter à quelques difficultés qui apparaissent beaucoup de fois au cours de nos recherches et travaux liés à la période d'histoire de notre siècle ou, à mieux dire, à l'époque qui embrasse le temps entre les deux guerres mondiales, c'est-à-dire la période qui se trouve au centre de nos intérêts scientifiques. Ayant en vue qu'il s'agit des difficultés qui regardent l'activité scientifique d'un nombre de collègues dont les recherches sont orientées aux événements de notre siècle, nous croyons d'avoir abordé aujourd'hui un problème commun aux historiens de la dite époque en exposant notre expérience de recherche. En même temps nous restons profondément convaincus qu'il est impossible aujourd'hui d'y modifier beaucoup, parce qu'il s'agit des difficultés qui dépassent le cadre personnel de chaque chercheur, c'est-à-dire qui sont indépendantes des efforts faits par l'historien. Nous avons affaire ici avec les difficultés imposées par les conditions dans lesquelles l'historien effectue les recherches dont dépend l'authenticité de son œuvre.

Passons à ce problème faisant l'épreuve d'en exposer la substance.

Il est vrai que les conclusions auxquelles parviennent les historiens exposant les événements relatifs à notre siècle peuvent être modifiées ou parfois aussi négligées grâce à une documentation récemment dépouillée, qu'ils n'avaient pas à la disposition au moment qu'ils avaient rédigé leur œuvre.

Elle est aussi bien connue l'impossibilité d'écrire sur les événements récents sans tenir compte des documentations offertes par la presse quotidienne, les mémoires et, en premier lieu, les matériaux archivistiques.

L'historiographie moderne ne peut agréer à écrire l'histoire sans avoir à la disposition des sources originaires, c'est-à-dire des matériaux archivistiques, soit qu'il s'agisse de l'histoire nationale ou des relations entre les États. Cependant, quand on discute les relations internationales, les sources indigènes ne sont plus suffisantes à nous éclaircir les affaires, ce qui impose le besoin de recourir aux sources étrangères. Autrement dit, l'historien y rencontre un obstacle et en

même temps il se pose la question comment réussir à se servir des données indispensables qu'offrent les dites sources.

Il est bien connu aussi que les archives concernant les données relatives aux événements de notre siècle ne sont pas accessibles bien des fois aux historiens, soit qu'elles sont interdites conformément à la loi de quelques Pays ou n'importe comment cachées aux yeux des chercheurs.

Les obstructions dont nous avons fait mention, pratiquées de la part de quelques États, ne se réfèrent parfois qu'aux chercheurs étrangers, tandis que les chercheurs indigènes en sont exceptés. Ajoutons encore que les dites obstructions sont en vigueur quelquefois en face des chercheurs étrangers bien déterminés. En conséquence, l'authenticité des données devient problématique, ayant en vue que le bénéficiaire étranger n'a pas la possibilité de vérifier la documentation y dépouillée, ce que le fait en avoir des doutes.

Soulignons qu'il y a des États qui ne permettent aux chercheurs de s'approprier qu'un nombre bien limité de documents, ce qui veut dire que le chercheur est empêché à se servir chaque fois d'une documentation plus ample et plus utile.

Si nous savons, grâce à nos expériences au cours des recherches effectuées, que beaucoup d'archives ne disposent ni d'un cadre correspondant bien préparé à faciliter les recherches aux bénéficiaires ni des appareils servant à mettre à la dispositions sous peu la documentation nécessaire, alors il reste clair que les chercheurs perdent le temps en copiant les documents. Il est superflu de mettre en relief que les chercheurs scientifiques ne disposent pas, au cours de leurs voyages à l'étranger, de moyens financiers qui puissent leur rendre possible un séjour plus long. Il ne faut pas aussi oublier qu'un séjour plus long à l'étranger n'est pas toujours possible à cause de l'activité qu'ils effectuent dans leurs Pays où ils ont un emploi fixe. Pourtant, la technique moderne rend possible au chercheur de s'approprier en peu de temps d'un grand nombre de documents.

En conclusion, nous croyons d'avoir souligné un des motifs pourquoi les affirmations des historiens très sérieux sont exposées parfois à une critique justifiée ou même, en base d'une autre documentation, privées de fondement. Nous avons eu la possibilité de rencontrer les évaluations bien diverses des mêmes événements, vu que leurs auteurs avaient rédigé leurs œuvres en base des deux documentations bien diverses. Faisons encore mention qu'il ne s'agit plus d'un envisagement idéologique divers mais des affirmations fondées sur les deux documentations divergentes.

RUMÄNISCHE PRIMARQUELLEN ZUR GESCHICHTE DER REISENBAHNEN

IOSEF I. ADAM (România)

Die Erbauung des nationalen Eisenbahnnetzes, stimmt auf geschichtlicher Ebene mit der Zeitspanne des Werdens des grossen europäischen – und Welteisenbahnsystems überein. Die vorwiegend durch innere finanzielle Ressourcen erbauten Eisenbahnen haben sich der Vorteile internationaler Zusammenarbeit erfreut. In der Folge haben die rumänischen Dokumentarquellen eine besondere Bedeutung nicht nur für die nationale Geschichtsschreibung der Eisenbahnen, sondern auch um den Einfluss der internationalen Zusammenarbeit und den rumänischen Beitrag auf diesem wichtigen Gebiet der Verkehrsrevolution in den Vordergrund zu stellen. Die Primarquellen zur Geschichte der Eisenbahnen sind vielfach und mannigfaltig. Vorerst erwähnen wir der Akten der Zentralbehörden der Staatsmacht und -verwaltung, denen die Kompetenz zur Ausarbeitung der Eisenbahnpolitik oblag. Die hauptsächlichsten Zentralarchive, die Grundsatzakten zur Geschichte des Eisenbahnwesens aufbewahren, sind folgende: das Parlament (Senat und Abgeordnetenversammlung), das königliche Haus, der Vorsitz des Ministerrates, das Ministerium für öffentliche Arbeiten, das Departament der Rumänischen Eisenbahnen, sowie auch andere Ministerien und Departamente, die den Eisenbahnarbeiten mitgewirkt haben. Dokumente zur Eisenbahngeschichte findet man auch in den Prefektur-, Bürgermeisteramts- und Bankarchiven der Gebiete wo gebaut wurde, welche die Errichtung

von Lokalstrecken anregen und teilweise auch subventionierten. Die Hauptkategorien von Primärquellen zur Eisenbahngeschichte sind nachstehende: Gesetze, Gesetzentwürfe, Begründungsausführungen, Aufgabenhefte, Vereinbarungen und Vereinbarungsentwürfe über Streckenbaukonzessionen, Berichte der Begutachtungsräte, Dekrete, Journals usw., die der Parlamentdebatte unterlegt wurden. Die Gesetze, sowie auch einige obenerwähnter Akten, beziehen sich auf sämtliche Strecken, da ohne einem Gesetzerlass jeglicher Bau nicht unternommen werden durfte. Andere Primärquellen sind die Memoranda, Studien, Berichte, sowie auch die Korrespondenz bezüglich der Zusammenarbeit bei der Ausführung und Nutzung der Strecken. Die Primärquellen bieten ein komplexes Bild der Routen, der Bau- und Ausstattungstechnik der Eisenbahnen, wobei die Fortschritte auf dem Gebiet der Streckenbautechnik und -technologie im Laufe der Jahre gründlich verfolgt werden können. Die Erschließung der Primärquellen zur Eisenbahngeschichte wird durch verschiedene Hilfsmitteln wesentlich erleichtert, wie z. B. durch die Aktennachweise bei den Studiensälen der Staatsarchive oder die Archivveröffentlichungen, die aufschlussreiche Auskünfte über die Bestände und Akten bieten. Die Herausgabe von Katalog- und Aktenbände zur Bahngeschichte würde die Forschungen auf diesem wichtigen Gebiet der Transportgeschichte um mehreres erleichtern.

LES ARCHIVES DE L'ADMINISTRATION LOCALE DE MOLDAVIE EN TANT QUE SOURCES POUR L'HISTOIRE DE L'ARCHÉOLOGIE ROUMAINE

RODICA-EUGENIA ANGHEL (România)

Notre intervention se propose de mettre en évidence certaines données archéologiques que nous avons trouvé dans les documents des archives administratives conservés par la Filiale des Archives de l'État de Iassy. Témoinant de la continuité et la permanence du peuple roumain au foyer ancestral, elles sont en même temps d'un incontestable intérêt pour l'histoire de l'archéologie nationale.

À cause de l'incompréhension dont les soucis pour l'archéologie furent accueillis pendant le XIX-ème siècle et même plus tard, beaucoup de vestiges du passé restèrent inconnus. C'est seulement de temps en temps, d'une façon sporadique qu'on découvrait des objets, des „trésors” („comori”) comme on les appelait couramment, et que les grands propriétaires fonciers ou d'autres habitants les signalaient au préfet (*ispavnic*), en lui demandant l'autorisation de pratiquer des fouilles. À leur tour, les préfets rapportaient à la trésorerie de l'état, qui était en mesure d'évaluer les objets trouvés et disposait que les recherches soient faites „avec sagacité mais sans prodigalité”.

Ces découvertes, qui le plus souvent ne sont pas le résultat d'une recherche scientifique organisée, mais celui d'une activité accidentelle, ou bien la conséquence de la rapacité de quelques-uns, ont quand même rendu service à la science de l'histoire. Ces découvreurs de trésors ont mis au jour aussi bien des trésors monétaires antiques et médiévaux, que de nombreuses preuves archéologiques, vestiges de l'ancienne culture matérielle et spirituelle du peuple roumain.

C'est dans l'espoir d'attirer l'attention des historiens et en même temps de compléter le répertoire archéologique moldave que nous les avons signalé par notre intervention.

LES DOCUMENTS ÉCONOMIQUES – SOURCES PRIMAIRES POUR L'HISTOIRE DE LA SCIENCE

CONSTANTIN BOTEZ (România)

452 Parmi les sources qui peuvent renseigner sur l'histoire de la science et de la technique on doit remarquer un certain nombre à caractère nettement économique. Datant de l'époque féo-

dale, moderne ou contemporaine, cette catégorie d'actes comprend des livres de comptes, cadastres, registres de recensement, enquêtes, bulletins et ordonnances, contrats, feuilles d'analyse, procès-verbaux de constatation, déclarations des témoins oculaires etc.

Quant aux documents de cette catégorie créés à l'époque féodale, il est digne de relever qu'à côté des informations habituelles et des calculs à caractère fiscal on trouve parfois des précisions concernant certains processus, événements ou phénomènes naturels susceptibles de compléter l'information dans un domaine ou un autre de l'histoire de la science et de la technique. Ainsi, les registres où l'on tenait une évidence des animaux peuvent consigner aussi les causes de la brusque décroissance de leur nombre, ce qui nous permet de connaître la façon de se manifester et le mode de traitement de certaines épizooties.

Certaines enquêtes menées au sujet des pertes subies par la récolte ou d'autres catégories de biens offrent des informations sur les effets négatifs des calamités naturelles, les plus souvent notées étant la grêle, l'inondation et la sécheresse. Dans le texte de tels documents on peut trouver insérés aussi des bulletins et des ordonnances grâce auxquels on se renseigne sur les instructions données par les autorités administratives ou sanitaires pour combattre l'invasion des criquets, sur les efforts faits dans certaines localités pour suppléer au manque de vivres et de l'eau, sur le système d'endiguage ou les réseaux de canaux pratiqués dans diverses régions.

Les contrats économiques et les procès-verbaux de réception, de même qu'un tas d'autres actes dressés dans des périodes plus récentes pour informer sur la situation de diverses entreprises, outillages ou flux technologiques décrivent aussi des expériences en analysant les échecs dont on ignorait encore les causes exactes mais qui aujourd'hui, corroborées avec les résultats obtenus par la recherche en divers domaines, peuvent suggérer de nouvelles solutions scientifiques et techniques.

MEDIEVAL SCIENTIFIC MANUSCRIPTS OF TRANSYLVANIA

RADU CONSTANTINESCU (România)

We are dealing here with two MSS, both preserved nowadays in the Latin MSS collection of the Library of the Romanian Academy in Bucharest. The first (Cod. Lat. 39) is a miscellaneous array of astronomical and computistic treatises, compiled between 1391 and 1464 at Nuernberg and written probably at Hermannstadt in Transylvania. Since the compiler prescribes to subtract 1320 from the AD when resorting to the Alphonsine Tables, it is obvious that he employed the *Theorica planetarum* of Jehan de Lignières. The MS includes equally Martin of Nuernberg's computus for 1391—1431 and computations for 1444; further on, there are some prophetic rhymes of a Theodericus Rubenberti, styled as a physician and astrologer, knight and even count palatine of the Rhine Pfalz, where John of Erfurt's prognostications were common after 1431; this Theodericus must be either Theodericus of Erfurt, which reported in 1343 a horoscope to David II, Bruce of Scotland, or Theodericus Ruffi OM, compiler, after Arnaud de Villeneuve, of a *Registrum Hermetis* of mantic medical prognostication in 1445. Another large astrological compilation quotes Leopold duke of Austria (ca. 1271) and the Arabian authors which enjoyed authority in the universities of Central Europe about 1400 AD. Likewise, the second MS (Cod. Lat. 41), includes the *Geomantia ducis Austriae antiqui* and ascribes it to an otherwise unknown Jacobus de Uliva. Both MSS include astrological and geomantic treatises currently used at Vienna. writings of scientists which fled in 1383 Paris, in order to reach Vienna, where they were summoned by Albert III, duke of Austria — the so-called *magistri Parisienses*, physicians and astrologers which have declared themselves against the Avignon pope — and, at last, the works of another physician, Roland de l'Escrivain, who litigated with Laurens Muste in the Sorbonne on dietetics and phlebotomy in 1437, before leaving Paris (1444) and going to Portugal and England. Roland's *Geomancy*, drawn up ca. 1435 for the duke of Bedford, was copied in Transylvania as early as 1442. We must assume therefore that the intercourse between Paris and Vienna, Vienna and Nuernberg, and even,

Vienna and Transylvania, despite the war which lasted till the death of the Hungarian king Matthias Corvinus, was obtaining during the XV-th century. As for the scientific intercourse with Erfurt, we may suppose that it was mostly indirect, being prompted only by the influence of Georg Peurbach's reform of the equatorium in Erfurt and its authority in the Nuernberg schools, where, afterwards, Regiomontanus is sued the first edition of Peurbach's *Theorica nova planetarum* (1472).

LES SOURCES SIGILLAIRES AU SERVICE DE L'HISTOIRE DE LA SCIENCE ET DE LA TECHNIQUE

MARIA DOGARU (România)

Les sceaux, qui doivent leur existence à la nécessité d'authentifier les actes et d'assurer le secret de la correspondance et dont l'emblème contient des images qui attestent l'attribut du possesseur, peuvent à juste titre être comptés parmi les sources historiques complexes qui rendent service également à l'histoire de la science.

Si par la manière dont ils furent gravés les sceaux transmettent des renseignements d'ensemble sur le degré de développement de la production des biens matériels, l'étude des compositions figurées dans leur champ rend plus aisée la connaissance de l'évolution sociale dans ses divers secteurs.

L'histoire économique de chaque pays en doit beaucoup aux informations transmises par les sources sigillaires. Grâce aux éléments réunis par leur emblème, les sceaux reflètent le poids des diverses activités économiques en certaines régions, la structure des métiers à un moment donné, le genre d'outils qu'on employait dans un domaine ou un autre, les procès technologiques propres aux certaines branches de l'économie.

Les sceaux de type naval rendent possible une meilleure connaissance de la technique navale parce qu'ils reflètent les progrès réalisés dans le domaine de la construction des vaisseaux et le perfectionnement des systèmes de propulsion.

Les vestiges sigillaires de type monumental offrent la possibilité de mieux établir les étapes parcourues par la technique des constructions dans son évolution, les progrès de l'architecture, les courants et les tendances qui se sont manifestés dans les arts plastiques. En nombre de cas les sceaux s'avèrent les seules sources capables de permettre à refaire ou reconstruire certains édifices datant du bas moyen âge.

L'importance des sceaux en tant que sources historiques explique d'ailleurs la peine que les institutions de profil de divers pays se donnent pour décèler et dresser l'inventaire de ces fragiles témoins du passé, ainsi que pour l'élaboration d'instruments d'information scientifique comme les guides, répertoires, catalogues etc. La campagne internationale en faveur de la conservation et de la valorisation des sources sigillaires qui se développe de plus en plus à présent aura sans doute le mérite de mettre à la disposition de la recherche scientifique les informations les plus intéressantes transmises par cette catégorie de sources primaires comprenant des biens culturels d'intérêt mondial.

TECHNISCHE ARCHIVBELEGE AUS DEM 18-TEM JAHRHUNDERT BEZÜGLICH DES SALZABBAUES IM SIEBENBURGEN

IOAN DORDEA (România)

454 Der Reichtum an Salz einiger ausgestreckten Zonen — dieseits und jenseits des Karpatenbogens — hat dessen Abbau aus der fernsten Zeiten wesentlich beeinflusst.

Der Archivfond aus unserem Land bezüglich der Geschichte des Salzabbaues ist sehr reichhaltig und umfangreich und bildet zugleich eine bedeutende Quelle nicht nur für seine geschichtswissenschaftliche Erschliessung sondern auch für die Dokumentationsmöglichkeiten für Forschungsaufträge die das Studium der Lagerstätten verfolgen.

Das siebenbürgische Montan Thesaurariat, dessen Quellenmaterial in dem Staatsarchiv Cluj-Napoca untergebracht ist, und ähnliche Archivfonds welche sich auf die bergmännischen Tätigkeit anderer Bergbau Zentrum beziehen, enthalten massenhaft so genannte „Technische Urkunden“. Sie bestehen aus: Beschreibungen, Berichten, Kostenvorausschlägen, Instruktionen und Vizitations Protokollen und werden mit zeichnerischen Unterlagen ergänzt. Zu dieser letzten Gattung gehören: Grund—Kreuz und Profilrisse, Grubenkarten, Produktions Tabellen und sogar Erz- und Schmelzproben, Münzmunster.

Innerhalb des grossen Montan Thesaurariats Archivs spielen die auf dem Salzabbau sich beziehenden Urkunden eine bedeutende Rolle da deren Verwaltung lange Zeit direkt diesem Montanistische Form unterstellt war. Obwohl die Abbauverfahren in den Salzgrube einfacher waren, wie zum Beispiel in den Erzgruben, widerspiegeln die Urkunden, besonders in der zweite Hälfte des 18-ten Jahrhundert ein besonders Interesse für die Verbesserung der Salzabbauverfahren. Von einer ausführlichen technischen Dokumentation ausgehend in der praktische und merkantilistische Grundsätze vortwährend Berücksichtigt wurden — und komplizierte marktscheiderische Messungen durchführend, werden Projekte vorgelegt, durch welche zum Beispiel, das Grubenwasser beseitigt werden soll; der Salzhimmel der Glöckenbaue soll regelmässige Form erhalten und sämtliche Möglichkeiten werden studiert den Salzstock ganz zu erschliessen.

Parallel mit diesen Bestrebungen sind die Montan Behörden am Ende des 18-ten Jahrhundert immer mehr bestrebt den Abbau nach Glöckenförmigen Art mit der Kammerbau Parallelopipedischer Art zu ersetzen. Eben diesem technischen ausschlaggebenden Moment schenken die Archivbelege eine grosse Bedeutung und oft kommt es zu Stellungnahmen einzelner Fachleute die die Vorteile der zweiten Abbau Methode unter Zweifel stellten. Ein Beweis dafür das die alte noch im Mittelalter angewendete Abbauart den gegebenen Anforderungen nicht mehr entsprach, ist Tatsache das auch bescheidene Grubenbetriebe im Parallelopipedische Art arbeiteten oder dass die im 1792 eröffnete Salzgrube (Ocna Mureșului) von aller Anfang ihren Betrieb nach neuen Methode begonnen hatte.

Die Archivbelege welche sich die Umgestaltung des Salzabbaues zum Zwecke stellten vernachlässigten die Tagesbaue nicht, in dem man auch ältern Pferdegöppel mit verbesserten Göppel—Treib—Maschinen zu ersetzen versucht.

Die Bildliche Aufnahme solcher Tagesbaue wie zum Beispiel, auch die Salzscheuern, Personalwohnungen u. a. im Form von Rissen und Zeichenskizzen ist um so mehr von Bergbaugeschichtlichen Standpunkte von Bedeutung da solche Tagmaschinen oder Gebäude mit Ausnahme des Göppels von Praid (Heute im Technischen Muzeum „D. Leonida“ im Bukarest) nicht mehr zu sehen sind. Alle diese Gattungen von Technischen Archivbelegen welche aus Raumangel nicht vorbeispielt werden können sind unmittelbare Quellen nicht nur für die Geschichte der Bergbautechnik sondern widerspiegeln auch die Entwicklung des technischen und wissenschaftlichen Denkens auf dem Gebiete unseres Vaterlandes in dem Zeitalter der europäischen industriellen Revolution.

UN DOCUMENT PRIMAIRE POUR L'HISTOIRE DE LA SCIENCE ET DE LA TECHNIQUE : LE DOSSIER DE L'INVENTION

FLORICA DUMITRICĂ, MIHAI RACHIERU (România)

Parmi les documents riches en informations concernant l'évolution des techniques et des outillages, une place notable revient aux brevets d'inventions. Cette catégorie de documents offre à la recherche scientifique de précieux renseignements sur la technique, son perfectionnement, de même que sur l'apparition de nouvelles technologies.

Généralement, le dossier de l'invention, qui est rangé parmi les actes à caractère permanent, comprend les pièces suivantes:

1. La pétition par laquelle l'auteur demande que son invention soit enregistrée.
2. Le mémoire descriptif concernant l'invention proposée et qui en même temps doit offrir un aperçu sur le niveau atteint par la technique mondiale contemporaine et consubstantielle à l'objet de l'invention respective, aussi bien que sur ses avantages techniques et économiques. La description contient tous les éléments nécessaires aux spécialistes pour comprendre intégralement la solution technique ou technologique proposée.
3. Le rapport du spécialiste qui doit mettre en évidence l'opportunité de son application, ce qu'elle contient de neuf, de même que documenter les conclusions sur son efficacité technique et économique.
4. L'étude proprement dite sur l'utilité technique et économique qui relève les avantages de l'invention sur les outillages ou technologies existentes.
5. Le procès-verbal d'acceptation de la mise en pratique de l'invention, les résultats de son expérimentation étant consignés dans le procès-verbal d'homologation.

De toute évidence, le dossier de l'invention occupe une place bien déterminée parmi les nombreuses sources primaires dont on ne peut pas se passer pour écrire l'histoire de la science et de la technique. Mais son importance n'est pas moindre quant aux suggestions que le passé et le présent peuvent fournir aux recherches futures.

UN MANUSCRIT ANONYME DU XVIII-e SIÈCLE : TRACTATUS PHYSICAE GENERALIS

ION DUMITRIU-SNAGOV (România)

La circulation des idées scientifiques et des technologies dans les Pays Roumains n'a pas connu les barrières politiques et a été la même que dans toute l'Europe. L'intensité de cette circulation a été mise en évidence par nous à l'occasion d'une ample étude qui accompagnait la publication d'une encyclopédie technique médiévale: *Les Pays Roumains au XIV-e siècle — Codex Latinus Parisinus*¹ (en nous rapportant au Manuscrit Latin 2739 de la Collection de la Bibliothèque Nationale de Paris). Autrement dit, nous avons suivi dans l'étude, de l'histoire de la Roumanie l'orientation humaniste de notre maître et ami, le Prof. Jean Filliop, membre de l'Institut de France, et la ligne méthodologique de l'*Histoire générale de la science*, publiée sous la direction du Mr. René Taton, qui représente la matérialité d'une telle orientation. C'est la même ligne suivie à présent pour cette communication.

La présence des œuvres d'érudition et des cours académiques, dans diverses parties du pays, atteste au siècle des Lumières les préoccupations pour l'étude de la science et pour l'évolution de la technique. À Oradea, suivant sa riche tradition humaniste, au XVIII-e siècle s'est remarqué un actif centre intellectuel près de l'évêché catholique. À côté des livres qui ont circulé, l'élaboration des nouvelles ouvrages montre l'assiduité dont les plus modernes informations scientifiques étaient diffusées partout dans les Pays Roumains (rappelons que le Prince Dimitrie Cantemir écrit en 1701 son étude *Joannis Baptistae von Helmont — Physices universalis doctrina et christiannae* aussi comme Chrisant Nottara (+ 1731) a rédigé en grec son *introduction en géographie et astronomie*).

Dans la bibliothèque diocésaine d'Oradea, on trouvait de nombreuses volumes (manuscrits ou imprimés) mais, malheureusement, plusieurs ont disparu.

Parmi ceux qui ont survécu par de soins particuliers on compte le manuscrit latin anonyme *Tractatus Physicae Generalis* (Traité de physique générale).

Nous nous proposons de présenter ce manuscrit en tant que source primaire pour l'histoire de la science et de la technique, à l'heure où la physique cherchait de nouveaux horizons, en

quittant l'interprétation médiévale de la nature physique par les principes de la cosmologie, et quand la chimie commençait à contourner sa propre méthodologie.

Le volume, actuellement dans notre collection, est composé par 216 folios, de 213×216mm, dans une reliure originelle d'époque. L'encre noire-décolorée est visible partout, l'écriture, riche en abréviations, disposée en 45—50 lignes par page. Son aspect général nous rappelle un autre manuscrit de Transylvanie: *Elementa Geometriae* par Benjamin Palfi, écrit en 1748 (Bibliothèque de l'Académie Roumaine, Coll. Manuscrits Collège Unitarien, V. 496. A. f. 1—111). Manqué de toute notation, le manuscrit ne nous laisse pas la possibilité de connaître le nom de l'auteur et la datation. Seulement d'après les initiales qui concluent le texte on peut déduire qu'on doit ce manuscrit à un savant jésuite: O. A. M. D. G. et B. M. V.

Les grandes sections du manuscrit sont:

I. *Introduction dans la Physique* — ff. 1—12 v. en énumération des 90 paragraphes;

II. *Traité de Physique Générale*, en deux parties:

1. *Généralités sur les principes des corps naturels (De principiis corporis naturalis in genere)* ff. 12—101, 457 paragraphes.

2. *Sur l'état et l'attraction des corps en nature (De statu et affectionibus corporum naturalium)*, ff. 101v—216, 484 paragraphes.

L'auteur donne la dernière définition en matière: *Physica seu disciplina naturalis est scientia speculativa quae circa corpus naturale, quatenus est occupalis* (la physique ou la discipline de la nature est la science spéculative qui s'occupe de la nature des corps et jusqu'à quel point appartienne à la nature — fo 13 r).

Fidèle à son opinion, l'auteur reste toujours dans la spéculation rationnelle, sans recourir à des expériences ou démonstrations mathématiques. Il garde la méthodologie de la logique scolastique, plutôt de la philosophie.

Dès le commencement sont soumises à l'analyse deux définitions, avec les arguments historiques de la philosophie classique:

a. Sur la nature: *natura naturata seu natura creatrix et effectrix rerum omnium qui correspondet natura naturata seu creata et effecta* — fo 7v.

b. Sur la substance: *substantia est ens per se seu existens, id est quibus res, quae substantia dicitur, est ejus modi ut quoad persistendum et existendum alio „subjecto”* ... fo. 9.

1. La première partie de la *Physique Générale* est dédiée aux principes constitutives des corps. Les principes dans l'acception métaphysique de la parole — sont présentés en trois systèmes: de la mécanique, de la physique, et de la métaphysique, en continuant puis avec leur critique, pour établir les normes logiques de son étude.

Au second plan, on continue avec les présentations des principes intrinsèques et extrinsèques des corps.

Dû au fait que à cette époque les recherches de la chimie physique n'établissaient pas les principes de la constitution de la matière, l'auteur voit dans les éléments un second état des corps.

Il ajoute un premier tableau des éléments chimiques (en discutant s'ils sont ou non l'expression de la matière primaire) et un autre tableau où les éléments sont présentés dans une *composition mixte* (fo 17r). On peut voir ici les symboles du plomb, de l'argent, de l'or, du fer etc., aussi comme un large mélange élémentaire en partant de l'or pur jusqu'aux combinaisons complexes.

À part, on étudie ensuite les principes extrinsèques des corps en insistant sur les notions de causalité générale et particulière.

2. La seconde partie de la *Physique Générale* traite sur l'état et l'attraction des corps en nature. Dans les quatre sections on s'occupe:

a) de la composition naturelle des corps;

b) du mouvement et du repos;

c) des qualités sensiblement manifestées;

d) des qualités occultes des corps.

En les énonçant, nous distinguons:

a) *Sur l'intégration de l'union substantielle des corps il expose les systèmes: aristotélique, zénoniste et virtualiste, et du continuum ptolémaïque.*

b) À son tour, sur le mouvement et le repos, l'auteur expose les théories cartésiennes, aristotéliennes et épiciuriennes, ajoutant ses propres opinions bien détaillées sur les causes du mouvement.

Il ne manque pas l'intérêt à insister quelques instants sur la conception unitaire du monde matérielle dans les deux dernières sections :

c) Parmi les qualités sensiblement manifestées on trouve d'abord les phénomènes perceptibles par vue (en développant les études d'optique), par l'ouï (en développant les études d'acoustique) et aussi le goût et l'odeur qui font aujourd'hui l'objet de la physiologie et de la psychologie.

Une autre série des paragraphes est dédiée à l'analyse des qualités perceptibles par contact, donc sur la perception tactile.

d) La dernière section du traité touche les qualités occultes des corps sur les deux plans :

Premièrement sont les qualités insensibles qui transmettent l'action de l'éther cosmique dans l'atmosphère (c'est à dire le problème du vide dans la matière) et puis l'élasticité et la dilatation des corps.

Deuxièmement, on traite sur les qualités occultes des corps qui se manifestent par des effleuves. C'est une synthèse qui commence par les phénomènes de sympathie et antipathie, l'action pharmacodynamique, le magnétisme et l'électricité. Les informations sur l'électricité sont restreintes et les similitudes des effleuves à la base des phénomènes sont étudiées de la même manière rationnelle et non pas expérimentale, d'autant que confuse.

En conclusion on peut affirmer :

1. Bien que le manuscrit n'est pas daté, on peut supposer sa rédaction non plus tard que la première moitié du XVIII-e siècle (parmi les plus actuelles conceptions exposées par l'auteur étant citées les études de Leibnitz « 1646—1716 », aussi comme on reconnaît les théories sensualistes de P. Gassendi « 1592—1655 » ou de Condillac « 1715—1780 »).

Vers la même époque de datation nous porte l'absence des études modernes sur la structure de la matière — respectivement les travaux de Lomonosov ou Lavoisier élaborés dans la seconde moitié du XVIII-e siècle.

2. Les notions sur l'électricité ne sont pas trop claires malgré qu'à Oradea circulait l'œuvre de Andreas Gordon, *Versuch einer Erklärung der Elektrizität*, 2-e édition imprimé à Erlau en 1746.

3. L'auteur est un érudit qui propose des interprétations propres, n'ayant pas la position d'un simple compilateur.

4. Le manuscrit, par son haut niveau d'érudition s'insère dans la structure intellectuelle générale du pays, la circulation des idées et le développement de la science portant, dans leur enchaînement des Lumières européennes, le climat favorable pour l'affirmation de l'École Transylvaine. C'est une preuve de plus sur la circulation des idées en tant que genèse et expression des Lumières roumaines.

MEDIAEVAL LATIN DOCUMENTS WRITTEN IN THE ROMANIAN COUNTRIES — A PRIMARY SOURCE FOR THE HISTORY OF THE ROMANIAN LANGUAGE

ANA-CRISTINA HALICHIAŞ (România)

The scanty evidences about the existence of some documents written in Romanian before the 16-th century, which could supply information on the formation of the language and its evolution required the search for an indirect evidence in the Slavonic and Latin mediaeval documents produced in the chancelleries of the Romanian countries. Most of the studies devoted to this problem deal with documents written in Slavonic, as an official language and language used in churches. The mediaeval Latin documents, although numerous, were, however, little investigated under this aspect.

Continuing an earlier tradition, in the 14-th century Latin begun to be used to a sufficiently large extent, in parallel with Slavonic, in the chancelleries of Romanian princes both in the internal and foreign correspondence. A linguistic distinction should be made between foreign documents, subjected to rigid diplomatic forms, and internal documents which contain a great number of personal letters, where the influence of the Romanian language spoken by chancellers and copyists is obvious. The copyists in chancelleries, who wrote in Latin, originated mainly from the local population. A study on the grammatical and lexical structure of mediaeval Latin written in the Romanian countries suggests the idea that initially some concepts were established in Romanian and then translated into Latin. The origin of the copyists and the existence of such drafts written in Romanian explain why we are confronted with so many elements of the Romanian substratum. Thus, we are confronted with phonetic elements specific to Romanian, Romanian order of words, Romanian grammar structure and lexical elements.

Without considering different graphias used only for beautifying the writing, we find graphias, some of them unaccustomed in Latin, which are attempts to represent the Romanian phonemes *ă, î, ș, ce, ci*, etc. From a lexical standpoint we are confronted with latinized Romanian words, Latin words known in classical Latin, the meaning of which, however, is borrowed from Romanian, Romanian expressions faithfully translated into Latin. The grammar structure follows, to a great extent, that of the Romanian as concerns the order of the words, the moods and tenses of the verb, the coordination and subordination in sentences and causes. Moreover, sometimes we are confronted with dialectal forms specific to Romanian, of the type „periphrastic past perfect tense” or „periphrastic second future”. Likewise, procedures are used specific to the spoken language: frequent use of the demonstrative pronoun, the procedure of insistence by repeating a word or a group of words after a subordinate clause, *anacoluthen*.

The study of the mediaeval Latin documents is of a particular usefulness for the history of the Romanian language since on the one hand it confirms the data contained in Slavonic documents and on the other hand it supplies new elements which certainly bear witness of linguistic phenomena which without this concrete evidence could have been at most presupposed.

SOURCES PRIMAIRES POUR L'HISTOIRE DE LA MEDICINE LEGALE EN ROUMANIE

V. L. GUSIC, C. DRUGEANU, GH. ȘERBAN-ERBICENI A. DUMITRESCU (România)

L'histoire juridique de la Roumanie est marquée, au XVII-ème siècle, par un aspect intéressant du point de vue médico-judiciaire, en Moldavie, par le recueil de lois promulgué par le prince Vasile Lupu (1646) et en Vallachie par celui du prince Matei Basarab (1652), connues sous le nom de *Pravilă*.

Y sont traités les problèmes des rapports entre patients et médecins sous l'aspect de droit moral et positif; sont définies aussi les compétences dans les moyens d'entamer les solutions dans les cas d'états démentiels, d'abérations sexuelles, d'agressions susceptibles de produire la maladie et la mort.

Une préoccupation des législateurs a été d'établir médicalement les causes de la mort dans les cas de mort juridiquement suspecte; l'examen des lésions et même l'examen nécroptique des victimes sont prévues aussi.

Par leur caractère, ces aspects médico-judiciaires apparaissent comme une préfiguration des conceptions de la médecine légale moderne.

ANCIENNES SOURCES ANATOMIQUES DOCUMENTAIRES EN ROUMANIE DE L'AN 1981

GEORGETA IONESCU, M. IONESCU (România)

Malgré les conditions défavorables du passé de notre patrie, il y a eu des préoccupations pour l'illumination et les sciences humanistes.

Dans le contexte de l'effervescence sous tous les aspects de la vie actuelle, dans les bibliothèques documentaires générales ou de profil médical, il y a un très grand nombre d'anciens traités valoureux anatomiques qui datent depuis le commencement de l'anatomie humaine moderne et il s'est enrichi progressivement pendant les siècles suivants.

Dans la bibliothèque documentaire du musée Brukenthal de Sibiu, il y a 30 traités d'anatomie humaine des XVI-e à XIX-e siècles. Dans la bibliothèque documentaire Telcki-Bolyai de Tîrgu Mureş, il y a 51 traités d'anatomie humaine des XV-e à XIX-e siècles, l'un d'eux étant incunabule. Dans le dépôt Gegenbauer de Cluj-Napoca, il y a 637 traités d'anatomie humaine des XVI-e à XIX-e siècles, celui-ci étant la plus riche collection de ce genre de notre pays. Dans la bibliothèque documentaire d'histoire de la médecine de Bucarest, il y a 106 traités d'anatomie humaine des XVI-e à XIX-e siècles, y compris les premiers traités d'anatomie humaine qui ont apparu en roumain pendant le siècle passé.

Outre ces collections plus importantes, il y a aussi dans des autres bibliothèques sans profil médical ou à profil médical, ainsi que dans des collections particulières, un nombre insignifiant de traités anatomiques anciens et valoureux, qui nous permettent d'étudier l'évolution de cette science fondamentale de la médecine.

L'ENGIN DE CARAGEA

N. LEONĂCHESCU (România)

Les investigations des registres du Divan qui se trouvent dans le dépôt des Archives de l'État de Bucarest, investigations effectuées par l'auteur, ont abouti à la découverte de trois documents d'une importance particulière pour l'histoire du machinisme en Roumanie.

Les trois documents décelés dans les manuscrits No. 74 et 84 sont datés de juillet 1815 et se rapportent à une *mehani* ou *mihani*, engin pour creuser et nettoyer le lit de la rivière Dambovitza.

Dans un premier acte du 3 juillet 1815, le voïvode de Valachie, Ioan Gheorghe Țaragea, ordonne aux grands boyards du Divan et au supérieur du monastère Radu vodă de Bucarest de réfléchir en vue d'exécuter un engin semblable à celui qu'il a vu à Constantinople.

Le 27 juillet 1815 les grands boyards présentent au voïvode un rapport concernant leur entretien avec le supérieur Théodosie qui „est capable d'imaginer cet engin” bon à creuser et à nettoyer le lit de la rivière. Ils suggèrent au voïvode de donner ordre au grand boyard chargé de l'Administration d'entreprendre l'exécution de l'engin.

Le voïvode Ioan Gheorghe Țaragea adopte les conclusions du rapport et le 28 juillet 1815 il ordonne au grand boyard chargé de l'Administration d'amasser des habitants de Bucarest l'argent nécessaire pour construire „l'engin ainsi que toutes les pièces nécessaires”. Țaragea désigne comme chef de travaux le supérieur du monastère Radu vodă — Théodosie — qui en est avisé, étant capable d'exécuter et manoeuvrer cet engin.

La copie de documents se trouve dans les registres du Divan, manuscrits No. 74 et 84. Ils sont authentiques et figurent intégralement ci-dessous.

L'analyse de ces documents nous conduit à quelques conclusions préliminaires:

460 1. Les roumains étaient attentifs aux phénomènes qui avaient lieu dans les grandes métropoles ainsi qu'aux découvertes à caractère technique et scientifique. Loïn de rester passifs à la

technique, ils ont assimilé et ont créé une technique. Un engin utilisé à Constantinople devient l'objet d'une décision voïvodale. Un ecclésiastique était informé et savait comment pouvait être exécuté un engin semblable.

2. Parmi les techniciens de l'époque il y avait aussi des ecclésiastiques qui se sont révélés entreprenants. Le supérieur du monastère Radu vodă de Bucarest, l'ecclésiaste Théodosie, avait appris à Constantinople comment était construit l'engin et comment se faisait sa mise en marche. C'est pour cela qu'il a été chargé de surveiller les travaux.

3. Le voïvode Ioan Gheorghe Caragea fait preuve d'être un observateur attentif au phénomène technique. Il attira l'attention sur les pièces nécessaires (pièces d'échange) et sur le fonctionnement de l'engin.

4. Les recherches entreprises jusqu' à présent n'ont pas établi si l'engin a été construit. On déduit pourtant que le voïvode Caragea était pressé et poursuivait personnellement ce problème. Comme il a gouverné la Valachie entre le 27 août 1812 et le 29 septembre 1818, on peut supposer qu'il a eu le temps nécessaire pour amasser la somme et pour faire exécuter l'engin.

5. À cette époque-là, la terminologie dans le domaine des équipements se trouvait à ses débuts. On parlait de *mihani* (engin), d'*energhie* (travail exécuté avec rapidité), de *știința închipuirii acestii mihani* (le savoir d'imaginer cet engin-là, c'est-à-dire la formation technique) etc.

6. En tant qu'unités de culte et d'administration bien organisées, les monastères de Valachie étaient dépositaires des connaissances techniques et des spécialistes. Ils géraient et exploitaient les domaines avec un inventaire technique complet. En outre, ils avaient la tâche de posséder des moulins à chevaux utilisables en hiver quand la Dambovitza gelaît et les moulins à eau ne fonctionnaient pas.

7. Le voïvode Ioan Gheorghe Caragea reste à tort dans notre mémoire lié uniquement à la fameuse „peste de Caragea” de 1813—1814 qui a fauché environ 70 000 de vies humaines. Sous son gouvernement il y avait des préoccupations techniques comme il s'en suit de ces trois documents.

Il faut aussi mentionner qu'au cours de son règne, en 1818, a eu lieu à Bucarest sur la colline Spirii, les premières expériences d'ascension en ballon. Le ballon avait un diamètre de 8 m et a été rempli d'air chaud, chauffé par la combustion de l'alcool.

„La baudruche de Caragea” à laquelle nous ajoutons „l'engin de Caragea” font concurrence à l'image laissée par la „peste de Caragea”. Evidemment, nous n'oublions pas que le voïvode Ioan Gheorghe Caragea a abandonné le pouvoir après avoir acquis une fortune fabuleuse par la spoliation du peuple roumain.

BIBLIOGRAPHIE

1. Arhivele Statului București, Manuscrisele nr. 74 și 84.
2. * * * — Istoria României în date, Editura enciclopedică română, București, 1972.
3. Leonăchescu, N. — Lecții de termotehnică, Vol. II, Institutul de construcții București, 1980.

1

Io Ioan Gheorghe Caragea voïvode et prince de Valachie

Très honorés et dévoués boyards du Divan! État donné que l'on a imaginé un engin convenable et efficace bon à creuser et à nettoyer le lit de la Dambovitza, que nous-même avons examiné de nos propres yeux à Tzarigrad (Constantinople):

Nous donnons ordre à tous ici présents de faire venir le fidèle ecclésiastique, le supérieur du monastère Radu vodă qui est capable d'imaginer et de faire marcher un pareil engin sans la moindre difficulté.

Une fois éclairés par ses explications, vous présenterez sans délai le rapport concernant la mise en œuvre du dit engin.

Ceci est écrit par moi-même

Le 3 juillet 1815

Le Grand Chancelier

<Le sceau voïvodale>

Les Archives de l'État, Bucarest, Manuscrit 74 p. 200 verso

(Le rapport des grands boyards)
Votre Grandeur,

En recevant votre éclairée ordonnance transmise par écrit, concernant l'engin à creuser et à nettoyer le lit de la Dambovitza, que vous avez examiné de vos propres yeux à Tzarigrad <Constantinople>;

Nous nous sommes assemblés en la présence de l'ecclésiastique Théodosie, le supérieur du monastère Radu vodă qui, selon les éclaircissements qu'il nous a donné, est capable d'imaginer cet engin, bon à creuser et à nettoyer le lit de la Dambovitza.

Que votre Grandeur veuille donner ordre au grand boyard chargé de l'Administration pour qu'il gère avec le nommé ecclésiastique l'exécution de l'engin avec toutes les pièces nécessaires ainsi que sa mise en marche, les frais étant payés par la Trésorerie.

Le grand boyard vous rendra compte des dépenses.

Votre Grandeur n'a que prendre la décision.

Le 27 juillet 1815

Dumitrascu Racovitza grand boyard chargé de l'Administration, Codin Balaceanu grand boyard chargé de l'Administration, grand chancelier, Scarlat Grădistanu grand chancelier, Fotache Stirbei grand chancelier.

Les Archives de l'État, Bucarest, Manuscrit No.84 p. 228 verso.

(La décision voïvodale:)

Io Ioan Gheorghe Caragea voïvode et prince de Valachie

Étant donné que cet engin est exécuté pour sauver la ville de submersion et qu'après l'ordre voïvodale on amasse l'argent des habitants des deux rives de la Dambovitza pour préserver leurs logis d'inondations;

Nous vous donnons ordre à vous, grand chancelier de la ville de faire construire avec la somme amassée le dit engin ainsi que les pièces nécessaires.

Pour gérer et surveiller l'exécution depuis le commencement jusqu'à la fin, est nommé le fidèle supérieur du monastère Radu vodă en homme capable de l'imaginer et de la faire marcher.

(Le sceau voïvodale)

Le 28 juillet 1815

Les Archives de l'État, Bucarest, Manuscrit No. 84, p. 228 verso.

LES ERMINIES – LES „LIVRES” DE PEINTURE ROUMAINS TEMOIGNAGES ECRITS UNIQUES POUR L'HISTOIRE DE LA SCIENCE

MIHAIL MIHALCU, MIHAELA DRĂGĂNOIU (România)

L'étude fait un bref passage en revue des multiples problèmes complexes renfermés dans la partie qui contient les recommandations techniques des bizarres manuscrits roumains connus sous le nom de „erminii”. Sans être encore connus, les textes respectifs représentent des témoignages écrits uniques concernant les matières premières, certains procédés technologiques et la dotation utilisée pour les obtenir, certaines méthodes surprenantes de contrôle, de la fabrication, ou de la qualité tout comme les techniques concernant l'activité artistique ou technique des siècles passés.

On met en évidence le fait que à la suite de la recherche de termes techniques et de la fréquence de leur utilisation dans différents manuscrits des différentes époques, on peut tirer certaines conclusions intéressantes concernant le niveau technique d'une certaine époque tout comme les liens économiques, techniques ou culturelles avec les voisins des Principautés Roumaines ou avec des communautés plus éloignées.

On fait des comparaisons et des références aux techniques et aux matériaux utilisés ailleurs et dans d'autres époques en cherchant des influences et des liens tout comme le trait original c'est-à-dire l'innovation et l'adaptation aux certaines conditions locales ou d'époque.

QUELQUES SOURCES IMPORTANTES POUR L'ÉTUDE DES COMMENCEMENTS DE LA MÉCANIQUE EN ROUMANIE

ELIZA ROMAN (România)

Toute tentative d'étudier la mécanique d'autrefois dans notre pays doit s'étayer sur la recherche des sources primaires. La Bibliographie de la mécanique roumaine publiée ou en manuscrit à la Bibliothèque de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie constituera le noyau pour ces investigations.

La présente communication essaie d'examiner ces sources en se rapportant à l'apparition et à l'essor des idées majeures de la mécanique, afin de marquer aisément les influences et les progrès sourvenus.

Les manuscrits du Stagirite ont représenté, au début, les ouvrages fondamentaux de l'enseignement des sciences de la nature en Roumanie. Ont été étudiés tant les travaux d'Aristote, mais surtout les commentaires de son œuvre. Dans nos archives on y trouve un fond dépassant 300 manuscrits provenant du 16-ème au 18-ème siècle, ainsi que maint volumes imprimés.

Les manuscrits retrouvés indiquent la pénétration prématurée de la mécanique de Descartes en Transylvanie (J. Apacsai, 1625—1680). D'ailleurs les idées de Copernic furent aussi rapidement répandues, ce que démontrent les nombreux documents primaires découverts à Bistrița, București, Cluj, Alba Iulia et Aiud.

Le grand prestige du cartésianisme a provoqué du retardement quant à la dissémination des principes newtoniens en Transylvanie. Au contraire, en Moldavie et en Valachie, Newton a joui de la considération méritée (N. Theotochis, I. Moesioda, Varlaam, Gh. Șincai etc). N. Cercel a enseigné „La Theorie newtonienne de la gravitation”; malheureusement ce manuscrit est perdu et l'historien sera obligé d'appeler aux sources secondaires.

C'est toujours du 18-ème siècle que nous avons retrouvé un intéressant manuscrit de mécanique appliquée. Dans le même esprit pratique s'inscrit aussi le premier manuel scolaire de mécanique (1841).

Les plus anciennes recherches de mécanique remontent au XIXème siècle. Ce sont les articles de E. Bacaloglu.

L'étude des manuscrits, des imprimés et de la correspondance inédites se trouvant dans nos archives nous permet de réaliser le juste apport de nos ancêtres au développement de la mécanique céleste. L'exemple le plus brillant est constitué par la contribution de S. Haret qui a réussi à démontrer, contrairement à l'opinion du monde savant, que les grandes axes des orbites planétaires ne sont pas invariables, mais qu'elles subissent des perturbations séculaires.

DIMITRE ONCIUL —
DIRECTOR GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

Personalitate marcantă a culturii românești, istoric de temeinică formație științifică, membru și președinte al Academiei Române, profesor de istorie a românilor la Universitatea din București și decan al Facultății de litere și filozofie a aceleiași Universități, Dimitre Onciul (1856—1923) a desfășurat o îndelungată și rodnică activitate în fruntea Arhivelor Statului din România, exercitând funcția de director general al acestei instituții în perioada anilor 1900—1923.

„Nimeni n-a miluit pe Onciul cu direcția Arhivelor — spunea Nicolae Iorga — ci toți ne-am dat în lături candidaturii lui, fiindcă știam că acel moment nu este al cercetătorului, ci al fondatorului și al orînduitorului”¹. Fostul său student și urmaș la conducerea Arhivelor Statului, Constantin Moisil arăta că numirea lui Onciul în această funcție „era perfect îndreptățită, era o răsplată pentru munca depusă pînă atunci, dar era în același timp și o nouă sarcină și un bun prilej să-și pună în practică ideile și însușirile sale de conducător al unei instituții științifice și culturale.”²

În perioada de început a activității sale ca director D. Onciul și-a îndreptat atenția mai întîi spre rezolvarea problemei localului Arhivelor Statului.

„Încredințîndu-mi-se direcțiunea Arhivelor Statului — spunea el — m-am convins numai-decît că, în localul în care aflau, depozitele nu mai puteau să ducă pînă la cealaltă primăvară. O amînare a măsurilor de scăpare, măsuri ce se impuneau cu cea mai neînduplecată necesitate, ar fi fost un sacrilegiu față de țară și față de istorie”³. Onciul se mira de faptul că „după atîtea strămutări, într-un local lăsat în dărăpănare, expus intemperțiilor și incendiului, unde un neprețuit tezaur al istoriei noastre era zilnic amenințat să se facă praf și cenușă, s-a mai păstrat ceea ce se află”⁴.

În acest sens, Dimitre Onciul a urmărit ca cea mai veche clădire ce s-a păstrat în capitală — Mănăstirea Mihai Vodă — să fie restaurată pentru a păstra cel mai de seamă tezaur documentar al țării.

¹ N. Iorga, *Un om dăruit Dimitre Onciul*, în *Oameni care au fost*, vol. II, București, 1935, p. 154.

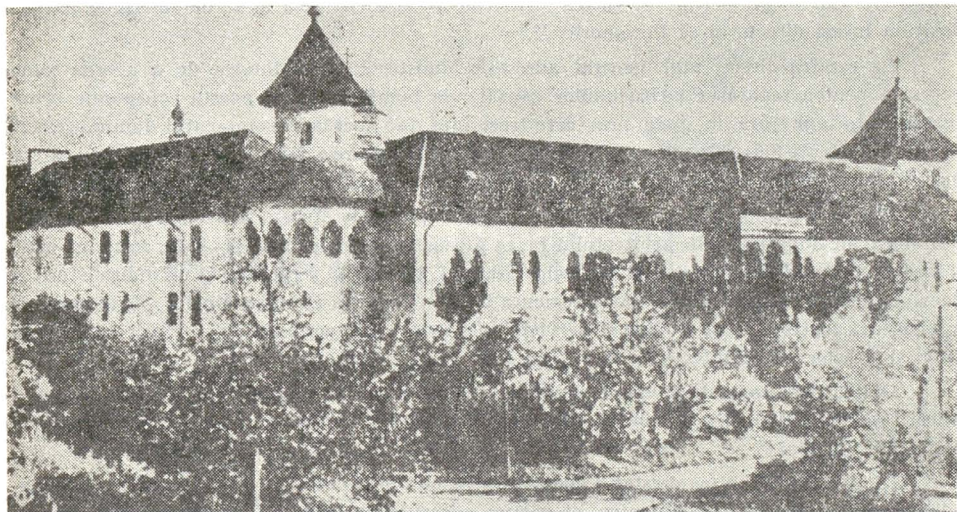
² Constantin Moisil, *D. Onciul*, în „Lui D. Marineliu”, Cernăuți, Tiparul Glasul Bucovinei 1936, p. 49.

³ Dimitre Onciul, *Ein istoria Arkhivlor Statului*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1963, p. 351.

⁴ Ibidem.

Perseverând an de an, solicitând noi sume de bani, cu ajutorul arhitecților Alexandru Băicoianu, Nicolae Gabrielescu, Catzianu și în mod deosebit Petre Antonescu, Dimitre Onciul a reușit să-și realizeze visul de a da Arhivelor Statului un local pe măsura timpului și importanței lor.

Pe de altă parte Dimitre Onciul s-a adresat Ministerului Instrucțiunii Publice în nenumărate rânduri solicitând fonduri bănești pentru confecționarea de mobilier și introducerea luminii electrice, a gazului, a telefonului, pentru procurarea de cartoane, mape și dosare cit și

pentru exproprierea terenurilor din jurul Arhivelor Statului și crearea unui parc, în vederea pazei localului și prevenirii incendiilor. Totodată, s-a îngrijit de introducerea rafturilor metalice atât în depozitele de arhivă cit și la biblioteca documentară, iar pentru materialul care are nevoie de condiții speciale de păstrare ca suluri, peceți atirnate, sigilii, s-au procurat casete metalice aduse de la Viena.

De asemenea, cu ocazia călătoriilor peste hotare, în diversele Arhive pe care le-a vizitat Dimitre Onciul a studiat problema organizării arhivelor în vederea introducerii îmbunătățirilor necesare și în arhivele noastre.

Deși cu personal puțin, în timpul cit și-a exercitat funcția de director general s-a realizat o inventariere corectă și o bună organizare a materialelor în depozite, ceea ce i-a permis lui Constantin Moisil să aprecieze că din punct de vedere administrativ epoca Onciul era „cea mai strălucită din istoria Arhivelor Statului”⁵.

În ceea ce privește îmbogățirea arhivelor, în această perioadă s-au preluat mari cantități de fonduri și colecții intervenind cu multă energie atunci când afla de înstrăinarea unor documente. Exemple concludente ni le oferă adresele repetate trimise de Onciul Ministerului de Interne prin care solicită să se intervină la prefecturile județene pentru a opri vânzarea la licitație a documentelor vechi sau rapoartele către Ministerul Lucrărilor Publice prin care cere răscumpărarea dosarelor de interes istoric și depunerea lor la Arhivele Statului, conform Regulamentului de organizare a Arhivelor⁶.

Ca urmare a numeroaselor lui intervenții, multe instituții centrale și-au depus arhivele mai vechi spre păstrare în Arhivele Statului, astfel că „la începutul războiului din 1916–1918 depozitele erau pline și cu greu se mai puteau face noi preluări”⁷.

⁵ Constantin Moisil, *Dimitrie Onciul – Necrolog* – în „Anuarul Institutului de istorie națională”, II, Cluj, p. 1923, p. 510.

⁶ Arh. St. București, fond DGAS, dosar 794/1906, f. 33–34, 251, 289–291.

⁷ Mihai Fănescu, *Dimitre Onciul*, în *Figuri de arhiviști*, București 1971 p. 210

O grijă deosebită a manifestat Dimitre Onciul pentru buna înzestrare cu material documentar a bibliotecii Arhivelor Statului. L-au preocupat găsirea unui spațiu corespunzător în localul arhivelor, ordonarea inventarierea și aprovizionarea fondului de carte. În acest sens intervine în anul 1906 la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, solicitând trimiterea publicațiilor istorice tipărite sau cumpărate de acest minister și la biblioteca documentară a Arhivelor Statului ⁸.

În timpul primului război mondial soarta tezaurului documentar al țării l-a preocupat în mod deosebit ⁹ luând măsuri de asigurare a ceea ce era mai valoros, în condițiile în care bombardamentele „au făcut victime în curtea Arhivelor a căror clădire a avut de suferit și puțin a lipsit ca însuși directorul să fie omorât” ¹⁰.

La cererea directorului general adresată Ministerului de Interne de a acorda suma necesară pentru repararea stricăciunilor cauzate de bombardament, acesta răspunde următoarele: „În împrejurările grele prin care trece țara, fac apel la devotamentul dumneavoastră și vă rog să luați măsurile necesare pentru deosebita asigurare a depozitului național ce vă este încredințat și pentru buna pază a căruia autoritățile vor asigura tot concursul” ¹¹.

Războiul a împiedicat și inaugurarea primei expoziții la Muzeul Arhivelor al cărui local a fost construit după planurile arhitectului Petre Antonescu între anii 1911–1916. Așa cum cerea și Regulamentul de funcționare al Arhivelor Statului, trebuia să se publice și un indice istoric al documentelor și actelor. „Lipsa unui asemenea indice – spunea Dimitre Onciul – nu numai că îngreunează foarte mult și studiile și serviciul, dar este în dauna bunei conservări a documentelor și actelor consultate” ¹².

Obligațiile administrative îndeplinite exemplar i-au răpit prea mult timp în dauna valorificării documentelor prin publicații. Totuși, de la Dimitre Onciul ne-a rămas primul istoric al Arhivelor Statului ¹³.

Dimitre Onciul a manifestat o deosebită exigență în ceea ce privește recrutarea personalului Arhivelor Statului, cât și pentru pregătirea viitorilor arhiviști. El și-a format colective de muncă în mare parte din foștii săi elevi și studenți, familiarizați de la seminarii cu atmosfera de arhivă, ajunși mai târziu colaboratori apropiați ai directorului, arhiviști devotați sau cercetători pe tărîmul istoriei. Printre aceștia amintim pe : Iuliu Tuducescu, Ilie Bărbulescu, Stoica Nicolaescu, Ilie Minea, Gheorghe Nedioglu, Remus Caracaș, Radu Perianu, Alex. Băleanu, Mihai Popescu ș. a.

După făurirea statului național unitar român, Onciul a luat măsuri pentru extinderea rețelei arhivelor în toată țara și în acest scop a pregălit și un proiect de lege, care n-a fost aprobat însă în timpul vieții sale. S-au organizat noi direcțiuni regionale și în același timp comisii pentru arhivele de la Cluj și Maramureș ¹⁴. Vizita acestor arhive, se interesa de local, de modul în care erau ordonate documentele, de personalul care le prelucra.

Pînă la ultima clipă a vieții a fost preocupat de problema restituirii fondurilor de arhivă create pe teritoriul patriei noastre dar care datorită împrejurărilor istorice au fost trimise în alte țări, de elaborarea unei legislații arhivistice adecvate și de diversificarea acțiunilor de valorificare a documentelor.

Onciul și-a făcut pe deplin datoria de istoric, cercetător și director general al Arhivelor Statului și pentru aceasta atît în timpul vieții cit și după aceea, în diverse publicații s-au făcut frumoase aprecieri la adresa lui ¹⁵.

Au rămas în istoriografia românească și sînt reproduse de cîte ori se ivește ocazia cuvintele lui Vasile Pârvan cu privire la Dimitre Onciul: „Cînd a fost să-și aleagă piatra de incercare

⁸ Arh. St. București., fond DGAS, dosar 794/1906, f. 33–34.

⁹ Cîteva scrisori ale lui Dimitre Onciul către Sever Zotta, în „Revista Arhivelor”, VI, 2, 1945, p. 162.

¹⁰ Arh. St. București, fond DGAS, dosar 864, 1916, f. 87.

¹¹ Ibidem, f. 101.

¹² Arh. St. București, fond DGAS, dosar 800, 1900, f. 114–115.

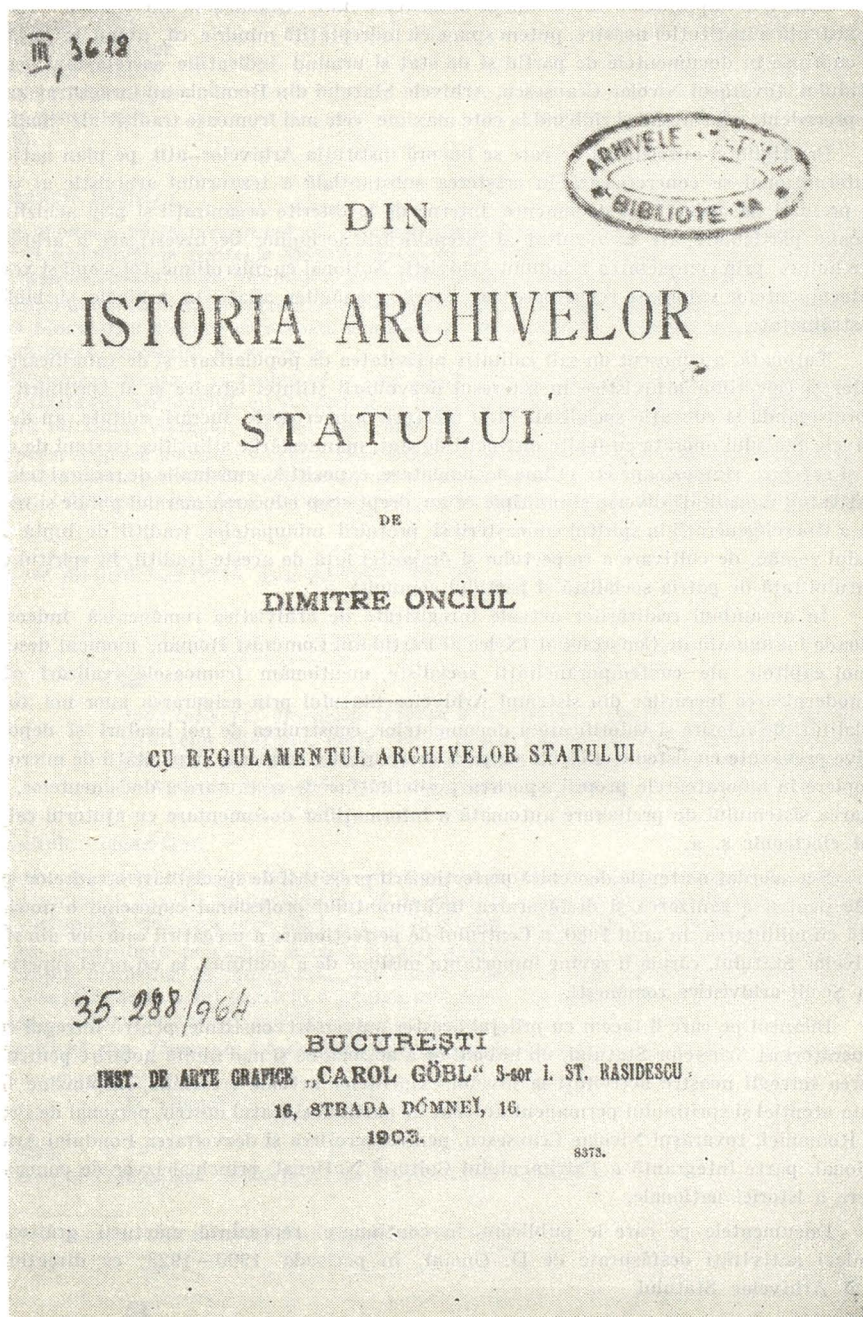
¹³ Dimitre Onciul, *Din istoria Arhivelor Statului*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1903, p. 352.

¹⁴ Constantin Moisil, *Dimitre Onciul – Necrolog* în „Anuarul Institutului de istorie națională”, Cluj, II, 1923 p. 510.

¹⁵ A. Sacerdoțeanu, *Dimitre Onciul, Scrieri istorice*, Edit. științifică, București, 1968, p. 28–29, 55; N. Iorga *Un om dărmat, Dimitre Onciul, în Omenei care au fost*, vol. II, București, 1935, p. 157.

a talentului său de cetitor în cărțile sibylline ale istoriei, el nu a întârziat la întrebări ușoare, la rezumări de documente limpezi ci, în romantică îndrăzneală, a atacat problema cea unică: misterul originii noastre în țările de azi”¹⁶.

De asemenea, Nicolae Iorga ne-a lăsat caracterizarea întregii sale activități spunând : „Pretutindeni unde, ca la Arhivele Statului și la Comisia monumentelor istorice, o sarcină administrativă i-a fost încredințată, el a îndeplinit-o cu o scrupulozitate care poate servi de model”¹⁷.

¹⁶ Vasile Părvan, *Memoriale*, București, 1923, p. 89.

¹⁷ N. Iorga, *Dimitre Onciul, în Oameni care au fost*, vol. III, București, p. 144.

Recunoașterea practică a acestor aprecieri dovedite ca istoric și cercetător, ca director general al Arhivelor Statului timp de 23 de ani, perioadă în care aici a domnit „ordinea cea mai perfectă, supravegherea ce mai severă și o muncă rațională”¹⁸, o constituie faptul că în anul 1927, în parcul din jurul Palatului Arhivelor, refăcut prin strădania lui, s-au așezat ca strajă în memoria celor dispăruți (B. P. Hasdeu și Dimitre Onciul) două statui ce amintesc permanent de existența lor.

Astăzi, la împlinirea a 125 de ani de la nașterea lui D. Onciul și la aniversarea a 150 de ani de existență a instituției noastre, putem spune cu îndreptățită mândrie că, având la bază sarcinile cuprinse în documentele de partid și de stat și urmînd indicațiile secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Arhivele Statului din România au înregistrat rezultate fără precedent, continuînd și ridicînd la cote maxime cele mai frumoase tradiții ale înaintașilor.

Prestigiul și autoritatea de care se bucură instituția Arhivelor atît pe plan național cit și internațional se concretizează în creșterea substanțială a tezaurului arhivistic al țării, fie prin preluări de colecții și documente interne de la diferite organizații și prin achiziții de la persoane particulare, fie ca rezultat al intensificării acțiunilor de investigare a arhivelor de peste hotare, prin completarea Fondului Arhivistic Național cu microfilme, fotocopii și xerografii ale documentelor valoroase referitoare la istoria românilor aflate în arhivele și bibliotecile din străinătate.

Totodată, a cunoscut un salt calitativ activitatea de popularizare și de valorificare a fondurilor și colecțiilor arhivistice în interesul dezvoltării științei istorice și al sprijinirii muncii de propagandă și educație socialistă. Stau mărturie numeroasele lucrări editate, an de an, de Arhivele Statului onorate cu înalte distincții de stat, manifestările științifice (sesiuni de comunicări și referate, simpozioane etc.) filme documentare, expozițiile, emisiunile de radio și televiziune constituind modalități diverse și multiple ce au drept scop educarea marelui public și în primul rînd a tinerii generații în spiritul cunoașterii și prețuirii minunatelor tradiții de luptă ale poporului român, de cultivare a respectului și dragostei față de aceste tradiții, în spiritul devotamentului față de patria socialistă și partidul comunist.

În ansamblul realizărilor actuale înregistrate de arhivistica românească îndeosebi în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, moment deschizător de noi capitole ale contemporaneității socialiste, menționăm frumoasele realizări obținute în modernizarea lucrărilor din sistemul Arhivelor Statului prin asigurarea unor noi forme și modalități de folosire și valorificare a documentelor, construirea de noi localuri și depozite de arhive prevăzute cu sisteme eficiente de pază și securitate, creșterea capacității de microfilmare și copiere în laboratoarele proprii, sporirea posibilităților de restaurare a documentelor, perfecționarea sistemului de prelucrare automată a informațiilor documentare cu ajutorul calculatoarelor electronice ș. a.

S-a acordat o atenție deosebită perfecționării pregătirii de specialitate a cadrelor, preocupările pentru organizarea și desfășurarea învățămîntului profesional cunoscînd o nouă etapă odată cu înființarea, în anul 1980, a Centrului de perfecționare a pregătirii cadrelor din sistemul Arhivelor Statului, căruia îi revine importanta misiune de a continua, la un nivel superior, tradiția Școlii arhivistice românești.

Bilanțul pe care îl facem cu prilejul acestor aniversări constituie, pentru întregul colectiv de lucrători ai Arhivelor Statului, un imbold de a acționa cu și mai multă hotărîre pentru desfășurarea întregii noastre activități la nivelul exigențelor actuale crescînde, răspunzînd în felul acesta atenției și sprijinului permanent acordat de partidul și statul nostru, personal de Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru ocrotirea și dezvoltarea Fondului Arhivistic Național, parte integrantă a Patrimoniului Cultural Național, principal izvor de cunoaștere și scriere a istoriei naționale.

Documentele pe care le publicăm, în continuare, reprezintă mărturii grăitoare ale rodniciei activității desfășurate de D. Onciul, în perioada 1900—1923, ca director general al Arhivelor Statului.

1

1901 decembrie 10 (București). Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care solicită desemnarea unui arhitect care să se ocupe de elaborarea planului de restaurare a localului Arhivelor Statului.

No. 258

10 decembrie 1901

La Ministerul Cultelor

și Instrucțiunii Publice

Raport relativ la

restaurarea localului

de serviciu.

Domnule ministru,

Am onoare a vă face cunoscut că, în urma dispozițiilor luate de onor Minister asupra lucrărilor de restaurare la Arhivele Statului, suma de lei 6000, prevăzută în buget pe exercițiul 1900/1901 pentru reparațiunea localului acestei Direcțiuni, a rămas neîntrebuințată.

Localul de serviciu al Direcțiunii reclamînd de urgență o restaurare generală, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune ca această sumă să fie întrebuințată, conform dispozițiunii sale pentru restaurarea localului de serviciu.

Restaurarea necesară va trebui să se facă după un plan bine studiat, atît din punctul de vedere al exigențelor serviciului, cît și potrivit cu însemnătatea localului ca veche clădire istorică a mînăstirii lui Mihai Viteazul, cel mai vechi monument istoric al Capitalei.

În acest scop am onoare a vă ruga, D-le Ministru, să binevoiți a însărcina pe un arhitect cu elaborarea unui plan general de restaurare, care plan ar urma să fie executat în mod treptat, după măsura mijloacelor bugetare, prevăzîndu-se pentru început numai ce veți crede de cuviință.

D. Onciul

Arh. St. București, fond DGAS, dosar 763/1901, f. 335—336, concept.

2

1903 iulie 11, București. Adresă a lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către comandantul Companiei de pompieri București, prin care solicită înzestrarea postului de pompieri existent cu ustensile noi, în vederea asigurării localului contra incendiilor.

Domnule Comandant,

Pentru siguranța Arhivelor Statului contra incendiului este prevăzut la acest serviciu un post de doi pompieri. Aceștia au două sacale, 20 de găleți și o pompă de mînă cu două furtunuri. Pompa și furtunurile sînt însă prea mici, așa încît nu pot să fie suficiente în caz de incendiu.

Acum construindu-se o aripă nouă la localul Arhivelor și pericolul de incendiu fiind mai mare pe timpul lucrărilor de construcție, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a da pentru postul de pompieri de la acest serviciu o pompă mai mare, cu două furtunuri mari, care să fie îndestulătoare pentru necesarele măsuri de siguranță.

Primiți vă rog, Domnule Comandant, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

DIRECTOR,

D. Onciul

Domninel-Sale,

Domnului Comandant al Corpului de Pompieri ai Capitalei.

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 775/1903, f. 58, orig.

3

1906 februarie 17, București. Adresă a lui Dimitrie Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul de Interne, prin care solicită să se

intervină la prefecturile județene pentru a opri vânzarea la licitație a documentelor vechi înainte de a fi selecționate de Arhivele Statului.

No. 40

București 17 februarie 1906

La Ministerul de Interne

Se cere a se interveni

la Prefecturile județene
de a nu mai vinde prin licitație dosarele înainte
de a se alege de Arhive dosarele importante după opisele ce se vor trimite Arhivei.

Domnule Ministru,

Informați că dosarele unor Prefecturi județene, între care cele ale Prefecturii de Vlasca, s-au vândut prin licitație publică fără să se fi ales de Arhivele Statului dosarele importante, subsemnatul are onoarea a vă ruga să binevoiți a opri vânzarea dosarelor.

Odată cu aceasta, vă mai rog ca să binevoiți a interveni la toate Prefecturile din țară ca să ne trimită opisele dosarelor spre a alege pe cele care trebuie depuse și conservate în Arhivele Statului.

Primiți etc.

Director,

D. Onciul

Arhivar Iuliu Tuducescu

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 794/1906, f. 25, concept.

4

1906 martie 29 <București>, Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice cu privire la localul Arhivelor Statului.

Nr. 75

29 martie 1906

La Ministerul Cultelor

și Instrucțiunii Publice.

Raport privitor la localul

Arhivelor.

Am onoarea de a vă face cunoscut că la partea din localul acestei Direcțiuni ce se construiește acum sînt necesare unele modificări la fațada principală, care vă rog să binevoiți a da ordin a se face.

În planul ce Dl. Arhitect Gabrielescu l-a înaintat acum un an spre aprobare, lipsește fațada principală spre strada Schitu Măgureanu, care, după planul de aliniere a străzilor Capitalei, are să treacă chiar pe dinaintea Arhivelor Statului. Felul cum se face această fațadă, neprevăzută în planul aprobat de D-voastră, ar da localului Arhivelor Statului o înfățișare neestetică în partea sa principală.

Acest local fiind o clădire istorică, în parte din epoca lui Mihai Viteazul și destinat pentru o instituție acum frunte a Statului, cred că este de neapărată necesitate a se da mai multă atenție fațadei principale. Îmi permit de a propune în această privință cele ce urmează:

Ferestrele fațadei în chestiune să fie făcute în stilul clădirilor mănăstirești din acea epocă, rotunjite în partea superioară și cu obloane, iar între ferestrele cele mari și cele mici de jos să se facă un briu despărțitor.

Spațiul între ferestrele cele mari să fie destinate pentru următoarele figuri în relief: 1)vechea marcă a Țării Românești (vulturul); 2) vechea marcă a Moldovei (zîmbrul); 3) capul lui Mihai Viteazul, fondatorul mănăstirii; 4) marca lui Mihai Viteazul ca domn al celor trei țări unite.

470 În partea ce urmează a se construi ca continuare a părții ce se construiește acum, ar urma a se pune următoarele figuri: 1) marca actuală a României; 2) capul M. S. Regelui, în

a cărui domnie se restaurează localul; 3) marca Principatelor Unite din 1862 cînd s-au unit arhivele celor două țări; 4) marca Țării Românești din 1831, cînd s-a înființat Arhiva Principatului.

Aceste figuri ar reprezenta istoria țării și a localului și ar da fațadei principale o înfățișare demnă de un local destinat pentru o instituție ca cea a Arhivelor Statului, local ale cărui începuturi sînt în epoca lui Mihai Viteazul, ca cea mai veche clădire ce s-a păstrat în Capitală.

D. Onciul

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 793/1906, f. 52—54, concept;

5

1906 noiembrie 13 <București> Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Lucrărilor Publice, prin care solicită răscumpărarea dosarelor de interes istoric și depuneră lor la Arhivele Statului, conform Regulamentului de organizare a Arhivelor.

No. 212

13 noiembrie 1906
La Ministerul Lucră-
rilor Publice
Se cere răscumpă-
rarea dosarelor de
interes istoric ce s-au
vîndut.

Cu adresa nr. 74 din 29 aprilie 1905, anexată aci în copie, am avut onoarea de a vă ruga să binevoiți a dispune ca dosarele și condicele acelui onor Minister, anterioare anului 1862, care nu mai sînt trebuincioase serviciului, să fie trimise la Arhivele Statului, conform Regulamentului de organizare a Arhivelor (Monitorul oficial din 1872 no. 163).

Pe urmă aflînd că, contrar acestui regulament, s-a dispus vînzarea dosarelor mai vechi, fără ca direcțiunea generală a Arhivelor Statului să fie încunoștințată spre a alege pe cele de interes istoric, am cerut, cu adresa no. 210 din 4 octombrie a. c., să binevoiți a dispune ca să se oprească ridicarea acelor dosare de către cumpărător, pînă cînd delegatul acestui serviciu va alege pe cele ce trebuie depuse spre păstrare în Arhivele Statului. Cu toate acestea dosarele au fost liberate cumpărătorului în ziua următoare, chiar după ce delegatul acestui serviciu a intervenit și verbal spre a se opri ridicarea.

Constatînd că între dosarele vîndute se găsesc mai multe de interes istoric, unele chiar foarte importante, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a dispune ca să ni se trimită de urgență opisele tuturor dosarelor vîndute, spre a se alege cele care trebuie răscumpărate și depuse în Arhivele Statului. Dacă nu s-ar mai găsi nici opisele, atunci vă rog să binevoiți a dispune ca toate dosarele vîndute să fie răscumpărate imediat și trimise la Arhivele Statului.

Marele interes al Statului și al istoriei naționale pentru care s-a înființat serviciul Arhivelor Statului, reclamă imperios ca neiertata greșeală ce s-a făcut, desigur fără știrea D-voastră, prin vînzarea acelor dosare, greșeală de care astăzi nici o dregătorie din vreun alt stat civilizat nu s-ar mai face vinovată în așa fel, să fie reparată imediat pe cît se poate încă. Vă rog deci, D-le Ministru, cu toată stăruința, ca să binevoiți a dispune cele de cuviință pentru ca dosarele de interes istoric ce s-au vîndut să fie răscumpărate de urgență și depuse spre păstrare în Arhivele Statului.

Primiți...

D. Onciul

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 794/1906, f. 289—291, concept.

6

1906 Decembrie 11, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care solicită trimiterea publicațiilor istorice la biblioteca Arhivelor Statului.

No. 255

11 decembrie 1906

La Ministerul Cultelor și
Instrucțiunii

Se cere a se trimite
publicațiunile istori-
ce tipărire sau cumpăra-
te de minister.

Am onoarea de a vă ruga să binevoiți a dispune ca publicațiunile istorice care se tipăresc sau se cumpără de onor Minister și se trimit la biblioteci să fie trimise și pentru biblioteca Arhivelor Statului, la această Direcțiune.

D. Onciul

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 794/1906, f. 315, concept.

7

1907 septembrie 4. București. Adresă a lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Agriculturii, prin care solicită ca medalia de aur decernată Direcției generale a Arhivelor Statului la expoziția generală din 1906 să fie acordată în mod gratuit.

D-lui ministru al
Agriculturii

Se răspunde la a-
dresa 54514/17 iulie
1907.

Cu privire la adresa D-voastră no. 54514 din 17 iulie a.c., am onoarea de a vă ruga să binevoiți a dispune ca medalia de aur, decernată acestei Direcțiuni la Expozițiunea Generală Română din 1906, să fie acordată în mod gratuit.

Pentru plachetă de colaborator se va înainta recipisa de lei 5.50.

Primiți...

D. Onciul

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 799/1907, f. 156, concept.

8

1907 mai 18, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, privind vânzarea de arhive vechi de către unele autorități și necesitatea răscumpărării acestora.

No. 119

18 mai 1907.

D-lui Ministru al
Cultelor și Instrucțiunii

Raport relativ la dosa-
rele vindute de autorități.

Cu rapoartele N. 203 din 16 septembrie 1906 și N. 229 din 19 octombrie 1906 am făcut cunoscut onoratului minister că mai multe prefecturi de județe, cum și onor. Minister al Lucrărilor Publice au vândut un mare număr de dosare vechi, fără a cere avizul Direcțiunii generale a Arhivelor Statului spre a se alege dosarele ce trebuiesc păstrate. În repetate rânduri am cerut onoratului Minister al Lucrărilor Publice, ca să dispună răscumpărarea acestor dosare spre a se depune în Arhivele Statului. Cu rapoartele mai sus citate, am rugat ca onoratul Minister al Cultelor și Instrucțiunii să intervină în acest scop și am arătat importanța dosarelor vindute, între care se găseau acte de interes istoric, precum dosare relative la construirea Teatrului Național, la ridicarea planului orașului București ș.a. de așa fel. La o înnoită cerere ce am făcut personal la minister, D-l C. Disescu, fostul ministru m-a autorizat să însărcinez pe un anticar de încredere ca să răscumpere, în contul guvernului, dosarele ce va găsi pe la persoanele care le-au cumpărat. În urma acestei dispozițiuni anticarul A. Zwiebel, furnizor al Academiei Române pe care d-l.

bibliotecar al Academiei, prof. I. Bianu, mi l-a recomandat ca persoană de încredere în acest scop, a răscumpărat din a doua și a treia mină, ceea ce a mai găsit din dosarele vindute ale Prefecturilor de Vlaşca și de Prahova și cele ale Ministerului Lucrărilor Publice, pentru care a înaintat trei chitanțe aci anexate și anume; pentru 6900 kg. de dosare ale prefecturilor, cumpărate cu 38 bani de kg. = lei 2622 și 4548 kg. de dosare ale Ministerului Lucrărilor Publice, cumpărate cu 40 bani de kg. = lei 2040, în total lei 4662.

Dosarele cumpărate s-au adus la Arhivele Statului, unde se păstrează în mod provizoriu pînă la regularizarea definitivă a răscumpărării lor. Anticarul Zwiebel cere pentru ele suma arătată, plus 10 lei cheltuieli de transport, lăsînd la aprecierea onoratului minister ceea ce va găsi de cuviință a-i acorda pentru osteneala lui. Alte dosare vindute de celelalte prefecturi, nu s-au găsit în capitală. Ar fi necesar ca onor. Minister de Interne să dispună ca prefecturile care au vîndut dosare să cerceteze unde se află, spre a se lua măsurile cuvenite pentru răscumpărarea lor precum am cerut în repetate rînduri. De asemenea am cerut a se dispune ca nici o vînzare de dosare să nu se mai facă fără a se cere mai întîi avizul Direcțiunii generale a Arhivelor Statului înaintîndu-se opisele dosarelor respective spre a fi cercetate.

Aducînd acestea din nou la cunoștința onoratului Minister, am onoarea de a vă ruga, D-le Ministru, să binevoiți a dispune ce veți găsi de cuviință.

D. Onciul.

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 799/1907, f. 56 – 58, 68, concept.

9

1911 martie 12, <București>. Adresă a Direcției generale a Arhivelor Statului, către arhitectul P. Antonescu prin care i se aduce la cunoștință că a fost desemnat să întocmească planul și devizul pentru lucrările localului Arhivelor Statului.

No. 76

3 martie 1911

D-lui arhitect P. Antonescu

București

Conform ordinului onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii cu no. 8703 din 12 februarie a.c. am onoarea de a vă face cunoscut că, în urma înțelegerii verbale ce am avut cu D-voastră, sinteți însărcinat cu facerea planului și a devizului pentru lucrările de prefacere și construcție la localul Arhivelor Statului, cum și cu conducerea lucrărilor ce urmează a se face după planul ce veți înainta.

Pentru aceste lucrări se prevede suma de lei 200.000. Lucrarea trebuie să fie trimisă în campania anului curent, sinteți rugat a înainta cit mai curînd planul și devizul spre a se lua măsurile necesare pentru ca construcția să fie începută îndată după Paști.

Onorarul D-voastră pentru planuri, devize și conducerea lucrării s-a fixat de onor. Minister la 6% din suma întregă.

Primiți...

D. Onciul

Arh. St. București, fond D.G.A.S., dosar 826 bis/1911, f. 32, 46, concept.

10

1916 mai 18. București. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, despre necesitatea aducerii la Arhivele Statului a dosarelor vechi, declarate „nefolositoare”, aflate la Pulberăria „Dudești”.

No. 194

Comunicare cu privire
la dosarele aduse de
la Pulberăria „Dudești”
a armatei.

Aflîndu-se la această Direcțiune că la Pulberăria „Dudești” a armatei s-a trimis omare cantitate de dosare vechi, de care Direcțiunea generală a Arhivelor Statului nu avea nici o cunoștință, am cerut onor. Minister de Război autorizățiunea de a le cerceta și, transportîndu-mă

la fața locului, am găsit în adevăr un mare număr de dosare vechi din arhiva onor. Minister al Domeniilor, declarate „netrebnice” și trimise ca hirtie de împachetat la arătata pulberărie, fără să se fi înaintat mai întâi opisul lor acestei Direcțiuni, spre a se face cuvenita alegere a dosarelor ce ar prezenta vreun interes istoric.

Din cercetarea sumară ce am făcut, am constatat că cea mai mare parte din aceste dosare privesc fostele moșii mănăstirești, trecute apoi prin secularizare în stăpînirea Statului, embaticurile acelorași proprietăți, „Obșteasca epitropie” și improprietărea țăranilor, din anii 1830—1864.

Avînd în vedere importanța istorică a acestor dosare, al căror loc este în depozitele Arhivelor Statului, intrucît nu mai sînt trebuincioase pentru serviciul Ministerului Domeniilor, am delegat pe d-l Radu Perianu, ajutor de arhivar cl. I la această Direcțiune, să aleagă, din dosarele trimise la Pulberărie, pe cele ce prezintă un interes spre a fi păstrate în Arhivele Statului. Cu concursul personalului Pulberăriei, d-sa a ales un mare număr de dosare, alcătuiind 51 de pachete, în greutate de 488 de kg. care au fost înaintate acestei Direcțiuni cu adresa Pulberăriei „Dudești” nr. 661 din 6 mai.

Odată cu aceasta, am onoarea de a vă comunica, Domnule Ministru, că, în repetate rînduri, iar acum în urmă prin raportul n. 198 din 11 iunie 1913, am făcut cunoscut onor. Minister că dosare și documente de importanță istorică, care ar trebui păstrate în Arhivele Statului, se distrug sau chiar se vînd de către diferite autorități, fără a se fi comunicat acestei Direcțiuni opisele lor, spre a se face cuvenita alegere.

Aducîndu-vă la cunoștință cele de mai sus, vă rog din nou să binevoiți a interveni pe la diferitele Ministere și autorități, ca să înainteze acestei Direcțiuni opisele tuturor dosarelor mai vechi de 30 de ani, spre a se face alegerea acelor ce urmează să fie păstrate în Arhivele Statului.

Director general,

D. Onciul

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, dosar 3730/1916, f. 20—21.

Résumé

Personalité marquante de la culture roumaine, historien prestigieux et professeur jouissant d'une réputation bien établie, Dimitre Onciul (1856—1923) a été aussi, de 1900 jusqu'en 1923, directeur des Archives d'État à Bucarest.

C'est en cette dernière qualité qu'il a beaucoup contribué à la protection et à la mise en valeur du trésor documentaire du pays.

Parmi les mesures prioritaires qu'il a initié, on doit remarquer l'acquisition d'un bâtiment approprié, tâche qui fut réalisée par la restauration et l'aménagement du plus ancien monument historique de la Capitale, le monastère Mihai Vodă.

C'est toujours par son initiative qu'on a construit, entre 1911 et 1916, le Musée des Archives, dont le plan a été conçu par l'architecte Petre Antonescu.

Quant à l'activité archivistique proprement-dite développée par Dimitre Onciul, on doit souligner que le système d'ordonnance du fonds archivistique dans les dépôts et l'élaboration des instruments de travail sont restés jusqu'à nos jours un véritable modèle.

En commençant de 1919, c'est à dire après l'édification de l'état national unitaire roumain, il s'employa à étendre les institutions archivistiques sur tout le territoire du pays.

Précis

Dimitre Onciul (1856—1923), an outstanding personality of the Romanian culture, prominent historian and remarkable professor, was between 1900—1923 director of the State Archives in Bucharest.

In this position he contributed to the protection and utilization of the Romanian documentary treasure.

Among the first steps taken by him there was the one of assuring an appropriate building for preserving the Romanian spiritual heritage. For this purpose it was restored and fitted up the oldest historical monument of Bucharest — the Monastery Mihai Vodă.

Between 1911—1916, on his own initiative too, the Museum of Archives was built after the architect Petre Antonescu's plans.

As regards the archival activity developed by Dimitre Onciul, it has to be underlined that the System of arranging the fonds in repositories and the publishing of finding aids remained the best example.

Beginning with 1919, after the setting up of the Romanian National Unitary State, he endeavoured to establish archival institutions in the whole country.

DOCUMENTELE CREATE ÎN INDUSTRIA METALURGICĂ. MODUL DE ORGANIZARE ȘI VALOAREA LOR

PETRE MIHĂILESCU, VASILE NICULA

Metalurgia, una dintre ramurile importante ale economiei noastre naționale, a creat, pe lângă bunuri materiale, un mare volum de documente cu valoare istorico-științifică. Organul său coordonator în sistemul instituțional actual este Ministerul Industriei Metalurgice înființat prin Decretul nr. 6/1964. Dar activitatea în domeniul metalurgic își are istoria într-un trecut mai îndepărtat.

Prima organizație centrală care a coordonat activitatea acestui sector a fost înființată în anul 1949, prin Decizia nr. 426 din 15 mai și a funcționat sub denumirea de Ministerul Metalurgiei și Industriei Chimice până în anul 1952 când, prin Decizia nr. 338720 din 26 septembrie s-a format un alt organism denumit Ministerul Industriei Metalurgice, cu profil siderurgic și de construcții de mașini, iar în anul 1961, prin Decretul nr. 96 s-a constituit Ministerul Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini care a ființat până în anul 1964.

Prin Decretul nr. 6/1964 acesta s-a scindat și s-au înființat două ministere cu profile similare, respectiv Ministerul Industriei Metalurgice și Ministerul Construcțiilor de Mașini. În prezent, Ministerul Industriei Metalurgice are în structura sa organizatorică 7 direcții și 2 direcții generale și coordonează 6 centrale industriale care au în subordine întreprinderi cu profil siderurgic de prelucrări metalurgice, metalurgia neferoasă și de produse refractare, întreprinderi de construcții și montaje siderurgice, institutele de proiectări, de cercetări metalurgice, unități școlare, centre de calcul etc.

Am prezentat modul de organizare a activității în domeniul metalurgic pe o perioadă de peste 30 de ani pentru a cunoaște evoluția instituțională în această ramură de activitate, raportul între acestea și documentele create, modul de fondare a documentelor.

Din structura organizatorică prezentată, reiese independența fiecărei unități fapt ce a creat posibilitatea constituirii în fiecare unitate a unui fond arhivistic propriu.

Regăsirea unei activități în mai multe organizații succesive, cum este în cazul de față, a condus pe unii lucrători din arhive la ideea creării unui singur fond, iar pe alții la tendința exagerării documentelor care privesc un sector de activitate din fiecare organizație și la constituirea unui fond structurat tematic. De aici s-a desprins și practica „plecării” cu o parte din documentele organizației desființate în noua organizație, când aceasta îi continuă în parte activitatea, procedeu cu totul greșit.

Un aspect care necesită a fi luat în discuție este organizarea documentelor în faza depunerii lor la Arhivele Statului. S-a arătat mai sus că în perioada 1952—1953, în ramura industriei metalurgice forul tutelar a fost Ministerul Industriei Metalurgice iar peste 10 ani, în anul 1964, după apariția altor ministere structurate pe industria metalurgică și construcția de mașini, s-a înființat din nou Ministerul Industriei Metalurgice. Întrebarea este dacă trebuie să considerăm două fonduri independente, deși poartă aceeași denumire și în parte au avut aceleași atribuții, sau trebuie considerat un singur fond.

Gruparea documentelor într-un singur fond se impune, dar în condițiile în care se află la două organizații independente, fiecare cu spațiu de păstrare limitat, ea poate fi făcută numai „ipotetic” realizarea faptică putînd avea loc doar în cadrul Arhivelor Statului după preluarea documentelor.

Cunoașterea deci a istoricului organizației, fie ea de nivel central sau local, nu trebuie privită ca un fenomen divers, ci ca o cerință necesară pentru o bună organizare a documentelor, pentru realizarea unității și integrității fondului.

Referindu-ne la organizarea documentelor în cadrul Ministerului Industriei Metalurgice ținem să relevăm că aceasta este făcută conform prevederilor legislației arhivistice în vigoare, în mod istoric și în baza indicatorului termenelor de păstrare și a nomenclatorului dosarelor. Cantitatea de arhivă deținută din perioada 1961—1980 este de cca. 500 ml. Arhiva dinaintea anului 1965 se află la Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini, întrucât cele două ministere au funcționat o lungă durată ca un singur minister. Cantitatea relativ mică existentă în depozitele Ministerului Industriei Metalurgice se explică prin faptul că an de an s-a făcut selecționarea documentelor ale căror termene de păstrare au expirat.

Același mod de organizare a responsabilității față de documente a fost imprimat și la unitățile în subordine — centrale industriale, întreprinderi, școli — deoarece ministerul îndrumă și controlează unitățile sale, iar cel puțin o dată la doi ani organizează instructaje cu responsabilității de arhivă. Din studiul statistic întocmit în anul 1979 a rezultat că în domeniul metalurgic există o cantitate de 39 449 ml. din care este ordonată, inventariată și selecționată o cantitate de 32 713 ml., deci mai bine de 80%.

Dintre numeroasele documente cu caracter istoric sînt de amintit planurile anuale, cincinale și de perspectivă, pe ramură și unități subordonate, cu documentația anexă, dările de seamă și situațiile statistice asupra realizării planurilor pe obiective și valoric. De reținut este faptul că aceste categorii de documente se formează atât la minister cît și la unitățile în subordine, dar se păstrează permanent într-un singur loc, la unitatea creatoare. Documentele trimise spre informare și însumare la minister se păstrează o perioadă limitată, după care se dau în circuitul economic.

O altă categorie de documente sînt proiectele de uzine, fabrici, întreprinderi, combinate și alte unități sau obiective industriale, cu avizele și documentația aferentă. Asemenea documente se formează în mai multe exemplare din care un exemplar se află la minister, al doilea la unitatea beneficiară, un altul folosit pentru lucru la unitatea care execută obiectivul. Uneori se mai poate găsi un exemplar la unitatea proiectantă, fără să fie o regulă. O parte din documente se păstrează în două locuri, la unitatea beneficiară în eventualitatea refolosirii lor pentru noi obiective, pentru extinderea celor existente sau repunerea lor în stare de funcționare, în cazuri de defecțiuni, iar la minister ca material documentar necesar posterității.

O grupare de documente de sinteză care reflectă experiența acumulată de-a lungul vremii în domeniul activității metalurgice, legătura între cercetare și producție, o reprezintă studiile. Ele privesc perfecționarea procesului de producție, omologarea de noi prototipuri și produse, evoluția comparativă a producției pe ramură și în profil. Cum pentru asemenea activitate nu există un organism special format în cadrul ministerului, ea cade în sarcina unor colective de muncă, din cadrul direcțiilor cu unități productive în subordine. Documentele de această natură se află la direcțiile respective și la unitățile din subordine în cazul cînd cercetarea și-a găsit realizarea în producție.

O altă categorie de documente importante, strîns legate de cele precedente, care reflectă tendința de progres, de dezvoltare economico-socială prin găsirea de noi mijloace de producție de noi bunuri materiale, de perfecționare a celor existente sînt dosarele cu privire la invenții și inovații, care cuprind întreaga documentație în legătură cu modul de realizare a noului produs și eficiența lui economică — planuri, schițe, analize, procese-verbale. Asemenea documente sînt și vor fi o valoroasă sursă de cunoaștere a amplei mișcări de inovații specifică etapei istorice de dezvoltare a țării noastre.

Cataloagele, indicatoarele și nomenclatoarele de produse ca documente de arhivă vin să completeze și să înfățișeze multitudinea de produse omologate în urma activității de cercetare, de invenții, inovații și raționalizare. Importanța lor pentru documentare, pentru cunoașterea valorilor materiale create de societate într-o etapă dată se afirmă de la sine, căci fiecare societate este judecată de istorie și după bunurile materiale și spirituale pe care le creează.

În condițiile amplelor relații dintre state, procesul de producție a bunurilor materiale și raporturile de schimb au luat o mare dezvoltare. Numeroase sînt documentele din arhiva Ministerului Industriei Metalurgice care reflectă relațiile cu alte state în procesul cunoașterii, producției și schimbului de bunuri materiale. Printre aceste documente se află protocoalele și convențiile de colaborare tehnico-științifică cu parteneri externi, sinteze și stenograme asupra discuțiilor purtate în cadrul lucrărilor C.A.E.R., rapoarte cu privire la participarea la expoziții.

țirguri internaționale, schimb de experiență și specializare. Alte documente în acest cadru se referă la documentația asupra prezentării în străinătate a invențiilor și la valorificarea acestora.

Procesul de producție, mai ales în anumite sectoare de activitate cum este cel al metalurgiei, necesită un ansamblu de măsuri tehnico-organizatorice de protecție a muncii. Această problemă de muncă a creat o varietate de documente, printre care cele mai importante sînt referențele, informările, sintezele și statisticile asupra aspectelor de ansamblu ale organizării și desfășurării măsurilor de protecție și îmbunătățirea muncii, prevenirea și combaterea bolilor profesionale, procese-verbale și declarații asupra accidentelor de muncă în timpul producției și în afara producției. Grijă față de mediul ambiant ca și cea față de om este oglindită în documentațiile (studii, memorii, schițe, decizii) pentru construirea de obiective industriale prevăzute cu aparatură și instalații de prevenirea poluării.

Activitatea productivă exprimată cifric și valoric este oglindită în planurile și dările de seamă financiare centralizate care se găsesc în mare cantitate în documentele fondului arhivistic. Ele sînt documente care se creează atît în cadrul ministerului cît și la unitățile în subordine, dar cele create în cadrul ministerului sînt materiale de sinteză și păstrarea acestora se face de către unități.

Procese-verbale ale ședințelor organelor colective de conducere ocupă un loc de seamă în fondul arhivistic creat de minister. Asemenea categorii de documente se formează și la unitățile în subordine dar problemele diferă de la o unitate la alta, de unde se desprinde concluzia că nu se pot elimina documentele de la vreo unitate după ideea că se păstrează la altă unitate sau la minister.

Gama documentelor de valoare istorică este extinsă și variată, dar nu am analizat decît cîteva categorii de documente dintre cele mai importante, specifice acestor ramuri de activitate. Pe lângă aceste documente mai sînt cele cu caracter comun ca: regulamente de organizare și funcționare a ministerului și a unităților în subordine, proiecte de legi inițiate de minister sau de unități cu documentația respectivă, ordine ministeriale și decizii în probleme tehnico-organizatorice, scheme de organizare, planuri și dări de seamă administrative, anuale, bilanțuri, documentele care privesc personalul cum ar fi normativele privind încadrarea și mișcarea personalului, calificarea, evidența, retribuția, dosarele personale ș. a.

Analizînd în ansamblu documentele cu caracter permanent incluse în indicatoare, raportate la cele cu termen de păstrare temporară se constată că din numărul de 503 dosare se păstrează permanent un număr de 72 dosare, ceea ce reprezintă un procent de 14%. O parte din documentele cu caracter permanent pot fi considerate cu caracter relativ permanent, ele fiind de fapt păstrate numai atît cît stau sub incidența utilității lor practice. Din această grupă fac parte statele de retribuție, dosarele personale și de personal, ordinele și deciziile privind încadrarea și mișcarea personalului, calificarea și notarea, situațiile de personal.

Chiar în condițiile scoaterii acestor materiale de sub caracterul permanent, mai sînt grupe de documente care pot fi incluse în rîndul celor cu caracter temporar, de aceea se impune revizuirea indicatoarelor atît pentru minister cît și pentru unitățile în subordine, lucru care este în curs de efectuare.

ACTIVITATEA DE STANDARDIZARE PARTE INTEGRANTĂ A INFORMĂRII ŞI DOCUMENTĂRII ŞTIINŢIFICE ŞI TEHNICE

NATALIA DRĂGHICI

Informarea şi documentarea ştiinţifică şi tehnică este integrală organic în activitatea de cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică şi de introducere a progresului tehnic, asigurând cunoaşterea realizărilor obţinute în ştiinţă şi tehnologie în ţară şi străinătate.

Această activitate se desfăşoară în cadrul unui sistem naţional unic în unităţi specializate ca: institute centrale, academii de ştiinţe, institute de învăţământ superior, unităţi de cercetare ştiinţifică şi inginerie tehnologică, în arhive şi biblioteci.

O contribuţie de o deosebită importanţă revine pe această linie activităţii de standardizare, normele, normativele şi standardele având rolul de a stimula continuu stabilirea căilor de reducere a consumurilor şi cheltuielilor materiale, de perfecţionare tehnică şi calitativă a producţiei materiale şi pe această bază de creştere a eficienţei economico-sociale.

În ţara noastră activitatea de standardizare este dirijată de Institutul Român de Standardizare subordonat Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, planurile de standardizare fiind strins corelate de programele naţionale de cercetare şi dezvoltare ale R. S. România.

În acest scop, se au în vedere sistematizarea şi realizarea unui sistem unitar şi a unei succesiuni logice în realizarea programelor speciale pe domenii de activitate sau grupe de produse, prin care se realizează planificat un sistem de prescripţii reciproc corelate pentru obiectivele de standardizare în ansamblu şi a componentelor ce derivă din acestea, în scopul rezolvării optime a unei anumite probleme ce face obiectul preocupării sau cercetării.

La aplicarea standardizării se urmăreşte principiul perspectivei, prin care se are în vedere corespondenţa între nivelul tehnic actual intern şi nivelul dinamic atins de cercetarea ştiinţifică pe plan mondial, precum şi tendinţele de dezvoltare ale ştiinţei şi tehnologiei.

În acest sens, are loc o permanentă actualizare a prescripţiilor standardizate, o aliniere cu standardele internaţionale ISO (International Standard Organization) care urmăresc atât asigurarea competitivităţii producţiei materiale româneşti prin ridicarea neîntreruptă a nivelului de calitate în relaţie cu desăşurarea coordonată a unui riguros control tehnic, cât şi generalizarea introducerii progresului tehnic.

În domeniul specific de activitate tehnică din arhive activitatea de standardizare are o largă sferă de aplicabilitate ca urmare a unui complex de sarcini şi atribuţii ce conţin elemente care fie că fac obiectul unor standarde de sine stătătoare, fie că intră în compunerea unor standarde complexe.

Într-o perioadă relativ scurtă Arhivele Statului au devenit instituţie investită cu largi competenţe privind dezvoltarea bazei documentare, asigurarea condiţiilor de conservare şi valorificare a tezaurului documentar al ţării.

Revoluţia ştiinţifică şi tehnică caracteristică epocii actuale, angrenarea Arhivelor în cadrul instituţiilor de cercetare în cele mai diferite sfere de preocupări precum şi reprezentarea prestigioasă în diferite Comitete ştiinţifice interne şi internaţionale au implicat o reorganizare a sarcinilor, o dirijare coordonată a eforturilor pentru perfecţionarea şi modernizarea întregii activităţi.

Un rol important în aceste transformări l-a avut organizarea măsurilor de informare şi documentare, canalizate spre două mari categorii de preocupări: 1. În primul rând a fost necesară o precizare a nivelului propriu atins în dezvoltarea bazei tehnico-materiale, în organizarea şi desfăşurarea lucrărilor destinate conservării şi valorificării tezaurului documentar.

La baza acestor preocupări au stat încadrarea lucrărilor în prescripțiile standardizate pe plan național sau după caz, în lipsa unor elemente necesare, revizia sau elaborarea de standarde specifice care să stipuleze obligativitatea pentru diferitele categorii de activități:

— Standarde referitoare la activitatea de investiții (con condiții tehnice și parametri de construcție, proiectare, protecție și securitate);

— Norme tehnice de întreprindere sau standarde pentru mijloace de păstrare, utilaje tehnologice de depozitare sau materiale de protecție individuală;

— Standarde sau norme tehnice interne cuprinzând note tehnologice sau prescripții de laborator pentru lucrările de microfilmare, de restaurare, legătorie și pentru analize sau determinări.

Standardele sau normele tehnice de întreprindere elaborate în acest scop au fost analizate și armonizate cu normele internaționale, conform metodologiei de lucru indicată de Institutul Român de Standardizare în cadrul planului de stat al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie.

În desfășurarea acestui program de standardizare, Serviciul tehnic din Direcția generală a Arhivelor Statului a desfășurat, conform planurilor de muncă anuale, o activitate continuă de standardizare.

Lucrările au constat într-o investigație exhaustivă a standardelor și normativelor internaționale referitoare la problema în studiu, după epuizarea cărora s-au efectuat studii și experimentări în laboratoarele proprii pentru verificarea concretă a determinărilor și respectiv a reglementărilor ce urmau a fi cuprinse în anteproiectul de standard.

Anteproiectul de standard astfel elaborat a fost supus metodologiei stabilite de Institutul Român de Standardizare constând dintr-o succesiune de etape obligatorii: trimitere în anchetă la factorii interesați, sinteza observațiilor, ședință de discutare în colegiul Institutului Român de Standardizare, elaborarea proiectului de standard, aprobarea acestuia de către forul superior (Consiliul de Stat, Consiliul de Miniștri, CNST), publicarea și intrarea în vigoare (Anexa 1).

2. O altă categorie de preocupări se leagă atât de atribuțiile Arhivelor Statului pe linia cercetării științifice și istorice, de prezența acestora în activitatea editorială destinată publicării instrumentelor arhivistice sau a lucrărilor fundamentale de teorie arhivistică, cât și de realizarea unui codex informațional pus la dispoziția cercetării pentru investigarea surselor documentare din arhive.

Pentru aceste reglementări cuprinse în capitolul „U” grupa „U 03” — subgrupa „Biblioteconomie” există un număr destul de restrâns de prescripții standardizate (Anexa 1).

În ultimii ani, ca urmare a creșterii pe plan național a interesului general referitor la informarea și documentarea tehnico-științifică, la noile mijloace adoptate în practica informațională s-a ivit necesitatea actualizării acestor standarde prin revizuire, armonizare cu standardele internaționale sau prin elaborare de standarde noi.

În cadrul acestei activități, Arhivele Statului au multe obiective de realizat, fiind necesară o preocupare susținută din partea cadrelor de specialitate pentru impunerea unor puncte de vedere sau prescripții general valabile pentru sfera specifică de preocupări și interese.

Avându-se în vedere poziția cîștigată în ultimii ani pe linia ocrotirii tezaurului documentar și a valorificării superioare, în diferite forme și manifestări, a inepuizabilei surse de informații din arhive, participarea efectivă la mișcarea de standardizare, în special în domeniul informării și documentării, se impune ca o sarcină de prestigiu, pe măsura menirii Arhivelor Statului în fața cărora stau marile comandamente trasate frontului ideologic și în special cercetării istorice.

LISTA STANDARDELOR
referitoare la activitățile tehnice din Arhive

Nr. crt.	Capitol nomenclator	Denumirea
1	Cap. F. Energetice și electrotehnică	F.51 Instalații de distribuție, transport și energie electrică F.56 Instalații interioare F.57 Racorduri branșamente F.61 Iluminatul electric F.73 Semnalizări
2	Cap. G Construcții, lucrări hidraulice, Căi de comunicații	G 01 Prescripții generale pentru redactarea proiectelor 02 Prescripții generale de calcul 03 Prescripții generale pentru utilizarea spațiului G 1 Calculul structurilor și elementelor de construcții G 2 Construcții civile, industriale și poduri G 8 Instalații 81 Instalații sanitare 82 Norme pentru instalații de lumină 83 Instalații de încălzire 84 Instalații de ventilație și condiționare 85 Instalații de gaze
3	Cap. H. Industria materialelor de construcții silicoceramice	H.61 Sticlă pentru construcții H.62 Sticlă tehnică H.67 Sticlă specială H Geam termoabsorbant H 7 Materiale de izolație termică și fonică
4	Cap. K Industria lemnului, celulozei hârtiei și poligrafică	K 4 Industria produselor finite din lemn K.42 Mobilier K.5 Celuloză și hârtie Prescripții generale a) produse finite b) hârtie c) confecții K.55 Carton și mucava K.50 Metode de analiză și încercări
5	Cap. V Standarde generale	U.03 Biblioteconomie

Anexa 2

STANDARDE ELABORATE DE DGAS

STAS 10.997/77	Informare și documentare. Microcopii gelatino-argentice pe film Prelucrare și conservare pentru arhivare;
STAS 11.075/78	Microcopii pe film de 35 mm pentru desene și documente tehnice.
STAS 8301/5/1979	Informare și documentare. Microfilmare. Terminologie.
STAS 8357/80	Informare și documentare. Cutii pentru păstrarea microfilmelor.
STAS 4747/70	Produse finite din industria hârtiei. Determinarea deformației la umzeiro și a deformației permanente.
STAS 9177/74	Produse finite din industria hârtiei. Determinarea rezistenței la îmbătrânire.
STAS 939/74	Semifabricate fibroase și produse finite din industria celulozei și hârtiei. Determinarea rezistenței la plesnire.
STAS 4742/75	Semifabricate fibroase și produse finite din industria celulozei și hârtiei. Determinarea rezistenței la sfîșiere.
NTI 1/1966	Lucrări de legătură dosare
NTI/78	Rafturi metalice pentru păstrarea documentelor în arhive și biblioteci.
NTI/79	Fișier tematic
NTI/74	Cărucior transport arhivă;
NTI/74	Scări rulante pentru depozite de arhivă.
NTI/78	Hârtie document rezistentă la păstrare îndelungată;
STAS 1393/68	Dulapuri din oțel pentru acte, Dimensiuni (colaborare);
STAS 1393/50	Dulapuri din oțel pentru desene (colaborare)

ACHIZIȚII NOI

ÎMBOGĂȚIREA FONDULUI DOCUMENTAR LA DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI

Cînd, acum 150 de ani, s-au pus bazele instituției Arhivelor Statului, fondul său documentar era compus, în principal, din „delele” sau dosarele ce existau la instituțiile administrative ale țării. An de an, Arhivele Statului și-au îmbogățit zestrea lor documentară fie prin preluări de la instituțiile de stat, fie prin achizițiile de documente de la diferite persoane.

În cele ce urmează vom face o succintă prezentare a unor documente de un interes deosebit care au intrat în fondul documentar al Direcției generale a Arhivelor Statului în anul 1980, considerînd că prin complexitatea și valoarea lor aceste achiziții aduc un plus de informații necesare cercetării științifice. Este vorba de fondurile Krețulescu, Gh. Cantacuzino și de setul de documente din perioada secolelor XVII—XIX, depus de familia profesorului universitar Ion Ionașcu.

Fondul Krețulescu cuprinde documente provenind de la membrii mai multor familii, strîns înrudite între ele: Krețulescu, Lahovary, Plagino și Slătineanu.

Vechea familie bolerească Krețulescu are reprezentanți încă din secolul al XVI-lea, fiind remarcate personalități ce au deținut funcții importante în stat. Cel mai îndepărtat în timp membru al familiei, de la care avem documente, este Safta Krețulescu — fiica domnitorului Constantin Brîncoveanu și soția lui Pîrvel Krețulescu — care a trăit în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

O mare parte din documentele fondului provine de la doctorul Nicolae Krețulescu, întemeietorul învățămîntului medical din Țara Românească, personalitate marcantă a vieții culturale și politice românești. Fiu al lui Alexandru Krețulescu și al Anicăi, fiica vornicului Scarlat Cîmpineanu, s-a născut la 1 martie 1812 la București. A urmat cursurile Facultății de medicină din Paris, unde în 1839 și-a susținut teza de doctorat. Întors din Franța, a înființat în 1842 Școala de mică chirurgie de la Colțea. Participat la revoluția de la 1848*, după înăbușirea căreia este nevoit să fugă la Constantinopol, doctorul N. Krețulescu a jucat un rol important și în viața politică a țării, deținînd o serie de funcții importante: director al Departamentului din Lăuntru (1854—1855), membru al Curții apelative civile, secția a II-a (1855—1856), ministru de finanțe (1857—1858), ministru de interne, președinte al Consiliului de Miniștri (1859; 1862—1863) etc. În această ultimă calitate pregătește Legea pentru secularizarea averilor mănăstirești. De asemenea, a jucat un rol de seamă în înființarea Ateneului, Școlii de arte frumoase, a Muzeului de anticități, Facultății de medicină din București, a Academiei Române. În 1879 îl întîlnim ca agent al României la Berlin, în 1880 este ministru plenipotențiar la Roma, iar în 1881 ministrul României la Petersburg. În 1889—1890 a fost președinte al Senatului. A murit în 1900 la moșia sa de la Leordeni.

O parte din documentele păstrate oglîndesc activitatea sa diplomatică. Astfel, demnă de semnalat este corespondența din anii 1874—1876 privind întrevăderea lui N. Krețulescu. În calitate sa de agent al României la Berlin, cu Bismark, tratativele în vederea constituirii de căi ferate în România de către o societate germană, audiențele la suveranul german.

Corespondența și rapoartele diplomatice din perioada misiunii sale la Roma (1880—1881) oglîndesc aspecte ale vieții politice din Italia, relațiile româno-italiene, dezbaterile problemei încheierii unui tratat comercial etc. Corespondența lui Nicolae Krețulescu cu D. Sturza, E. Stătescu, regele Carol și alte personalități conține relatări despre evenimente politice din Rusia, convorbirile avute cu șefii misiunilor diplomatice din vestul Europei acreditați la Petersburg, problema navigației pe Dunăre și atitudinea marilor puteri, relațiile româno-ruse în contextul conflictului ce se contura între Rusia și Austro-Ungaria.

Activitatea doctorului Krețulescu pe tărîm medical este reflectată de corespondența și rapoartele privind demersurile sale pentru transformarea Școlii de chirurgie în Facultate de medicină, organizarea serviciului sanitar județean, înființarea în 1877—1878 a unui spital de campanie pe proprietatea sa Leordeni pentru răniții sosiți de pe front.

În fond se mai păstrează, de asemenea, o serie de manuscrise oglîndind activitatea științifică a acestuia: a studii despre învățămîntul în țările române (1857), lucrările „Amintiri

* Vezi rubrica „Documente” a acestui număr al Revistei noastre, p. 484—488

Istorice" (1894) și „Anatomia descriptivă" (1878), note asupra medicinei legale ș.a. Căsătorit cu Sofia Iacovenco are o singură fiică, Ana Krețulescu, ce va deveni soția lui Alexandru Em. Lahovary. Din căsătoria acestora au rezultat mai mulți copii: Nicolae, Maria-Nicola (căsătorită cu G. Plagino), Alexandra (căsătorită cu Barbu Slătineanu), Maria-Sofia (căsătorită cu Emil Panaitescu), Tatiana (căsătorită cu gen. Rudeanu) și Ana-Maria.

Alexandru Em. Lahovary, fiul lui Emanoil Lahovary și al Olimpiei, fiica doctorului Apostol Arsachi, a reprezentat interesele țării în Rusia, Turcia, Italia, Franța. Diplomat de carieră, el nu a colaborat cu șefii partidelor politice, fiind apreciat și menținut în înalte funcții în diplomație de către toate guvernele. A colaborat cu Mihail Kogălniceanu, N. Krețulescu, P. Carp, Lascăr Catargi, Eugen Stătescu, D. Sturza, N. Titulescu, servindu-și țara în toate împrejurările. Presa română progresistă, cea străină, diferite personalități (Raymond Poincaré, președintele Franței, Victor Eftimiu, Bülow, fost ambasador și cancelar), au subliniat meritele sale și principalele momente în care a servit România. Titulescu aprecia în 1927 că Alex. Lahovary, „în viața diplomatică a României, este una din cele mai strălucite figuri ale ei". Raymond Poincaré, în lucrarea sa „Les origines de la guerre", apărută în 1921 la Paris, îl caracteriza ca un „pătrunzător observator al evenimentelor balcanice". Printre documentele păstrate sînt o serie de însemnări și liste oglindind activitatea sa diplomatică în diferite perioade. Debutul îl face în calitate de colaborator al lui Mihail Kogălniceanu, pe atunci ministru de externe (1877) care îl numește atașat al agenției diplomatice a României la Paris, contribuind la crearea în Occident a unei atmosfere favorabile alianței militare ruso-române împotriva Turciei.

Ca tânăr diplomat la Petersburg a avut norocul să fie îndrumat de Nicolae Krețulescu, care l-a numit secretar al Legației României din Rusia (1881—1885). Prin activitatea desfășurată aici a contribuit la întreținerea bunelor raporturi între cele două state.

Între anii 1902—1906 a fost ministrul României la Constantinopol, iar în această calitate a luptat pentru recunoașterea drepturilor românilor din Imperiul Otoman și a obținut de la sultan iradeaua (decretul) din 9 mai 1905 prin care românii au fost recunoscuți ca națiune conlocuitoare în statul turc, avînd dreptul la școli în limba română.

Numit apoi ministru al României la Viena (1906—1908) a desfășurat o activitate diplomatică abilă, asigurînd mersul firesc al raporturilor româno-maghiare.

Din perioada cît a funcționat ca ministru plenipotențiar al României la Paris (1908—1917), menționăm rapoartele Legației României către Ministerul Afacerilor Străine (1909—1913) referitoare la acordul franco-german cu privire la Maroc, alegerile generale din Franța, situația din Turcia (regimul junilor turci). În anii primului război mondial, Alex. Lahovary a contribuit la crearea conjuncturii politico-diplomatice favorabile apropierii țării noastre de Franța, Anglia, Italia și Rusia. A organizat asistența Crucii roșii române de la Paris. Documentele arată că din 1916, după intrarea României în război, Alex. Lahovary obține o largă asistență din partea statului francez pentru răniții și prizonierii români: trimiterea de îmbrăcăminte și alimente în lagărele de pe teritoriul german, iar în Moldova neocupată, ambulanțe, medici și medicamente. Astfel, adresele Comitetului din Berna pentru ajutorarea prizonierilor de război, telegramele trimise lui Alex. Lahovary se referă la schimbul de prizonieri cu Germania, comportarea autorităților germane față de românii din teritoriile ocupate, trimiterea de bani pentru refugiații români din Franța, procurarea de alimente și haine din S.U.A. pentru prizonieri etc. De asemenea, evidențiem și corespondența lui Alex. Lahovary din anii 1918—1925 cu I. G. Duca, ministrul afacerilor străine, privind eforturile depuse pentru recunoașterea României ca stat aliat (1919), crearea Ligii Națiunilor, vizita suveranilor români la Roma ș.a.

Ca ministru al României la Roma (1893—1899 și 1917—1929) s-a ocupat de înrolarea în armata italiană a prizonierilor români ce luptaseră în armata austro-ungară, de înființarea Școlii române de la Roma. Printre documentele acestui fond s-au păstrat: un registru conținînd rapoartele trimise sau primite de Alex. Lahovary, în perioada 1893—1897, rapoarte, adrese din 1898, 1924—1925, trimise ministrului afacerilor străine cu privire la lucrările conferinței internaționale contra anarhiei și la convorbirea cu Mussolini asupra unor probleme de politică internațională, corespondență, liste referitoare la acordarea de burse și ajutoare studenților Școlii române de la Roma, memoriul și rapoartele cu privire la formarea legiunii române din Italia.

În 1928, Nicolae Titulescu, ministru de externe, a creat pentru prima dată în România un Consiliu superior diplomatic, numindu-l pe Alex. Lahovary președinte al acestui important for de politică externă. Printre documentele rezultate din îndeplinirea acestei funcții se află raportul și adresele referitoare la întrunirea comisiei mixte româno-ungare pentru repartizarea materialului rulant austro-ungar, corespondența (1928—1931) privind convenția încheiată la Roma între statele succesorale ale fostei monarhii austro-ungare, avizul Consiliului superior diplomatic din 1929—1930 în diferendul României cu Comisia Europeană a Dunării.

În cadrul grupei de manuscrise aparținînd lui Alex. Em. Lahovary se află teza sa de doctorat „Ipotece tacite în dreptul roman și condițiile femeii căsătorite în dreptul francez" (1886). Lucrarea „Amintiri diplomatice din Constantinopol (1902—1906) și Viena (1906—1908)" memorii și note diplomatice privind înființarea Legației române la Paris, activitatea lui M. Kogălniceanu pentru lichidarea contului rezultat din trecerea armatelor rusești pe teritoriul țării noastre, conflictul bulgaro-srb încheiat cu negocierile de la București (1886). În legătură cu acest ultim

fapt s-au păstrat, în fond, copile proceselor verbale ale ședințelor ținute la București de delegații la negocierea păcii între Serbia și Bulgaria, secretar al acestor tratative fiind Alex. Em. Lahovary.

O parte însemnată a documentelor acestui fond familial rezultă din viața și activitatea Ancii Lahovary, născută Kretulescu. Colectioanară de piese vechi de artă populară, ea a întemeiat pe proprietatea sa de la Leordeni, un centru de artizanat, înființând și o expoziție permanentă cu vânzare în casele Moruzi de pe Calea Victoriei — București. Astfel, această activitate este ilustrată de adresele, tablele, prospectele Expoziției și tirgului de mostre a industriei casnice românești, precum și de corespondența privind organizarea de expoziții de artă veche românească, constituirea Uniunii Industriilor Casnice Românești, de condicile cu țesăturile naționale achiziționate de la săteni. În cadrul grupei de manuscrise se află și lucrarea Anel Lahovary, „Broderii românești”, ce oglindește activitatea sa de colecționară și organizatoare de expoziții.

Demn de semnalat este și jurnalul acesteia, 4 volume, din anii 1865—1929, care conține relatări despre părinții ei, Nicolae și Sofia Kretulescu, călătoria făcută împreună cu aceștia în Egipt, amintiri din perioada petrecută la Constantinopol, în Franța, în anii războiului (vizitele făcute pe front, relatări asupra situației sanitare etc.) amintiri despre diferite personalități (R. Poincaré ș.a.) vizita prințesei Maria în Spania.

Între documentele cu privire la proprietățile acestei familii (moșiile Făcăeni, Leordeni, Rătești, Paraipani ș.a.) se află două cărți domnești și două zapise din secolul XVII, din timpul domniei lui Șerban Cantacuzino — ce vin să completeze știrile existente pînă în prezent în depozitele noastre despre moșia Făcăeni, județul Ialomița.

Cele două zapise din 27 iunie 1680 și 3 februarie 1681, precum și cartea domnească din 8 ianuarie 1681 se referă la întărirea stăpînirii mănăstirii Cotroceni asupra a 1000 stînjini de moșie în Făcăeni. Cartea domnească din 3 ianuarie 1681 conține scutirea megiașilor satului Făcăeni (slobozia mănăstirii Cotroceni) — sau a străinilor care se vor așeza acolo — de toate dădiile și rînduiriile de peste an.

Aceste documente originale oglindesc procesul caracteristic epocii feudale de concentrare a marii proprietăți, precum și fiscalitatea excesivă, trăsătură specifică domniei lui Șerban Cantacuzino.

Referindu-ne la forma externă a documentelor, cele două zapise sînt rupte puțin la îndoituri, singurele ornamente fiind învoacăția simbolică și litera inițială, stilizate. Sînt validate cu semnătura emitentei (jupînasa Marica) și sigiliul ei inelar aplicat în fum — precum și cu semnăturile martorilor — marii boieri. Cartea domnească, scrisă pe hîrtie mai ruptă decît primele și foarte pătată are învoacăția simbolică, litera inițială și monograma ornate în chinovar, semnătura domnului Șerban Cantacuzino și sigiliul timbrat, excepțional de clar și bine păstrat. Deosebit de frumoasă și bine păstrată este cartea domnească scrisă pe un pergament foarte fin avînd în frontispiciu stema țării, litera inițială, intitulăția și, în partea de jos a documentului, monograma, toate frumos ornate în aur. Are, ca și documentul anterior, semnătura domnului emitent și sigiliul timbrat, bine păstrat.

Documentele depuse de familia prof. I. Ionașcu sînt din timpul domniei lui Matei Basarab și Constantin Brîncoveanu. Dintre zapisele, poruncile și cărțile domnești de întărire ale unor posesiuni sau bunuri semnalăm: cartea lui Matei Basarab din 6 iunie 1642, prin care se întăresc unor oameni din Mirzănești unele moșii în județul Vlașca — este semnificativ că pînă la această carte se recunoaște eliberarea acestor oameni din rumânie — sau porunca din 8 iulie 1689 a lui Constantin Brîncoveanu către mănăstirea Banu (Buzău) de a adăuna toate bucatele la un loc și să se păstreze cu bună socoteală pînă se va întoarce domnul de la ăste.

Toate aceste documente originale, scrise pe hîrtie, cu sigilii aplicate în ceară și fum, frumos împodobite au importanță deosebită din punct de vedere heraldic și genealogic.

Fondul de documente provenind de la familia profesorului Gheorghe Cantacuzino are la bază gestul de patriotism de care a dat dovadă Zoe Cantacuzino, soția profesorului Cantacuzino, depunînd la Arhivele Statului documente ce se referă, în principal, la perioada de după primul război mondial, cu privire la activitatea intensă depusă de delegația română la Societatea Națiunilor și la rolul, pe plan universal, al Asociației de femei din România din această perioadă, în lupta pentru pace și înțelegere între popoare.

În acest context trebuie semnalate atît imaginile fotografice, deosebit de sugestive, din timpul lucrărilor Societății Națiunilor, în care predominantă a fost figura lui Nicolae Titulescu, imagini bine păstrate, în albume cu legături frumoase, cît și scrisorile trimise Asociației de femei din România de către o serie de personalități politice marcante ale vremii cum au fost Marie Curie, Elena Văcărescu, Octavian Goga, George Enescu, Eduard Beneș și alții. Demn de subliniat din acest fond este și albumul cu schițe intitulat „Societatea Națiunilor — 1929” în care sînt incluse portrete executate de Oscar Lazăr tuturor diplomaților acreditați pe lângă Societatea Națiunilor.

Între documentele depuse se află și lucrările științifice ale prof. Gheorghe Cantacuzino în domeniul arheologiei reflectînd rezultatele săpăturilor arheologice de la Cernica și Mihal Vodă care atestă existența populației pe acest teritoriu din cele mai vechi timpuri.

F.A.S. COVASNA

În ultimii ani, ca urmare a prevederilor legislative cu privire la Fondul Arhivistic Național, baza documentară a filialei noastre s-a îmbogățit prin preluările de la întreprinderi și instituții și prin donații și achiziții de documente valoroase de la persoanele fizice.

Prin preluări de la instituții și întreprinderi au intrat în depozitele noastre importante fonduri administrative cum sînt: Prefectura județului Trei Scaune (anii 1902—1967), arhiva Primăriei orașului Sf. Gheorghe dintre anii 1923—1957, arhiva Magistratului orașului Tg. Secuiesc dintre anii 1957—1968, arhiva Sfatului popular al raionului Tg. Secuiesc dintre anii 1950—1965. S-au preluat documente și de la cîteva primării comunale și sfaturi populare. Majoritatea materialului se referă la situația economică și socială, la prefacerile politice intervenite în structura statului român.

Au fost preluate documente importante de la întreprinderea textilă „Oltul” (anii 1947—1956). De asemenea au intrat în depozitele filialei actele din anii 1925—1966 ale fostei manufacturi de tutun din orașul Cluj-Napoca. Această fabrică a fost desființată în anul 1966, iar arhiva a fost transportată la Întreprinderea de țigarete din orașul Sf. Gheorghe. Astfel a fost întregit fondul Întreprinderii de Țigarete din orașul Sf. Gheorghe, preluîndu-se documentele din anii 1931—1955.

Arhiva Întreprinderii forestiere din Tg. Secuiesc, Brețcu, Covasna și Comandău din anii 1940—1955 constituie, de asemenea, un material documentar valoros.

Au mai intrat în depozitele noastre arhivele cooperativelor de consum, anii 1946—1964, ale economatelor, din anii 1945—1948, și arhivele cooperativelor meșteșugărești, din anii 1946—1961.

Totodată, au fost preluate toate fondurile școlare din anii 1856—1948, acestea oferind largi posibilități de studiere a situației învățămîntului secundar și liceal din județ. Dintre aceste fonduri amintim arhiva Liceului de matematică și fizică din orașul Sf. Gheorghe, cu începere din anul 1856, conținînd matricole, procese verbale și corespondență; arhivele școlilor civile de băieți și fete din orașul Sf. Gheorghe (pentru sediile de băieți din anii 1872—1944, iar de fete din 1901—1948); arhiva Liceului din orașul Tg. Secuiesc (1868—1948).

Datorită achizițiilor de la persoane fizice fondurile și colecțiile filialei noastre au crescut cantitativ și s-au îmbogățit valoric. Menționăm valoroasa donație a pensionarului dr. Imreh Barnabas reprezentînd corespondența cu diferite personalități ale vremii, scrisori primite de bibliotecarul și arhivarul Bias Stefan din orașul Tg. Mureș de la unele persoane remarcabile, ca de exemplu Barabas Samuilă, fost arhivist principal la Arhiva Națională din Budapesta, Janovics Jenő directorul teatrului maghiar din Cluj, Kelemen Ludovic, arhivist principal de la Cluj, Palmay Josif redactor, Erdélyi Paul, directorul bibliotecii Muzeului ardelean din Cluj, dr. Varga Béla profesor de teologie și directorul Liceului unitarian din Cluj, dr. Antalffy Andrei orientalist, Bogáts Denes arhivar la Muzeul județean din orașul Sf. Gheorghe, Csutak Vilhelm directorul Liceului de băieți „Mikó” din orașul Sf. Gheorghe. De la cetățeanul Bőlni Andrei din satul Cernatul de sus a fost achiziționată o diplomă de înobilare dată în anul 1589 de principele Transilvaniei, Sigismund Báthory, familiei Rákossy din satul Cernatul de Sus (pergament cu pecete atîrnată). Au mai fost achiziționate 11 documente din anii 1832—1855, aparținînd familiei Rákossy. De la cetățeanul Holló Ernő a fost achiziționată diploma familiei Holló din satul Cîrtani (județul Harghita) emisă de principele Transilvaniei, Sigismund Báthory, la 16 noiembrie 1609 (pergament).

Soții dr. Kun Francisc și Tyrman Sarolta din orașul Sf. Gheorghe au depus spre păstrare permanentă documente personale din anii 1800—1949.

Profesorul și compozitorul octogenar Molnár Carol din orașul Sf. Gheorghe a depus, de asemenea, spre păstrare permanentă un număr de 33 compoziții muzicale personale dintre care unele au fost prezentate publicului de Filarmonica orașului Brașov și de Teatrul maghiar din orașul Sf. Gheorghe.

ERNESTIN CSIA

F. A. S. HARGHITA

484 Tot mai mulți cetățeni din județul nostru înțeleg datoria patriotică pe care o au de a declara și depune la Arhivele Statului documentele pe care le dețin și care, prin valoarea lor, fac parte din Fondul Arhivistic Național al R.S.R., astfel că an de an fondul documentar al

filialei se îmbogățește cu noi mărturii documentare privind trecutul acestor meleaguri, munca și lupta comună a locuitorilor români și maghiari de-a lungul secolelor pentru o viață mai bună, mai dreaptă.

Un vechi și statornic prieten al arhivelor, octogenarul Vasile Doboreanu din comuna Subcetate, autodidact îndrăgostit de istorie, a donat filialei noastre 4 documente valoroase, din perioada 1884—1911 care aduc mărturii noi asupra vieții economice, sociale și politice a locuitorilor români de pe Mureșul Superior (Subcetate, Sărmaș, Filpea). Dintre acestea amintim scrisoarea lui Ioan Rațiu, luptător memorandist, fost președinte al Partidului Național Român datată Turda 18 iunie 1890, adresată preotului greco-catolic din Subcetate, Elie Cîmpeanu, în problema procesului cu privire la segregarea pășunilor și a pădurilor din hotarul comunelor Reimetea și Subcetate.

Un document valoros a donat Arhivelor Statului cetățeanul Fekete Gábor din satul Rareș, comuna Mărtiniș. Este vorba de o diplomă de ridicare din starea de secu liber la rangul de primipila lui Franciscus Fekete din Racsényed (satul Rareș, jud. Harghita), acordată de principele Transilvaniei Gabriel Báthory la 1 iunie 1612 la Sibiu. Documentul este scris pe pergament, cu dimensiunile de 33 × 63 cm fiind validat cu un sigiliu atârnat, aplicat în ceară roșie turnată într-un căuș din ceară galbenă, probabil un amestec de ceară de albine și rășină de brad, de formă rotundă cu diametrul de 45 mm. Din păcate legenda e mai puțin clară, însemnele heraldice sînt aproape ilizibile. Textul documentului este scris cu cerneală neagră care, datorită trecerii vremii, a primit o tentă maronie. Numele principelui, titlurile acestuia, precum și numele lui Franciscus Fekete sînt scrise cu cerneală roșie. Textul documentului este în limba latină, scrisul fiind ușor lizibil datorită împăturirii pergamentului în interior, cu excepția citorva rupturi la colțurile îndoiturilor.

Două diplome de absolvire a Universităților din Viena și respectiv Budapesta au fost achiziționate de la Debitzky Ilona din satul Birzava comuna Frumoasa.

Tot de la Debitzky Ilona s-au achiziționat pentru biblioteca documentară a filialei un „Székely Naptar az 1848—dik 366 napokból álló szökő évré” — M. Vasarahelyt. (Calendar seculesc pentru anul bisect de 366 de zile, 1848) editat la Tg. Mureș.

Lucrarea este importantă atît pentru conținutul său: sfaturi medicale, rețete, sfaturi practice pentru gospodari, cit și pentru lista tuturor funcționarilor publici din întreaga Transilvanie care este publicată în ultima parte a cărții. De la pensionarul Stelian Florescu din Gheorgheni, veteran al războiului antifascist, filiala noastră a achiziționat o serie de documente valoroase care atestă participarea armatei române la lupta pentru eliberarea Transilvaniei, a Ungariei și Cehoslovaciei. Dintre acestea amintim însemnările de pe front ale lui Stelian Florescu intitulate „Jurnal de front al unui roșior” precum și cele 6 planșete cu fotografii de pe front, reprezentînd generali și ofițeri români, imagini de pe front, prizonieri germani.

Un fond documentar s-a preluat de la Muzeul din Cristuru-Seuiesc însumînd 1878 u.a., colecție constituită din fonduri personale, conșcripții, statistici, danii, documente din perioada 1600—1911. Documentele conțin informații privind viața economică, socială și politică a orașului Cristuru-Seuiesc și a localităților din zonă. Menționăm și un număr de 6 pergamente, între care există un act de danie din partea principelui Gheorghe Rákóczi al II-lea din 6 decembrie 1648 în favoarea lui Mihail Katona (60,5 × 39 cm) și o altă danie a lui Mihail Apaffy din 15 februarie 1675 în favoarea aceleiași familii Katona (61,5 × 46,5 cm).

Tot de la Muzeul din Cristuru-Seuiesc s-a preluat o colecție de sigilii însumînd 1303 unități din perioada 1696 — sfîrșitul secolului al XIX-lea. Majoritatea acestora sînt sigilii aplicate în ceară de diferite culori (roșie, neagră, verde), sigilii timbrate sau șampilate cu cerneală pe hîrtie. Din păcate această colecție a fost constituită prin decuparea acestor sigilii de pe documentul original care de multe ori s-a pierdut, astfel că la multe sigilii datarea și proveniența sînt greu de stabilit.

Sigiliile sînt grupate în trei mari categorii: I — Sigilii domnești (imperiale, regale, princiere, voievodale); II — Sigilii administrative (românești, săsești, guberniale, teritoriale pe localități — austro-ungare și saune secuiești, inscripționale); III — Sigilii familiale.

Aducem și pe această cale mulțumiri celor care au înțeles că declararea și depunerea la Arhivele Statului a documentelor care fac parte din Fondul Arhivistice Național al R.S.R. constituie o îndatorire patriotică și că numai aici, la Arhivele Statului sînt create toate condițiile de păstrare și de valorificare științifică a acestora, contribuind astfel la progresul științei istorice din țara noastră.

LIVIU BOAR

NICOLAE KREȚULESCU. ÎNSEMNĂRI PRIVIND REVOLUȚIA DE LA 1848

Paginile de mai jos sînt extrase din memoriile lui Nicolae Krețulescu scrise în jurul anului 1898 și descriu în viziunea contemporanului evenimentele premergătoare și mai ales cele desfășurate în anul 1848 în Țara Românească la care autorul lor a participat.

Deși istoriografia noastră s-a îmbogățit an de an cu noi documente studii și note referitoare la evenimentele anului 1848 considerăm că, prin publicarea acestor amintiri ale lui Nicolae Krețulescu, se aduce o contribuție însemnată la cunoașterea aprofundată a rolului jucat de revoluționarii pașoptiști în lupta pentru libertate și independență, a aportului hotărîtor al maselor populare în acele zile fierbinți ale anului 1848 care, așa cum concluzionează și autorul acestor însemnări, „n-a fost un act izolat al unui partid setos de putere”, ci a fost „expresiunea de idei și de principii serioase din partea întregului popor în urma unor lungi suferințe”.

ALECSENIA ANDONE

(1898 București)

Însemnările lui Nicolae Krețulescu referitoare la cauzele și desfășurarea revoluției de la 1848 din Țara Românească la care a participat; Fragmente;

...Cu amintirile istorice ce am publicat acum patru ani *, am ajuns la răsturnarea lui Alexandru Vodă Ghika, pe la sfîrșitul anului 1842. Am arătat că Rusia, supărată foarte mult pe Vodă Ghika, a provocat din partea adunării, îndată ce s-a deschis, drept răspuns la expunerea situațiunii prezentată de minister, o adresă plină de inovări în contra lui Vodă Ghika, ce s-a numit Doleanță și care fără cea mai mică întârziere a fost trimisă la Petersburg și la Constantinopol. Rusia, cum și Turcia, trimite cu cea mai mare grabă la București comisari extraordinari, cea dintîi pe generalul Duhamel și cea de al doilea pe Chekib—Effendi, însărcinați a examina doleanțele adunării. Prin raportul ce amîndoi acești comisari, în unire adresară guvernului lor, conchid la depărtarea Domnului, Poarta cu multă complezență pentru Puterea protectrită trimite un firman de destituirea lui Vodă Ghika și invită guvernul provizoriu ce se institui, după Regulamentul organic, să convoace adunarea extraordinară și să aleagă un alt Domn.

Nemulțumirea în toate straturile societății începînd de la clasele cele mai de jos pînă la cele mai culte era la culme; lumea care luase în serios discursurile din Cameră ale opozanților ce se întreceau în elocvență spre a biciui abuzurile și arbitraritățile, dar care în fond nu tindeau decît la răsturnarea lui Vodă Ghika, nu trecu mult timp după numirea lui Vodă Bibescu și văzu cit fusese de amăgită în speranțele ei de îndreptarea lucrurilor. În adevăr, abuzurile și nedreptățile urmau ca și pe trecut, ba încă mai cu prisos, pentru că noul personal chemat a înlocui pe cel vechi, intra în administrație și în magistratură flămînd. Dar cine îndrăznea să zică ceva? Presă nu se pomenea, era singura gazeta lui Carcaleki care nu scria decît ceea ce i se porunca de guvern; spionajul era organizat pe o scară mare; acel care ar fi avut curaj să critice vreun act al guvernului era taxat de revoluționar și persecutat în toate interesele sale; nu puțini din ialomițeni și din olteni care îndrăzniseră să reclame în contra ocîrmuitorilor despre care vorbirăm mai sus s-au văzut în urmă expuși la feluri de persecuțiuni. Cu toate acestea Vodă Bibescu, după suirea sa pe tron, nu lipsea nici o ocaziune adresîndu-se către funcționarii mari și mici să le dea povețele cele mai bune și să le zică cu multă elocvență că sub domnia sa, legea singură va domni în țară, că va pedepsi cu severitate pe abuzători și va recompensa pe cei onești. Toate discursurile acestea, precum și cele ce fuseseră ținute în Cameră, rămîneau ca glume, abuzătorii erau recompensați și biata lume își făcea întrebarea la ce a venit schimbarea de Domn.

În mijlocul acestei stări de lucruri Vodă Bibescu se mulțumea cu onorurile și cu foloasele ce-i procura Domnia; el se preocupa cu deosebire de ceremonialul și de etichetele a introduce la curte, ceremonial și etichete puține în raport cu tradițiunile țării și nu mai puțin încă cu pozițiunea personală ce avusese pînă în ajunul Domniei, dar aceste preocupări, de altminteria foarte inofensive, nu făceau decît să procure felurimi de glume în Societatea Bucureșteană. Aceasta era trista stare în care se afla țara la acea epocă, afară de boierimea care se bucura de toate privilegiile și era protejată în afacerile ei de Domn și de consulul rusesc, de aci încolo Societatea întreagă suferea în tăcere în toate interesele sale, plîngerile ei nefiind ascultate de nimeni și se resemna neputînd face nimic.

Tinerimea cultă, deosebit de partea ce lua la aceste suferințe materiale, la care nu putea sta indiferentă, se simțea umilită și atinsă în sentimentele ei naționale; îngrijită și necentenit preocupată de viitor, ea formase încă de mai mulți ani o societate numită literară pare în fond era politică; o mișcare spre a scăpa țara de guvernământul consular rusesc se pregătea cu multă stăruință, nu aștepta decât o ocaziune favorabilă pentru a o executa. În această Societate se aflau frații Brătienii, Dumitru și Iancu, frații Golești, frații Bălcești, C. A. Rosetti, Iancu Ghika, Eliad, Maior Tell, Cezar Bolliac, Magheru, frații Kretulești, maiorul Voinescu, Bolintineanu, căpitanul Pleșoianu și câțiva alții; între dinșii exista cea mai secretă înțelegere; scopul societății era dobândirea autonomiei țării, înlocuirea Regulamentului organic cu o constituțiune în raport cu ideile secolului, adică, desființarea privilegiurilor, egalitatea înaintea legilor, emanciparea și improprietățile țăranilor, combaterea prin toate mijloacele a corupțiunii și a nedreptăților, iar în privința relațiilor exterioare, respectarea vechilor tratate cu Turcia ca putere suzerană și încetarea protectoratului exclusiv al Rusiei.

Aci se mărgineau aspirațiunile partidului național și în numele acestor principii s-a făcut la 1848 iunie, proclamația capilor revoluțiunii.

Îndată ce fu cunoscută la noi revoluțiunea din Paris, la februarie 1848, urmată treptat mai în toate capitalele occidentale, partidul național se pune cu multă activitate la lucru, totul fu combinat și regulat între capii mișcării și la începutul lui iunie aceiași an, ea izbucni mai întâi la Islaz — 9 iunie — în Valahia Mică și în urmă în București, la 11 iunie; patrioții români nu avură decât a da semnalul și lumea pretutindena în București, ca prin județe, fu cu miile în picioare; principurile constituțiunii pătrunseseră în toate clasele societății; ele găseau cele mai mari simpatii în toată țara; neguțătorii de la mic pînă la mare, meseriași, impiegati, țărani, într-un cuvânt obștea întregă aștepta cu nerăbdare schimbarea nesuferită a situației, nu rămăseseră ca partizani ai odiosului regim decât o seamă de boieri, greci mai mult, deprinși din copilărie cu vechile obiceiuri arbitrarie și aspiranți pe lângă consulul rusesc la domnie, la boierii și alte favoruri.

Două-trei zile pînă a nu izbucni mișcarea în București, unii din capii mișcării crezură că vor putea îndupleca pe Vodă Bibescu să consimtă a lua inițiativa reformelor la care aspira țara, se adresară la dînsul și-i expuseră cu franchețe atît trista situație a țării cît și dorința sa unanimă de a scăpa de dînsa. Vodă Bibescu nu vru să dea cea mai mică atențiune la propunerile acelor bărbai, îi concedie cu asprime și de a doua zi Poliția îndoi măsurile de rigoare și se făcură o mulțime de arestări.

Situația în Moldova era aceeași, ca în Țara Românească, aceleași rele apăsau pe țară, cu deosebire că acolo suferințele erau și mai mari pentru că Vodă Sturza era un om hrăpitor peste măsură, de o mare cruzime și străin cu totul de țara sa. Acolo ca și aici partidul național, îngrijit și preocupat de mijloacele a pune capăt la aceeași tristă situațiune se adresă la Vodă Sturza cu petițiune într-un mod formal; în aceea petițiune ei expuneau starea țării, îi arăta îmbunătățirile de introdus în țară. Vodă Sturza primi cu blindețe propunerile petiționarilor, promise că se va chibzui și peste noapte trimise zbirii lui ce-i avea pregătiți din vreme, puse mina pe cei mai mulți din tinerii patrioți îi maltrată ca pe niște criminali, închise pe unii, iar pe alții îi trecu Dunărea și-i dete pe mina turcilor.

Aceste crude violențe din partea lui Vodă Sturza în contra patrioților români care, azvîrliți peste Dunăre ajunseră la Constantinopol, se puseră în contact cu miniștrii Turciei, cu ambasadorii englez și francez și le expuseră situația țării, precum și nemulțumirile manifestate în Țara Românească în public și în Cameră, au provocat din partea Porții, trimiterea, în luna lui mai 1848, a unui comisar extraordinar, Talaat Effendi, spre a examina cele ce se petreceau în provinciile noastre. Rusia însă luînd cunoștință de astă hotărîre din partea Porții nu vru ca Turcia singură să aibă la București, și la Iași comisarul său însărcinat cu o asemenea misiune și pretinde ca și ea să-și aibă reprezentantul său extraordinar într-această împrejurare; desemnă dar pe generalul Duhamel cu această misiune și-l trimise în țară.

Talaat Effendi viînd în București se puse în relațiune cu partidul național care își manifestă tot atașamentul pentru puterea suzerană, se arătă foarte favorabil dorințelor exprimate de români, se mărgini a le da speranțe despre buna voință a Porții și plecă la Iași. Generalul Duhamel din parte-i se puse în contact cu reacionarii, partizanii regimului care nu făceau decât să denunțe partidul național ca revoluționar.

În mijlocul acestei împrejurări Vodă Bibescu, care vedea tendințele publicului, se afla în cea mai mare agitațiune și se pregătea de a lua măsurile cele mai energice spre a înăbuși orice mișcare ce s-ar putea produce din partea partidului național; alerga la cazarmele să pipăie spiritul miliției, îi ținea discursuri și o încuraja la rezistență în contra oricui ar căuta să aducă discordie și anarhie în oraș. Încercă însă mare rezervă din partea miliției și văzu cu îngrijire că nu putea pune mult temei pe dînsa; atît de mult pătrunseseră în țară nemulțumirea de starea lucrurilor! În mijlocul acestor pregătiri, Vodă Bibescu primește prin ștafetă știrea despre proclamația revoluționară la Islaz în Valahia Mică, la 9 iunie, unde se afla Ștefan Goleșcu, maior Tell, căpitanul Pleșoianu, Eliad și alții, dă ocrimitorilor ordinele cele mai severe în contra lor, dar ordinele rămîn neexecutate, toate autoritățile civile și militare împreună cu țăranii plini de entuziasm fraternizează cu revoluționarii.

² funcționari (n.n. A.A.);

În București, câteva zile înaintea memorabilei zi de 11 iunie, cu tot secretul păstrat de membrii Comitetului executiv al revoluției mișcările misterioase ale conjurațiilor făcuseră a se răspîndi zvonul izbucnirii revoluției, tot orașul, neputînd cunoaște care îi va fi rezultatul, era foarte îngrijorat și poliția mai făcu o mulțime de arestări, cînd, în ziua de 11 iunie, un tînr Niță Magheru inițiat în toate secretele, se urcă în mijlocul tirgului pe un scaun, citește constituțiunea ce fusese proclamată la Islaz și îndeamnă lumea ce se adunase din toate părțile acolo să meargă la Palat ca să mulțumească lui Vodă Bibescu pentru că după cum afirma el, primise Constituțiunea.

La moment chiar lumea plină de entuziasm și de bucurie la această știre porni la Palat, escaladă zidurile curții (Casa Brincoveanului, astăzi dărmată, din poalele Mitropoliei) deschise porțile și năvăli în Curte unde se aflau două companii de soldați care stătură neclintîți de la locul lor. Se poate zice că într-o clipă de ochi astă știre se răspîndi în tot orașul care fu în picioare și alergă plină de bucurie să vadă cu ochii la Palatul Domnesc ceea ce i se spunea, uliile dup-împrejurul Palatului, dealul Mitropoliei, totul era plin de lume. În acel moment, membrii Comitetului executiv ce se afla în București, Nicolae Golescu, C. A. Rosetti, Boliac, urmați de cîțiva alții intrară în apartamentul lui Vodă Bibescu și cerură a primi și a subscri Constituția; Vodă Bibescu, sub impresiunea faptelor petrecute pînă aici și la vederea după ferestrele apartamentului său, mișcarea întregului popor, fără ca soldații să se miște de la locul lor, rămase încremenit, subscri cu mare necaz constituțiunea și primi numirea ministerului desemnat prin aclamațiune de popor, compus de Nicolae Golescu, I. Heliade Rădulescu, maior Tell, Magheru tatăl și C. A. Rosetti, prefect de poliție.

S-a presupus că Vodă Bibescu, văzînd atunci unanima voință a poporului ar fi avut un moment gîndul să rămînă ca Domn și să conducă revoluția, dar că în urmă, temîndu-se de Rusia a renunțat la această idee și după trei zile a abdicat și a plecat la Hermanstadt împreună cu favoritul său, ministrul Alecu Villara, rău văzut de lumea întreagă pentru arbitraritățile și abuzurile lui.

Guvernul provizoriu, mai tot același lăsat de Vodă Bibescu îndată după plecarea sa din țară, cel dintîi act ce făcu fu de-a comunica cabinetelor Europei abdicarea Domnului și conducerea administrației țării, pînă la noi dispoziții, de către acest guvern; totodată declară într-un mod solemn Turciei, continuarea relațiilor cu dînsa ca putere suzerană, punerea țării sub garanția puterilor celor mari ale Europei, înălțarea protectoratului exclusiv al Rusiei și în sfîrșit autonomia țării în privința administrației interioare.

Impresiunea făcută asupra Turciei de mișcarea românilor și de declarațiunea guvernului provizoriu fu din cele mai bune, suzeranitatea ei fiind neatînsă și respectată. Turcia vedea cu mulțumire dorința românilor de a ieși de sub protectoratul exclusiv al Rusiei și cu modul acesta spera să scape de neconținutele supărări ce avea din partea ambasadorului rusesc la Constantinopol în privința Principatelor pe care încet, încet vrea să i le răpească.

Dintre puterile cele mari, Anglia singură ne susținea pe față; consulul general al ei Colquhoun, după mulți ani petrecuți în Țara Românească devenise un adevărat filoromân, celelalte puteri stau în rezervă fără a se pronunța.

Trei luni aproape trecuseră de la instalarea noului regim fără ca cineva să aibă a se plînge de vreo persecuțiune sau de vreo nedreptate din parte-i; ordinul public și liniștea domneau în țara întreagă. Partidul reacționar însă sau rusesc, nu înceta intrigile sale; reclama neconținut la Petersburg și la Constantinopol către ambasadorul rusesc, răspîndea în București felurimi de nuvele³ false ca să descurajeze guvernul și partidul național; a avut chiar recurs la o contrarevoluție care n-a putut ține nici 24 ore și, cu toate că autorii ai au fost cauza de vărsare de sînge și fapta lor merita toată severitatea guvernului, au fost lăsați nesupărați în disprețul poporului întreg.

În intervalul acesta Rusia concentra mereu trupele sale la frontieră dar în criticile împrejurări în care se afla atunci mai toată Europa — mișcări la Paris, la Bruxelles, la Berlin și la Viena, revoluția în Ungaria și cu toate chemările ce-i făcea partidul reacționar nu îndrăzneau să intre în țară, sta în nehotărîre la frontieră și da ordine și contraordine trupelor, într-un rînd, în urma unuia din aceste ordine, armata a intrat în Moldova dar în urma protestării Turciei, susținută de Franța și de Anglia, s-a văzut silită să se retragă aruncîndu-se vina trecerii frontierei asupra generalului comandant care s-a sinucis în urma acestei împrejurări.

În această situațiune, Rusia se mărginea a-și concentra toate puterile diplomatice la Constantinopol, căuta prin amenințări și prin tot felul de mijloace să pună înainte pe Turcia ca să ia dînsa inițiativa să ocupe țara prin armată și să răstoarne guvernul revoluționar care a avut îndrăzneala a se pune în contra puterii sale.

Turcia, însă care după cum o spuserăm mai sus, nu văzuse de loc cu ochi răi mișcarea românilor, nu se putea îndupleca a comite un act care după toate celelalte îi displacea foarte mult, da bune speranțe lui Iancu Ghika, care, după cererea sa înainte de a izbucni mișcarea noastră, fusese trimis la Constantinopol pentru a atrage guvernul turcesc în favoarea revoluției, el în urmă a fost numit Bei de Saimos.

Lucrurile păreau a merge după dorința guvernului național; Suleiman Pașa trimis de Poartă ca comisar extraordinar la București cu instrucțiuni — poate în aparență numai — de

a răsturna guvernul și a restabili regimul cel vechi se arată la început favorabil reacționarilor cărora le dăte multe făgăduieli; în urmă însă, declară la toți că puindu-se în contact cu guvernul și cu partidul național și, luând cunoștință mai de aproape de lucruri și de oameni, se vedea amăgit de partidul opus care îi prezentase lucrurile cu totul altfel decât după cum le constată, nu se sfia a zice că găsește guvernul provizoriu compus din oameni pașnici, iar nu cu idei răzvrătitoare, după cum i se spusese, și devotați puterii suzerane în care își pusese rădăcina încrederea.

Astfel, comisarul extraordinar turcesc se pune în relații cu guvernul provizoriu și ceru numai să schimbe titlul de guvern provizoriu în acela de Locotenentă Domnească.

Deși această schimbare de numire fu combătută cu înverșunare de un grup radical ce se rupse din partidul național, în capul cărora era C. A. Rosetti, N. Bălcescu și alții, bărbații din care era compus însă guvernul, Nicolae Goleșcu, Heliade Rădulescu și Tell, judecând lucrurile dintr-un spirit de conciliație și cu singe rece, primi noua denumire de Locotenentă Domnească. Suleiman Pașa din parte-i primise să supui Porții aprobarea constituției și invită consuli puterilor străine a se pune în relații oficiale cu Locotenentă Domnească; unii din consuli nu regretară lipsa aceluia rusesc care nu lăsa nici o ocaziune de a se considera mai presus de ceilalți colegi ai lui.

În mijlocul a tot felul de greutăți și de piedici ce guvernul întâmpina la tot pasul din partea reacționarilor instigați de Rusia, el desfășura cea mai mare activitate în administrația țării, pentru ca lucrurile să urmeze un curs normal; tot într-o vreme, în vederea chemării unei adunări legislative întocmise mai multe comisii ca să elaboreze proiecte de legi în raport cu principurile emise în constituție. Am păstrat două invitații ce Locotenentă Domnească adresa la diferite persoane spre a conlucra în aceste comisii. Deosebit de acestea, guvernul provizoriu convocase o comisiune mixtă compusă de proprietari și de țărani spre a se ocupa de relațiile între dinșii, discuțiile însă devenind foarte violente în sinul acestei comisii, Locotenentă Domnească fu silită să o concedieze. S-a văzut mai târziu peste vreo 14—15 ani, în epoca regerei⁴ noastre cit de spinoasă era această chestiune și la ce lupte crâncene a dat ea naștere în Camerele de atunci între privilegiați și liberali și Dumnezeu știe câți ani ar fi mai durat încă această chestiune; a trebuit lovitura de stat de la 1864 ca să poie un capăt acestei grele chestiuni și soluțiunea ce s-a dat n-a fost din cele mai rele.

Văzurăm mai sus care era situația țării după aproape trei luni de la instalarea regimului național, cind guvernul rusesc, pe la luna lui august, pierzind răbdarea în urma tuturor mijloacelor ce întrebuințase pe lângă Poartă pînă atunci ca s-o silească să doboare regimul implantat în Țara Românească, însărcină pe ambasadorul său la Constantinopol să comunice Porții, sub formă de ultimatum, o notă prin care soma Turcia de declarație de război dacă nu va consimți să rechemă îndată pe Suleiman Pașa, să ocupe țara și să doboare guvernul revoluționar. Ambasadorul rusesc, comunicind Porții zisa notă, se întemeia totodată pe necontentitele reclamații adresele Rusiei din partea reacționarilor care îi cereau ocuparea țării de armata rusească și restabilirea guvernului după Regulamentul organic. Turcia, cu toată politica ce urmărea pînă aici față cu țara, plecă capul înaintea violenței și se supuse la toate cererile Rusiei. Dar să nu criticăm biata Turcie căzută în completă neputință și fără vreun sprijin din partea vreuncea din puterile Europei care se aflau atunci în cea mai critică pozițiune, ele vedeau bine cele ce se petreceau dar, preocupate în interiorul lor, nu puteau face nimic.

Asemenea violențe exersate de către Rusia asupra Turciei mai după la începutul secolului puseră la grijă Franța și Anglia despre viitorul Europei și după ce întrebuințară toate mijloacele diplomatice pentru a pune o stavilă acestei porniri sistematice din partea Rusiei, pe la 1853—1854 îi declarară război în Crimeia și în urma biruințelor ce avură prin Congresul ce încheiară la Paris la 56—57 împreună și cu celelalte puteri care treptat adoptaseră scopul aceluia război, mărginiră Rusia în aspirațiunile ei asupra Constantinopolului. Prin același Congres, Puterile, în dorința de a însufleți Turcia și a o ardica⁵ din decadența în care era căzută, o admiseră în sinul areopagului european dar o sili să a-și îmbunătățească administrațiunea și îi cerură oricum ca condiție a căuta să se poie la nivelul civilizației europene; sint de atunci aproape 30 ani, Turcia n-a făcut decît să cază din ce în ce mai mult, din norocire popoarele năbușite secole întregi sub fanatismul ei menținindu-se pozițiile lor din trecut s-au ardicat și continuă a se ardica pe ruinele autorității ei.

Îndată dar după soluțiunea ce se făcu, Turcia rechemă pe Suleiman Pașa, dăte ordin lui Omer Pașa ce se afla cu armata sa la Rusciuk să treacă Dunărea și să ocupe țara; numi ca comisar extraordinar în locul lui Suleiman Pașa pe Fuad Pașa (mai târziu Fuad pașa și mare Vizir) și îi dăte ca secretar pe Rustem Bei (numit mai la urmă ambasador la Londra unde a și murit în anul trecut). În același timp armata rusească sub comanda generalului Liders trece frontiera și ocupă țara (Omer Pașa intrat cu armata sa în țară, înainta foarte încet spre București însoțit de Fuad Efendi și de comisarul extraordinar rusesc, generalul Duhamel, care venea de-a doua oară în țară, dar de astă dată el dicta ceea ce avea de făcut comisarul turcesc. Armata se opri vreo două zile la Sintești la cîțiva kilometri de București

⁴ regei erări (n.n. A.A.).

⁵ ardica (n.n. A.A.).

și părea că nu îndrăznește să intre în București. În acest interval însă intrigile reacționarilor nu încetau în București, ei întrebuințau felurimi mijloace indirecte pe lângă membrii guvernului ca să-i facă să se retragă de la sine de la putere spre a evita complicațiuni ce puteau izvorî prin stăruința lor la guvern.

În București, lumea care nu putea crede că Turcia în urma recunoașterii de către comisarul său extraordinar, Suleiman pașa, a Locotenenței Domnești, va fi atât de lipsită de demnitate ca să vie să dărîme ceea ce aprobase și să restabilească starea de lucruri în contra căreia se răsculase, cînd a aflat că armata turcească vine însoțită de un comisar rus, era în cea mai mare grijă și fierbere; orașul întreg era în picioare și mii de țărani după județele vecine veniseră și cu toți au pornit la Sintești înaintea comisarului Fuad Effendi și lui Omer Pașa, ca să-i roage să nu intre cu armata rusească în București și să nu comită un act atât de nepomenit. Ei, surzi la rugăciunile norodului, n-au vrut să primească pe nimeni nici chiar pe membrul Locotenenței Domnești, Nicolae Goleșcu, au înaintat spre oraș și la 11 septembrie au tăbărit pe platoul Cotrocenilor și s-au așezat în corturi. De acolo Fuad Effendi a invitat, prin mitropolit, boierii și notabilii capitalei, ca să vie la cortul unde se afla să le comunice ordinele sultanului.

La 13 septembrie de dimineață se poate zice că tot orașul București se afla pe Cîmpia Cotrocenilor și aștepta în cea mai mare neodîlnă și grijă să audă comunicația lui Fuad Pașa. Mai toate căpeteniile reacționarilor veniseră la cortul Comisarului turcesc unde pătrunseseră mai mulți membri din partidul național. Fuad Pașa dă citire firmanului prin care se desființea Locotenența Domnească, se numea provizoriu caimacam Costake Cantacuzino și se făcea cunoscută ocuparea țării de armatele ruso-turce. Indignați toți ciți se aflau acolo din partidul național, protestară din toate puterile noastre și cerură Comisarului turcesc să intervie la Poartă ca să nu comită o asemenea violență.

Fuad Pașa răspunse că el nu poate decît să execute firmanul, adăugă că cei ce se supun sultanului să-l urmeze și se retrase din cort împreună cu Omer Pașa, înconjuși de reacționarii triumfători. În același moment, după un semnal dat de Omer Pașa, cortul fu înconjurat de soldați și toți ciți rămăseră înăuntru furăm opriți a ieși afară. Tocmai pe seară, cînd începuse a înopta, furăm conduși între baionete în curtea bisericii Cotroceni unde, sub corturi (ce ne pregătiseră) petrecurăm toată noaptea în frig și nemîncați încă de dimineață de cînd plecaserăm de acasă. La fiecare cort erau cite doi soldați ce ne păzeau și nimănui de afară nu-i era permis să intre în curtea mănăstirii. Peste zi cînd ne aflam încă închiși în cort auzeam detunături de tunuri în București; era lupta din dealul Spirii a pompierilor noștri care, sub comanda căpitanului Zăgănescu (colonelul Zăgănescu, mort de curînd la vîrsta de vreo 90 ani) alergînd ca să intre în cazarma din deal și fiind împîlnați prin focuri de către turcii care intrau cu tunurile lor în oraș, ei într-o clipă de ochi au întors tunurile cu gura către infanteria turcească și le-au dat foc și nu puțini soldați turci fură omorîți (pînă mai acum cițiva ani se vedeau pe ulițele Bucureștilor dintre acei bravi pompieri sluiți și crez că tot mai sint dintre dinșii care trăiesc încă). În mijlocul acestor nenorociri, membrii Locotenenței Domnești, consternată de schimbarea conduitei turcilor și îngrijorată, luase mai multe măsuri pentru a menține liniștea în oraș, între altele spre a evita vreun conflict ce s-ar fi putut isca între miliția garnizoanei și armata turcească. Pornise cea mai mare parte dintr-însa în Valahia mică, sta în permanență la palatul administrativ și tocmai a doua zi, după ce o companie de soldați turcești a venit să ocupe palatul, ei au subscris o protestație și s-au retras, mergînd unii în Transilvania și alții, între care Nicolae Goleșcu, la Constantinopol.

La Cotroceni noi, după urita noapte ce am petrecut sub corturi, am fost a doua zi urcați în apartamentele de sus, cu desăvîrșire nemobilate și s-a permis a ni se aduce de la casele noastre de mincare și cele trebuincioase spre a nu ne culca pe scînduri goale. Peste zi Rustem Bey însoțit de un trimis din partea Căimăcămiei (colonelul Voinescu din partidul reacționar pe cît îmi aduc aminte) vine la Cotroceni, ne cheamă pe cite unu și după o listă ce avea în mînă, referîndu-se la trimisul Căimăcămiei care ne cunoștea pe toți, pe unii între care și fiul Căimăcamului Iancu Cantacuzino i-a pus în libertate, iar pe ceilalți ne-a lăsat tot închiși fără a putea comunica cu nimeni de afară, nici chiar cu rudele; dintre aceștia pe cît îmi aduc aminte erau maiori I. Voinescu, cumnatu-meu Grigore Filipescu, I. C. Brătianu, Iancu Crețeanu, Grigore Zosima, Grigore Grădișteanu, Cezar Bolici, N. Bălcescu, Vasile Masim, membru actual al Academiei și alții; omiteam pe Aristia, profesor de limbă elenă, filoromân în toată puterea cuvîntului, el fusese unul din membrii cei mai distinși ai Societății filarmonice formată la 1834 de colonelul Cămpineanu. Seara Aristia se punea de ne recita declamînd pe Mahomed a lui Voltaire tradusă în versuri de Heliad Rădulescu și alte poezii, tot de-ale lui Heliade; ne recita asemenea mai multe poezii și traduceri d-ale lui, între altele pe Homer, Războiul Troiei și Saelu de Alfieri, iar ofițerul turc șeful companiei sta la ușa salonului încremenit de modul cum petreceam noi. Tot timpul cît am stat închiși bucureștenii, spre a-și manifesta simpatia lor pentru noi, ne trimiteau felurimi de lucruri de mincare, dulciuri, vinuri străine, mezelicuri și altele, astfel că, cînd am ieșit de acolo am lăsat o mulțime de proviziuni companiei turcești care ne păzea . . .

METODE DE RECONSTITUIRE A DOCUMENTELOR MEDIEVALE PARȚIAL DISTRUSE*

OLIMPIA GUȚU

În urmă cu aproximativ opt ani, vorbind despre posibilitățile tehnice de facsimilare manuală, s-a avansat ideea reconstituirii tuturor părților distruse din unele manuscrise medievale într-un așa-numit „facsimil de reconstituire” care să fie copia fidelă a documentului original și, bineînțeles, să reziste exigențelor științifice¹. Se propunea, deci, alături de refacerea suportului, ornamenticii, sigiliului și reconstituirea porțiunilor distruse din text în așa fel încât, în final, facsimilul să fie cât mai apropiat de forma sub care am fi cunoscut documentul original dacă acesta ar fi putut ajunge pînă la noi fără să fi suferit în timp degradări cauzate de dăunători sau de modul de păstrare și manipulare.

Operațiune dificilă, reconstituirea ad-lit-teram a unei porțiuni mai mari dintr-un document nu are sorți de izbîndă decît dacă se lucrează prin comparație cu alte texte similare. Chiar și în acest caz, încercarea se poate face, de exemplu, atunci cînd porțiunea deteriorată corespunde formulelor tip dar este riscant, dacă nu chiar imposibil, să se reconstituie partea expozitivă propriu-zisă. Aceasta reduce cu mult aria de aplicare a metodei. Sînt însă și documente al căror text poate fi reconstituit și care, în același timp, prezintă un deosebit interes științific. În asemenea cazuri este, desigur, avantajos să se expună în sălile muzeelor și expozițiilor sau să se pună la dispoziția studenților un facsimil asemănător, pe cît posibil, pînă la identitate cu originalul.

Documentul emis la 20 septembrie 1459 din cancelaria lui Vlad Țepeș constituie un foarte bun exemplu ilustrativ. Pînă în momentul de față prin el se face prima atestare a formulei „la ei prădalica să nu fie” și fixează plata (simbolică?) pe care o primea domnitorul în schimbul renunțării la drepturile sale: „și domniei mele au dat calul”.

Totodată este primul document original cunoscut în care apare numele orașului București. Spunem – document original – deoarece Gr. Tocilescu pomenea de un alt document dat de Mircea cel Bătrîn la 20 iulie 1410 „în arce nostra Bukurest”². Cum originalul

s-a pierdut, textul respectiv fiindu-ne cunoscut prin intermediul a două copii latine (din care una menționează ca loc de emiterie Argeșul) și cum, pe de altă parte, nu există un acord de păreri în legătură cu data emiterii, informația trebuie privită cu rezervă, prima atestare sigură rămînînd, deocamdată, cea din actul de la 20 septembrie 1459³. Mai mult decît atît, unii autori, mai întîi P. P. Panaitescu⁴ și apoi C. C. Giurescu⁵ consideră această dată ca prima menționare precisă și sigură a Bucureștilor ca reședință domnească aducînd astfel prima atestare a Capitalei din 1465 cu șase ani mai devreme, în timpul lui Vlad Țepeș.

Pomenit pentru prima oară în 1906 cînd învățătorul Alexandru Bunceanu din satul Busești—Mehedinți îl expunea la Expoziția națională jubiliară de la Arenele Libertății, documentul re apare în 1908 printre actele necatalogate ale Bibliotecii Academiei. Nu știm cum a ajuns în posesia învățătorului din Mehedinți, nu știm nici cum arăta în 1906 dar știm că atunci cînd slavistul Ioan Bogdan îl copia, aproape imediat după ce fusese înregistrat în registul de *Creșteri* pe 1908 (mapa 132, p. 125) al bibliotecii, actul era tot atît de deteriorat pe cît este și astăzi⁶. Această copie (nepublicată) este citată de I. Minea și L. T. Boga într-un studiu referitor la drepturile de moștenire în Evul mediu⁷. Documentul intră astfel în circuitul științific legat numai de prima atestare a formulei „prădalica să nu fie”. După doi ani este publicat pentru prima oară (text întregit și traducere) de P. P. Panaitescu⁸. Un an mai târziu St. Nicolaescu oferă o altă variantă a traducerii, fără a mai completa lipsurile de text⁹. Cota folosită de el, BA secția mss. CLXX/2, a rămas valabilă pînă astăzi, cu precizarea că

² C. C. Giurescu, în *Istoria orașului București*, p. 49 vorbește de exemplu de anul 1400.

³ P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești, I. Documente interne (1349–1490)*, București, 1938, p. 240–242.

⁴ C. C. Giurescu, *idem*, p. 50.

⁵ Ioan Bogdan, *Documente muntești*, cîiet-manuscris aflat la Biblioteca Academiei sub numărul 5236, p. 160–161.

⁶ I. Minea, L. T. Boga, *Cum se moșteneau moștile în Țara Românească, pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea*, în „Cercetări istorice”, nr. 1, 1934–1936, p. 307–308. Cota indicată de ei: mss. 5286, p. 160 conține însă o eroare de o cifră (5286 în loc de 5236).

⁷ P. P. Panaitescu, *ibidem*.

⁸ St. Nicolaescu, *Istoricul orașului București. Cînd au ajuns Bucureștii scaun de domnie al Țării Românești*, București 1939, p. 6.

* Articolul de față reprezintă varianta dezvoltată a comunicării intitulate *În legătură cu primul document de atestare a orașului București*, susținută împreună cu Olivia Strachină la cea de a III-a sesiune anuală a Filialei Arhivelor Statului – municipiul București, mai 1980.

¹ Olivia Strachină, *Facsimilarea documentelor de arhivă – o problemă de actualitate* în „Revista Arhivelor” nr. 1, 1972, p. 81.

deși avariata, avea mai puține cote și ștersături. Partea de jos era mult mai deteriorată, îi lipsea o bucată substanțială din planul stîng și, dat fiind că avea multe îndoituri, părea mai mică. Se pierduse atît pecetea, cît și șnurul de care atîrna. La prima vedere părea că este vorba de două fragmente din două documente diferite. Recent, în cadrul laboratorului de restaurare din D.G.A.S. documentul a fost întins și asamblat. În urma acestei operații se vede mai clar decît înainte că cele două părți aparțin aceluiași document: identitatea suportului și a procesului de îmbătrînire, grafia, îmbucarea unor rupturi, continuitatea textului. În continuare rupturile au fost completate cu pergament pentru a se consolida suportul. Facsimilul manual executat după documentul original astfel recondiționat are suportul întreg, îmbătrînirile făcîndu-se însă numai pe părțile unde textul inițial era lizibil, celelalte rămînînd albe. Este de fapt, imaginea facsimilului — tip care se lucrează în mod obișnuit pentru protejarea documentelor medievale (v. coperta 2).

Pornind de la documentul recondiționat și asamblat, pentru obținerea facsimilului de reconstituire s-a lucrat atît asupra suportului cît și asupra textului, metoda de bază fiind permanenta comparare cu alte acte similare provenite din aceeași cancelarie domnească¹¹ și cu fragmentele clare din originalul în discuție.

Fără a insista asupra amănuntelor unor operațiuni de rutină enumerăm numai etapele preliminarei reconstituiri textului: suportul facsimilului — pergament asemănător ca structură cu cel din 1459 — a fost îmbătrînit pe întreaga sa suprafață conform cu gradul de îmbătrînire; îndoiturile principale, inițiale, au fost extinse la întregul suport; s-a refăcut monograma, șnurul și pecetea atîrnată (v. coperta 1); la scrierea textului și a monogramei s-a ales tuș sepie închis și chinovar pentru redarea părților existente și tuș siena pentru detașarea părților reconstituite: prin cîteva facsimilări de probă s-au fixat particularitățile grafice ale fiecărei litere în parte precum și tipurile de prescurtări și suprascriseri.

În ceea ce privește refacerea textului, deoarece rupturile și ștersăturile ocupă o porțiune mare, mai ales în planul central și stîng al documentului (aproximativ 30%) s-a considerat că singura cale de stabilire a volumului de text lipsă este cea a măsurării. Documentul original a fost scris inițial pe o bucată de pergament de 30,5 cm/45,5 cm textul avînd 22 cm/25,5 cm. În timpul recondiționării pergamentul a fost întins pe alocuri mai mult decît era necesar (astăzi măsoară 31 cm/46,5). Cuprîndea în total 25 de rînduri aflate la o distanță de 7—8 mm unul de celălalt, fiecare rînd în parte numărlînd între 46 și 52 de semne. În urma acestor măsurații a reușit să din text erau în întregime ilizibile numai

două rînduri și anume rîndurile 16 și 17, corespunzătoare formulei de blestem (de altfel, pe documentul original se întrezăresc cu greutate urmele lor). În rest, porțiunile deteriorate acopereau un spațiu relativ mic, de 3—5 pînă la 17—19 cm. Aceasta fiind situația, a, fost necesar ca textul să fie copiat în trei: etape succesive: în primul rînd prin transparență pe calc pentru partea clară; pe acest text s-au făcut, în a doua etapă, întregirile respectîndu-se tipul grafic de litere și comparînd cu porțiunile lizibile din originalul nostru cît și cu un alt document similar, emis cu doi ani mai tîrziu tot din cancelaria lui Vlad Țepeș¹² în care textul este mult mai bine păstrat. De regulă, s-a ales un fragment sau altul pentru a întregi fraza în funcție de numărul de semne care puteau fi încadrate în spațiul disponibil și de numărul de semne admise pe un rînd.

Așa, de exemplu, spațiul aflat pe ștersătura din partea dreaptă a rîndului patru, măsurînd 51/2 cm, impunea un fragment de text cu cca. 15 semne. Singur numele *АНДРЕН* era deci insuficient pentru a umple spațiul gol. Corelînd cu faptul că un rînd putea conține cel puțin 46 de semne și cel mult 52, am considerat că înainte de *АНДРЕН* pot fi încadrate și cuvintele *СА8(Г) Г(СА)ВА МИ*¹³. Rîndul cinci este foarte șters. Cuvintele *ПОИНС СТЕ(В)А И ЮРЕ* abia se deslușesc. Urmează un spațiu de aproape 8 cm, în care pare să se vadă cuvîntul *ДР8ГН* și, ceva mai departe, finalul — *АВН*. Cum *ДР8ГН* este greu de inclus în sensul frazei, am optat pentru formula folosită în editările anterioare: ... *ШКО ДА И(М) (Е(СТ) ПОИНС СТЕ(В)А И ЮРЕ И ДРАГН* la care am adăugat: *ПОИНС(Ж) И(М) С8 ШНИН ПРАВИ И...*

Rîndurile 15—21 ar fi trebuit să conțină formula de blestem.

Cum două rînduri întregi, rîndurile 16—17 complet șterse puteau avea, în total, un număr cuprins între minimum 92 și maximum 104 semne și cum pe rîndurile 15,18—21 se citeau unele cuvinte care trebuiau în mod obligatoriu respectate, devenea clar că nu dispuneam de spațiu suficient pentru a înscrice formula întreagă¹⁴. Comparînd cu actul din 10 mai 1461 am stabilit un fragment de

¹² Cel din 1461 februarie 10, citat mai înainte.

¹³ S-au luat în considerație la numărațiile numai semnele înscrise în rînd, nu și cele suprascris pe care le marcăm prin paranteze rotunde.

¹⁴ Una dintre variantele acesteia arată astfel:

БШЕ(Ж) ПО СМРТИ Г(СА)ВА МИ КОГО НАБЕТЕ(Т) ГЪ БЪ БИТИ ГЪ ВЛА(Ш)КОН ЗАМИ НАШ(Т) СР(Д)АЧНОГО ПЛОДА Г(СА)ВА МИ НАШ(Т) СЪРО(Д)НИ(К) НАН ПО ГРѢС(Х) НШН(Х) Ш(Т) ИНОПЛАМЕННИ(К) АЩЕ ЛИ ПОИОВИ(Т) И ОБТЪРЯДИ(Т) И СЪХРАНИ(Т) СЫН ХРИСОВ8(А) Г(СА)ВА МИ И ТОГО ГЪ БЪ ДА ОБТЪРЯДИ(Т) ВЪ Г(СА)ВѢ ЕГО АЩЕ ЛИ НЕ ПОИОВИ(Т) И НЕ ОБТЪРЯДИ(Т) НА ПОПЕРЕ(Т) И ТОГО ГЪ БЪ ДА ПОРАЗИ(Т) И БЫЕ(Т) ЗАЕ Т-КЛАВ(М) А ВЪ БЖДЖИИ ВѢ(К) ДШВНО И ДА Е(СТ) ПРИЧТЕ(Н) СЪ ЮДО(М) И АРЮ И СЪ ШИЕНИ РЕШНИ(Х) КРѢ(В) ЕГО НА НИ(Х) И НА ЧАДѢ(Х) ИХЪ Е(Ж) Е(СТ) И БЖДЕ(Т) ВЪ ВѢКИ АМИ(Н)

¹¹ Este vorba de 1457 aprilie 16, Tirgoviște; 1456 martie 5, Tismana; 1461 februarie 10, București, aflate la D.G.A.S. sub cotele: SI 46, 47 și DI CCCVII/80.

text care, credem, corespunde particularităților documentului nostru (v. imaginea din tex).

Nu am putut completa spațiul gol de la începutul rindului 23 în care se încadrează un cuvânt alcătuit din cca. 10 semne, numele propriu corespunzător locului 6 din lista martorilor, acel jupan care era, împreună cu Bratul, din Milcov, deoarece în preajma anului 1459 nu am aflat atestat în alt document nici pe Bratul nici pe vreun alt jupan din Milcov. În ceea ce privește pe al doilea spătar, locul 9 în sfat, am optat pentru Buriul din două motive: în primul rând pentru că în sfatul din 1457 aprilie 26 apare numai Moldovean spătar iar în sfatul din 1461 februarie 10 numai Buriul spătar. Pare logic ca în 1459, cînd Moldovean își păstra încă locul în sfat, cel de-al doilea spătar să fie succesorul său din 1461, adică Buriul. Se adaugă argumentul că numele său se înscrie perfect în numărul de centimetri rămași pe ștersătură. Ruptura de la începutul rindului 25 a fost completată de noi cu numele grămaticului Constandin pe de o parte pentru că unele particularități de stil și caracterele grafice impun apropierea textului nostru de cel citat mai sus, scris de Constandin în 1461 februarie 10 și de altele scrise de el mai târziu, în timpul lui Radu cel Frumos și, pe de altă parte, deoarece formula *и азъ ко(с)тандин(и) пн(с)* se încadrează în ruptură în timp ce numele *ка(а)во* și *па(а)в(а)*, pisarii actelor din 1457 și 1458, nu îndeplineau nici această condiție nici pe cea anterioară¹⁵.

În a treia etapă textul de pe calc a fost recopiat de Olivia Strachină pe pergamentul pe care îl pregătise așa cum s-a arătat mai înainte.

Facsimilul astfel obținut reprezintă, desigur, o încercare. Este posibil ca prin repetarea experienței să se obțină, ca urmare a studiului

comparat, unele date concrete referitoare la particularitățile cancelariilor domnești. Nu este de neglijat nici aspectul practic al problemei, mai ales dacă se are în vedere protejarea documentelor medievale timpurii, deja serios afectate și la care nu se poate prevedea evoluția procesului de îmbătrânire.

octombrie 1980

Résumé

Il s'agit d'un document féodal qu'on considère ayant fait pour la première fois mention du nom de la ville de Bucarest (20 septembre 1459) et qui nous a été transmis dans un très mauvais état. Partiellement détruit, on a essayé de reconstituer ses composantes (support, ornements, graphie, sceau et texte) et d'obtenir un „fac-similé manuel de reconstitution” reproduisant avec fidélité l'original tel qu'il était avant de s'être dégradé.

Les fac-similés susmentionnés, outre leur utilité pratique (ils peuvent être exhibés dans les salles des musées et des expositions), nous permettent aussi d'approfondir nos connaissances sur le spécifique de certaines chancellerie des hospodars par l'étude comparée à laquelle ils obligent

Précis

By starting from the first document that is until now known and in which the name of Bucharest is certified (20 September 1459), the author tries to reconstitute all the constituent parts of a feudal record partly destroyed, i.e.: support, ornament, method of writing, seal and text. The result is a so called „a hand-made facsimile of reconstitution” which is to faithfully represent the original document as it was prior to its deterioration.

Such facsimiles, beside their practical utility (exhibition in museums could as well contribute, by the help of a comparative study, to the knowledge of the Princely Chancellery specific character.

¹⁵ Imaginea de la pag. 490 reprezintă întregul text transpus pe calc, liniile frunte închise delimitând locurile rupte sau șterse.

LUCRĂRI PREMIATE DE ACADEMIA R. S. ROMÂNIA

În ziua de 16 iulie 1981 la București s-a desfășurat Sesiunea adunării generale a Academiei Republicii Socialiste România consacrată decernării premiilor Academiei pe anii 1979 și 1980.

În alocuțiunea sa, academicianul Gheor-
ghe Mihoc, președintele Academiei R. S. România, a evocat rolul stimulator al premiilor în tradiționala activitate desfășurată pe parcursul celor 115 ani de existență a înaltului for academic al țării, relevind valoarea teoretică și practică a lucrărilor științifice și tehnice, calitatea remarcabilă și mesajul umanist al lucrărilor premiate.

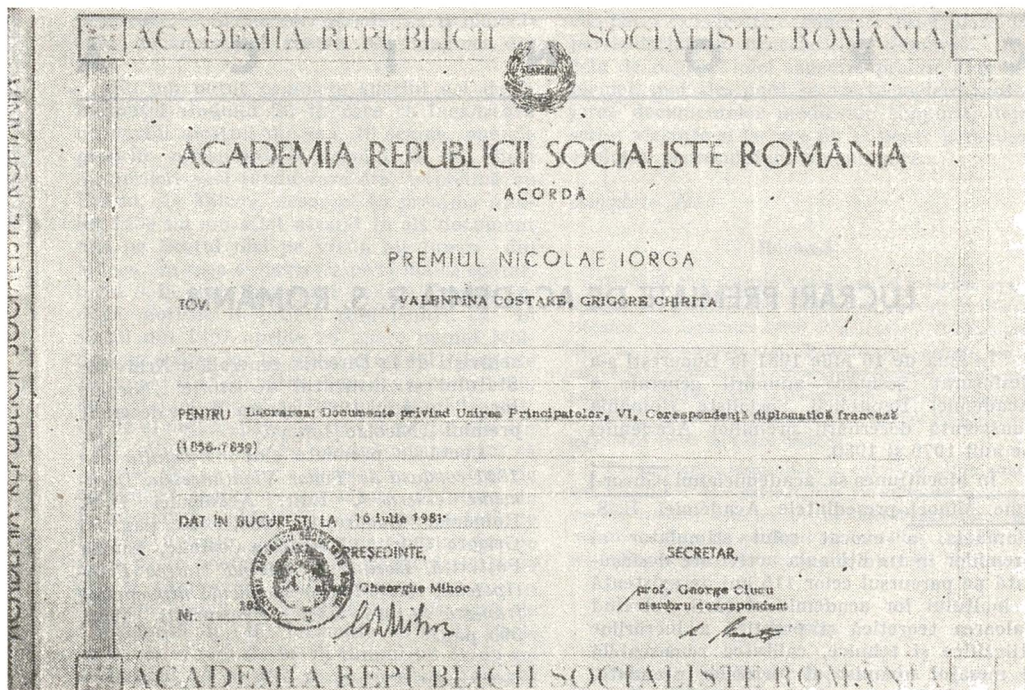
Am fost bucuroși să constatăm că, în cadrul premiilor atribuite lucrărilor din domeniul științelor istorice, s-au aflat și două volume realizate de cercetători și

arhiviști de la Direcția generală a Arhivelor Statului și Institutul de istorie „Nicolae Iorga” în anul 1980, cărora li s-a decernat premiul „Nicolae Iorga”.

Lucrările premiate sunt: *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe**, Edit. Academiei R. S. România, București, 1980, 496 pag. și Grigore Chiriță, Valentina Costake, Emilia Poștăriță, *Documente privind Unirea Principatelor, vol. VI, Corespondență diplomatică franceză (1856–1859)*, București 1980, 595 pag.

* Volumul este întocmit de: Vasile Arimia, Ielija Gămulescu, Elena Moisuc, Cornelia Moraru, Georgeta Penelca, Emilia Poștăriță, Valeriu Veliman, Dumitru Zaharia.

Dealtfel, înalta ținută științifică, importanța și valoarea acestor volume de documente au fost semnalate și în recenziile apărute în diferite publicații, dintre care amintim: „Era Socialistă” nr. 21/1980, p. 45–47, „Revista de istorie” nr. 7/1981, p. 1378–1381 și nr. 9/1981, p. 1763–1767, „Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” XVIII, Iași, 1981, p. 785–787, „Revista Arhivelor” nr. 1/1981, p. 106–108 și nr. 3/1981, p. 396–398.

Adăugându-se celor obținute în anul 1980 *, recente premii vin să confirme succesele realizate de specialiștii din Direcția generală a Arhivelor Statului în domeniul

publicării documentelor și se constituie în dovezi grăitoare ale creșterii calitative a muncii în Arhivele Statului, în condițiile deosebit de stimulatoare create de partidul și statul nostru.

Adresăm autorilor lucrărilor premiate felicitările cuvenite și urările de noi succese și ne exprimăm convingerea că toți lucrătorii instituției noastre vor face totul spre a-și pune întreaga capacitate, talentul și puterea de muncă în slujba transpunerii în viață a luminoaselor prevederi și hotărâri ale celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

ELENA GHEORGHE

* Vezi „Revista Arhivelor” an LVII(1980), nr. 3–4, p. 438–439.

MĂRTURII ALE TRECUTULUI. ALBUM DE DOCUMENTE

Noul album de documente * apărut recent sub egida Direcției generale a Arhivelor Statului și a Consiliului Culturii și Educației Socialiste este intitulat semnificativ „Mărturii ale trecutului” și constituie rezultatul fructuos al colaborării și muncii atente ale unui colectiv format din Maria Soveja, Ioana Burlacu și Ioan Oprea, sub coordonarea directorului general al Arhivelor Statului, Ionel Gal.

Dat fiind faptul că trecutul istoric își conservă amprenta lui autentică metamorfozată în documente, autorii au urmărit să ilustreze, așa cum se precizează și în introducerea semnată de Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R. S. România, „istoria României în permanențele ei, formarea și afirmarea poporului român, sevele de continuitate, forța sa de rezistență și de creativitate”.

Astfel, volumul reprezintă, practic, o scurtă istorie ilustrată a poporului român prin relevarea originalității sale și, totodată, a contribuției lui la dezvoltarea patrimoniului culturii universale în general și a celei sud-est europene în special.

În structura volumului, ceea ce ni se înfățișează foarte succint în textul introductiv (p. 6—21) prin prezentarea în succesiunea cronologică a principalelor fapte și evenimente istorice ale unui trecut plin de zbucium, dar și de măreție, de înfloritoare civilizație în vatra străbună încă de la strămoșii geto-daci, este susținut grafic prin cele peste 130 fotografii care fac o trecere în revistă a istoriei noastre naționale până la 1 decembrie 1918.

Sint redate mărturii privind: luptele purtate de geto-daci, cei mai vechi locuitori ai spațiului carpato-danubiano-pontic, pentru stăvilirea pericolului roman, mai întâi sub conducerea lui Burebista, „cel dintii și cel mai mare dintre regii din Tracia”, apoi în vremea lui Decebal; continuitatea de viață și de muncă a daco-romanilor și a românilor în spațiul de locuire strămoșesc, așa cum o atestă descoperirile arheologice de la Ocnița, Adamclisi, Gherla, Histria, Biertan, Basarabi-Murfatlar ș.a.; atestarea documentară, începând din secolul al X-lea, pe întregul teritoriu românesc, a formațiunilor politice denumite cnezate și voievodate, cu trăsături comune, transmise de tradiția daco-romană sau rezultate din contactul cu populațiile aflate în migrație.

Bine selectat, organizat și minuit, bogatul material ilustrativ înfățișează în continuare faptul că, în contextul ultimelor valuri migratoare, Transilvania, care tindea să devină centrul polarizator de viață politică românească, a căzut — după o lungă perioadă de rezistență — sub stăpânirea regatului ungar.

În secolul al XIV-lea, în împrejurări internaționale favorabile s-au constituit statele feudale centralizate Țara Românească și Moldova. Documentele prezentate în volum reliefează strînsele legături economice, politice și culturale, bazate pe unitatea etnică între toate teritoriile românești. Totodată, în secolul al XIV-lea, în conștiința marilor conducători politici s-a cristalizat ideea că țările române nu se vor putea apăra cu eficacitate decît aliate. Faptele de arme ale lui Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Iancu de Huneadoara, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș au pregătit în același timp, actul istoric săvîrșit de Mihai Viteazul: realizarea unității politice a țărilor române, clădită pe continuitatea și unitatea etnică și de civilizație a românilor.

Albumul de documente editat de instituția noastră cuprinde, de asemenea, numeroase dovezi ale afirmării culturii românești. Se știe că, după căderea sub stăpînirea turcească a statelor slave sud-dunărene și a Bizanțului și pînă la ridicarea Rusiei, țările române au avut rolul de adăpost al tradițiilor bisericii ortodoxe. Cărturari greci și slavi au desfășurat în țările române o vastă activitate pentru promovarea literaturii religioase, tipărind, cu sprijinul voievozilor români, numeroase cărți pe care le-au răspîndit și în afara teritoriului românesc. Continuînd tradiția culturală a Bizanțului în timpul domnitorilor Neagoe Basarab, Matei Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brîncoveanu, adevărați protectori ai artei, pictura, arhitectura, miniaturistica, de o remarcabilă originalitate, s-au dezvoltat pe baza creației proprii dar și în strînsă legătură cu arta țărilor vecine, unind într-o sinteză originală elemente de tradiție locală cu elemente bizantine, sud-slave și din Europa apuseană.

Secolul al XVIII-lea, caracterizat prin destrămarea structurilor feudale a însemnat, în istoria noastră, formarea națiunii moderne române, apariția conștiinței și idealurilor naționale.

Școala ardeleană, marea răscoală a țărănilor iobagi transilvăneni din 1784, revoluțiile din 1821 și 1848 au constituit pagini memorabile ale epopeei naționale,

* x x x — *Mărturii ale trecutului. Album de documente*. Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1981, 237 p.

Supracoperta lucrării

temeiuri ale progresului istoric care avea să ducă la înlăturarea feudalismului și la formarea statului modern român.

Volumul prezintă cititorilor, prin intermediul facsimilelor, documentele care au proclamat Unirea Principatelor Române prin alegerea unui singur domnitor — expresie a voinței poporului român — fapt ce a deschis drumul spre reformele modernizatoare dar și spre neatîrnare: cucerirea independenței de stat în 1877.

Ultimele pagini ale remarcabilului album prezentat în excelențe condiții grafice, cu concursul unui larg colectiv de lucrători din D.G.A.S.*, reflectă lupta pentru realizarea unității naționale depline: aspecte ale mișcării memorandiste, participarea României la primul război mondial, stenograma ședinței Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, cînd cei 1228 de delegați reprezentînd toate organi-

zațiile politice, economice, culturale, militare românești au proclamat Unirea Transilvaniei și a Banatului cu România „pentru toate veacurile”.

Popularizînd tezaurul documentar păstrat de Arhivele Statului la Arad, Bihor, Brașov, București, Cluj-Napoca, Iași, Ploiești și Sibiu, volumul reprezintă o reușită cu multiple valențe: pe de o parte a transmite cititorilor informații, deci a-i instrui, iar pe de altă parte a-i educa și a le crea o opinie în ceea ce privește grija pentru păstrarea documentelor.

Realizare de seamă în domeniul valorificării tezaurului arhivistic național, albumul face o frumoasă propagandă pentru valorile culturii naționale, atît către cititorii din țară cit și pentru cei de peste hotare, textul introductiv și explicativ al ilustrațiilor fiind redat și în limbile franceză și engleză.

Elaborarea și editarea unor asemenea lucrări de către Direcția generală a Arhivelor Statului se cuvin continuate, ele constituind o necesitate a activității noastre arhivistice, iar asumarea muncii de migală pe care o pretind se îndreptățește din plin.

ELENA GHEORGHE

* Execuția grafică s-a realizat în Laboratorul de facsimilare al D.G.A.S. Coordonarea tehnică și foto reproducere: Ovidiu Lăzărescu; Retuș — Ecaterina Ionescu; Montaj — Nicolae Gheorghe; Copiat — Marin Dragnea; Tipar — Stelică Marinescu; Foto alb-negru — Traian Petrache și Alexandru Tănăsescu; Copertă și tehnoredactare — Gh. Niculescu; Machetă și supracopertă — Ovidiu Lăzărescu;

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI DE PERFECTIONARE A PREGĂTIRII CADRELOR DIN SISTEMUL ARHIVELOR STATULUI

Noua calitate a muncii, laitmotivul actualei cîincinal, este organic legată de înfăptuirea exemplară a prevederilor privind calificarea, pregătirea profesională și specializarea oamenilor muncii, cuprinse în documentele Congresului al XII-lea al PCR și în cuvîntările secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Asigurarea noii calități în toate domeniile vieții economico-sociale, afirmarea puternică a științei și tehnicii, trecerea României la un stadiu superior de dezvoltare depind în mod fundamental de ridicarea cunoștințelor profesionale, tehnice, științifice și politice, de calitatea activității de pregătire profesională și de gradul de specializare a personalului muncitor.

În deplină concordanță cu aceste dreptă judecăți despre importanța și rolul pregătirii profesionale multilaterale a tuturor oamenilor muncii cuprinse în documentele programatice ale partidului nostru în Direcția generală a Arhivelor Statului a luat ființă în anul 1980 Centrul de perfecționare a pregătirii cadrelor, constituit cu contribuția Academiei R. S. România, Academiei de Științe Sociale și Politice, Ministerului Educației și Învățămîntului, Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Înființarea Centrului reprezintă veriga prin care se reînnoiește firul mereu întrerupt al formării specialiștilor atît de necesari în descifrarea, transcrierea și traducerea docu-

mentelor moștenite din zbuciumata noastră istorie, scrise în diferite limbi, astăzi de circulație restrinsă sau dispărute, expresie a influențelor, a asupririi străine, a relațiilor internaționale în care s-au aflat strămoșii noștri.

În perioada în care a funcționat sub o formă sau alta, sub o denumire sau alta, Școala de arhivistică românească a pregătit prestigioși specialiști atit pentru activitatea Arhivelor cit și a altor instituții de cercetare sau de învățământ superior, aceștia însușindu-și temeinice cunoștințe din domeniul științelor auxiliare ale istoriei și al paleografiilor, fără de care nu se pot folosi izvoarele documentare. Începând cu 1924, anul înființării primei școli practice de arhivari-paleografi și pînă în 1963, anul desființării catedrei de arhivistică din cadrul Facultății de istorie a Universității București, formele organizatorice și titlaturile învățămîntului arhivistic superior s-au modificat, structurat și schimbat mereu, dar un lucru nu a putut fi contestat de nimeni și anume necesitatea existenței lui, singurul în măsură să asigure cunoștințele de specialitate de care au nevoie lucrătorii acestui domeniu special de activitate pentru a-și îndeplini îndatoririle profesionale.

Cu gîndul de a atinge măcar în parte faima de care s-a bucurat în timp învățămîntul arhivistic și trecînd la realizarea programului DGAS de pregătire profesională a cadrelor pe perioada 1981—1985, Centrul de perfecționare și-a stabilit ca obiectiv major al activității sale organizarea procesului de instruire prin cursuri de inițiere în știința arhivistică și științele auxiliare ale istoriei (cronologie, diplomatică, sigilografie, heraldică, genealogie, arheologie, codicologie, biblioteconomie); cursuri de specializare în paleografiile latină, slavă, chirilică, greacă, germană, osmană, maghiară; cursuri de reciclare.

Astfel, Centrul și-a început activitatea în anul 1981 cu organizarea unui curs de inițiere în știința arhivistică și a continuat cu specializarea în paleografiile latină, slavă, germană, și maghiară, cursuri de o lună de zile, care urmează a se desfășura pe o perioadă de 5 ani.

Prin concepția de organizare a cursurilor pe discipline și specialități, tematicile acestora au în vedere în prim plan asigurarea unei activități intensive de descifrare, transcriere, traducere și regestare a documentelor, alternativ cu expuneri, dezbateri, analize a cazurilor specifice, de excepție, de mare subtilitate uneori întîlnite în documente și pe care numai ochiul format al unor buni specialiști, experți ai domeniului le sesizează, le cunosc și le pot rezolva.

Pentru realizarea integrală a planului elaborat, am beneficiat de aportul unui grup de lectori alcătuit din cadre ale DGAS cu mulți ani de experiență, cunoscători ai fondului documentar și ai caracteristicilor acestuia ca și cercetători de prestigiu, cadre didactice universitare din Cluj-Napoca și Bucu-

rești cărora le mulțumim și pe această cale pentru sprijinul acordat.

Responsabilitatea și interesul dovedite deopotrivă de către cursanți și profesori pe întreg parcursul activității au demonstrat întru totul aderența față de comandamentul instituției de a grăbi ritmul formării cadrelor de specialitate pentru o seamă de discipline majore ale istoriei, conferind astfel învățămîntului arhivistic noi valențe, menite să înlăture hiatusul creat și să asigure continuitatea în pregătire.

Participanții la cursuri, în mare parte tineri, cu o temeinică pregătire teoretică, ambițioși și dornici să cunoască și să asimileze cit mai multe cunoștințe ale domeniului căruia vor să i se consacre, au beneficiat de seturi complexe de documente, care au alcătuit baza exercițiilor practice și studiului independent, ca și de o bogată și reprezentativă bibliografie a disciplinelor tratate.

Totodată, menționăm faptul că expunerile ca și aplicațiile practice au fost alcătuite și conduse astfel încît să ofere participanților cit mai multe informații noi de specialitate, tratate în contextul actual al cercetării științifice naționale și internaționale, sugerînd în același timp imaginea dezvoltării viitoare și de perspectivă a științelor auxiliare ale istoriei.

Întrucît procesul de pregătire și specializare al oamenilor este un proces complex care presupune atit instruirea cit și educația, programele au fost completate cu expuneri și dezbateri pe marginea unor aspecte de muncă, prevederi ale legislației, sarcini desprinse din documentele de partid, din cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru cercetarea științifică în general și pentru cea istorică în special. De asemenea, cu prilejul vizitelor organizate la muzee, biblioteci, institute de cercetare și întreprinderi economice s-au organizat și desfășurat utile schimburi de experiență.

Pentru legarea cit mai strînsă a învățămîntului de cercetare și activitatea practică pe care o efectuează lucrătorii din sistemul Arhivelor, la încheierea primelor convocări ale cursurilor deschise s-a stabilit ca temă de cercetare depistarea și pregătirea documentelor scrise în diferite limbi, în vederea alcătuirii unor repertorii, dicționare, glossare ale elementelor românești întîlnite în aceste documente.

Apreciînd ca pozitive primele rezultate obținute în cadrul Centrului, atit din punct de vedere al conținutului științific al activității desfășurate, cit și în privința măsurilor organizatorice întreprinse și a condițiilor materiale create, ne exprimăm convingerea că toți arhiviștii care au participat la cursurile organizate, prin rezultatele obținute în muncă, vor face dovada interesului manifestat, a nivelului de cunoștințe atins ca și a necesității depunerii unor eforturi susținute pentru realizarea, la cotele exigențelor actuale, a sarcinilor profesionale.

MARIA PÎRVULESCU

CURSUL DE PALEOGRAFIE SLAVO-ROMÂNĂ

Din inițiativa foarte lăudabilă a Direcției generale a Arhivelor Statului s-au reluat cursurile de *limba slavă veche și slavonă românească* și de *paleografie slavo-română* care răspund unei imperioase necesități pentru pregătirea și perfecționarea cadrelor acestei instituții de înalt prestigiu. Utilitatea acestor cursuri apare și mai evidentă dacă se ia în considerație faptul că s-a scurs o perioadă destul de lungă de când Școala superioară de arhivistică și-a încheiat activitatea.

Este bine cunoscut faptul că nici un cercetător în domeniul istoriei medievale a poporului român, a culturii sale vechi și al arhivisticii nu-și poate desfășura plin activitatea sa fără cunoașterea slavei vechi și a slavonei românești — limbi în care în evul mediu a fost redactată marea majoritate a documentelor eminate de cancelariile voievodale cât și a manuscriselor cu un cuprins deosebit de variat — reflectare a preocupărilor păturii cărturărești a poporului român.

Dealtfel, cu 9 decenii în urmă — la inaugurarea cursurilor catedrei de limbi slave a Universității din București — marele slavist Ioan Bogdan, în lecția introductivă intitulată *Însemnătatea studiilor slave pentru românii* afirma că în limba slavonă sînt scrise „toate manuscriptele vechi găsite în țările noastre și scrise de români, precum și toate actele voievozilor noștri munteni și moldoveni” și că tot în slavonă „se scriau corespondențele private, zapisele, foile de zestre, testamentele, documentele de moșii și de judecăți, cu un cuvînt, toate actele scrise, cîte se obișnuiau pe vremurile acelea în relațiunile dintre oameni” (p. 16—17)¹. Relevînd importanța studierii paleografiei și diplomatice slave, I. Bogdan preciza că limba slavă veche — denumită de el paleoslavonică — „este începutul și temelul tuturor celorlalte studii slave și fără de el nu putem face nici un pas înainte în filologia slavo-română” (p. 35—36). Prelegerile de paleografie și diplomatică slavo-română predate de I. Bogdan studenților de la Facultatea de istorie (la început cursurile sale erau adresate numai acestora), erau însoțite de exerciții practice de descifrare și interpretare a documentelor.

Punînd bazele unei noi discipline denumită *slavona românească* — pusă în circulație de I. Bogdan spre a combate termenii „bulgar”, „vlaho-bulgar” sau „moldo-vlah” pe care îi considera inproprie pentru denumirea limbii

slavone a textelor noastre² marele slavist a deschis noi perspective cercetărilor în acest domeniu în care, pe lângă el, s-au afirmat o serie de cercetători români și străini. Toți cercetătorii care s-au ocupat de slavona românească au relevat importanța ei pentru istoria poporului român, a culturii noastre vechi cît și pentru istoria limbii române și a celei bulgare.

Prin grafie și ornamente, textele slavo-române se deosebesc de producțiile similare din țările slave.

În ceea ce privește limba, se știe că textele religioase au la bază *limba slavă veche care era limba de vehiculare a culturii medievale, limba cultă a păturii instruite în timpul orînduirii feudale, asemenea limbii latine în țările din apusul și centrul Europei*. În baza conservatorismului, în textele religioase se păstrează numeroase trăsături arhaice.

Limba textelor laice are fond medio-bulgar peste care s-au suprapus numeroase elemente eterogene care au dus la conturarea celor 3 subtipuri: a) moldovean, b) muntean și c) transilvănean. Nota caracteristică, trăsătura specifică a slavonei românești o constituie elementele românești, „românismele” care apar începînd cu a doua jumătate a secolului al XV-lea apoi cu o prezență din ce în ce mai pregnantă suprapunîndu-se într-o repartitie oarecum uniformă peste toată aria redacției românești.

În formulele slave de cancelarie — oarecum stereotipe — nu se constată schimbări vizibile, dar în cuprinsul documentelor dicel intercalau „românisme” care constituie culoarea locală.

Studiul aprofundat al limbii textelor slavo-române l-a determinat pe I. Bogdan să conchidă că în manuscriptele cu cuprins diplomatic, „influența limbii române asupra celei slavone este așa de puternică, încît aceasta din urmă își schimbă formele și construcția după cea dinții³. Cercetătorul rus A. I. Iașimirski ajunge la concluzia că „dicel gîndeau românește și-și exprimau ideile în slavonește”⁴. La concluzii similare au ajuns numeroși alți cercetători, ca N. Iorga, Alexandru Ștefulescu, Stoica Nicolaescu, Mihai Costăchescu, Margareta Ștefănescu, P. P.

² Citeva manuscripte slavo-române din Biblioteca imperială de la Viena, în „Analele Academiei Române”, seria II, t. XI, București, 1889, p. 1.

³ I. Bogdan, *Cîteva manuscripte*, p. 2.

⁴ A. I. Iașimirski, *Язык славянских грамот молдавского происхождения* St. Petersburg, 1909, p. 21, apud St. Ciobanu, *Începuturile scrisului în limba românească*, în „Analele Academiei R.S.R.”. Mem. Sect. lit., seria A III-a, t. X, p. 25(5).

¹ Lecția introductivă s-a publicat 3 ani mai tîrziu, în 1894 fără nici o schimbare, cum afirmă autorul (p. 4).

Panaiteescu, Damian P. Bogdan, Lucia Djamo Diaconiță, G. Mihăilă și alții, care au scos în evidență diverse aspecte ale influenței limbii române vii, vorbite de poporul nostru, asupra limbii slavone ca limbă de cultură și de cancelarie.

Cercetătorii din domeniul istoriei limbii române au acordat și ei atenția cuvenită „românismelor” din limbaj documentelor slavo-române. Astfel, B. P. Hasdeu afirma că în hrisoavele slave „străbunii noștri furișau totdeauna cite un cuvânt român și mai cu seamă reproducind numele proprii personale sau locale”⁵. Ovid Densusianu preciza că „pentru a găsi forme românești vechi, mai numeroase și mai interesante, trebuie să ne adresăm documentelor latine și slave”⁶.

Marea bogăție și varietatea de forme a slavonei românești — fenomen complex și original — în care coexistă trăsături ale principalelor redacții slavone, în care se întrepătrund forme fonetice, morfologice și lexicale slave vechi cu cele medio- și neobulgare, ruso-ucrainene, sârbo-croate și românești constituie dovada de netăgăduit că slavona românească era o limbă de cultură cu caracter compozit

care nu se poate identifica cu nici una din redacțiile slavone.

Dealtfel, prin complexitatea ei, prin multitudinea de forme care se întrepătrund la tot pasul, studiarea aprofundată a slavonei românești necesită cunoștințe temeinice din domeniul tuturor redacțiilor slavone.

Prima serie care a participat la cursul de perfecționare (22 iunie — 18 iulie 1981) s-a pregătit cu simț de răspundere, a depus eforturi susținute și a dat rezultate foarte bune. Astfel, în mod evident, a crescut nivelul de cunoștințe al cursanților atît în domeniul limbii slave vechi cît și al slavonei românești cu reliefația caracteristicilor principale ale subtipurilor precum și a trăsăturilor românești.

În aceeași măsură merită să fie relevate rezultatele foarte bune în domeniul paleografiei slavo-române.

Reluarea anuală a cursurilor, așa cum este prevăzută, va da rezultate din ce în ce mai bune astfel încît Arhivele Statului să aibe un corp de cercetători de valoare care să ducă mai departe tradiția înaintașilor.

LUCIA DJAMO-DIACONIȚĂ

Direcția generală a Arhivelor Statului a luat de curînd inițiativa organizării unor cursuri intensive de paleografie și limbi ale izvoarelor istorice, în felul în care fuseseră ținute cîndva în cadrul vechii școli de arhivistică.

După cursul de paleografie și limbă latină antică și medievală, a urmat, în zilele de 22 iunie — 18 iulie 1981, cel de paleografie, limba slavă veche și slavonă românească, organizat în două grupe (avansați și începători), conduse de conf. dr. Lucia Djamo-Diaconiță și asist. univ. Vitalie I. Stănică, respectiv de cercetător-arhivist Olimpia Guțu, de la Arhivele Statului, și semnatarul acestor rînduri.

În decursul celor patru săptămîni, cursanții din grupa de începători — cercetători-arhiviști și istorici din București, Alexandria, Bacău, Botoșani, Bran, Brăila și Craiova și-au însușit grafia, fonetica, gramatica și elemente de vocabular ale limbii slave vechi, au făcut cunoștință cu variantele slavone tirzii, între care slavona românească ocupă un loc aparte, prezentînd o însemnătate deosebită pentru istoria și cultura veche a poporului nostru. Atît în cadrul cursului, cît și al seminarului, atenția cursanților a fost concentrată asupra celor mai vechi inscripții slavone de pe

teritoriul României (secolele X—XIV) descoperite în ultimele decenii, asupra documentelor slavo-române din diverse epoci, de la sfîrșitul secolului al XVI-lea pînă la secolul al XVII-lea, precum și asupra cronicilor românești în limba slavonă din secolele al XV-lea și al XVI-lea, alături de care la loc de cinste se înscriu celebrele învățături ale lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie.

De asemenea, cursanții au prezentat și discutat referate proprii pe marginea unor cercetări recente consacrate slavonei românești, diplomatiei și paleografiei slavo-române, culturii noastre vechi, precum și unor probleme de etimologie și istorie a terminologiei social-politice și comerciale românești în epoca medievală (lucrări semnate de P. P. Panaiteescu, D. P. Bogdan, I. I. Rusu, P. Olteanu, Lucia Djamo-Diaconiță, G. Mihăilă ș. a.).

Manifestînd un interes deosebit pentru studiul slavonei ca limbă de cultură în Țările Române, alături de latină și, din secolul al XVI-lea, de română, ca și de alte limbi, cursanții au dobîndit posibilitatea de a studia ei înșiși și a pune în valoare numeroasele documente, manuscrise și vechi tipărituri aflate în diverse fonduri arhivistice din țară, achiziționate sau descoperite recent. Nu încapă îndoială că acest bun început va fi continuat în anii următori, extinzîndu-se de asemenea și asupra altor limbi de cultură din epoca veche (greaca, turca, polona, germana, maghiara ș. a.) în care au fost scrise izvoare de preț ale istoriei poporului nostru.

GEORGE MIHĂILĂ

⁵ B. P. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*, vol. I, Introducere, București, 1865, p. 2.

⁶ Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, ediție îngrijită de prof. univ. J. Byck, vol. I, *Originile*, p. 250.

Am acceptat cu multă bucurie invitația de a colabora cu Direcția generală a Arhivelor Statului prin a-mi împărtăși experiența și cunoștințele cursanților care urmau, unii, să deprindă, alții să adîncească ceea ce știau în domeniul paleografiei slavo-române. Aceasta deoarece cursurile respective reprezintă, după părerea mea și, desigur, a organizatorilor, o încercare (reușită dealtfel) de a reinvia Școala arhivistică românească apărută cu aproape șase decenii în urmă — printre primele din lume.

Cursanții, împărțiți în două grupe, atît pentru a se lucra mai ușor cu fiecare, cît și după pregătirea fiecăruia în domeniul respectiv, au dat dovadă de multă conștiințiozitate, dorință de a învăța și unii chiar de talent. Pentru un dascăl este mai mult decît încurajator să lucreze cu oameni maturi, de vîrste diferite (între 30—50 ani) care doresc cu adevărat să învețe cît mai mult și să capete tot mai temeinice deprinderi de lucru cu excepționalele izvoare istorice care sînt documentele noastre din secolele XIV—XVII.

Astăzi principalele probleme ale paleografiei românești fiind rezolvate prin apariția unor prestigioase tratate de specialitate¹ sarcinile actuale ale paleografiei și diplomatiei românești, fie ea slavonă (româno-slavă) sau româno-chirilică propriu-zisă, considerăm că le constituie necesitatea de a aprofunda formele de manifestare a elementelor românești din documentele exprimate de români într-o mantie slavă, de a compara limba și formularul diplomatic al documentelor din prima perioadă a ființării lor (sec. XIV—XV) cu cele din ultimele decenii ale folosirii slavonei (prima jumătate a secolului XVII) și de a

sublinia, pe baza materialului studiat, asemănarea dintre documentele scrise pe teritoriul Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei sau alte părți, dar interesîndu-i pe români. Tot astfel considerăm necesară reliefaarea unității dintre paleografia româno-slavă și cea româno-chirilică, apariția celei de-a doua din prima, faptul că aparțin aceluiași popor român.

Alături de multe alte elemente, asemănările dintre documentele de dincolo și dincoace de Milcov (în cele două țări române ele fiind cele mai numeroase în pofida ființării a două state feudale), demonstrează existența unei unități a conștiinței românești cu multe veacuri în urmă.

În timpul activității practice cu cursanții s-a resimțit necesitatea elaborării și tipăririi unui dicționar slavo-român pentru documentele emise pe teritoriul românesc. Aceasta cu atît mai mult cu cît pentru căutarea unor cuvinte ar trebui răsfoite dicționare etimologice ale mai multor limbi (slava veche, bulgara, sirbo-croata, polona, rusa, ucraineana etc) ceea ce constituie pentru tinerii cercetători evident o mare dificultate. Pînă în prezent literatura de specialitate cuprindea lucrări referitoare în exclusivitate la elementele românești din documente².

Consider că lăudabila inițiativă de a organiza aceste cursuri cu caracter post-universitar de către Direcția generală a Arhivelor Statului este o reușită, întrucît reprezintă o continuare a Școlii arhivistice, avînd nobila misiune de a pregăti temeinic generațiile de tineri cercetători.

VITALIE STĂNICĂ

DESFAȘURAREA SESIUNILOR DE ÎNVĂȚĂMINT PROFESIONAL ÎN ANUL 1981

Anul 1981 a marcat începutul unui nou ciclu în cadrul complexului program de perfecționare a pregătirii de specialitate a întregului personal din sistemul Arhivelor Statului. Ancorat în realitățile etapei pe care o parcurgem, procesul de învățămînt urmărește să facă totul pentru a fi capabil să răspundă cerințelor dezvoltării economico-sociale și — după cum remarcă tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al doilea Congres al Consiliului oamenilor muncii — „să asigure socie-

tății socialiste oameni cu un înalt nivel politic și cultural, în stare să asigure înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului“.

Între formele și metodele de realizare a continuei perfecționări a pregătirii profesionale un rol esențial revine instruirii prin învățămîntul la locul de muncă. Temeiul acestei forme de pregătire îl constituie studiul individual, care permite tuturor cadrelor de specialitate ca pe lingă însușirea normelor și

¹ Damian P. Bogdan, *Paleografia româno-slavă. Tratat și album*, DGAS, București, 1978, 391 p. + 100 ilustrații; Emil Virtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Edit. științifică, București, 1968, 384 p. + 16 ilustrații.

² Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946, 276 p.; Gh. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi*, Edit. enciclopedică, București, 1974, 348 p.; *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, 1374—1600, Edit. Academiei R. S. România, 1981, 368 p.

instrucțiunilor ce reglementează munca arhivistică să cerceteze tot ceea ce apare nou în literatura de specialitate, precum și pe tărîmul științei istorice.

Scopul principal al instruirii prin învățămîntul la locul de muncă constă în îmborsăpătarea sistematică a cunoștințelor de specialitate printr-o pregătire permanentă și multilaterală, efectuată la nivelul exigențelor actuale în vederea participării cu mai multă eficiență la realizarea importantelor obiective ale științei arhivistice și istoriografiei românești. În același timp studiul individual constituie principala cale de parcurgere a tematicilor în baza cărora se desfășoară convocările semestriale ale grupelor profesionale din sistemul Arhivelor Statului. Aceste convocări, care s-au dovedit a fi adevărate sesiuni științifice sînt o materializare a pregătirii de specialitate prin învățămîntul la locul de muncă. În sprijinul acestei afirmații poate fi adusă, ca principal argument, reușita convocare a grupei profesionale coordonată de directorul general al Arhivelor Statului, desfășurată la Tg. Mureș, paralel cu lucrările sesiunii al cărei generic a fost „Dezvoltarea patrimoniului cultural în sprijinul cercetării științifice” organizată din inițiativa Consiliului Culturii și Educației Socialiste în colaborare cu Direcția generală a Arhivelor Statului.

Prin natura problemelor de specialitate, prin conținutul referatelor pe teme de arhivistică sau istorie, supuse analizei plenare, sesiunile celorlalte grupe profesionale capătă aceeași ținută științifică, chiar dacă privesc prin prisma numărului participanților au un caracter mai restrîns.

Referatele prezentate în cursul anului de învățămînt care face obiectul succintei noastre analize au abordat atît probleme majore ale activității arhivistice, cît și teme de actualitate ale istoriei patriei, între acestea locul primordial ocupîndu-l cele dedicate celei de a 60-a aniversări a fîuririi Partidului Comunist Român. Lucrările cu teme de istorie au prezentat valențe deosebite, argumentarea faptelor și demonstrarea afirmațiilor bazîndu-se pe izvoarele păstrate în fondurile arhivistice. Selectînd cu discernămint datele și informațiile desprinse din documentele supuse unei analize și interpretări originale, cele mai multe referate — dintre care merită a fi menționate cele referitoare la „Lupta maselor populare sub conducerea P.C.R. pentru libertate și independență națională”, „P. C. R. — conducătorul luptelor revoluționare ale proletariatului pentru drepturi sociale și naționale”, „Din cronica luptei clasei muncitoare, în frunte cu comuniștii împotriva fascismului și războiului hitlerist” — s-au bucurat de aprecierea unanimă a participanților la dezbateri.

La rîndul lor, referatele cu teme de pură specialitate, analizînd fie probleme specifice activităților arhivistice, fie evoluția organizatorică a unor vechi instituții românești

creatoare de arhivă, fie în mare măsură istoricul instituției Arhivelor Statului, au demonstrat pe de o parte necesitatea cunoașterii temeinice a structurilor instituționale pentru prelucrarea și ordonarea științifică a fondurilor, iar pe de altă parte au evidențiat utilitatea întocmirii unor micromonografii care ar putea să constituie baza unui amplu istoric al arhivelor românești.

Concluzia generală care se desprinde — fie că este vorba de lucrări cu teme de istorie, fie că ne referim la cele cu profil arhivistic — constă în faptul că cele mai multe dintre ele s-au materializat în contribuții noi ale autorilor care cercetează de mai mulți ani o temă sau alta, rezultatele investigațiilor lor fiind valorificate prin articole publicate în „Revista Arhivelor” sau diverse periodice de specialitate. Alte asemenea lucrări au fost finalizate prin prezentarea lor în cadrul unor simpozioane sau sesiuni științifice organizate cu prilejul ampleror manifestări dedicate aniversării gloriosului jubileu al fîuririi Partidului Comunist, sau comemorării altor momente de seamă ale trecutului patriei.

Sesiunile consacrate învățămîntului profesional nu se limitează, însă, doar la prezentarea și analizarea referatelor întocmite de cadrele de specialitate, ci acordă un spațiu larg și dezbaterii, în cadrul grupelor, a unor probleme cu care ne confruntăm în procesul muncii sau cărora instituția noastră le acordă o atenție deosebită atît pentru activitatea actuală cît și pentru cea de perspectivă. Semnificative în a demonstra oportunitatea abordării unor asemenea teme sînt participarea activă și vtile discuții purtate pe marginea importantelor probleme cum sînt selecționarea documentelor din Fondul Arhivistic Național, situația arhivelor create de unitățile din învățămînt, necesitatea îmbunătățirii nomenclatorului și indicatorului termenelor de păstrare, utilizarea calculatorului electronic în munca de arhivă — proces important în modernizarea activității instituției. Purtate de regulă printr-un dialog viu, în care confruntările de idei, de opinii sînt caracteristici de bază, dezbaterile s-au soldat cu propuneri și soluții concrete ce s-au dovedit ulterior capabile să contribuie la îmbunătățirea procesului muncii.

Dealtfel, se poate aprecia că sesiunile organizate pentru perfecționarea profesională — expresie și încununare a pregătirii prin învățămîntul la locul de muncă — constituie un cadru deosebit de favorabil pentru a stimula și pune în evidență preocupările majorității lucrătorilor din sistemul Arhivelor Statului pentru lărgirea orizontului de cunoaștere, aprofundarea elementelor noi și integrarea lor în activitatea arhivistică, ceea ce conferă acestuia noi valențe pe planul calității, operativității și eficienței muncii.

CORNELIU LUNGU

LISTA ATAȘAȚILOR MILITARI ROMÂNI (1877—1944)

DUMITRU PREDĂ, MIHAI RETEGAN

Din 1859 pînă la obținerea independenței de stat, România, potrivit normelor de drept internațional, nu a putut acredita atașați militari pe lingă agențiile diplomatice înființate peste hotare. Cu toate acestea și împotriva opoziției Porții otomane, statul român a trimis, alături de diplomați civili, și ofițeri din Corpul de stat major al armatei însărcinați cu diferite misiuni, observatori la manevrele anuale ale unor armate străine, pentru procurare de armament, studii și stagii în unele armate străine etc.

După dobîndirea independenței depline de stat, în două capitale — Constantinopol și Paris — acreditarea atașaților militari a devansat ridicarea agențiilor la nivel de legăție și prezentarea trimisilor extraordinari și a miniștrilor plenipotențieri la post. Maiorul Romulus Magheru a fost primul atașat militar român investit cu toate prerogativele ce decurgeau din acest rang (1878). I-a urmat căpitanul Pavel Stătescu, acreditat în 1879 pe lingă agenția diplomatică de la Paris. În celelalte state, pînă la data prezentării atașaților militari, s-au utilizat organe aparținînd Oficiului diplomatic român din țara respectivă.

Referitor la activitatea și la modalitățile practice de realizare a îndatoririlor unui atașat militar la postul său, o instrucțiune a Marelui stat major din 1896 — prima care reglementează misiunea atașaților — stipula: „Principala lor datorie este de a studia organizarea detaliată a armatei statului unde se află, a se ține la curent cu modificările și perfecționările ce i se aduc [...] arătînd opiniunea lor și mijloacele ce s-ar putea întreprinde pentru ca aceste perfecționări să se introducă și la noi”¹. Iar în ceea ce privește mijloacele îndeplinirii misiunilor sale, un ordin circular din 1907 al ministrului de război Alexandru Averescu, și el fost atașat militar, sublinia că atașatul se va servi „exclusiv numai de publicațiunile oficiale și neoficiale precum și de ceea ce li se arată”². Alte două laturi ale activității atașaților militari erau importante: una privea facilitarea comerțului de armament, iar cealaltă viza controlul elevilor și ofițerilor români (mai mici în grad) aflați în străinătate la studii, stagii sau cu diverse însărcinări. După 1920 a crescut importanța lor, participînd la lucrări prilejuite de încheierea unor convenții militare.

Avînd în vedere cerințele complexe ce se puneau în fața atașaților săi, Marele stat major a căutat ca „reprezentanții armatei române” — cum mai erau ei numiți — să fie printre cei mai pregătiți ofițeri, brevetăți de stat major.

buni cunoscători ai limbilor de circulație internațională și avînd o educație multilaterală. „Prin natura misiunii lui — sublinia instrucțiunea din 1896 — atașatul militar trebuie să posede o instrucțiune militară completă, să aibă o pozițiune materială care să-i permită de a face față tuturor cerințelor ce necesită această misiune, să aibă o educațiune îngrijită și un bun caracter, să fie inteligent și dibaciu [...]. În educațiune intră și cunoștința mai multor limbi străine care înlesnesc relațiunile sociale și măresc valoarea persoanei”³. Astfel au fost recrutați pentru funcția de atașat militar cei mai buni ofițeri ai armatei române care, ulterior, datorită pregătirii lor deosebite, au ajuns să ocupe funcții importante; printre ei sînt de menționat: mareșalul Alexandru Averescu (președinte al Consiliului de Miniștri, ministru în mai multe cabinete), generalul Constantin Coandă (președinte al Consiliului de Miniștri), generalul Petre Dumitrescu (general de armată), generalul Paul Teodorescu (ministru al aerului și marinei, director al Școlii superioare de război), generalul Florea Țenescu (șef al Marelui stat major), generalul Dumitru Dămăceanu (șeful de stat major al Comandamentului militar al capitalei în august 1944), generalul Constantin Sănătescu (președinte al Consiliului de Miniștri, șef al Marelui stat major). Unii dintre atașați au avut preocupări științifice promovînd în lucrările lor o gîndire militară originală sau încercînd să adapteze la specificul românesc experiența dobîndită în arta militară internațională (colonelul Constantin Pietraru, colonelul Radu Dinulescu, colonelul Radu Davidescu, colonelul Octavian Vorobchievici, generalul Aurel Moldoveanu, colonelul Alexandru Budiș sau generalul Radu Rosetti).

De la începutul înființării instituției și pînă după primul război mondial atașații militari reprezentau doar armata de uscat. Din deceniul al treilea al secolului nostru România a acreditat și atașați navali. Primul atașat naval cunoscut a fost lt. comandorul Niculescu Gheorghe, în 1927, cu reședința permanentă la Londra și cu acreditare și în Franța și Italia. De asemenea, și arma aeronauticii a fost mai tirziu reprezentată: primul atașat aero a fost maiorul Gheorghiu Ermil, în 1931, cu acreditare triplă, Franța, Anglia și Italia.

Prezentăm în continuare lista atașaților⁴, folosind formula „pe țări”, întrucît ilustrează dinamica cronologică a stabilirii relațiilor militare ale României cu celelalte state.

¹ Ibidem, f. 9.

² Rezultat al unor minuțioase cercetări ale arhivelor militare și ale presei oficiale de profil materialul este pasibil de întregiri și autorii primesc bucuroși sugestii sau corecturi, făcute însă pe o bază informațională serioasă.

³ Arhiva Ministerul Apărării Naționale, fond 948, dosar 1773, f. 8.

⁴ Ibidem, f. 12.

1. IMPERIUL OTOMAN – TURCIA. 1878–1944

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul	Anul acreditării	Anul încetării misiunii	Reședința permanentă	Observații
1	2	3	4	5	6	7
1.	Magheru Romulus	maior	1878	1879	Constantinopol	Din 1879 până în 1910 România nu a mai acreditat atașat militar.
2.	Razu Aristide	maior	1910	1913	Ankara	În 1911 a fost acreditat și în Grecia, funcție pe care a îndeplinit-o până în 1913. Avansat lt. colonel.
3.	Trantomir Lucian	maior	1913	1916	Ankara	Din 1913 acreditat și în Grecia Avansat lt. colonel.
4.	Glatz Alexandru	lt. colonel	1919	1921	Ankara	Avansat colonel
5.	Filimon Ioanichie	lt. colonel	1921	1922	Sofia	Acreditat și în Bulgaria
6.	Dumitriu Haralambie	lt. colonel	1923	1924	Sofia	Acreditat și în Bulgaria
7.	Pastia Fotache	lt. colonel	1924	1928	Sofia	Acreditat și în Bulgaria (până în 1925)
8.	Chiriacescu Mihail	maior	1928	1934	Ankara	Între 1928–1934 atașatul militar din Turcia a fost acreditat și în Grecia.
9.	Popescu Ion	maior	1930	1932	Ankara	Atașat militar adjunct. A fost acreditat și în Grecia.
10.	Gheorghe Ion	lt. colonel	1935	1937	Ankara	A participat la lucrările prilejuite de încheierea alianței militare a Înțelegerii Balcanice.
11.	Teodorescu Traian	colonel	1938	1944	Ankara	Între 1940–1941 acreditat și în Grecia. Avansat general. Prin contactele stabilite cu atașatul militar britanic, generalul A. C. Arnold, a fost unul din emisarilor guvernului în tentativa de scoatere a României din război.
12.	Economu Ion	cpt. comandor	1940 (?)	1944	Ankara	Atașat naval. A stat în funcție până în 1945.

2. FRANȚA. 1879–1944

1.	Stătescu Pavel	căpitan	1879	1881	Paris	
2.	Carp Ioan	colonel	1881	1885	Paris	
3.	Văsescu Gheorghe	căpitan	1886	1889	Paris	Acreditat și în Belgia
4.	Văleanu Dimitrie	căpitan	1889	1890	Paris	Acreditat și în Belgia
5.	Coandă Constantin	maior	1890	1891	Paris	Acreditat și în Belgia
6.	Ghica Mihail	maior	1892	1893	Paris	Acreditat și în Belgia
7.	Mihăilescu George	maior	1894	1895	Paris	Acreditat și în Belgia
8.	Văleanu Dimitrie	maior	1895	1896	Paris	Acreditat și în Belgia
9.	Pietraru Constantin	căpitan	1896	1897	Paris	Acreditat și în Belgia
10.	Gărdescu Ioan	maior	1897	1899	Paris	Acreditat și în Belgia. Avansat lt. colonel
11.	Miclescu George	căpitan	1899	1906	Paris	Acreditat și în Belgia. Avansat maior
12.	Sturdza Alexandru	căpitan	1907	1911	Paris	Acreditat și în Belgia. Avansat maior
13.	Soutzo Dimitrie	maior	1911	1917	Paris	Acreditat și în Belgia. Avansat lt. colonel
14.	Ionescu Munte Constantin	lt. colonel	1917	1918	Paris	Acreditat și în Belgia
15.	Soutzo Dimitrie	colonel	1919	1922	Paris	Potrivit unei singure informații a fost acreditat și în Spania
16.	Antonescu Ion	colonel	1922	1923	Paris	
17.	Opreșcu Gheorghe	colonel	1923	1926	Paris	
18.	Niculescu Constantin	lt. colonel	1926	1928	Paris	În 1925 era atașat militar adjunct

1	2	3	4	5	6	7
19.	Niculescu Gheorghe	lt. comandor	1927	1935	Londra	Atașat naval. Acreditat și în Austria și Italia. Avansat comandor
20.	Georgescu Pompiliu	căpitan	1927	1928	Paris	Atașat militar adjunct
21.	Tătăranu Nicolae	lt. colonel	1928	1930	Paris	Acreditat și în Belgia
21.	Dumitrescu Petre	general de brigadă	1931	1932	Paris	Acreditat și în Belgia
23.	Murășescu Ioan	căpitan	1929	1934	Paris	Atașat militar adjunct
24.	Gheorghiu Ermil	lt. comandor	1931	1936	Paris	Atașat aero. În aceeași funcție a fost acreditat în Italia și în Anglia
25.	Teodorescu Paul	colonel	1932	1936	Paris	A fost acreditat în Spania și în Belgia
26.	Miclescu Radu	lt. colonel	1935	1936	Paris	Atașat militar adjunct
27.	Nicolau Constantin	lt. comandor ing.	1936	1939	Paris	Atașat aero. În aceeași funcție a fost acreditat și în Anglia
28.	Boian Nicolae	maior	1936	1940	Paris	Atașat militar adjunct
29.	Potopeanu Gheorghe	colonel	1936	1938	Paris	A fost acreditat în Belgia și în Spania
30.	Zadik Grigore	maior	1937	1940	Paris	Atașat militar adjunct
31.	Teodorini Corneliu	colonel	1939	1940	Paris	A fost acreditat și în Belgia
32.	Tomoroveanu Ion	colonel	1941	1944	Paris	
33.	Athanasiu Constantin	lt. colonel	1942	1944	Paris	Atașat militar adjunct

3. AUSTRO-UNGARIA. 1884–1916

1.	Vartiade Panait	lt. colonel	1864	1885	Viena	
2.	Coandă Constantin	maior	1866	1890	Viena	Acreditat și în Germania
3.	Mavrocordat Leon	căpitan	1891	1893	Viena	Acreditat și în Germania
4.	Ghica Grigore	căpitan	1893	1895	Viena	Acreditat și în Germania
5.	Dumitrescu Aurel	căpitan	1895	1898	Viena	Avansat maior
6.	Exarcu George	maior	1899	1904	Viena	Avansat lt. colonel
7.	Schima Mihail	căpitan	1905	1909	Viena	Avansat maior
8.	Erechia Gheorghe	maior	1910	1913	Viena	
9.	Stârcea Traian	căpitan	1914	1916	Viena	Avansat maior

4. GERMANIA. 1884–1944¹

1.	Magheru Romulus	lt. colonel	1884	1887	Berlin	
2.	Coandă Constantin	maior	1887	1890	Viena	Acreditat și în Austro-Ungaria
3.	Mavrocordat Leon	căpitan	1891	1893	Viena	Acreditat și în Austro-Ungaria
4.	Ghica Grigore	căpitan	1893	1895	Viena	Acreditat și în Austro-Ungaria
5.	Averescu Alexandru	maior	1895	1899	Berlin	Avansat lt. colonel
6.	Rășcanu Ioan	căpitan	1907	1911	Berlin	Avansat maior
7.	Mircescu Ludovic	maior	1911	1914	Berlin	Avansat lt. colonel
8.	Iovanovici Anton	lt. colonel	1914	1916	Berlin	
9.	Athanasescu Gheorghe	colonel	1919	1927	Berlin	Între anii 1921–1924 a fost acreditat și în Italia.
10.	Negulescu Ion	lt. colonel	1927	1930	Berlin	A fost acreditat și în Olanda între 1928–1930.
11.	Brătescu Constantin	maior	1930	1935	Berlin	Acreditat și în Olanda. Avansat lt. colonel
12.	Antonescu Petre	lt. colonel	1935	1938	Berlin	Acreditat și în Olanda
13.	Gârbea Titus	lt. colonel	1938	1939	Berlin	A fost acreditat și în Olanda și în Elveția.
14.	Vorobchievici Octav	lt. colonel	1939	1940	Berlin	
15.	Zaharescu Alexandru	lt. comandor	1938	1942	Berlin	Atașat aero
16.	Proca Alexandru	maior	1939	1940	Berlin	Atașat militar adjunct
17.	Gheorghe Ion	colonel	1940	1943	Berlin	Acreditat și în Elveția și în Danemarca. Avansat general. A îndeplinit și funcția de atașat aero; Din 1943 numit ministru al României la Berlin

¹ Din 1900–1907 lipsesc date; este probabil ca atașatul militar de al Viena să fi fost acreditat și în Germania.

1	2	3	4	5	6	7
18.	Tilichi Eugen	lt. colonel	1943	1944	Berlin	Acreditat și în Elveția și în Danemarca
19.	Balotescu Nicolae	lt. comandor	1942	1944	Berlin	Atașat aero
20.	Antonescu Nicolae	cpt. comandor	1942	1944	Berlin	Atașat naval
21.	Constantinescu Ioan	maior	1943	1944	Berlin	Atașat militar adjunct
22.	Iliescu Dima	maior	1943	1944	Berlin	Atașat militar adjunct

5. BELGIA. 1886–1940

1.	Văsescu Gheorghe	căpitan	1886	1889	Paris	Acreditat și în Franța.
2.	Văleanu Dimitrie	căpitan	1889	1890	Paris	Acreditat și în Franța
3.	Coandă Constantin	maior	1890	1891	Paris	Acreditat și în Franța
4.	Ghica Mihail	maior	1892	1893	Paris	Acreditat și în Franța
5.	Mihăilescu George	maior	1894	1895	Paris	Acreditat și în Franța
6.	Văleanu Dimitrie	maior	1895	1896	Paris	Acreditat și în Franța
7.	Pietraru Constantin	căpitan	1896	1897	Paris	Acreditat și în Franța
8.	Gărdescu Ioan	maior	1897	1899	Paris	Acreditat și în Franța. Avansat lt. colonel
9.	Miclescu George	căpitan	1899	1906	Paris	Acreditat și în Franța. Avansat maior
10.	Sturdza Alexandru	căpitan	1907	1911	Paris	Acreditat și în Franța. Avansat maior
11.	Soutzo Dimitrie	maior	1911	1917	Paris	Acreditat și în Franța. Avansat lt. colonel
12.	Ionescu Munte Constantin	lt. colonel	1917	1918	Paris	Acreditat și în Franța
13.	Manu Gheorghe	colonel	1919	1922	Bruxelles	
14.	Antonescu Ion	colonel	1923	1926	Londra	Acreditat și în Anglia
15.	Niculescu Constantin	lt. colonel	1926	1928	Paris	Acreditat și în Franța
16.	Tătăranu Nicolae	lt. colonel	1928	1930	Paris	Acreditat și în Franța
17.	Dumitrescu Petre	general de brigadă	1931	1932	Paris	Acreditat și în Franța
18.	Teodorescu Paul	colonel	1932	1936	Paris	Acreditat în Franța și în Spania
19.	Potopcanu Gheorghe	colonel	1936	1938	Paris	A mai fost acreditat în Franța și în Spania
20.	Teodorini Corneliu	colonel	1939	1940	Paris	Acreditat și în Franța

6. BULGARIA. 1904–1944²

1.	Petala Nicolae	căpitan	1904	1909	Sofia	
2.	Dabija Gheorghe	maior	1910	1913	Sofia	Între 1911–1913 a fost acreditat și în Serbia
3.	Gherculescu Dumitru	maior	1913	1914	Sofia	
4.	Țenescu Florea	căpitan	1914	1916	Sofia	A fost avansat maior.
5.	Filimon Ioanichie	lt. colonel	1919	1922	Sofia	Din 1921 a fost acreditat și în Turcia.
6.	Dumitriu Haralambie	lt. colonel	1923	1924	Sofia	Acreditat și în Turcia
7.	Pastia Fotache	lt. colonel	1924	1925	Sofia	Acreditat și în Turcia în 1924;
8.	Mazarini Nicolae	maior	1925	1929	Sofia	Avansat lt. colonel
9.	Moldoveanu Aurel	maior	1929	1932	Sofia	
10.	Popescu Ioan	maior	1932	1935	Sofia	
11.	Diaconescu Ioan	maior	1935	1938	Sofia	
12.	Budiș Alexandru	lt. colonel	1938	1941	Sofia	
13.	Pleșoianu Iacob	maior	1941	1944	Sofia	A stat în funcție până în 1945

7. ITALIA. 1906–1944

1.	Vlădescu Gheorghe	maior	1906	1911	Roma	Avansat lt. colonel
2.	Ignat Mihail	căpitan	1911	1916	Roma	Avansat maior
3.	Florescu Ioan	colonel	1917	1918	Roma	
4.	Trăilescu Ioan	maior	1917	1918	Roma	Atașat militar adjunct
5.	Cezărescu Ștefan	lt. colonel	1919	1921	Roma	

² Între 1879–1904 nu au existat atașați militari; s-au utilizat persoane aparținând Oficiului diplomatic român acreditat la Sofia, viceconsulii Mărgăritescu și Mincu.

1	2	3	4	5	6	7
6:	Athanasescu Gheorghe	colonel	1921	1924	Berlin	Între anii 1921—1924 activitatea biroului atașatului militar din Italia, desființat din motive financiare, a fost asigurată de atașatul militar român din Germania
7.	Scheletti Mihail	colonel	1925	1927	Roma	
8.	Niculescu Gheorghe	lt. comandor	1927	1935	Londra	Atașat naval. Acreditat și în Anglia și Franța. Avansat comandor
9.	Popescu David	lt. colonel	1928	1931	Roma	
10.	Gheorghiu Ermil	lt. comandor	1931	1936	Paris	Atașat aero. În aceeași funcție a fost acreditat în Franța și în Anglia
11.	Skelletti Emil	lt. colonel	1932	1936	Roma	
12.	Dămăceanu Dumitru	maior	1936	1938	Roma	A fost acreditat și în Albania
13.	Gudju Ioan	lt. comandor	1936	1938	Roma	Atașat aero
14.	Petrescu Gheorghe	lt. colonel	1938	1940	Roma	A fost acreditat și în Albania
15.	Ștefănescu Mihail	cpt. comandor	1938	1940	Roma	Atașat aero
16.	Corbuleanu Mihail	colonel	1940	1944	Roma	Avansat general. A îndeplinit și funcțiile de atașat aero și naval
17.	Hanțiu Leon	căpitan	1940	1942	Roma	Atașat aero
18.	Cristescu Ion	căpitan	1941	1944	Roma	Atașat naval

8. RUSIA. 1910—1918³

1.	Holban Ștefan	maior	1910	1912	Petersburg	A fost avansat lt. colonel
2.	Prodan Ion	maior	1913	1915	Petersburg	
3.	Holban Ștefan	lt. colonel	1915	1917	Petrograd	
4.	Marțian Dumitru	maior	1916	1917	Petrograd	Atașat militar adjunct
5.	Palade Dumitru	lt. colonel	1918	1918	Oslo	A fost acreditat și în Norvegia
6:	Ene Constantin	maior	1918	1918	Oslo	Atașat militar adjunct. A fost acreditat și în Norvegia

9. GRECIA. 1911—1940

1.	Razu Aristide	lt. colonel	1911	1913	Ankara	A fost acreditat și în Turcia
2.	Trantomir Lucian	maior	1913	1914	Ankara	A fost acreditat și în Turcia
3.	Crăiniceanu Constantin	maior	1914	1917	Atena	Avansat lt. colonel
4.	Ignat Mihail	maior	1918	1919	Atena	A îndeplinit și funcția de ofițer de legătură pe lângă Comandamentul aliat de la Salonic. Din 1924 până la sfârșitul lui 1927 România nu a mai avut atașat militar în Grecia.
5.	Ghica Alexandru	lt. colonel	1919	1923	Atena	Acreditat și în Turcia pe întreaga perioadă.
6.	Chiriacescu Mihail	maior	1928	1934	Ankara	Atașat militar adjunct. Acreditat și în Turcia.
7.	Popescu Ion	maior	1930	1932	Ankara	
8.	Teodorescu Gheorghe	lt. colonel	1935	1937	Atena	
9.	Idieru Alexandru	lt. colonel	1938	1939	Belgrad	Acreditat și în Iugoslavia din 1937.
10.	Rădulescu Florin	lt. colonel	1939	1940	Belgrad	Acreditat și în Iugoslavia
11.	Teodorescu Traian	colonel	1940	1941	Ankara	Acreditat și în Turcia
12.	Ionescu Constantin	lt. colonel	1941	1941	Atena	

10. SERBIA (IUGOSLAVIA). 1911—1944

1.	Dabija Gheorghe	maior	1911	1913	Sofia	Acreditat și în Bulgaria
2.	Cihoski Henri	lt. colonel	1913	1914	Belgrad	Acreditat pe lângă Marele cartier general al armatei sîrbe

³ Între 1904—1905 lt. colonel Găiceanu Traian și maiorul Dumitriu Haralambie au îndeplinit funcția de atașaji militari pe lângă Statul major general al armatei ruse. Din 1918 până în 1948 România nu a mai avut acreditați atașaji militari în U.R.S.S., deși în 1936 cele două țări au reluat relațiile diplomatice.

1	2	3	4	5	6	7
3.	Dumitrescu Toma	maior	1914	1917	Niș	
4.	Motaș Dumitru	colonel	1919	1927	Belgrad	
5.	Miltiade Constantin	colonel	1927	1928	Belgrad	
6.	Pastia Alexandru	maior	1928	1930	Belgrad	
7.	Crețulescu Ilie	lt. colonel	1931	1937	Belgrad	
8.	Idieru Alexandru	lt. colonel	1937	1939	Belgrad	A fost acreditat și în Grecia;
9.	Rădulescu Florin	lt. colonel	1939	1940	Belgrad	A fost acreditat și în Grecia.
10.	Balasin Gheorghe	colonel	1940	1941	Belgrad	
11.	Maftei Constantin	maior	1941	1944	Zagreb	Pentru statul croat.

(?)

11. S.U.A. 1917-1940⁴

1.	Teiușanu Livius	maior	1917	1919	Washington
2.	Ressel Carol	colonel	1919	1921	Washington
3.	Petrescu Dumitru	colonel	1939	1940	Washington

12. MAREA BRITANIE. 1917-1941

1.	Arion Nicolae	lt. colonel	1917	1919	Londra	
2.	Costiescu Ghica	căpitan (rez)	1917	1919	Londra	Atașat militar adjunct
3.	Căpităneanu Douglas	lt. colonel	1919	1922	Londra	Atașat militar adjunct
4.	Rosetti Radu	colonel	1919	1922	Londra	
5.	Antonescu Ion	colonel	1923	1926	Londra	Acreditat și în Belgia
6.	Rădescu Nicolae	colonel	1926	1928	Londra	Avansat general de brigadă
7.	Sănătescu Constantin	colonel	1928	1934	Londra	
8.	Niculescu Gheorghe	lt. comandor	1927	1935	Londra	Atașat naval. Acreditat și în Franța și Italia. Avansat comandor
9.	Dumitrescu Gheorghe	comandor	1935	1941	Londra	Avansat contraamiral. A îndeplinit și funcția de atașat naval în Anglia și Franța. A rămas în funcție până în februarie 1941
10.	Gheorghiu Ermil	lt. comandor	1931	1936	Paris	Atașat aero. Aceeași funcție a îndeplinit în Franța și Italia;
11.	Marinescu Cezar	căpitan	1935	1936	Londra	Atașat militar adjunct
12.	Iliescu Gheorghe	căpitan	1937	1941	Londra	Atașat militar adjunct

13. JAPONIA. 1917-1944⁵

1.	Bianu Alexandru	locotenent (rez.)	1917	1918	Tokio	Avansat căpitan (rez.)
2.	Argeșeanu Gheorghe	lt. colonel	1919	1921	Tokio	
3.	Băgulescu Gheorghe	colonel	1935	1938	Tokio	
4.	Rădulescu Nicolae	colonel	1938	1944	Tokio	Îndeplinea și funcția de atașat aero și naval. Avansat general de brigadă. Din 1943 a fost numit și însărcinat cu afaceri ad-interim în Japonia. A fost acreditat și pentru statul Manciuko.

14. NORVEGIA. 1918-1940⁶

1.	Palade Dumitru	lt. colonel	1918	1918	Oslo	Acreditat și în Rusia
2.	Ene Constantin	maior	1918	1918	Oslo	Atașat militar adjunct
3.	Gârbea Titus	lt. colonel	1939	1940	Stockholm	Acreditat și în Rusia
						A mai fost acreditat în Suedia, Finlanda și Danemarca. Avansat colonel

⁴ Începând cu 1922 până în 1938 din motive de ordin financiar România nu a mai acreditat atașat militar în S.U.A.

⁵ Din 1922 până în 1934, din motive de ordin financiar, România nu a mai acreditat atașat militar în Japonia.

⁶ Între anii 1918 și 1939 România nu a mai acreditat atașaji militari în Norvegia.

15. Cehoslovacia. 1919-1939

1	2	3	4	5	6	7
1.	Vecchio Lucio Victor	maior	1919	1921	Praga	În 1919 a fost ofițer de legătură pe lângă Marelui cartier general cehoslovac.
2.	Iovanovici Anton	colonel	1921	1922	Praga	A fost acreditat și în Austria din 1919.
3.	Pastia Fotache	lt. colonel	1923	1924	Praga	
4.	Dumitriu Haralambie	colonel	1924	1927	Praga	
5.	Racoviță Aurel	lt. colonel	1927	1930	Praga	
6.	Nasta Andrei	lt. colonel	1930	1935	Praga	
7.	Eftimiu Ion	lt. colonel	1935	1939	Praga	

16. Austria. 1919-1938⁷

1.	Iovanovici Anton	colonel	1919	1922	Viena-Praga	Până în 1921 a avut reședința la Viena. După această dată și până la sfârșitul anului 1922, fiind acreditat și în Cehoslovacia, i s-a stabilit reședința permanentă la Praga.
2.	Șova Nicolae	colonel	1936	1938	Viena	
3.	Gavrilescu Alexandru	lt. colonel	1938	1938	Viena	

17. Ungaria. 1919-1944

1.	Mărgărețescu Polichron	lt. colonel	1919	1927	Budapesta	Avansat colonel în 1923
2.	Dragalina Corneliu	lt. colonel	1927	1930	Budapesta	
3.	Pălăgeanu Nicolae	colonel	1930	1934	Budapesta	
4.	Leonida Paul	maior	1935	1938	Budapesta	Avansat lt. colonel
5.	Davidescu Radu	lt. colonel	1938	1941	Budapesta	Acreditat și în Slovacia din 1940
6.	Cozloschi Alexandru	colonel	1942	1944	Budapesta	Avansat colonel
7.	Andrei Virgil	căpitan	1941	1944	Budapesta	Atașat militar adjunct

18. Polonia. 1919-1939

1.	Bădulescu Alexandru	lt. colonel	1919	1922	Varșovia	A participat la lucrările de elaborare a unei convenții ce avea în vedere schimbul de armament și tehnică de luptă (1924)
2.	Trandafirescu Constantin	lt. colonel	1923	1925	Varșovia	
3.	Nicolaescu Aurel	lt. colonel	1925	1930	Varșovia	
4.	Constantin Constantin	lt. colonel	1930	1933	Varșovia	A participat la elaborarea convenției militare româno-polone din 1926. Potrivit unei informații în 1926 a fost acreditat și în Estonia.
5.	Diaconescu Nicolae	maior	1933	1936	Varșovia	
6.	Baiculescu Nicolae	maior	1936	1938	Varșovia	
7.	Pelimon Alexandru	lt. colonel	1938	1939	Varșovia	Avansat lt. colonel. În perioada respectivă a fost acreditat și în Finlanda, Letonia, Lituania și Estonia. În 1939 a mai fost acreditat în Finlanda și statele baltice. După declanșarea războiului a fost acreditat în Elveția cu reședința permanentă la Berna.

⁷ Din motive de ordin financiar între anii 1923-1934 România nu a mai acreditat atașat militar în Austria.

19. OLANDA. 1928-1939

1	2	3	4	5	6	7
1.	Negulescu Ion	lt. colonel	1928	1930	Berlin	Din 1927 acreditat în Germania
2.	Brătescu Constantin	maior	1930	1935	Berlin	Acreditat și în Germania
3.	Antonescu Petre	lt. colonel	1935	1938	Berlin	Acreditat și în Germania
4.	Gârbea Titus	lt. colonel	1938	1939	Berlin	A mai fost acreditat în Germania și Elveția

20. SPANIA. 1936-1944

1.	Teodorescu Paul	colonel	1936	1936	Paris	A mai fost acreditat în Franța și Belgia.
2.	Potopeanu Gheorghe	colonel	1937	1938	Paris	Acreditat în Franța și Belgia
3.	Vorobchievici Octav	lt. colonel	1940	1943	Lisabona	Acreditat și în Portugalia
4.	Brătănescu Mircea	colonel	1943	1944	Madrid	Acreditat și în Portugalia

21. ALBANIA. 1936-1940

1.	Dămăceanu Dumitru	maior	1936	1938	Roma	Acreditat și în Italia
2.	Petrescu Gheorghe	lt. colonel	1938	1939	Roma	Acreditat și în Italia

22. FINLANDA. 1936-1944

1.	Baiculescu Nicolae	maior	1936	1938	Varșovia	A mai fost acreditat în Polonia și statele baltice
2.	Pelimon Alexandru	lt. colonel	1939	1939	Varșovia	A mai fost acreditat în Polonia, Elveția și statele baltice.
3.	Gârbea Titus	lt. colonel	1939	1942	Stockholm	A mai fost acreditat în Suedia, Norvegia și Danemarca. Avansat colonel
4.	Dinulescu Radu	colonel	1942	1944	Stockholm	A mai fost acreditat în Suedia

23. STATELE BALTICE. 1936-1939

1.	Baiculescu Nicolae	maior	1936	1938	Varșovia	A mai fost acreditat în Finlanda și Polonia.
2.	Pelimon Alexandru	lt. colonel	1938	1939	Varșovia	A mai fost acreditat și în Finlanda și Polonia.

24. ELVEȚIA. 1938-1944

1.	Gârbea Titus	lt. colonel	1938	1939	Berlin	Acreditat și în Germania și Olanda.
2.	Pelimon Alexandru	lt. colonel	1939	1940	Berna	În 1939 a fost acreditat în Polonia, Finlanda și statele baltice.
3.	Gheorghe Ion	colonel	1940	1943	Berlin	Acreditat în Germania și Danemarca. Avansat general.
4.	Tilichi Eugen	lt. colonel	1943	1944	Berlin	Acreditat în Germania și Danemarca.

25. SUECIA. 1939-1940

1.	Gârbea Titus	lt. colonel	1939	1942	Stockholm	A mai fost acreditat în Norvegia, Finlanda și Danemarca. Avansat colonel
2.	Dinulescu Radu	colonel	1942	1944	Stockholm	A stat în funcție până în 1945. A mai fost acreditat în Finlanda.

1	2	3	4	5	6	7
1.	Gârbea Titus	lt. colonel	1939	1940	Stockholm	A mai fost acreditat în Norvegia, Finlanda și Suedia. Avansat colonel
2.	Gheorghe Ion	colonel	1940	1943	Berlin	Acreditat în Germania și în Elveția. Avansat general.
3.	Tilichi Eugen	lt. colonel	1943	1944	Berlin	Acreditat în Germania și în Elveția

27. SLOVACIA. 1940-1944

1.	Davidescu Radu	lt. colonel	1940	1941	Budapesta	Acreditat și în Ungaria. Avansat colonel
2.	Ștefănescu Constantin	lt. colonel	1942	1944	Bratislava	Avansat colonel

28. PORTUGALIA. 1940-1944

1.	Vorobchievici Octav	lt. colonel	1940	1943	Lisabona	Acreditat și în Spania
2.	Brătănescu Mircea	colonel	1943	1944	Madrid	Acreditat și în Spania

LISTA DOCUMENTELOR PUBLICATE ÎN V O L U M U L X L I I I

Nr. crt.	Rezumat	Nr.	Pag.
----------	---------	-----	------

- 1577 august 6-15 (1985 Cemașiulevel Evahir). Suretul diplomei de investire (berat) a domnului Țării Românești, Mihnea al II-lea. 3 353
- <1589>. Raport (telhis) al marelui vizir Kodja Sinan pașa către sultanul Murad al III-lea despre inițiativa fostului domn al Țării Românești, Petru Cerel, în vederea constituirii și activizării unei mari coaliții antiotomane. 3 356
- <1593> noiembrie 14, Constantinopol. Fragment din scrisoarea lui Andronic Cantacuzino, capucheala la Poartă pentru afacerile Țării Românești și ale Moldovei, către Petru Șchiopul referitor la numirea lui Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești. 3 338
- 1595 martie 4, Adrianopol. Informații despre biruințele românești la Dunăre. 3 338
- 1595 iulie 15, București. Mihai Viteazul scrie lui Ioan Potocki, staroste la Cămin, despre luptele sale cu turcii și despre dorința lui de a face din Țara Românească „un seut al întregii lumi creștine”. 3 339
- 1595 august 24, Copăceni. Scrisoarea căpitanului Albert Kiraly către Sigismund Báthory despre lupta de la Călugăreni. 3 340
- 1599 <după martie>, Roma. Relatare despre o victorie a lui Mihai Viteazul asupra turcilor, cuvintele de îmbărbătare ale acestuia către oșteni, apelul la gloria străbunilor romani. 3 341
- 1599 noiembrie 20, Cluj. Scrisoarea lui Sigismund Forgacz, delegatul lui G. Basta, către Palfy despre cucerirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul,

Nr. crt.	Rezumat	Nr.	Pag.
----------	---------	-----	------

- administrația sa, intenția de a păstra pentru sine Transilvania. 3 341
- 1599 decembrie 6, Pizen. Instrucțiuni date de împăratul Rudolf al II-lea comisarilor David Ungnad și Mihail Székely, trimiși la Mihai Viteazul. 3 343
- 1599 decembrie 14, Satu Mare. Scrisoarea lui Mihail Székely către dr. Ioan Barvitiuss, consilier imperial, despre dreptul lui Mihai Viteazul de a guverna Transilvania, căci și-a riscat viața pentru ea și pentru împărat și despre necesitatea de a-l păstra ca prieten, altminteri acesta putând deveni un vrăjmaș periculos al împăratului. 3 344
- 1600 ianuarie 2, Satu Mare. Scrisoarea lui David Ungnad către împăratul Rudolf al II-lea despre cheltuielile lui Mihai Viteazul cu oastele și avantajele unei armate formate din oameni „sătui de jugul și tirania turcă”. 3 345
- 1600 ianuarie 5, Satu Mare. Fragment din scrisoarea lui Mihail Székely către Barvitiuss despre importanța menținerii lui Mihai Viteazul de partea Imperiului german. 3 346
- 1600 mai 29, Suceava. Ioan Capturi, pircălab al cetății Suceava, jură credință lui Mihai Viteazul și fiului său Pătrașcu. 3 347
- 1600 iulie 1, Constantinopol. Eustachio Fontana, reprezentantul papei la Constantinopol, scrie cardinalului Cinzio Aldobrandini despre unele pregătiri militare ale turcilor pentru a preveni efectele ofensivei lui Mihai Viteazul asupra Constantinopolului. 3 348

Nr. crt.	Rezumat	Nr.	pag.
15.	1600 iulie 1, Constantinopol. Însemnarea trimisă dogelui de bailul venețian Girolamo Capello privind luptele lui Mihai vodă cu Ieremia.	3	348
16.	1600 august 12, Constantinopol. Franciscanul Eustachio Fontana scrie cardinalului Cinzio Aldobrandini despre raporturile dintre Mihai Viteazul și Polonia, calitățile voievodului român, aprecierile de care se bucură în capitala otomană.	3	349
17.	1601 mai 23, Constantinopol. Henry Lello, agent englez la Constantinopol, informează pe Sir Robert Cecil Salisbury, secretar de stat, despre înfrângerea lui Sigismund Báthory de către Mihai Viteazul.	3	350
18.	1680 (7188) iunie 27, București. Marica, fata lui Iane sluger, sora Voichiței din Ojogeni, dă mânăstirii Cotroceni, zidită de Șerban vv., partea surorii sale din moșia Făcăeni, județul Ialomița, 1000 de stinjeni, zestre de la mama lor, Vlădaș, și partea din Togozeni, cumpărată de Apostolache comisul.	1	60
19.	1681 (7189) ianuarie 3, București. Șerban v.v. scutește satul Făcăeni, județul Ialomița, și pe oamenii străini care se vor așeza acolo de toate dădiile de peste an de la vistierie, dînd numai 20 de ughi pe an la cămara domniei.	1	61
20.	1681 (7189) ianuarie 8, București. Șerban vv. întărește mânăstirea Cotroceni 1 000 stinjeni de ocoină în satul Făcăeni, județul Ialomița, dați de Marica, fata lui Iane sluger din Ojogeni, după moartea surorii sale Voichița, și partea cumpărată de Apostolache comisul, bărbatul Voichiței, în Togozeni, același județ.	1	62
21.	1681 (7189) februarie 3, București. Marica, fata lui Iane sluger, sora Voichiței din Ojogeni, vinde domnului Șerban vv. partea sa din satul Făcăeni, județul Ialomița, 1450 stinjeni, moșie fără rumâni, zestre de la mama sa Vlădaș, cu 66 lei stinjenul în total 725 taleri.	1	63
22.	1691 martie 12–21 (Evasit Cemasiyahir 1102). Firman de reînțărirea a autorității domnului Moldovei asupra întregului teritoriu al țării.	3	359
23.	<1821 martie>. Un înalt demnitar al Porții raportează sultanului Mahmud al II-lea despre convorbirea dintre ministrul afacerilor externe al Porții (reis efendi) și însărcinatul cu afaceri al Rusiei (elciul), traducerea documentelor oferite de acesta din urmă, scrisorile primite din partea muhafizilor de Brăila și Tulcea și valul de Silistra, cu privire la evenimentele de la Galați; fuga fratelui și capucheaiei domnului Moldovei. Rezoluția sultanului.	1	70
24.	<1821> după 6/18 aprilie. Raportul domnului Țării Românești, Scarlat Callinachi, întocmit pe baza scrisorilor trimise de caimacamii săi, cu privire la fuga lui Ipsilanti spre hotar, intenția lui Tudor de a se retrage în Oltenia, prezența pandurilor în București și în unele județe; efectul oștenilor trecuți în Țara Românească și măsurile luate pentru aprovizionarea lor. Raportul viziral și rezoluția sultanului.	1	72
25.	<1821 aprilie>. Raportul prezentat de un înalt demnitar otoman sultanului Mahmud al II-lea, cu privire la discuțiile purtate în Consiliul imperial pe marginea problemelor abordate la convorbirea dintre reis efendi și elciul Rusiei; atitudinea preconizată de demnitarilor otomani față de ingerințele		

Nr. crt.	Rezumat	Nr.	pag.
	țariste în evenimentele din Principate. Rezoluția sultanului.	1	74
26.	<1821 aprilie–mai>. Raport prin care un înalt demnitar otoman aduce la cunoștință sultanului Mahmud al II-lea problemele discutate la una dintre întrunirile Consiliului imperial, pe marginea unor documente prezentate anterior. Se dau detalii asupra conținutului notei de răspuns către elciul Rusiei, a declarațiilor ce vor fi făcute acestuia din urmă la întîlnirea sa cu reis efendi, în legătură cu atitudinea Porții față de evenimentele din Principat, și a numirii de muhafizi în Țara Românească și Moldova. Rezoluția sultanului.	1	77
27.	<1822 iulie>. Muhafizul de Vidin, Derviş Mustafa pașa, confirmă, probabil marelui vizir, primirea unei porunci referitoare la restabilirea domniilor pămîntene în principate, dînd asigurări asupra îndeplinirii recomandărilor ce i s-au făcut în legătură cu chemarea la Vidin a caimacamului Craiovei și administrarea Olteniei pînă la numirea noilor caimacami domnești. Raportul viziral și rezoluția sultanului.	1	82
28.	<1898>, București. Însemnările lui Nicolae Krețulescu, participant la revoluția de la 1848, referitoare la desfășurarea evenimentelor.	4	484
29.	1901 decembrie 10, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care solicită desemnarea unui arhitect care să se ocupe de elaborarea planului de restaurare a localului Arhivelor Statului.	4	467
30.	1903 iulie 11, București. Adresă a lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către comandamentul Companiei de pompieri București, prin care solicită înzestrarea postului de pompieri existent cu ustensile noi, în vederea asigurării localului contra incendiilor.	4	467
31.	1906 februarie 17, București. Adresă a lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul de Interne, prin care solicită să se intervină la prefecturile județene pentru a opri vînzarea la licitație a documentelor vechi înainte de a fi selecționate de Arhivele Statului.	4	467
32.	1906 martie 29, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice cu privire la localul Arhivelor Statului.	4	468
33.	1906 noiembrie 13, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Lucrărilor Publice prin care solicită răs-cumpărarea dosarelor de interes istoric și depunerea lor la Arhivele Statului, conform Regulamentului de organizare a Arhivelor.	4	468
34.	1906 decembrie 11, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care solicită trimiterea publicațiilor istorice la biblioteca Arhivelor Statului.	4	469
35.	1907 mai 18, <București>. Raport al lui Dimitre Onciul, director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, privind vînzarea de arhive de către unele autorități și necesitatea răs-cumpărării acestora.	4	470
36.	1907 septembrie 4, <București>. Adresă a lui Dimitre Onciul, director general		

Nr. crt.	Rezumat	Nr.	Pag.
	al Arhivelor Statului, către Ministerul Agriculturii, prin care solicită ca medalia de aur decernată Direcției generale a Arhivelor Statului la expoziția generală din 1906 să fie acordată în mod gratuit.	4	470
37.	1911 martie 12, <București>. Adresă a Direcției generale a Arhivelor Statului, către arhitectul P. Antonescu prin care i se aduce la cunoștință că a fost desemnat să întocmească planul și devizul pentru lucrările localului Arhivelor Statului.	4	471
38.	1916 mai 18, București. Raport al lui Dimitre Onciul director general al Arhivelor Statului, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice despre necesitatea aducerii la Arhivele Statului a dosarelor vechi, declarate nefolositoare, aflate la Pulberăria „Dudești”.	4	471
39.	1933 aprilie 15. Fragmente dintr-un articol publicat în ziarul „Scinteia” prin care Comitetul Central al Partidului Comunist Român se adresează comitetelor Partidului Social-Democrat și ale Partidului Socialist Muncitoresc Independent, propunându-le crearea Frontului Unic de luptă.	3	278
40.	1938 ianuarie 6. Articol publicat în ziarul „Scinteia” care îndeamnă pe comuniști și toate forțele democratice		

Nr. crt.	Rezumat	Nr.	Pag.
	la solidaritatea internațională cu lupta popoarelor spaniol și chinez împotriva fascismului.	3	279
41.	1938 noiembrie 25. Articol publicat în „Scinteia” în care este înfățișată hotărîrea P.C.R. de a conduce lupta clasei muncitoare împotriva Germaniei fasciste și pentru instaurarea regimului democratic în România.	3	280
42.	1939 februarie 8. Articol publicat în ziarul „Scinteia” care subliniază importanța istorică a actului Unirii din 1859 și arată că amintirea luptelor duse pentru unire trebuie să constituie un îndemn la o luptă dîră contra Germaniei hitleriste și a Gărzii de fier.	3	281
43.	1939 noiembrie 12. Fragment dintr-un articol publicat în ziarul „Scinteia” în care se susțin ideile programatice ale P.C.R.	3	281
44.	1944 septembrie 21. Articol publicat în ziarul „Scinteia” de Nicolae Ceaușescu, secretar general al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România, în care autorul arată importanța tineretului pentru viitorul unui popor și hotărîrea Uniunii Tineretului Comunist de a contribui la educarea și pregătirea acestuia pentru viața politică, economică, socială și culturală a țării.	3	282

SOMMAIRE

CONTENTS

	Page
D O C U M E N T S D E N O T R E T E M P S	415
LES TRAVAUX DU XVIÈME CONGRÈS INTERNATIONAL D'HISTOIRE DE LA SCIENCE	
L'allocution tenue par la camarade académicien docteur ingénieur Elena Ceaușescu	419
Le Message des participants au XVI-ème Congrès international d'histoire de la science	422
A. C. HALICHIAS — La contribution des Archives d'État au déploiement des travaux du Congrès	424
* * * — Le débat consacré aux „Sources primaires pour l'histoire de la science et de la technique” (Rapports et interventions)	427
É T U D E S E T C O M M U N I C A T I O N S	
I. GAL — Dimitre Onciul, Directeur général des Archives d'État	464
T H É O R I E E T P R A T I Q U E A R C H I V I S T I Q U E	
P. MIHĂILESCU, V. NICULA — Les documents créés dans l'industrie métallurgique. La modalité de les organiser et leur valeur	475
L É G I S L A T I O N	
N. DRĂGHICI — L'activité déployée par les Archives dans le domaine de la standardisation	478
T É M O I G N A G E S P O U R U N E H I S T O I R E M U L T I M I L L É N A I R E	
N O U V E A U X A C C R O I S S E M E N T S	
* * * — L'enrichissement du fonds documentaire de la D.G.A.E., de la F.A.E. Covasna et de la F.A.E. Harghita	481
D O C U M E N T S	
A. ANDONE — N. Krețulescu. Notes sur la révolution de 1848	486
S C I E N C E S A U X I L I A I R E S	
O. GUȚU — Méthodes de reconstitution des documents médiévaux partiellement détruits	491
C H R O N I Q U E	
EL. GHEORGHE — Ouvrages des Archives d'État distingués par l'Académie de la R. S. Roumaine	495
EL. GHEORGHE — Témoignages du passé. Album de documents	497
M. PÎRVULESCU — Sur l'activité du Centre de perfectionnement des cadres du système des Archives d'État	499
* * * — Le cours de paléographie slavo-roumaine	501
C. LUNGU — Le déploiement des sessions de l'enseignement professionnel pendant l'année 1981	503
I N S T R U M E N T S D E T R A V A I L	
M. RETEGAN, D. PREDĂ — La liste des attachés militaires roumains (1877–1944)	505
A. C. HALICHIAS — La liste des documents publiés dans le volume XLIII	513
* * * Nomenclateurs et indicateurs des documents créés par les entreprises agricoles	523

	Page
N O W A D A Y S D O C U M E N T S	415
T H E P R O C E E D I N G S O F T H E X V I - T H I N T E R N A T I O N A L C O N G R E S S O N T H E H I S T O R Y O F S C I E N C E A N D T E C H N O L O G Y	
The speech delivered by Comrade Academician Doctor Engineer Elena Ceaușescu	419
Message of the participants in the XVI-th Congress on the History of Science and Technology	422
A. C. HALICHIAS — Contribution of the Romanian State Archives to the Congress proceedings	424
* * * — Session on the subject of the „Primary sources for the History of Science and Technology” (Reports and discussions)	427
S T U D I E S A N D P A P E R S	
I. GAL — Dimitre Onciul — Director general of the State Archives	464
A R C H I V A L T H E O R Y A N D P R A C T I C E	
P. MIHĂILESCU, V. NICULA — Documents created in the metallurgical industry. Their value and mode of organization	475
L E G I S L A T I O N	
N. DRĂGHICI — Standardization activity in Archives	478
G R O U N D S F O R A M U L T I - M I L L E N A R Y H I S T O R Y	
N E W A C C E S S I O N S	
* * * Increase of the documentary fonds at the General Directorate of the State Archives and the State Archives Branches Covasna and Harghita	481
R E C O R D S	
A. ANDONE — N. Krețulescu. Notes concerning the Revolution of 1848	486
A U X I L I A R Y S C I E N C E S	
O. GUȚU — Methods of reconstitution the mediaeval records partly destroyed	491
C H R O N I C L E	
EL. GHEORGHE Work sthat have been awarded the prize of the Romanian Academy	495
EL. GHEORGHE — Evidences of the Past. Album of records	497
M. PÎRVULESCU — From the activity of the Centre for training the staff in the State Archives system	499
* * * The Seminar of Slavo-Romanian paleography	501
C. LUNGU — Development of professional training sessions during 1981	503
F I N D I N G A I D S	
M. RETEGAN, D. PREDĂ — List of the Romanian military attachés (1877–1944)	505
A. C. HALICHIAS — List of records published in vol. XLIII	513
* * * Classified lists and disposal schedules for the records created in agriculture	523

INHALT

СОДЕРЖАНИЕ

	Seite
DOKUMENTE UMSEERER ZEIT	415
DIE ARBEITEN DES XVI. INTERNATIONALEN KONGRESSSES FÜR GESCHICHTE DER WISSENSCHAFTEN	
Rede der Genossin Akademikerin Doktor Ingenieur Elena Ceausescu	419
Botschaft der Teilnehmer am XVI. Internationalen Kongress für Geschichte der Wissenschaften	422
A. C. HALICHIAS — Beiträge der Staatsarchive aus der SR Rumänien zum Verlauf der Kongressarbeiten	424
* * * — Thematische Debatte „Primärquellen zur Geschichte der Wissenschaft und Technologie“ (Berichte und Diskussionsbeiträge)	427
STUDIEN UND MITTEILUNGEN	
I. GAL — Dimitrie Onciul — Generaldirektor der Staatsarchive	464
ARCHIVTHEORIE UND — PRAXIS	
P. MIHĂILESCU, V. NICULA — Die von der Hüttenindustrie kreierten Dokumente. Ihre Organisierungen — und Verwertungsweise	475
GESETZGEBUNG	
N. DRĂGHICI — Die Standardisierungsbestrebungen in den Archiven	478
GRUNDLAGEN FÜR EINE JAHRTAUSENDALTE GESCHICHTE	
NEUERWERBUNGEN	
* * * Die Bereicherung des Dokumentenbestandes bei der Generaldirektion der Staatsarchive, bei den Archivzweigstellen Covasna und Harghita	4 81
DOKUMENTE	
A. ANDONE — N. Kreţulescu. Aufzeichnungen über die Revolution von 1848	486
HILFSWISSENSCHAFTEN	
O. GUȚU — Rekonstituierungsmethoden der teilweise beschädigten mittelalterlichen Urkunden	491
CHRONIK	
EL. GHEORGHE — Von der Akademie der SR Rumänien preisgekrönte Arbeiten	495
EL. GHEORGHE — Zeugnisse der Vergangenheit. Dokumentenalbum	497
M. PÎRVULESCU — Aus der Tätigkeit des Zentrums für die Fachperfektionierung der Angestellten aus dem System der Staatsarchive	499
* * * — Der Lehrgang für slawo-rumänische Paläographie	501
C. LUNGU — Der Ablauf der Tagungen für Fachunterricht auf das Jahr 1981	503
ARBEITSINSTRUMENTE	
M. RETEGAN, D. PREDA — Verzeichnis der rumänischen Militärattachés (1877—1944)	505
A. C. HALICHIAS — Verzeichnis der im XLIII. Band veröffentlichten Dokumente	513
* * * — Namenindizes der in den landwirtschaftlichen Einheiten kreierten Dokumente	523

	Стр.
ДОКУМЕНТЫ НАШИХ ДНЕЙ	415
РАБОТЫ XVI-ГО МЕЖДУНАРОДНОГО СЪЕЗДА ПО ИСТОРИИ НАУКИ	
Речь товарищ академик доктор инженер Елены Чаушеску	419
Сообщение участников на XVI-ом Международном съезде по истории наук	422
A. C. ХАЛИЧИАС — Вклад Госархивов СРР в проведении работ Съезда	424
*** — Тематическое заседание — „Первоначальные источники к истории науки и технологий“ (Доклады и выступления по докладам)	427
ТРУДЫ И СООБЩЕНИЯ	
И. ГАЛ — Димитрие Ончул — генеральный директор Государственных архивов	464
АРХИВНАЯ ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	
П. МИХĂИЛЕСКУ, В. НИКУЛА — Документы, созданные в металлургической промышленности, их организованно и ценность	475
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО	
Н. ДРĂГИЧ — Деятельность по стандартизации в архивах	478
ОСНОВАНИЯ К МНОГОВЕКОВОЙ ИСТОРИИ	
НОВЫЕ АКВИЗИЦИИ	
*** — Обогащение документального фонда в Гендирекции госархивов и в филиалах госархивов уездов Ковасна и Харгхита	481
ДОКУМЕНТЫ	
A. АНДОНЕ — Н. Крецулеску. Очерки о революции 1848 года	486
ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЕ НАУКИ	
O. ГУЦУ — Методы реконструирования частично поврежденных средневековых документов	491
ХРОНИКА	
ЕЛ. ГЕОРГЕ — Труды, получившие премии Академии наук СРР	495
ЕЛ. ГЕОРГЕ — Свидетельства прошлого. Альбом документов	497
M. ПЫРВУЛЕСКУ — О деятельности Центра по усовершенствованию подготовки кадров из системы госархивов	499
*** — Лекции по славяно-румынской палеографии	501
К. ЛУНГУ — Проведение сессий по профессиональной учебе в 1981 г.	503
РАБОЧИЕ ПОСОБИЯ	
M. РЕТЕГАН, Д. ПРЕДА — Список румынских военных атташе (1877 по 1944 гг.)	505
A. C. ХАЛИЧИАС — Список документов, опубликованных в XLIII-ом томе	513
*** — Номенклатуры-указатели документов, созданных в сельскохозяйственных единицах	523

1982

	IANUARIE	FEERUARIE	MARIE
L	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29
M	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30
M	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31
J	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25
V	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26
S	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27
D	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28
	APRILIE	MAI	IUNIE
L	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
M	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
M	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
J	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
V	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
S	3 10 17 24 31	1 8 15 22 29	5 12 19 26
D	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
	JULIE	AUGUST	SEPTEMBRE
L	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27
M	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28
M	7 14 21 28	4 11 18 25	1 8 15 22 29
J	1 8 15 22 29	5 12 19 26	2 9 16 23 30
V	2 9 16 23 30	6 13 20 27	3 10 17 24
S	3 10 17 24 31	7 14 21 28	4 11 18 25
D	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26
	OCTOMBRIE	NOIEMBRIE	DECEMBRIE
L	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
M	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
M	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
J	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
V	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
S	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
D	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26

LA MULTI ANI!
 BONNE ANNÉE!
 SEASON'S GREETINGS!
 GLÜCKLICHES NEUES JAHR!
 С НОВЫМ ГОДОМ!

Macheta și
Tehnoredactarea : *Maria Rădulescu*

Dat la cules : 28. IX. 1981 ; Bun de tipar : 7 II 1982
Tiraj : 5 000 exemplare ; Coli de tipar : 7,75

C. 1632 — I. P. Informația
str. Brezoianu 23-25 — București
R. S. România

NOMENCLATOARE-INDICATOARE ALE DOCUMENTELOR CREATE ÎN UNITĂȚILE AGRICOLE

*REVISTA
ARHIVELOR*

OCTOMBRIE—NOIEMBRIE—DECEMBRIE 4/1981

NOMENCLATOARE-INDICATOARE ALE DOCUMENTELOR CREATE ÎN UNITĂȚILE AGRICOLE DE STAT

Creșterea continuă a cantității de documente rezultate din activitatea creatorilor de arhivă a determinat, în ultimele decenii, apariția unor probleme privind asigurarea spațiului de depozitare a arhivelor.

Pentru a veni în sprijinul organizațiilor socialiste în acțiunea de ordonare și selecționare a arhivelor și pentru a pune în circuitul economic maculatura acumulată, Direcția generală a Arhivelor Statului a inițiat unele măsuri, printre care revizuirea și refacerea indicatoarelor termenelor de păstrare a documentelor, în vederea reducerii acestor termene la strictul necesar, fără a afecta, însă baza documentară.

Pe această linie se înscrie elaborarea noilor indicatoare — nomenclatoare ale documentelor create în domeniul agriculturii.

Acste instrumente, strict necesare pentru cei ce lucrează în munca de arhivă, sînt rezultatul unei largi consultări a specialiștilor din Ministerul Agriculturii, Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție, direcțiile generale agricole județene, alte unități agricole și din sistemul Arhivelor Statului.

Proiectele întocmite au fost discutate în cadrul consfăturii organizate la Pitești în 27 februarie 1981, definitive în urma observațiilor și propunerilor făcute cu acest prilej și, pe această bază, aprobate de forurile competente.

Pentru ca aceste indicatoare-nomenclatoare să fie cunoscute de un număr cît mai mare de specialiști le publicăm în paginile revistei noastre, începînd cu acest număr.

NOMENCLATOR — INDICATOR

al dosarelor, registrelor pe care le creează trusturile I.A.S.
și termenele de păstrare corespunzătoare

Compartimentul de muncă	Denumirea dosarului (conținutul pe scurt al documentelor)	Termenul de păstrare	Obs.
1	2	3	4
A. Cabinet director, Secretariat, Registratură	1. Instrucțiuni de aplicare a actelor normative precum și alte instrucțiuni emise de organele centrale	P.	
	2. Circulare primite de la Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și de la Departamentul Agriculturii de Stat	10 CS	
	3. Regulament de organizare și funcționare a trustului	P.	
	4. Note de serviciu privind comunicări, sarcini trasate, organizarea și coordonarea lucrărilor	2	
	5. Cereri, reclamații, sesizări ale oamenilor muncii și ale organizațiilor	2	
	6. Referate și ordine în probleme administrativ-gospodărești	2	
	7. Registre de intrare-ieșire a corespondenței	20	
	8. Registre de evidență a ștampilelor	20	
	9. Indicatorul termenelor de păstrare și nomenclatorul dosarelor	20	
	10. Condiții de expediție a corespondenței	2	
	11. Planuri, referate și documente privind serviciul de pază și P.S.I.	5	

1	2	3	4
B. Personal, învățămînt, retribuire	12. Registru unic de control	15	
	13. Registru pentru evidența hotărîrilor, ordinelor, deciziilor și dispozițiilor organelor de conducere ale trustului	30	
	1. Schema de organizare a trustului	P.	
	2. Dosare personale ale personalului muncitor	90	
	3. Ordine de încadrare, transferări, desfaceri de contracte de muncă, sancționări, decorări, însoțite de corespondența respectivă	90	
	4. Registru de evidența cărților de muncă	90	
	5. Corespondență cu forul tutelar privind plecările în străinătate	15	
	6. Adeverințe de vechime în timpul muncii eliberate personalului muncitor	3	
	7. Fișe de evidența retribuiților	5	
	8. Registru de evidență a mișcării personalului	90	
	9. Registru de evidență a legitimațiilor eliberate personalului muncitor	10	
	10. Adeverințe de veniturile realizate de personalul muncitor	5	
	11. Declarații pentru eliberarea retribuiților	3	
	12. Comunicări către serviciul financiar privind încadrarea în muncă	2	
	13. Condiția de prezență la serviciu	2	
	14. Situații și corespondență referitoare la concedii	2	
	15. Ordine de serviciu și delegații pentru deplasări în interes de serviciu	2	
	16. Lucrări privind cursurile de reciclare	10	
	17. Lucrări privind cursurile de scurtă durată pentru calificare	5	
	18. State de funcțiuni, normative de state de funcțiuni individuale și alte documente privind drepturile personalului	15	
	19. Lucrări privind propaganda agricolă	P.	
C. Planificare	20. Programe și situații anuale de perfecționare profesională a personalului	P.	
	1. Plan de producție — venituri și cheltuieli	P.	
	2. Plan de măsuri tehnico-organizatorice	5	
	3. Plan de cooperare între unitățile de producție	5	
	4. Plan forțe de muncă	10	
	5. Plan de proiectare	15	
	6. Plan de investiții cu memorii explicative, cifre de control	P.	
	7. Dări de seamă privind suprafețe amenajate la irigații, suprafețe irigate efectiv, producția medie și totală pe culturi, centralizate pe trust	P.	
	8. Propuneri și aprobări privind organizarea fermelor, secțiilor și compartimentelor din I.A.S. și trust	15	
	9. Corespondență cu forurile tutelare cu privire la lucrările ce decurg din sarcinile de plan	5	
	10. Tabele cu cifre de control de la C.S.P.	10	
	11. Plan import-export cu întreaga documentație	P.	
	12. Dări de seamă centralizate pe trust de realizarea planului de muncă pe ramuri de activitate — anuale	P.	
	13. Idem trimestriale și lunare	5	
	14. Centralizatoare plan și corespondența respectivă	15	
D. Contabilitate, financiar	15. Plan de utilaje necesare și mișcarea lor	10	
	1. Dări de seamă unice, statistice, contabile — anuale	P.	
	2. Idem trimestriale	5	
	3. State de plată a retribuiților	90	
	4. Bugetul de venituri și cheltuieli	P.	
	5. Balanțe de verificare — sintetice și analitice	15	
	6. Chitanțiere, foi de parcurs, carnet de intrare-ieșire a L.R.D.	3	
	7. Documente privind inventarierea bunurilor și valorilor (procese-verbale de inventariere, liste și rapoarte ale comisiilor de inventariere)	15	
	8. Acte justificative (documente primare și contabile care stau la baza înregistrărilor în conturi contabile (note de contabilitate, extrase de cont, centralizatoare de materiale, facturi, avize, acte de recepție, documente de cheltuieli, contul casierului, bonuri de mișcare a mijloacelor fixe)	15	

1	2	3	4	5
	9. Corespondență în legătură cu operațiunile contabile și financiare, care nu se anexează la notele contabile	5		
	10. Extrase de cont după conturi verificate (care nu se anexează la notele contabile)	3		
	11. Lucrări cu privire la urmărirea debitorilor, popriri, contracte O.C.L.	15		
	12. Planuri de control financiar intern	15		
	13. Procese-verbale de verificare, anchetă și cercelare, întocmite de organele de control financiar intern la I.A.S., cu toată documentația și corespondența respectivă	15 CS		
	14. Boniere de intrare-ieșire a materialelor valorificate și consumate	3		
	15. Instrucțiuni de aplicare a actelor normative privind lucrările financiare	10		
	16. Plan anual de credite	P.		
	17. Idem trimestrial	5		
	18. Situații lunare ale principalilor indicatori financiari	5		
	19. Fișele conturilor (decontări, retribuții etc.)	15		
	20. Registre de casă	15		
	21. Registrul de urmărire a realizării bugetului de venituri și cheltuieli	10		
	22. Registrul de evidență a mijloacelor fixe	P.		
	23. Fișa mijlocului fix	10		
	24. Bonuri de mișcare a mijloacelor fixe	5		
	25. Registrul de materiale ce constituie obiecte de inventar	10		
	26. Fișe privind dinamica realizărilor indicatorilor economico-financiari	10		
	27. Procese-verbale de scoatere din funcțiune a mijloacelor fixe, declarare sau casare a mijloacelor materiale	10		
	28. Desfășurătorul și calculul indemnizațiilor materiale plătite în contul asigurărilor sociale de stat	15		
	29. Fișe de conturi analitice pentru cheltuieli indirecte	15		
E. Aprovizionare, desfacere, transport	1. Acte normative care reglementează probleme de prețuri privind producția vegetală, animală și industrială, precum și prestațiile de la întreprinderile agricole de stat, cu corespondența respectivă	15 CS		
	2. Liste de prețuri, cataloage de prețuri, cataloage privind standarde și norme tehnice, nomenclatorul minimal, fișe	10		
	3. Adrese și referate privind fixarea și reducerea de prețuri, situații cu cifre de plan sau de realizări, cu cantitățile de produse și valorile acestora	10		
	4. Instrucțiuni și convenții privind transporturile în campaniile de vară și toamnă	10		
	5. Contracte de campanie cu I.T.A. pentru mijloace de transport	5		
	6. Tarife de transporturi de mărfuri prin C.F.R., NAVROM și auto	10		
	7. Propuneri și proiecte de plan de aprovizionare, cu specificații de materiale și memorii explicative, îngrășăminte chimice, ierbicide și insecticide din import și din producția indigenă	5		
	8. Plan de aprovizionare și desfacere cu specificații de materiale pe ramuri de producție pentru produsele dirijate, inclusiv modificările cu diverse produse și materiale — anual	10		
	9. Idem — trimestrial	5		
	10. Idem — lunar	1		
	11. Plan de aprovizionare și desfacere cu amănuntul prin sectoarele de magazine ale I.A.S., cantitativ și valoric pe produse	10		
	12. Plan de aprovizionare și desfacere cu amănuntul în perspectivă	10		
	13. Ordine și instrucțiuni privind activitatea comercială a sectorului de magazine al I.A.S.	10		
	14. Dări de seamă privind realizarea planului de aprovizionare, de desfacere, rapoarte cantitative și valorice pe produse și beneficiari — anuale	P.		
	15. Idem — trimestrial	5		
	16. Indicatori de plan de stat pentru livrări	P.		
	17. Indicatori privind campaniile de recoltare a produselor pentru livrări, pe campanii de vară și toamnă	5		
			Se păstrează P. la I.A.S.	

1	2	3	4
	18. Plan de livrări cu documentația respectivă pe beneficiari, centrală și beneficiari direcți, dosarele se vor întocmi pe beneficiari și vor purta același număr de nomenclatori	10	
	19. Lucrări privind justificările de consum la carburanți și lubrifianti	5	
	20. Procese-verbale de control privind activitatea de aprovizionare a I.A.S.	10	
	21. Situații privind necesarul anual de materiale de aprovizionare	5	
	22. Lucrări privind materialele necesare campaniei de recoltare (calcule, justificări, centralizatoare)	2	
	23. Dări de seamă statistice cu privire la urmărirea realizării principalilor indicatori ai planului de aprovizionare și desfacere cu amănuntul	5	
	24. Corespondență privind executarea planului de aprovizionare și desfacere cu amănuntul prin sectoarele de magazine	5	
	25. Plan de însilozare produse toamnă, iarnă și urmărirea realizării lui	10	
	26. Situații operative și grafice privind realizarea planului de livrare pe sectoare	10	
F. Construcții, reparații, investiții	1. Instrucțiuni privind investițiile	10	
	2. Planul de investiții pentru construcții și reparații capitale; documentația de finanțare și corespondența respectivă	P.	
	3. Fișa sintetică pe obiect de construcție	15 CS	
	4. Lucrări privind avizările și pregătirile investițiilor în complexe de porci, vaci, ferme avicole și abatoare	15 CS	
	5. Lucrări privind scoaterea din circuitul agricol a unor terenuri proprietate de stat	10	Se păstrează P. la I.A.S.
	6. Situația centralizată a realizării planului de investiții	P.	
	7. Înștiințări, anunțuri, acte de cercetare, constatare și urmărirea cu privire la accidente de muncă	15	
	8. Corespondență privind executarea planului de producție; grafice de realizări	15	
	9. Corespondență privind inventarierea tractoarelor, mașinilor agricole și a mijloacelor de transport	10	
	10. Procese-verbale de inspecție (constatări, propuneri și îndrumări privind protecția muncii)	10	
G. Producție	1. Situații privind evaluarea producției	5	
	2. Plan operativ pe campanie; situații operative	5	
	3. Plan de repartiție și consum furaje	5	
	4. Corespondență cu privire la problemele sanitar-veterinare	5	
	5. Dare de seamă privind reproducția	5	
	6. Situații și corespondență privind ierbicidele, pesticidele (planuri operative, repartiții)	5	
	7. Corespondență referitoare la lucrările de apărare împotriva inundațiilor	10 CS	
	8. Lucrări referitoare la terenurile de pășunat, fânețe naturale	5 CS	
	9. Situații și corespondență privind utilizarea aviației utilitare	5	
	10. Situații sintetice, documentație, studii, proiecte privind organizarea, profilarea și dezvoltarea I.A.S. și ferme	15	Se păstrează P. la I.A.S.
H. Juridic	1. Dosar privind litigii la arbitrajul de stat	5	
	2. Lucrări referitoare la neînțelegerile ivite între unități și terți privind cauze civile sau penale, precum și interpretările de texte de legi	5	
	3. Avizele Oficiului juridic	10	
	4. Lucrări privind disciplina contractuală	10	

al documentelor pe care le creează întreprinderile agricole de stat (I.A.S.)

Compartimentul de muncă	Denumirea dosarului (conținutul pe scurt al documentelor)	Termenul de păstrare	Obs.
1	2	3	4
A. Cabinet director, Secretariat, Registratură	1. Instrucțiuni de aplicare a actelor normative și alte instrucțiuni emise de organele centrale	P.	
	2. Circulare primite de la Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și de la Departamentul Agriculturii de Stat	10 CS	
	3. Regulamente de organizare și de funcționare a întreprinderilor agricole de stat	P.	
	4. Note de serviciu privind comunicări, sarcini trasate sau organizarea și coordonarea lucrărilor	2	
	5. Cereri, reclamații, sesizări ale oamenilor muncii și ale organizațiilor și corespondența respectivă	2	
	6. Referate și ordine în probleme administrativ-gospodărești	2	
	7. Registrul de intrare-ieșire a corespondenței	20	
	8. Registrul de evidență ștampilelor	20	
	9. Indicatorul termenelor de păstrare și nomenclatorul dosarelor	20	
	10. Condiții de expediere a corespondenței	2	
	11. Planuri, referate și documente privind serviciul de pază și P.S.I.	5	
	12. Registrul unic de control	15	
	13. Registrul pentru evidența ordinilor, deciziilor și dispozițiilor organelor de conducere ale I.A.S.	15	
B. Personal- învățământ, retribuie	1. Schema de organizare a întreprinderii	P.	
	2. Dosare personale ale personalului muncitor	90	
	3. Ordine de încadrare, transferări, desfaceri de contracte de muncă, sancționări, decorări însoțite de corespondența respectivă	90	
	4. Registrul de evidență a cărților de muncă	90	
	5. Adeverințe de vechime în câmpul muncii eliberate personalului muncitor	3	
	6. Fișe de evidență a retribuțiilor	5	
	7. Registrul de evidență a mișcării personalului	90	
	8. Registrul de evidență a legitimațiilor eliberate personalului muncitor	10	
	9. Adeverințe de veniturile realizate de personalul muncitor	5	
	10. Declarații pentru eliberarea retribuțiilor	3	
	11. Comunicări către serviciul financiar privind încadrarea în muncă	2	
	12. Condiții de prezență la serviciu	2	
	13. Situații și corespondență referitoare la concedii	2	
	14. Ordine de serviciu și delegații pentru deplasări în interes de serviciu	2	
	15. State de funcțiuni, normative de state de funcțiuni individuale și alte documente privind drepturile personalului	15	
C. Planificare	1. Plan de producție — venituri și cheltuieli	P.	
	2. Plan de măsuri tehnico-organizatorice	5	
	3. Plan de cooperare între unitățile de producție	5	
	4. Plan forțe de muncă anual	P.	
	5. Plan de perspectivă și prognoze	P.	
	6. Registrul de evidență a realizării planului de producție pe I.A.S.-uri și ferme	10	
	7. Plan de proiectare	15	
	8. Instrucțiuni privind întocmirea planului de producție	5	
	9. Plan de investiții cu memorii explicative și cifre de control	P.	
	10. Dări de seamă privind suprafețele amenajate la irigație, suprafețele irigate efectiv, producția medie și totală pe cultură	P.	
	11. Corespondență cu forurile tutelare cu privire la lucrările ce decurg din sarcinile de plan	5	

1	2	3	4
D. Contabilitate, financiar	12. Plan import-export cu întreaga documentație	P.	
	13. Dări de seamă de realizarea planului de muncă pe ramuri de activitate — anual	P.	
	14. Idem — trimestrial	5	
	15. Idem — lunar	1	
	16. Centralizatoare plan și corespondența respectivă	15	
	17. Plan de utilaje necesare și mișcarea lor	10	
	1. Dări de seamă unice, statistice și contabile — anuale	P.	
	2. Idem — trimestriale	5	
	3. Bugetul de venituri și cheltuieli	P.	
	4. Balanțe de verificare — sintetice și analitice	15	
	5. Borderouri lunare de consumuri	5	
	6. Carnete cecuri de decontare pentru transporturi	5	
	7. Chitanțiere, foi de parcurs, carnete bonuri de intrare-ieșire a L.R.D.	3	
	8. Documente privind inventarierea bunurilor și valorilor (procese-verbale de inventariere, liste și rapoarte ale comisiilor de inventariere)	15	
	9. Acte justificative (documente primare și contabile care stau la baza înregistrărilor în conturi contabile, note de contabilitate, extrase de cont, centralizatoare de materiale, facturi, avize, acte de recepție, documente de cheltuieli, contul casierului, bonuri de mișcare a mijloacelor fixe)	15	
	10. Corespondență în legătură cu operațiunile contabile și financiare, care nu se anexează la notele contabile	5	
	11. Extrase de cont curent după conturi verificate (care nu se anexează la notele contabile)	3	
	12. Boniere de vânzare cu amănuntul	2	
	13. Registrul stocurilor	5	
	14. Acte de primire și predare a gestiunilor	15	
	15. Lucrări cu privire la urmărirea debitorilor, popriri, contracte O.C.L.	15	
	16. Registrul de urmărire a evoluției efectivului de animale	15	
	17. Boniere de intrare-ieșire a materialelor valorificate și consumate	3	
	18. Instrucțiuni de aplicare a actelor normative privind lucrările financiare	10	
	19. Plan anual de credite	P.	
	20. Idem — trimestrial	5	
	21. Situații lunare ale principalilor indicatori financiari	5	
	22. Fișele conturilor (decontări, retribuții etc.)	15	
	23. Registrul de casă	15	
	24. Documente privind pierderile provocate de calamități	10 CS	
	25. Deconturi de cheltuieli pentru combaterea epizootiilor, epifitiilor, inundațiilor	10 CS	
	26. Acte de predări-preluări de mijloace fixe și circulante	15	
	27. Registrul de urmărire a realizării bugetului de venituri și cheltuieli	5	
	28. Registrul de evidență a mijloacelor fixe	P.	
	29. Fișa mijlocului fix	10	
	30. Bonuri de mișcare a mijloacelor fixe	5	
	31. Registrul de materiale ce constituie obiecte de inventar	10	
	32. Fișe privind dinamica realizărilor indicatorilor economico-financiari	10	
	33. Procese-verbale de scoatere din funcțiune a mijloacelor fixe, declarare sau casare a mijloacelor materiale	10	
	34. Fișe de magazie	5	
	35. Desfășurătorul și calculul indemnizațiilor materiale plătite în contul asigurărilor sociale de stat	15	
	36. Fișe de conturi analitice pentru cheltuielile indirecte	15	
E. Aprovizionare, desfacere, transport	1. Acte normative care reglementează probleme de prețuri privind producția vegetală, animală și industrială, precum și prestațiile de la întreprinderile agricole de stat, cu corespondența respectivă	10 CS	
	2. Liste de prețuri, cataloage de prețuri, cataloage privind standarde și norme tehnice, nomenclatorul minimal, fișe	P.	
	3. Lucrări și contracte privind livrările de produse vegetale, animale și industriale	5	

1	2	3	4
	4. Contracte privind cumpărările de animale	5	
	5. Lucrări privind imobilizări de stocuri și pranonmative	5	
	6. Dări de seamă privind recensământul stocurilor	5	
	7. Instrucțiuni și convenții privind transporturile în cam- paniile de vară și toamnă	10	
	8. Contracte de campanie cu I.T.A. pentru mijloace de transport	5	
	9. Tarife pentru transporturi de mărfuri prin C.F.R., NAVROM și auto	10	
	10. Propuneri și proiecte de plan de aprovizionare, cu speci- ficații de materiale și memorii explicative, îngrășăminte chimice, ierbicide și insecticide din import și din pro- ducția indigenă	5	
	11. Plan de aprovizionare și desfacere cu specificații de mate- riale pe ramuri de producție pentru produsele dirijate, inclusiv modificările cu diverse produse și materiale — anual	10	
	12. Idem — trimestrial	5	
	13. Idem — lunar	1	
	14. Plan de aprovizionare mutații și desfacere cu amănuntul prin sectoarele de magazine ale I.A.S., cantitativ și valoric pe produse	10	
	15. Plan de aprovizionare și desfacere cu amănuntul, în perspectivă	10	
	16. Ordine și instrucțiuni privind activitatea comercială a sectorului de magazine al I.A.S.	10	
	17. Note și referate de serviciu privind activitatea comercială a sectorului de magazine	5	
	18. Dări de seamă privind realizarea planului de aprovi- zionare, de desfacere, rapoarte cantitative și valorice pe produse și beneficiari — anual	P.	
	19. Idem — trimestrial	5	
	20. Indicatori plan stat pentru livrări	P.	
	21. Lucrări privind campaniile de recoltare a produselor pentru livrări, pe campanii de vară și toamnă	5	
	22. Plan de livrări cu documentația respectivă pe benefi- ciari și grafice de livrări periodice pe centrală și benefi- ciari direcți (dosarele se vor întocmi pe beneficiari și vor purta același număr de nomenclator).	10	
	23. Lucrări privind aprovizionarea cu ambalaje	5	
	24. Nivele cantitative la carburanți și lubrifianți, materiale de construcții, material lemnos și materiale metalurgice electrotehnice	5	
	25. Lucrări privind justificările de consum la carburanți și lubrifianți	5	
	26. Procese verbale de control privind activitatea de aprovi- zionare a I.A.S.	10	
	27. Lucrări privind materialele necesare campaniei de recol- tare (calcul, justificări, centralizatoare)	2	
	28. Dări de seamă statistice cu privire la urmărirea realizării principalilor indicatori ai planului de aprovizionare și desfacere cu amănuntul	5	
	29. Corespondență privind executarea planului de aprovi- zionare și desfacere cu amănuntul prin sectoarele de magazine	5	
	30. Plan de însilozare produse de toamnă, iarnă și urmărirea realizării lui	10	
	31. Balanșa furajeră, furaje, rații, loturi zootehnice, tocători	10	
	32. Planuri de repartii pentru produsele dirijate	10	
	33. Situații operative privind realizarea planului de livrare pe sectoare	15	
	34. Dări de seamă privind livrările de produse animale și vegetale industriale	P.	
F. Construcții, reparații, investiții	1. Instrucțiuni privind investițiile	10	
	2. Planul de investiții pentru construcții și reparații capitale, documentație de finanțare și corespondența respectivă.	P.	
	3. Fișa sintetică pe obiect de construcție	15 CS	
	4. Documentație tehnică pentru lucrări de reparații	5	
	5. Situații și rapoarte periodice privind construcțiile în regie	5	
	6. Procese-verbale de predare a amplasamentului, proces- verbal de predare a utilajului la montaj; note de comandă suplimentară sau de renunțare; proces-verbal de lucrări ascunse; proces-verbal de completare și executare a re-		

1	2	3	4
	medierilor; convocarea comisiei de recepție; proces-verbal de recepție preliminară; proces-verbal de recepție a punerii în funcțiune; proces-verbal de recepție finală; proces-verbal de recepție definitivă; contracte de antrepriză	10	
	7. Lucrări privind avizările și pregătirile investițiilor în complexe de porci, vaci, ferme avicole și abatoare	15 CS	
	8. Lucrări privind scoaterea din circuitul agricol a unor terenuri proprietate de stat	P.	
G. Producție	1. Amenajări și orezării; sisteme de irigații	P.	
	2. Planuri de cultură pe terenuri irigate, inclusiv orezării	P.	
	3. Lucrări privind plantații viticole, pomicele și de arbuști fructiferi, plante medicinale	15	
	4. Plan de protecția muncii cu documentația respectivă	10	
	5. Lucrări referitoare la piscicultură (evidența amenajărilor piscicole)	P.	
	6. Lucrări cu privire la probleme de avicultură, agricultură și sericicultură	P.	
	7. Înștiințări, anunțuri, acte de cercetare, constatare și urmărire cu privire la accidentele de muncă	15	
	8. Dări de seamă de analiză a muncii, cu situația accidentelor de muncă și a bolilor profesionale	P	
	9. Dări de seamă statistice privind folosirea îngrășămintelor și amendamentelor (pe I.A.S.)	10	
	10. Cartea tehnică a tractoarelor și vehiculelor	15	
	11. Corespondență privind executarea planului de producție; grafice de realizări	10	
	12. Lucrări referitoare la alimentație în creșterea și îngrijirea a nămelor	10	
	13. Studiu tehnico-economic privind complexele de creștere și îngrijire a animalelor	10	
	14. Plan de acțiune sanitar-veterinară; corespondența privind starea animalelor	10	
	15. Corespondență privind lucrările pentru combaterea dăunătorilor, aparatură și insecticide	10	
	16. Lucrări privind mecanizarea procesului de producție	P	
	17. Lucrări referitoare la amplasamente de sere, producție, utilaje	5 CS	
	18. Lucrări privind industrializarea produselor agricole (instrucțiuni tehnologice, prospecte, corespondență, fișe de evidență)	10	
	19. Situații sintetice, documentație, studii, proiecte privind organizarea, profilarea și dezvoltarea I.A.S. și fermelor	P	
	20. Lucrări privind fondul funciar (organizare, comasări, arendări, rectificări de hotare)	P	
	21. Lucrări privind organizarea științifică a producției și a muncii, ferme și cimpuri experimentale	P	
	22. Corespondență privind inventarierea tractoarelor, mașinilor agricole și a mijloacelor de transport	5	
	23. Proces-verbale de inspecție (constatări, propuneri și îndrumări), privind protecția muncii	10	
	24. Situație privind evaluarea producției	5	
	25. Plan operativ pe campanie; situații operative	5	
	26. Plan de repartii și consum de furaje	5	
	27. Corespondență cu privire la problemele sanitar-veterinare	5	
	28. Dare de seamă privind reproducția	5	
	29. Contracte de aprovizionare cu materiale de uz veterinar	5	
	30. Situații și corespondență privind ierbicidurile, pesticidele (planuri operative, repartii)	5	
	31. Corespondență referitoare la lucrările de apărare împotriva inundațiilor	10	
	32. Lucrări referitoare la terenuri de pășunat, fânețe naturale	5	
	33. Registru unic pentru înșămânțări artificiale	10	
	34. Registru genealogic de stat	P	
	35. Situații și corespondență privind utilizarea aviației utilitare	5	
H. Juridic	1. Dosare privind litigiile la arbitrajul de stat pentru daune și disciplina contractuală	5	
	2. Lucrări referitoare la neînțelegerile ivite între unități și terți privind cauze civile sau penale, precum și interpretările de texte de legi	5	
	3. Avizele oficiului juridic	10	
	4. Lucrări privind litigiile de muncă și răspunderea materială	15	
	5. Dosare pentru acțiuni penale	15	

NOMENCLATOR — INDICATOR

al dosarelor create de Trusturile pentru mecanizarea agriculturii, irigații, transporturi, producția de utilaje pentru agricultură și industria alimentară

Compartimentul de muncă	Denumirea dosarului (conținutul pe scurt al problemei la care se referă)	Termenul de păstrare	Obs.
1	2	3	4
— Plan, dezvoltare, organizare	1. Situații, note, rapoarte privind lucrările adunărilor generale ale S.M.A.-urilor și Trustușului	5	
— Forță de muncă	2. Documente și hotărâri întocmite de biroul executiv al Trustului S.M.A.	P.	
	3. Lucrări referitoare la stabilirea gradului unităților	P.	
	4. Regulament de ordine interioară	P.	
	5. Analize privind creșterea productivității muncii	10 CS	
	6. Dări de seamă anuale privind îndeplinirea normelor de lucru	P.	
	7. Dări de seamă lunare și trimestriale privind îndeplinirea normelor de lucru	5	
	8. Studii, cercetări, documentații, avize privind stabilirea normelor în raport de condițiile specifice de muncă	10 CS	
	9. Schema de organizare cu documentația respectivă	P.	
	10. Documentații privind organizarea științifică a muncii	10 CS	
	11. Studii, planuri și lucrări de documentare privind măsurile de organizare a producției și muncii	10	
	12. Corespondență cu Ministerul Muncii în probleme de organizare și retribuție a personalului	3	
	13. Planul forțelor de muncă și al fondului de retribuție, cincinal și anual	P.	
	14. Planul forțelor de muncă și al fondului de retribuție lunar și trimestrial	5	
	15. Lucrări referitoare la suplimentarea sau reducerea planului forțelor de muncă și retribuție	3	
	16. State de funcțiuni	P.	
	17. Evidența numărului mediu de salariați, pe activități, a fondului scriptic și premieri	15	
	18. Lucrări referitoare la productivitatea muncii	5	
B. Personal- învățământ	1. Schema de organizare a unității	P.	
— Retribuții	2. Planul necesarului de cadre	P.	
— Secretariat- administrativ	3. Dosarele personale ale lucrătorilor din cadrul unității	90	
— Juridic	4. Fișele personale ale lucrătorilor unității	90	
	5. Ordine, instrucțiuni, corespondență privind completarea cărților de muncă	10	
	6. Delegații pentru cercetarea dosarelor de personal	5	
	7. Decizii de încadrări, detașări, transferări, sancționări și desfaceri de contracte de muncă privind personalul unității	90	
	8. Corespondență privind încadrări, detașări, transferări, sancțiuni, desfaceri de contracte de muncă ale personalului unității	90	
	9. Lucrări privind pregătirea militară și mobilizarea personalului	15	
	10. Lucrările comisiilor de examinare a personalului (angajări, avansări, reciclare etc.)	10	
	11. Lucrări privind decorarea personalului muncitor	10	
	12. Documentații și corespondență referitoare la plecările personalului muncitor din cadrul unității în străinătate	10	
	13. Corespondență și lucrări privind stabilirea domiciliului personalului muncitor	5	
	14. Evidența legitimațiilor eliberate personalului muncitor din cadrul unității	3	
	15. Situații, grafice, cereri privind acordarea concediilor	2	
	16. Registrul matricol	90	
	17. Lucrări referitoare la organizarea și desfășurarea învățământului profesional, tehnic și de specialitate	5	
	18. Cereri, sesizări și reclamații ale oamenilor muncii adresate conducerii unității	5	

1	2	3	4
	19. Adeverințe eliberate	5	
	20. Inventarele dosarelor create de unități	P.	
	21. Lucrările comisiei privind selecționarea documentelor create de unități	P.	
	22. Note telefonice și telxuri	5	
	23. Bilete de intrare în instituții	2	
	24. Condiții de expediere a corespondenței	2	
	25. Condiții de prezență la serviciu	2	
	26. Registrul de intrare-ieșire a corespondenței	15	
	27. Registrul pentru înregistrarea corespondenței secrete	15	
	28. Registrul pentru evidența audiențelor	5	
	29. Registrul unic de control	P.	
	30. Instrucțiuni, regulamente, norme de aplicare a legilor, decretelor, H.C.M.-urilor	P.	
	31. Lucrări privind litigiile precontractuale, patrimoniale și la Arbitrajul de Stat	5	
	32. Corespondență cu privire la cauzele civile generale și alte probleme cu caracter juridic	10	
	33. Corespondență privind îndrumări și avize juridice	10	
	34. Registrul pentru evidența proceselor	10	
C. Exploatarea utilajelor în producția culturilor de câmp și horticole	1. Ordine și instrucțiuni privind întocmirea planului de producție	P.	
— Chimizarea	2. Instrucțiuni cu direcții S.M.A. privind realizarea planului de producție	5	
— Exploatarea tractoarelor grele la lucrări agricole	3. Plan de producție anual și cincinal	P.	
— Irigații	4. Plan de producție lunar și trimestrial	5	
	5. Calculații, desfășurătoare, liste și tabele privind întocmirea planului de producție	3	
	6. Lucrări privind restructurarea planului de producție	3	
	7. Situații operative privind realizarea principalilor indicatori de plan	3	
	8. Dări de seamă anuale privind îndeplinirea planului de producție	P.	
	9. Dări de seamă lunare și trimestriale privind îndeplinirea planului de producție	5	
	10. Lucrări privind realizarea sarcinilor prevăzute în planul de producție	3	
	11. Urmărirea realizării sarcinilor de producție la S.M.A.-uri	3	
	12. Tarifele lucrărilor executate de S.M.A.-uri	P.	
	13. Calculații în legătură cu planul fizic, valoric tehnologic de lucrări și contracte în acord global	3	
	14. Plan de măsuri în legătură cu mecanizarea lucrărilor agricole și horticole	10	
	15. Studii, cercetări, documentații, avize, corespondență referitoare la mecanizarea lucrărilor în zootehnie	15 CS	
	16. Studii, cercetări, documentații, avize privind stabilirea și revizuirea normelor	15 CS	
	17. Studii în legătură cu executarea lucrărilor în producția vegetală și zootehnie	10 CS	
	18. Corespondență cu unitățile referitoare la executarea lucrărilor în cultura mare, legumicultură, pomicultură, viticultură, plante tehnice	5	
	19. Studii și calculații privind încălzirile pe mașini	10 CS	
	20. Lucrări referitoare la comportarea utilajelor în producție	10	
	21. Corespondență referitoare la adaptarea mașinilor în vederea diversificării lucrărilor efectuate	5	
	22. Situații și corespondență referitoare la irigații și desecări	10 CS	
D. Întreținere, reparații, servicii	1. Planul de reparații anual (Trust și unități subordonate)	10	
— Producție industrială	2. Lucrări privind realizarea sarcinilor prevăzute în planul de reparații	3	
— Transporturi	3. Situații operative privind reparații curente și capitale	5	
— Aprovizionare	4. Planuri de măsuri, propuneri, informări în legătură cu stadiul reparațiilor	2	
— Montaj, asistență tehnică și reparații în zootehnie	5. Situații, note informative, corespondență privind reparații la terți	5	
	6. Situații referitoare la utilizarea instalațiilor IND I.	10	
	7. Situații referitoare la utilizarea instalațiilor IND V.	10	
	8. Situații referitoare la utilizarea instalațiilor IND VIII	10	
	9. Plan anual de transporturi	10	

1	2	3	4
	10. Planuri lunare și trimestriale privind transporturile	3	
	11. Situații referitoare la realizarea planului de transporturi	3	
	12. Planul fizic anual privind aprovizionarea cu piese de schimb, utilaje, ambalaje	10 CS	
	13. Corespondență cu DGAT, DAS, DIA referitoare la aprovizionarea cu piese de schimb, materiale, ambalaje, utilaje	2	
	14. Plan anual de aprovizionare cu carburanți și lubrifianti	10	
	15. Planuri lunare și trimestriale privind aprovizionarea cu carburanți și lubrifianti	3	
	16. Lucrări privind restructurarea planului de aprovizionare și desfacere a carburanților, lubrifiantilor și pieselor de schimb	5	
	17. Lucrări referitoare la aprovizionarea unităților cu aparate de măsură și control	5	
	18. Planuri de dotare a unităților cu mașini agricole, autovehicule, tractoare	P ₂	
	19. Ordine, decizii, procese-verbale de dotare și transformare a utilajelor	2	
	20. Corespondență privind organizarea și dotarea atelierelor de reparații	5	
	21. Corespondență, situații, avize la dotarea unităților S.M.A.	5	
	22. Corespondență privind contractarea și achiziționarea utilajelor	10	
F. Financiar	1. Instrucțiuni privind întocmirea planului de venituri și cheltuieli, calcularea normativelor mijloacelor circulante, planificarea financiară, normarea cheltuielilor etc.	P.	
-- Contabilitate	2. Plan anual de venituri și cheltuieli	P.	
-- Analize economice	3. Situații lunare și trimestriale privind realizarea planului de venituri și cheltuieli	5	
-- C.F.I.	4. Corespondență cu unitățile subordonate și centrală referitoare la întocmirea lucrărilor de plan financiar și contabilitate	5	
	5. Dări de seamă contabile și statistice, anuale	P.	
	6. Dări de seamă contabile și statistice, lunare și trimestriale	5	
	7. Fișe de conturi sintetice	15	
	8. Fișe de conturi analitice	15	
	9. Balanțe de verificare sintetice și analitice	15	
	10. Situații privind realizarea principalilor indicatori economico-financiar	15 CS	
	11. Planul de investiții cu modificările survenite pe parcurs	P ₂	
	12. Documentații, situații, note și corespondență privind realizarea planului de investiții	3	
	13. Liste de investiții	10	
	14. Avize, documentații, planuri privind construcția noilor obiective	15	
	15. Inventarul mijloacelor fizice și circulante	10	
	16. Procese-verbale, borderouri și corespondență privind casarea mijloacelor fixe	15	
	17. Informări referitoare la dotarea materială a unităților subordonate	10	
	18. Lucrări privind contractarea și achiziționarea utilajelor	10	
	19. Documentații privind importul de utilaje	10	
	20. Contracte cu furnizorii	10	
	21. Note de serviciu, privind comunicări administrative, sarcini trasate pe linia întocmirii lucrărilor de contabilitate	10	
	22. Corespondență și situații referitoare la lucrările cerute de Ministerul Finanțelor	5	
	23. Plan de credite	P	
	24. Plan de casă trimestrial	5	
	25. Note contabile cu documentația respectivă	15	
	26. Lucrări referitoare la operațiunile de plăți și încasări efectuate prin casă, în afara dreptului de personal	15	
	27. State salarii	90	
	28. Tabele și situații privind efectuarea orelor suplimentare	10	
	29. Lucrări privind sancționarea personalului muncitor	10	
	30. Regulamente de premii și instrucțiuni de aplicare	P	
	31. Ordine de deplasare	15	
	32. Corespondență cu unitățile privind lichidarea stocurilor supranormative	5	

1	2	3	4
	33. Tarifele lucrărilor executate de S.M.A.	P	
	34. Instrucțiuni metodologice și tehnice pentru organizarea și desfășurarea muncii de control financiar intern	P	
	35. Procese-verbale de verificare întocmite de organele de control financiar și documentele aferente	10	
	36. Dări de seamă anuale și semestriale asupra verificării contabile la unitățile subordonate	5	
	37. Referate, minute, note informative încheiate de corpul de control în legătură cu cercetările efectuate	10	
	38. Corespondență referitoare la C.F.I.	5	

NOMENCLATOR — INDICATOR al dosarelor create de unități S.M.A.

Compartimentul de muncă	Denumirea dosarului (conținutul pe scurt al documentelor)	Termenul de păstrare	Obs.
1	2	3	4
A. Secretariat, administrativ, personal	1. Instrucțiuni de aplicare a legilor, decretelor, H.C.M.-urilor și dispozițiilor	10 CS	
	2. Ordine și dispoziții ale M.A.I.A. și Trustul S.M.A.	10	
	3. Note de serviciu privind comunicări administrative, sarcini trasate sau norme pentru organizarea și conducerea lucrărilor	10 CS	
	4. Regulamentul de organizare și ordine interioară	P	
	5. Cereri, sesizări, reclamații ale oamenilor muncii și ale organelor de partid, instituțiilor de stat și obștești	5	
	6. Lucrări referitoare la stabilirea gradului unității	10 CS	
	7. Plan tematic, situații și măsuri pentru organizarea producției și a muncii	10	
	8. Schema de organizare a unității	P	
	9. Delegații pentru cercetarea dosarelor de personal	5	
	10. Propuneri privind decorarea personalului.	10	
	11. Dosare de personal (caziera)	90	
	12. Cărți de muncă	90	
	13. Decizii de angajări, detașări, transferări și desfaceri de contracte de muncă cu corespondență respectivă	90	
	14. Documentații privind plecările în străinătate	10	
	15. Evidența adeverințelor și a legitimațiilor eliberate personalului muncitor	3	
	16. Lucrări privind sancționarea personalului muncitor	10	
	17. Situații, grafice, cereri, corespondență cu privire la acordarea concediilor	2	
	18. Lucrările comisiilor de examinare a personalului (angajări, avansări, reciclare)	10	
	19. Inventarele dosarelor create de compartimentele de muncă	P	
	20. Lucrările comisiei de selecționare a unității	P	
	21. Lucrări în legătură cu P.S.I. și A.L.A.	10	
	22. Bilete de intrare în unitate	1	
	23. Condiții de prezență la serviciu	2	
	24. Registrul de intrare-ieșire a corespondenței	15	
	25. Condiții de expediție a corespondenței	2	
B. Contabilitate	1. Note de serviciu privind diverse comunicări administrative, sarcini trasate sau norme pentru organizarea și conducerea lucrărilor	10 CS	
	2. Situația bunurilor aflate în stocuri supranormative	5	
	3. Circulări, oferte, corespondență privind stocurile supranormative și produselor greu vandabile	5	
	4. Contracte cu furnizorii	10	

1	2	3	4
	5. Inventare mijloace fixe și circulante	10	
	6. Plan investiții cu modificări intervenite pe parcurs	P	
	7. Documentații, situații, note în legătură cu realizarea planului de investiții	3	
	8. Documentații privind importul de utilaje	10	
	9. Lucrări privind contractarea și achiziționarea utilajelor	10	
	10. Liste investiții	10	
	11. Planul forțelor de muncă și al fondului de retribuție		
	— cincinal	P	
	— anual	P	
	— trimestrial	5	
	12. State funcțiuni	P	
	13. Schema de organizare cu documentația respectivă	P	
	14. Corespondență privind suplimentarea sau reducerea planului de muncă și retribuție	3	
	15. Corespondență cu Ministerul Muncii în probleme de retribuție	3	
	16. Evidența numărului mediu al personalului muncitor pe activități	10	
	17. Avize, note, corespondență privind retribuirea și premierea muncitorilor și personalului TESA	10	
	18. Regulamente de premiere și instrucțiuni de aplicare a acestora	P	
	19. Tabele și situații privind evidența orelor suplimentare	10	
	20. Lucrări privind sancționarea personalului muncitor	10	
	21. Situații, grafice, cereri și corespondență cu privire la concedii	2	
	22. Procese verbale, borderouri și corespondență privind casarea mijloacelor fixe	15	
	23. Situații privind realizarea sarcinilor din planul de muncă, pe linie financiar contabilă	3	
	24. Tarifele lucrărilor executate de S.M.A.	P	
	25. Avize documentație, planuri privind construcția noilor obiective	15	
	26. Instrucțiuni privind întocmirea planului de venituri și cheltuieli, calcularea normativului mijloacelor circulante, planificarea financiară, normarea cheltuielilor	15	
	27. Plan de casă trimestrial	5	
	28. Planuri de credite centralizate	5	
	29. Corespondență referitoare la întocmirea lucrărilor de plan financiar și contabilitate	5	
	30. Decizii imputare	5	
	31. Proces-verbale, referate, note informative, minute și corespondență privind verificările efectuate de organele de control financiar	10	
	32. Dări de seamă asupra verificărilor contabile	5	
	33. State salarii	90	
	34. Ordine de deplasare	5	
	35. Situații lunare și trimestriale privind realizarea planului de venituri și cheltuieli	5	
	36. Dări de seamă contabile și statistice anuale	P	
	37. Dări de seamă contabile și statistice trimestriale	5	
	38. Situații privind realizarea principalilor indicatori economico-financiar	15 CS	
	39. Fișe de control sintetice	15	
	40. Fișe de conturi analitice	15	
	41. Note contabile cu documentația respectivă	15	
	42. Balanțe de verificare sintetice și analitice	15	
	43. Lucrări referitoare la operațiunile de plăți și încasări efectuate prin casă, în afara dreptului de personal	15	
	44. Registrul de evidența mijloacelor fixe	P	
C ₂ Producție și aprovizionare	1. Instrucțiuni de aplicare a legilor, decretelor și H.C.M.	10 CS	
	2. Planuri de producție cincinale și anuale	P	
	3. Planuri de producție lunare și trimestriale	2	
	4. Calculații, desfășurătoare, liste și tabele în legătură cu planul	3	
	5. Lucrări privind restructurarea planului de producție	3	
	6. Situații operative privind realizarea principalilor indicatori de plan	3	

1	2	3	4
D ₂ Reparații	7. Calculații în legătură cu planul fizic și valoric. Tehnologii de lucrări și contracte cu acord global	3	
	8. Lucrări privind stabilirea și revizuirea normelor (studii cercetări, documentații, avize)	15 CS	
	9. Mecanizarea lucrărilor în zootehnie	P	
	10. Plan de măsuri în legătură cu mecanizarea lucrărilor	10	
	11. Dări de seamă anuale privind îndeplinirea planului de producție	P	
	12. Dări de seamă trimestriale și lunare privind îndeplinirea planului de producție	3	
	13. Planuri anuale de aprovizionare cu carburanți și lubrefianți	10	
	14. Planuri lunare și trimestriale de aprovizionare cu carburanți și lubrefianți	3	
	15. Lucrări pregătitoare, referate de necesitate, documentații, situații operative, corespondență privind aprovizionarea și repartizarea carburanților și lubrefianților	5	
	16. Norme interne departamentale, tipizare, tehnologice și de consum	10 CS	
	17. Lucrări privind restructurarea planului de aprovizionare cu carburanți, lubrefianți, piese de schimb etc.	3	
	18. Repartiții și corespondență cu bazele de aprovizionare și desfacere privind aprovizionarea cu carburanți, lubrefianți, piese de schimb	5	
	19. Situații privind încărcătura pe mașini	3	
	20. Foi de parcurs ale mijloacelor de transport și F.A.Z.	5	
	21. Comenzi mijloace circulante și fixe	5	
	22. Procese-verbale privind calitatea agregatelor	10	
	23. Lucrări privind realizarea sarcinilor prevăzute în planul de producție	3	
	24. Tarifele lucrărilor executate de S.M.A.	5	
	1. Plan fizic anual privind necesarul de piese de schimb, utilaje, ambalaje	10 CS	
	2. Norme interne departamentale, de tipizare, tehnice și de consum	10	
	3. Corespondență cu D.G.A.T., D.I.A., D.A.S. privind piesele de schimb, materiale, ambalaje, utilaje	2	
	4. Situații operative privind investițiile pentru utilaje	1	
	5. Lucrări privind protecția muncii	5	
	6. Lucrări privind casarea mijloacelor fixe	15	
	7. Plan de reparații anual	10	
	8. Situații operative privind reparații curente și capitale	5	
	9. Corespondență privind organizarea și dotarea atelierelor de reparații	5	
	10. Normative privind întrețineri și reparații și norme de conservare	10	
	11. Planuri de măsuri, propuneri, informări în legătură cu stadiul reparațiilor	2	
	12. Situații, note informative, corespondență privind reparații la terți	5	
	13. Lucrări privind realizarea sarcinilor prevăzute în planul de reparații	3	

CĂTRE AUTORI

„Revista Arhivelor” publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, izvoare, instituții și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe materiale de arhivă, documente, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate, cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materialele în două exemplare, dactilografiate la două rinduri, cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat.

Articolele nepublicate nu se restituie.

Abonamentele pentru străinătate se fac prin :

I L E X I M

Departamentul export-import presă P.O. Box
136-317-telex 11 226, București,
R.M. ISSN 0034-7043

Articles appearing in this journal abstracted
and indexed in HISTORICAL ABSTRACT and
AMERICA HISTORY AND LIFE

